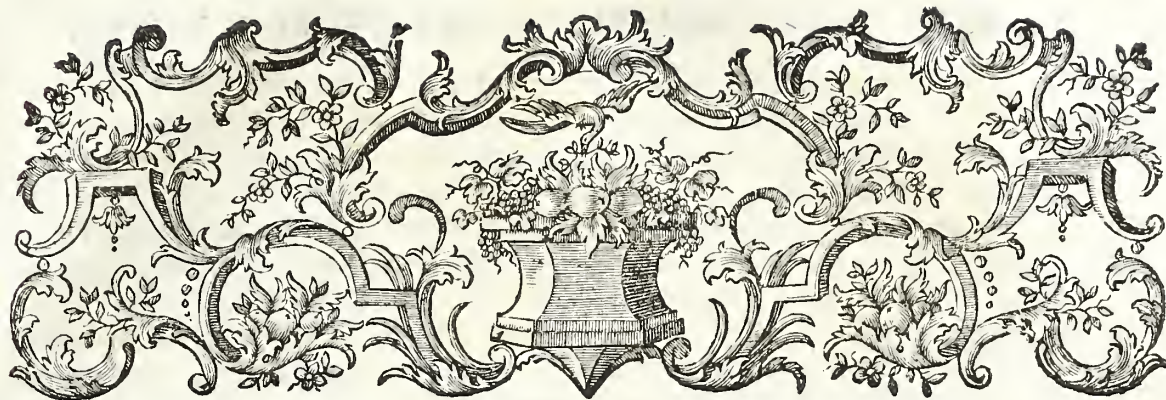

LIBER IV.

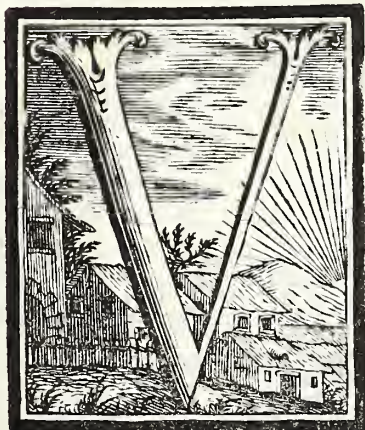
DE CANTU ET MUSICA SACRA POSTERIORIS ÆVI

A SÆCULO CIRCITER XV. USQUE AD PRÆSENS
TEMPUS.

CAPUT I.

*Disciplina cantus ac musicæ ecclesiasticæ posteriore
hac ætate.*

I.

vidimus hucusque, quomodo paullatim immu- Ampliatio
tatus cantus, ac *musicæ ampliata est*, ut ver- musicæ, &
bit utar *Fr. Petri HERP in chron. Francof.* ad cantus fre-
an. 1360. Nam novi cantores surrexere, & quantatio.
& *componistæ & figuristæ inceperunt alios modos*
assuere. Io. GERSON circa hæc tempora na-
tus, adolescente sæc. XV. denatus (unde epo-
cham posterioris ævi de cantu & musica sacra
ordimur) rem ab ovo repetens tract. II. de
candicordo: „Porro (inquit) tempore Mar-
tyrum circumierunt aliqui in melotis, in pel-

*Opp. T. III.
p. 653.*

libus caprinis, in montibus, in speluncis, & in cavernis terræ Hebr. XI.
37. apud quos & quales, satis probabile est, vocalia cantica non fuisse.

Post

Post dilatationem ecclesiæ, ac reddita pace, fuit nihilominus multa varietas. Sola psalmorum accentuatio tenuis fuit apud aliquos, apud alios crebris cum arte sua cantus. Fuit apud alios discantus, addita sunt cymbala in ecclesiis benesonantia, quæ campanas dicimus. Fuerunt apud alios organa multarum fistularum, iunctis apud aliquos tubis ductilibus. Postremo, quid necesse est numerare per singulas, quales in canticis ecclesiasticis habitæ sunt, & nunc observantur, varietates? Rem amas ad fructum vel usum. Dedit AUGUSTINUS quodam loco Confessionum suarum intelligi, non parvam esse difficultatem circa hanc, ita ut in neutram partem ausus fuerit præcipitare sententiam.

Assert deinde ex S. Doctore, quæ nos iam supra libro primo fatis explicavimus, ubi de cantu sacro prima ecclesiæ ætate, quando is simplex, adhuc exclusis cæteris musicis lenociniis, fuit, egimus. Nihilominus se poenaliter peccare confitetur, dum eum plus ipse cantus, quam id, quod cantatur, delectavit. „Conquisitionem habet hoc ultimum non medio-
 Ib. p. 674. crem (subdit GERSON) primo de musicis instrumentis & organis, quæ nihil utique loquuntur ultra mulcentem harmoniam, nisi pro incertis intelligentia. Sed & de laicis, aliisque non intelligentibus ea, quæ cantantur, quasi par est difficultas.“ Idem in carmine de laude musicæ, dum multa
 Pag. 674. accumulat, tandem etiam ad exemplum eiusdem S. AUGUSTINI recurrit, variis recensitis musicæ usibus:

*Vox devota Deum placat iratum, placet armis,
 Civibus, ipsa choris concinit angelicis.
 Vocibus ecclesiæ, Pater AUGUSTINE, fateris
 Motum te lacrymis ora rigasse piis.*

Sequitur aliud carmen, Ecclesiasticorum scilicet exhortatio ad cantum, iis, quos attinet, crebro recinendum. Exordium hoc est:

*Semper in ore tuo sit laus, sint cantica Sion.
 Quamvis captivum te Babylone doles.
 Fiat hoc præcipue, cui cantus Ecclesiæ dant
 Absque labore cibos, veste, domoque tegi.
 Hoc leve pondus, & hoc tibi sponte iugum posuisti,
 Fer, nec, dum vives, rumpe, vel excutias.
 Sed tædet, dices, eadem totiens iterari,
 Mentem cum cerebro vox reboanda gravat.
 Quo crucier, doleamque modo, nescitis amici:
 Fundere sufficiat corde preces Domino.
 Frater nil magnum sine magno vita labore
 Fert hominum; perstes, usus alacris erit.*

*Tu tibi met crebro dic : Ecclesiæ vice fungor,
Psallentisque dolor vertitur in meritum &c.*

Finit ad IAC. V. 13. alludens locum :

Ib. p. 675.

*Tristis es, æquo tunc animo psallens tibi vim fac,
Vim patitur cælum, vim faciamus ei.
Mox veniet, gaude, mors te de carcere solvens,
Psalmis cantantem victor ad alta vehet.*

II. Haud spernendus est eiusdem liber, seu *Doctrina pro pueris ecclesiæ Parisiensis*, ut recte educentur, ne hoc neglectu in vitia illa proclives labantur, quæ a DURANTO notantur: „Hodie, dolenter refero, in ecclesiis musici, qui cantorum vice funguntur, omnium hominum dissolutissimi sunt: adeo ut adagium populo dederit, musice vivere, id est, dissolute, & effeminate.“ Vult ergo Io. GERSON, eorum sedulam curam haberi, ac institutionem horis ab officio chori vacuis. „Habeat ergo (inquit) magister alius sufficiens spatium pro docendo Grammaticam, & Logicam, & versus, aut materiam, & epistolarum, aut evangeliorum grossam expositionem in lingua vulgari; quia quod non intelligitur, nunquam apte & secure pronuntiatur, nec inde mens fit ad devotionem incitatur. Est autem hora magis solita pro talibus de mane usque ad prandium, & de reditu vesperarum usque ad cœnam, aut amplius secundum qualitatem temporum & necessitatum. Nolumus autem legi quoscunque auctores, qui magis obliunt moribus, quam prosint ingeniis.“ Et postea de cantu inter alia: „Volumus insuper (ait) ut pueri habeant regulam, sicut communiter habent in domibus pædagogorum, & faciant certis cæteris horis... nunc de cantu, nunc de grammatica, & coram uno magistrorum veniant.“ Et postea: „Postremo doceantur pueri diligenter observare ceremonias competentes eis in divino cultu, ab antiquo in ecclesia nostra servari consuetas: ut quando debent intrare, quando inclinare, quando exire, quo ordine cantare, & similes, quas pro magna parte scribi, & in loco publico suæ habitationis poni mandavimus.“ Verborum tenor prodit, GERSONEM hæc publica scripsisse auctoritate. Neque vero hoc a se Patres in conciliis huius ævi posterioris alienum existimarunt, veluti habetur in concilio *Bituricensi* an. 1584. titulus decimus quartus *de pueris choristis*, quinque omnino contextus canonibus apud LABBÆUM, quibus præscribitur, eos non tantum voce, sed etiam compositis moribus, & habitu, & litterulis pro captu ætatis ornatos esse debere.

Et disciplinæ
a pueris
*De ritibus
eccl. lib. III.
c. 21.*

*T. IV. Opp.
p. 718.*

Pag. 719.

*T. XV. pag.
1086. 1087.*

A Clericis
præsertim,

T. V. Conc.
Germ. p. 289.

Id. p. 337.

Id. p. 381.

Fag. 32.

Dignitati-
bus,

T. XIV.
Conc. ed.
Lab. p. 692.

III. Varia sunt, quæ percerere huius est argumenti, conciliorum decreta, ad peragendum rite divinum officium attinentia, quod etiam privatum non sine socio clerico peragi permissum in nonnullis conciliorum statutis legimus: veluti in *Uratislaviensi* an. 1445. *Quod quilibet presbyter ad divinum officium secum habeat clericum, qui tam diurnum, pariter ac nocturnum absque syncopatione peragat.* In synodo *Herbipolensi* anni sequentis curatis sacerdotibus in virtute sanctæ obedientiæ iniunctum est, „quod ipsi de cætero in ecclesiis suis debitis horis cottidie, pulsato campanæ ad hoc signo, non in cameris, stubis, aut aliis locis, ut nonnulli ex eis hætenus facere ex accidia (acedia) consueverunt, saltem matutinum & vespertinum officium dicant, cum commode fieri poterit; nisi eos quandoque necessitas, seu impedimentum legitimum ab hoc retrahat & excuset.“ In concilio *Eystättensi* anni sequentis 1447. *Sive soli, sive associati divinum diurnum nocturnumque officium reverenter verbis distinctis peragere iubentur, ac tali in loco, unde a devotione non retrahantur.* Antea autem de illis, qui in cathedralibus & collegiatis ecclesiis officium publicum peragunt, statuitur: „cum in choro fuerint, gravitatem servant, quam & locus, & officium exigunt, non infimul ac cum aliis confabulantes, seu colloquentes, aut litteras seu scripturas alias ibidem legentes; & cum pfallendi gratia ibidem conveniant, muta & clausa labia tenere non debent; sed omnes, præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur.“

Qui maiori fungi honore dicuntur, interque hos etiam cantores, *Dignitates* appellari mos est; de quibus insigne habetur concilii *Moguntini* an. 1549. capitulum LXXI. sequens: „Cum constet, harum Dignitatum officia maiores nostros ideo in ecclesiis instituisse, ut essent, qui disciplinam ecclesiasticam, tamquam inspectores, & moderatores conservarent; iam vero videamus, ea ab iis occupari, qui dignitatum titulos tantum gerunt, & emolumentis gaudent, & tamen ab ecclesiis suis absunt, nihil minus, quam appellationibus suis respondentes. Quare statuimus, ut posthac omnes, qui vel Præpositorum, vel Decanorum, vel Scholasticorum, vel Custodum, vel Cantorum dignitatibus (quatenus hæ ad nostram aut comprovincialium nostrorum dispositionem pertinent) iam præfulgent, aut porro ornandi erunt, præsentibus suis ecclesiis utilem & nomine dignam operam præstent: non absentes fructus tantum auferant: neque liceat cuiquam absenti ullam harum dignitatum gerere; sed quisque tali titulo insignitus suæ ecclesiæ non absens, neque conductæ aliorum opera, sed residendo præsens ipse serviat.“ In concilio

cilio *Mediolanensi* I. sub S. CAROLO *Borromæo* auctoritate Concilii *Tri-* *Ib. T. XV.*
p. 290.
dentini adhuc gravius sic statuitur: „Qui dignitates aut personatus in ec-
clesiis obtinent, & canonici, nominis ac institutionis suæ memores, ea
pietate, & assiduitate divina officia colere debent, ut alii eorum exem-
plo ad studium & amorem divini cultus accendantur. Itaque auctorita-
te etiam *Tridentini* concilii præcipimus, ut cum in choro psallendum
est, ipsi quoque quantum honoris gradu cæteris præstant, tanto studio-
sius psalmis, hymnis, & canticis unacum aliis modulantes, Dei laudes
concelebrent.“ Sequitur peculiare caput *de officio magistri chori & ce-*
remoniarum.

In eodem de musica & cantoribus ad rem præsentem, quod alias Cantoribus,
etiam minores ecclesias attinet, sic cavetur: „Cantores, ubi fieri potest,
clerici sint; omnino autem in choro clericalibus vestibus & superpelli-
ceo utantur.“ In concilio *Mediolanensi* IV. P. II. tit. 8. anno 1576.
fancitum est. *Quicumque ecclesiasticum ordinem suscepturus est, de eo pe-*
riculum experimentumque fiat... in cantus peritia, ad ordinis, quem tunc
suscipiet, functiones rite recteque obeundas necessaria. Concilium *Tri-*
dentinum sess. XXIII. c. 18. de reformatione, inter ecclesiasticas discipli-
nas, in quibus adolescentes in seminariis erudiri debeant, etiam cantum
recensuerat. Post acta Concilii *Tridentini* eiusque officiales recensentur *can-* *T. VI. Conc.*
Germ. p. 967.
ad an. 1563.
tores sacri concilii non pauci, variis ex regionibus acciti. Sed sunt
discernenda hac posteriore ætate sicut musicæ, ita etiam cantorum diversa
genera; gradus item varii cantorum, qui chorum psallentium moderan-
tur. In Concilio provinciali *Salisburgensi* an. 1569. constitutionis XXIII. *T. VII. Conc.*
Germ. p. 276.
caput quartum est, „de summorum cantorum officio, quorum provin-
cia est, ut divinum officium in choro per singulas horas non cursim ac
festinanter, sed sensim ac pedetentim; non truncate, sed integre, distin-
cte, & cum interpiratione decenti, præsertim in medio cuiuslibet ver-
ficuli psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium dif-
ferentiam, devote reverenterque ab omnibus persolvatur, præsertim a vi-
cariis, regentibus, cantoribus, & lectoribus: qui sæpe vociferatoribus ma-
gis, quam concinentibus similes incompote clamitant &c.“

Alius vero circa Vicarios abusus irrepsit, quod Canonici onus canen- Et maxime
a Canonicis,
Ib. p. 284.
di a se in eos devolverent: quam obrem in eodem *Salisburgensi* concilio
constitutione mox sequenti XXIV. multis capitibus Canonicis ipsis
præcepta dantur, decimumque nonum pluribus ad pietatem & cultum
divinum eosdem excitando sic orditur: „Neque vero grave fuerit cano-
nicis, quod eos hoc nostro mandato officii sui admonemus: nempe ut
sacro integro semper intersint, & horas canonicas uno animo & voce

cantando in choro absolvant. Quandoquidem non solum res ipsa hoc ab eis efflagitare videatur, verum etiam diligentiae suae præmium temporale haud aliunde, quam ex canonicatus sui præbenda, hoc est, bonis ecclesiasticis percipiant, & id ipsum *S. Tridentini* & aliorum conciliorum sanctiones præcipiant &c.“ Omnes hic excusationes multis auctorita-

De hor. Can.
6. 11.

tibus prævertit NAVARRUS, quales sunt E. c. „ignorantia cantus, aut vocis in id aptæ defectus, aut prælatio, qua nobilitate, scientia, & gradu aliis præcellunt. Quæ tamen causa non est iusta. Tum quia, qui non callet cantum, aut aliquid aliud officio suo exercendo necessarium, non debet illud suscipere &c. Tum quod præstantia dignitatis non excusat a cantu, quin imo ad eum magis obligat, uti fuit declaratum in concilio *Basileensi* in sess. XXI. tit. quomodo divinum officium peragendum sit.“ Ex quo concilio nos paullo post alia ad rem præsentem afferemus: dolendum vero, incessum per ecclesiam, aut deambulationes prope illam tempore divini officii honoratioribus hic inhibere necesse fuisse. In concilio provin-

T. VII.
Conc. Germ.
p. 104.

vinciali *Cameracensi* an. 1565. tit. 6. c. præscribitur, qua ratione Canonici in choro ipso se habere debeant: „In choro cum psallitur, canonici omnes, qui in choro fuerint, & sacellani psallant, nec sint in sedibus suis otiosi; nec putent, se functos officio, si vicaria tantum opera cultum divinum celebrari curent: modo tamen psallere per valetudinem queant, nec aliis impediti iustis de causis fuerint.“ De Vicariis autem, qui canonicas horas in choro cantant, paullo post statuitur, quales esse oporteat. Synodus provincialis *Bisuntina* an. 1571. uti in aliis, ita quo-

Ib. p. 106.
T. VIII.
Conc. Germ.
p. 198.

que prolixior est *de ministris cantuum divinorum, sive de psallentibus*: Mox vero statutum primum est pro canonicis: „quoniam ad hoc instituti sunt, ut laudes Deo singulis horis decantent, nisi legitima causa impediens, chorum sequantur: utque modeste se habeant, & cum decenti gravitate: non garrientes aut rixantes in eo, sed Deum reverentes, in cuius conspectu siti sunt.“ Citatur ibi concilium *Basileense* & *Coloniense*, & reformatio cleri sub CAROLO V. concilium item *Tridentinum*.

Aliisque fer-
vanda:
Ib. p. 665.

Synodus *Culmensis* an. 1605. vicarios & choralistas pluribus commonefacit: „Ut in ministeriis, quibus se addixerunt, diligentes, vigilantesque sint, horas divinarum laudum designatas observent, & in peragendis officiis divinis ac hymnis psalmisque decantandis ita versentur, ut ipso etiam exteriori cultu corporis & habitu præferant, se intus animo Deum venerari, ac promptissimam mentem habere ad divinas ipsius laudes celebrandas. Quare adveniente hora cantandi divini officii, ad initium statim campanæ pulsus, quisque illorum domo sua tempestive egrediatur,

diatur, ne pulsu finito certatim ad ecclesiam primo currant, & ex celeri illo cursu anhelu ad chorum ad cantandum veniant. Porro in ipso ecclesiæ aditu superpellicia sumant; a fabellis & collocutionibus abstinentes in chorum recta eant, atque istuc coram sanctissimo Eucharistiæ sacramento aliquantisper orent, sese ad devotionem disponentes, tandiu, donec ab hebdomadario officium fuerit inchoatum.“ De ipsius vero Hebdomadarii ex canonicis constituendi officio notatu digna sunt, quæ in constitutionibus synodalibus ecclesiæ *Ruramundensis* an. 1570. præscribuntur tit. V. de *Divino cultu per canonicos religiose præstando* &c. his verbis: „Curabunt ergo in singulis collegiis, ut ex canonicis per ordinem aliquis hebdomadarius constituatur, qui horas divinas inchoet, capitulum & collectas ipse canat. Hic autem curabit, ut universa in choro a cantoribus reverenter ac religiose peragantur, illis modum cantandi indicando, ac sub poena privandæ distributionis mandando, ne quid æquo properantius, negligentius, oscitantius, aut indecentius in choro fiat. Quodsi cantores in choro aliquid reprehensibile designent, & non corrigantur, ipse hebdomadarius multandus veniet Decano suo: aut, si is neglexerit, nostro archipresbytero.“

T. VII.

Conc. Germ.

p. 666.

Passim observavimus cantores in *Gallia* cum baculis, quem usum iam T. I. p. 322. notavimus; referuntque MACRI fratres in hierolexico h. v. in conventuali *Melitenensi* ecclesia quatuor cantores in diebus solemnibus indutos pluvialibus assistere in choro, cum baculis argenteis ad formam baculorum peregrinantium, sed crassioribus: itemque in *Siciliæ* ac *Melita* cathedralibus reperiri canonicalem dignitatem cantoris, qui fert baculum, seu potius virgam argenteam. Addunt, a STEPHANO IV. institutum xenodochium S. GREGORII iuxta gradus S. PETRI, & tres cantores cum primicerio, qui iugiter officiant missam ad altare S. PETRI, induti pluviali, mitra, & virga. Apud Gallos ruri etiam in ecclesia cantorem laicum, cum pluviali obambulantem, cantumque populi moderantem vidi. Id vero ubique obtinet, ut in habitu clericali & superpelliceo sint chori ministri, etiam custodes ac pueri. Sic in synodo *Antverpiensi* an. 1576. statuitur. „Item in ruralibus ecclesiis, ubi est iuventus scholastica, quæ ad chori cantum iuvandum instituitur, ut chorum non ingrediantur ad cantandum sine superpelliceis. Qui vero cantandi adhuc sunt imperiti, extra chorum, vel in eius medio collocentur, ut sine fabulis divinum officium audiant cum omni modestia, ad reverentiam compositi.“

N. p. 820.

In Officio
divino,

IV. Floruit adolescente sæc. XV. a quo tertiam tractationis nostræ epocham, ætatis nempe posterioris ad præsens usque tempus, exordimur, *Mapheus VEGIUS Landensis*; atque in insigni opere *de perseverantia religionis*, quod in *bibliotheca Patrum* locum sibi vendicavit, postquam libro quinto cepisset de ieiunio & oratione tractare, caput tertium *de psalmodia* iungens, sic orditur: „Psallendi quoque consuetudinem, quæ & huic, quam modo tradidimus, necessitudine quadam indissolubili, singularique germanitate coniuncta est, prodesse admodum putamus. Nam cum divinis laudibus scaturiant omnes ubertim psalmi atque exundent, neque quidquam sit, quod a mortalibus magis exposcat Deus, quam laudes suas, nihil certe est, quod vel ad placandam iram, vel impetrandam eius gratiam convenientius eis esse videatur. Pulchre id nobis, quod superiore etiam tractatu diximus, per fidelem vatem suum DAVID explicavit.

T. XV.
Bibl. PP.
Colon. p. 926.

Psal. II. *Non in sacrificiis (inquit) tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.* Et post pauca: *Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua, & invoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.*“

Per statuta
Conciliorum,

T. XIII. ed.
Labb. p. 1532.

Concilium *Basileense*, circa hæc ipsa tempora celebratum, in id singularem curam habuit, ut res officiumque divinum recte ageretur. „Ut divinæ sacræque ceremoniæ (sunt verba *Augustini PATRICII* in historia eiusdem Concilii actis inserta) agantur rite sancteque, statuit sancta synodus in laudibus divinis hæc fervari: sacerdotum collegia in templis suis statutis consuetisque horis post data signa convenire oportere. Divinas laudes canere voce, gestu, prolationeque decenti: ut distincte proferentes intelligi facile possint &c.“ Afferam suis locis, quæ ad diversas officii divini partes spectant, singillatim. Idem passim etiam synodum hanc eodem & proximo sæculo decimo sexto subsequencia concilia particularia egerunt, integro inserto sæpius *Basileensi* decreto, idque non solum in *Gallia*, ubi singulari in pretio semper fuit concilium istud, sed etiam in nostra *Germania*; veluti paucis post concilium annis in Syn. *Eysstattensi* an. 1447. *Salisburgensi* an. 1490. *Hildesheimensi* an. 1539. cap. 36. *Quomodo divinum officium sit celebrandum.* Quod sic incipit: „Sancta generalis synodus *Basileensis*, reformationi status clericalis intendens, etiam inter alia de celebrando divino officio, & horis canonicis rite persolvendis, ac nonnullis aliis circa cultum divinum necessariis, certas ordinationes facit tenoris infra scripti: Siquis principem sæculi rogaturus &c.“ Idem videre est in synodo *Argentinenſi* an. 1549. post saluberrimum statutum, „ut in templis divinæ laudes, & consueta psallendi ratio devote,

Id. p. 466.

reve-

reverenter & distincte decantetur & persolvatur : ita ut in psallendo aliisque divinis officiis peragendis a sacerdotibus & canonicis verus pietatis; animorumque affectus, fervor & studium agnoscatur. BASIL. in psal. 29. Cum non hi Domino psallant, qui psalmi verba ore proferunt, sed hi, qui corde psalmodiam enunciant, & quicumque sancti erga Deum sunt, iustitiam servant; hi enim Domino psallere rhythmis spiritualibus concinne poterunt, non, qui fornicatores sunt, non qui furtum, qui dolum & mendacium in corde suo retinent; nam utcumque psallere putantur, re autem vere non psallunt, inquit alibi D. BASILIUS. Et quem non offendat ineptus decantandorum psalmorum usus, seu murmuratio quædam, qua in templis aliquando utuntur sacerdotes? Ubi præter confusaneam & indistinctam vocis modulationem & sonum, summum mentium torporem, negligentiam & lassitudinem significantem, nihil præterea ab auditoribus & circumstantibus auditur & percipitur. Quomodo autem circa officium divinum celebrandum ac horas canonicas rite de cantandas sese gerere debeant clerici & sacerdotes, Concilium *Basileense* copiosius & exactius ordinavit &c. " Omnia breviter complexa est postea synodus *Tridentina* fanciendo: ut in choro ad psallendum instituto hymnis & canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudetur.

Sess. XXIV.
c. 12. de re-
form.

Idipsum deinde alii pastores inculcare ac exsequi sedulo curarunt; imprimis S. CAROLUS *Borromæus*, cuius instar omnium sint decreta, quæ in actis Conciliorum provincialium *Mediolanensium* leguntur: ac quidem in Concilio primi P. II. de *Musica* & *Cantoribus* hæc ad rem sunt: „ In divinis officiis, aut omnino in ecclesiis nec profana cantica sonive, nec in sacris canticis molles flexiones, voces magis gutture oppressæ, quam ore expressæ; aut denique lasciva ulla canendi ratio adhibeatur. Cantus & soni graves sint, pii ac distincti, & domui Dei, ac divinis laudibus accommodati, ut simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores excitentur.“ Et Parte III. tit. *De vita & honestate Clericorum*, Conc. IV. „ Sacerdotem, clericumque cuiusvis Ordinis in canticis, hymnis, psalmis cæterisque ecclesiastici cultus officiis religiosa modulatione concelebrandis, divinisque laudibus sancte concinendis ita versari convenit, ut voce sua sacris dicata abuti non debeat ad profanas cantiones & modulationes.“

Non spernenda porro cura hoc tempore impendenda fuit in repurgandis *historiis*, quas vocabant, *propriis festorum* „ Quoniam (ut habet Concilium *Mechliniense* an. 1570. c. 7. de *Officio & cultu divino*: „ In divino officio quandoque, & potissimum in festis, quæ certis diœcesibus propria sunt, in historiis, quæ leguntur, & sequentiis Missarum, quædam

Repurgatis
historiis SS.
in festis.
T. XV. Conc.
ed. Labb. pag.
797.

„dam occurrunt, quæ subinde pios offendunt: curent episcopi, ut, quod
 „in eo officio purgandum videtur, & corrigendum, expurgent & corri-
 „gant; aut loco officii huiusmodi iubeant officium de communi cantari.“
 Id vero an hætenus satis ubique factum fuerit, nunc haud discutio; tan-
 tum quid ad rem apposite præclarus episcopus ex ordine *Prædicatorum*
Ant. HAVETIUS præscripserit in Synodo *Namurcensi* eiusdem anni appono,
 tit. VIII. c. 8. in hanc sententiam: „In divino officio ea tantum convenit
 „decantari ac legi, quæ solida sunt, & ad ædificationem faciunt tam pro-
 „ferentium, quam auditorum. Quare ecclesiarum rectores & præfecti di-
 „ligenter advertant, an in suis ecclesiis aliqua sint immixta officio ecclesia-
 „stico falsa, incerta, vel non verosimilia: quæ si deprehenderint, ad nos
 „deferant, ut eorum loco ex scriptura vel veteribus, ac probatis scri-
 „ptoribus solida substituantur.“ Legendam præterea suadeo orationem syn-
 odicam celebris *Wilh. LINDANI*, episcopi *Ruremundensis* eodem anno ha-
 bitam.

Sacrificio
 Missæ impri-
 mis,

T. XIII.
 Conc. ed.
 Labb. p. 1532.

T. XII. Conc.
 ed. Labb.
 p. 554.

T. V. Conc.
 Germ. p. 155.

V. Ut vero præprimis decet, tremendum Missæ sacrificium, quam fieri potest composite, decenter, ac sancte celebrare: sic id ut fieret, & si quid contrarium irrepisset, corrigeretur, cordi habuerunt studiosi quique sacrorum præfules. Ita concilium *Basileense*, teste laudato *Augustino PATRICIO*: „Illarum ecclesiarum abusum, in quibus in sacrificio solennis Missæ symbolum fidei, præfatio, sive oratio dominica inchoata cantilena non perficiuntur, aut omnino sine cantu dicuntur, damnavit, atque abolevit; vetuitque, inter Missarum solemnias cantilenas vulgari sermone conditas cantari, & in privatis Missis iussit omnia pronuntiari alta & intelligibili voce, præter ea, quæ Secreta nuncupantur.“ Extat eam in rem decretum Sess. XXI. c. 8. *de his, qui in missa non complent Credo, vel cantant cantilenas, vel nimis basse missam legunt, aut sine ministro.* Pertinet huc, quod iam an. 1416. in synodo *Uratislaviensi* §. 7. ut accensus & cantus idem sit cum ecclesia cathedrali, statutum est, „districte præcipiendo, quatenus omnes & singuli clerici beneficiati nostræ diocesis, & præsertim ecclesiarum parochialium rectores, nec non & collegiatae ecclesiæ in divinis officiis, & missarum celebrationibus, & conclusionibus collectarum, in accentibus epistolarum, & evangeliorum, notis præfationum eundem ordinem & ritum & morem, quem tenet nostra ecclesia cathedralis, & qui servatur in eodem, teneant diligenter & observent, seque eidem in omnibus coaptent & conforment.

Tam publi-
 ca,

Nec illud hic prætereundem, quod in gratiam officii ac missæ publicæ in diebus dominicis & festis in synodo *Argentinenſi* an. 1435. (alia-

alio-

aliorum conciliorum similia taceo decreta) statuitur cap. 12. *ut promissarii suas Missas in diebus dominicis post Offertorium Missæ publicæ cantum dicant, ni aliud ex aliqua iusta causa de voluntate plebani procedat.* Et capitulo 15. „statuimus & ordinamus, quod nullus cuiuscunque altaris ecclesiæ maioris presbyter, præbendarius, vel capellanus præsumat Missam cum nota, vel aliud divinum officium celebrare, antequam in choro prædicto, in quo divinum officium est solemniter celebrandum, a quo etiam, quoad divinum officium aliæ civitatis & diœcesis ecclesiæ regulantur, matutinum officium sit completum. Et quod nullus eorundem, postquam Prima in choro prædicto fuerit inchoata, usque ad finem Missæ maioris, & Sextæ, vel Nonæ, quæ ipsæ Missæ continuantur, præsumant Missam, vel aliud divinum officium celebrare, vel inceptum cum nota aliquatenus terminare. Volentes, contra hoc statutum facientes, postquam ad ipsorum notitiam pervenerit, sententiam excommunicationis incidunt ipso facto.“

Egregie hæc illustrantur, firmanturque ex iis, quæ in statutis synodalibus eiusdem diœcesis *Argentinenfis* an. 1549. edocendus fidelis populus præcipitur cap. 10. „Ut non solum interne, pie, & reverenter de tanti sacrificii mysterio sentiat, & loquatur, sed etiam, ut externo corporis gestu hoc veneretur & amplectatur: ita, ut animos attentos ad hæc, quæ ibi ob memoriam passionis Dominicæ & redemptionis nostræ aguntur, habere videatur populus. Et cum tota Missa nihil aliud, quam perpetuam psalmodiam, & preces, hinc inde ex sacra scriptura desumas, ad hæc religiosam mortis Dominicæ commemorationem in se contineat: digna profecto est, quæ a Christianis non contemnatur, & excretur, sed pie colatur, ametur, & frequentetur. Quis enim implorando & invocando misericordiam Dei ad devotionem, precandique studium non excitetur? Quis ad nomen Salvatoris IESU Christi genu non flectat? Quis ad benedictionem sanctæ & individue Trinitatis, in cuius tutelam, custodiam, & protectionem recipimur, caput non aperiat? Quis ad Evangelii proclamationem non exurgat? Quis, quæso, de cantandis psalmodiis, & angelicis hymnis, *Gloria in excelsis*, symbolo apostolico, *Sanctus*, aliisque cantionibus, quibus in peragendo tanto sacro Ecclesia utitur, non toto corporis motu se ita componat, ut Creatori suo & laudes & gratias unacum tota Ecclesia agat & referat? Quis communibus precibus, quæ plurimum efficaces sunt, suas non adiungat? Quorum corda non feriant tot tamque salutares, ac vere evangelicæ, & de ore Christi prolatae salutationes & preces *Dominus vobiscum* &c? “

*T. VI. Conc.
Germ. p. 455.*

Quam privata:
to:

Pag. 458.

Dum postea cap. 12. de Missa etiam privata agitur, Sacrum non esse peragendum cavetur, si plane nemo actioni Missæ interfit. De ministris altaris danda opera præcipitur: „Ut non quosvis, omnis plane rei ecclesiasticæ imperitos, ad hoc muneris suscipiant; sed tales, qui idonei sint, quique norint sacerdotum precationibus commode & convenienter respondere: & si necessitas quoque requirat, una psallere, epistolam vel lectionem evangelii prælegere.“ Citatur hic cap. *Ut quisque presbyter, qui plebem regit, clericum habeat, qui secum cantet* &c. qui habetur lib. III. Decretal. tit. I. ex concilio *Maticensi*.

Rescissis ab
eo cantibus
superfluis
&c.

T. VI. Conc.
Germ. p. 255.

Quod modo notavimus de necessario impendenda cura in retractandis officiis, id studiose maximeque pro tremendo Missæ sacrificio præcipitur in concilio provinciali *Coloniensi* an. 1536. P. II. cap. 11. his verbis: „Peculiariorum Missarum argumenta, recens præter veterum institutionem inventa, etiam Patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cuiuslibet tractari non debeat. Profas indoctas, nuperius missalibus cæco quodam iudicio investas, prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæ pretium facturi, si missalia perinde ac breviaria pervideri curemus, ut amputatis superfluis, & quæ superstitiosius investas videri possint, ea tantum, quæ dignitati Ecclesiæ, & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur.“ Neque hic prætereundum est, quod paullo post sequitur eiusdem Concilii caput 14. „Post elevationem consecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canunt antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam, & mortalitatem, cum potius tum videretur silendum, & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisque humi corporibus, animis in cælum erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lavit, morteque redemit. Cantiones vero illæ contra mortalitatem, seu cladem, aut pro pace, satius post finitam Missam canuntur. Quæ ut ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt antiphonæ *Media vita*, ac *Da pacem Domine*, & similes. Sic tamen ut aliis etiam, quæ gloriosæ Virgini Matri dicatæ sunt, suus honos ac locus fervetur.“ In Concilio provinciali *Cameracensi* an. 1565. cura episcopis imponitur tit. 6.

T. XV. Conc.
ed. Labb. pag.
158.

c. 5. aut quibus hoc negotium dederint, recognoscendi „Sequentias, quas Profas appellant: antiquasque, & sensu commendabiles, & approbatas usu veterrimo conservent. Cæterum si quæ sine legitima auctoritate investas sunt, & cani ceperunt, eæ diligenter examinentur; nec sit earum frequentior usus in ecclesiis. Pertinent huc etiam appendices

P. I. tit. 8.
n. 4.

in doxologia *Gloria in excelsis* a Pio V. rescissæ, ut videre est apud GAVANTUM *Comment. in Rubr. Miss.* fuitque earum in officio divino varius lateque

lateque diffusus sequiori ævo usus. Quales autem & quam diversi generis sint, explicatur in synodo provinc. *Bisuntina* an. 1571. T. VIII.
Conc. Germ.
pag. 201.

Quid vero præcipue sit attendendum in sacro huiusmodi cantu, iisdem fere verbis præscribunt statuta synodalia *Augustana* & *Constantiensis* nostræ ecclesiæ eiusdem anni 1567. „In Missis, quæ in choro canuntur, sive sint solennes, sive dominicæ, aut feriales, sic canantur tam a præbytero celebrante, quam choro, & reliquis, ut non tantum aures voluptatem, sed mentes utilitatem capiant. Quoniam vero in his quædam ad doctrinam pertinent, & eruditionem fidelium, ut epistola, evangelium, symbolum: quædam ad laudes, quædam autem ad preces: statui- mus, ut, quæ ad eruditionem faciunt, ita legantur & canantur, ut præfentes singula verba distincte exaudire possint.“ Quid demum sacerdotem, imprimis sacrificantem, deceat, tum in aliis, cum in hoc etiam, quod præsentis est argumenti, breviter complectitur synodus *Namurcensis* his verbis tit. IV. c. 5. „Sacerdos vero, dum ad illud augustissimum Missæ sacrificium Deo offerendum accedit, neque in sua præparatione ac vestitione, & calicis, corporalis ac missalis dispositione, neque in verborum pronuntiatione, ulla unquam præcipatione utatur, sed eam semper præferat in vultu maturitatem, in gestibus reverentiam & gravitatem, in loquela aut cantu modestiam & attentionem, quæ illum decet, qui Christi personam, non solum coram hominibus, sed maxime coram Deo & angelis eius, repræsentat.“ Præscripto etiam recto modo.
T. VII. Conc.
Germ. p. 164.
§ 487.

VI. Promissimus paullo ante decretum Concilii *Basileensis*, quomodo divinum officium in ecclesia celebrandum sit; quod tot postea particularia Concilia, etiam in *Germania*, ubi eius auctoritas vacillavit, suum fecerunt, integrum exscribendo; quod etiam nos, quantum instituti nostri ratio exposcit, facimus. Est autem eiusmodi: „Si quis principem sæculi rogaturus, habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoque mente, seipsum ac verba studeat componere: quanto diligentius in sacro loco Omnipotentem oraturus Deum, hæc omnino facere curare debet? Statuit igitur sancta synodus, ut in cunctis cathedralibus ac collegiatis ecclesiis, horis debitis, signis congrua pulsatione præmissis, laudes divinæ per singulas horas non cursim, ac festinanter, sed asiaticum, a) ac tractim, & cum pausa decenti, præsertim in medio Horis canonicis in choro debito modo persolvendis,
T. XII. Conc.
ed. Labb. p. 553.

a) Notat LABBÆUS in margine aliam lectionem *adeatim*, unde coniecit, forte legendum *sedatim*. DUCANGIO h. v. legendum videtur *asciatim*, id est divisim. IOANNI de Janua est „*asciatim* adverbium, id est, *dolatim*, *cesim*, *carpitim*, *divisim*, & dicitur ab *asciare*, vel

„*ascia*.“ Hæc ille. Concilia quædam, quæ suum fecerunt hunc canonem sæc. XVI. omittunt hanc vocem. Concilium *Eystat.* an. 1447. *asiaticum*, *Salisburgense* an. 1490. *assatim* habet. Z 2

medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam, reverenter ab omnibus persolvantur. Horas canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpelliciis mundis ultra medias tibias longis, vel cappis, iuxta temporum ac regionum diversitatem, ecclesias ingrediantur, non caputia, sed almucias, vel birreta tenentes in capite. Qui cum in choro fuerint, gravitatem fervent, quam & locus & officium exigunt, non infimul, aut cum aliis confabulantes, seu colloquentes, aut litteras seu scripturas alias legentes. Et cum psallendi gratia ibidem convenient, iuncta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes, qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur &c.“

Damnatis
abusibus,

Palam est, *Basileenses* Patres, quam ipsi posterioribus hoc decreto lucem sunt foenerati, & ipsos ab antiquis canonibus accepisse; id vero de suo addidisse, quod pro temporum illorum statu deplorabili ex disciplina ecclesiasticæ corruptione summe fuit necessarium, uti conicere est ex Concilii *Trevirensis* an. 1423. decreto, seu cap. 2. „*De horis canonicis legendis & cantandis*, quod sic sonat: „Attendentes, quod Clerici beneficiati, & in Sacris constituti, ad immolandum sacrificium laudis, fructum labiorum suorum, videlicet horas canonicas dicendum, in puritate conscientiae & cum devotione teneantur: quas sæpius, quod dolentes referimus, tam religiosi, quam sæculares personæ sine advertentia legentes, atque syncopando celeriter discurrentes, nulla disciplina tempore psallendi servata, taciturnitate seu silentio prætermisso, & plerumque extranea, profana, & inhonesta intermiscendo colloquia, horis indebitis pensum suæ servitutis persolvunt. Ne igitur transgressionem huiusmodi invalescant, sacri approbatione Concilii statuimus, ut in cathedralibus, & regularibus monasteriis, & collegiatis ecclesiis, Canonici & religiosi, cæteræque ecclesiasticæ personæ debitis horis, per se, impedimento cessante, non tantum per pueros, devote, cum debitis pausis, silentio servato, sine syncopatione, ut chorus tacens, quid alii legant, advertat, singulas horas canonicas, cæteraque divina officia studeant adimplere: qui postquam chorum intraverunt, ab eodem non recedant, nec tempore divinorum in ecclesia, præsertim in navi ecclesiæ, deambulent sine rationabili causa. Caveant tamen Clerici, ne in cantando divinum officium voces eorum exaltando plus hominibus placere studeant, quam præstare Deo officium intendant. Nam in sacro ministerio, dum blanda vox quæritur, congrua vita negligitur. Et cantor Deum moribus stimulat, cum populum vocibus delectat.“

Iustas

Iustas etiam, iam ante *Basileense*, querelas movit *Parisiense* concilium ar. 1429. circa idipsum: *Quod*, aiunt Patres c. 1. *in plurimorum scandalum ac exemplum perniciosum cedere dignoscitur*. Quæ vero, non ita multo post concilium *Basileense*, in synodo *Herbipolensi* an. 1446. graviora adhuc leguntur, sunt IOANNIS episcopi, qui an. 1409. synodum celebravit. „Execrabilis & detestanda aliquorum negligentia nostrum turbavit auditum, quod in plerisque monasteriis regularibus ad hoc fundatis & sufficienter dotatis horæ canonicæ, & alia divina officia nullatenus, vel saltem raro, negligenter, incomplete, & inordinate decantentur, seu peragantur. Quodque nonnulli ecclesiarum ministri modestia ordinis clericalis abiecta, non considerantes, quod beneficium datur propter officium, horas canonicas dicere, seu psallere negligant in divinæ Maiestatis offensam, & scandalum plurimorum. Ne igitur transgressores invalescant huiusmodi, aliisque veniant in exemplum, districtissime præcipiendo mandamus, ut in omnibus & singulis ecclesiis collegiatis ac monasteriis regularibus virorum ac mulierum nobis subiectorum, ad hoc fundatis, & sufficienter dotatis, singulis diebus officium divinum, diurnum pariter & nocturnum, horis debitis, solemniter, cum nota, in spiritu humilitatis, devote, rite, ordinate, distincte & laudabiliter psallantur & decantentur.“ Concilium *Senon.* an. 1528. alterum, perinde ac primum anni 1485. sequitur *Basileense* decretum. Synodus *Coloniensis* provincialis an. 1536. multa salutaria addit *Basileensi*, atque adeo *Agatensi* canoni, monita, P. III. c. 5. quæ apponere haud abs re erit: „Statis ergo (ordinat ac debitis horis laudes divinæ non cursim ac festinanter, sed tractim, non truncatim, sed integre; distincte, devote, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque. Et quum psallendi gratia conveniatur ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit; sed omnes pariter, fœnes cum iunioribus laudent nomen Domini, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulantes; sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tum, cum publice vel preces horariæ, vel Missæ sacrum cantando peraguntur, legat vel dicat privatim officium: nam is id, cui obnoxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel a psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium ecclesiasticum, aut publicum alio statim rapiet, ut nisi legens preces horarias tempestive absolvere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quam autem a vero aberrant, qui existimant, sese non alicuius officii in ecclesia exercendi, sed quietis & inertię tantum causa canonicatus esse adeptos? Perinde atque fatis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam divini officii committi, quod deinde eiusmodi mercena-

Et negligentia,
T. XII.
Conc. ed.
Lab. p. 393.
T. V. Conc.
Germ. p. 339.

T. VI. Conc.
Germ. p. 260.

rii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim canonicis tota vita torpentibus.“

Ac institutis
etiam ideo
distributioni-
bus,
Ibid. p. 393.

Atque hæc ipsa est causa, cur distributiones, ut vocant, passim sint institutæ: „Ut deinceps (utor verbis synodi *Leodiensis* an. 1548.) in omnibus & singulis ecclesiis nostræ dioecesis, in quibus horæ canonicæ collegialiter decantantur, iuxta uniuscuiusque ecclesiæ dignitatem & facultates (habita ratione eorum, quæ ad dictum usum relicta sunt) instituantur distributiones, ubi tamen non sunt institutæ, præsertim pro unaquaque trium horarum principalium, scilicet Matutinarum, summæ Missæ, & Vesperarum: quas soli illi, qui huiusmodi horis seu officiis a principio usque ad finem, idque in habitu uniformi, talique, qualem temporis conditio requirit (præsentes fuerint) percipient.“ In Concilio *Cameracensi* anno 1550. plura de his distributionibus leguntur, constitutio etiam BONIFACII VIII. In forma visitationis an. 1550. in altera provinciali synodo *Coloniensi* præscripta, inter alia, quæ in ecclesiis cathedralibus & collegiatis inquiri debent, id etiam, quod ad rem nostram facit, continetur, hoc est: *An psalmi & reliqua divina cantica pronuntientur, seu canantur tractim, ut mens sensum verborum, priusquam verba ipsa transmittantur, assequatur?* Id vero passim in synodis ex decreto Concilii *Tridentini* iam allato inculcatur, ut officium divinum, seu horæ canonicæ statis horis, tractim, integre, distincte, & absque omni levitate, quæ laicos a divini officii religiosa frequentatione avertere possit, non clamose, sed leniter, servata non solum in medio, sed & in fine cuiuslibet versus, pausa, devote & reverenter per eos, ad quos proprie pertinet, canantur. Iterum hic legenda suadetur *Wilhelmi* LINDANI synodica oratio.

T. VII. Conc.
p. 658.

Et inculcata
præcipue
gravitate.

T. IX. Conc.
Germ. p. 439.

Ib. p. 941.

Unum vero est, quod prætermittere piaculum foret, ex propioribus ætati nostræ Conciliis: *Cursorius ille ac concitatus legendi, cantandique abusus omnino exulet; omnia maturitatem, gravitatem, pietatem, religionem ac reverentiam erga Deum redoleant;* ut paucis omnia constitutiones synodales *Osnabrugenses* an. 1628. pluribus autem decreta synodalia dioecesis *Coloniensis* an. 1662. prosequuntur, quæ sic c. 6. concludunt: „Quum
„in officio divino cum ipso Deo, qui Rex regum est, & Dominus dominantium, sit nobis negotium, merito non modo statis semper horis in
„choro convenient, sed & in eo etiam a fabulis, risibus, iocis, & aliis
„levitatibus omnino abstineant, & ita functionem illam omnes, quibus si-
„ve ex beneficio, five ex officio incumbit, non minus supremi gradu,
„quam infimi obeant ea, quæ divinæ Maiestati congruit, reverentia, men-
„te pia & attenta, corpore decenter composito, modestia gravi, & ver-
„borum

„borum pronuntiatione minime præcipiti, in psalmis decantandis, & in medio & fine cuiuslibet versus quiescant nonnihil, ut & Deum quo par est cultu honorent, & populi pietatem excitent.“

VII. Ne vero iusta quodammodo ita deproperandi divinum officium obtendi posset causa ex nimia officiorum, precum, suffragiorum, psalmorumque multiplicatione (quæ præsertim in monasteriis quandoque tanta erat, ut tempus haud sufficeret, opusque esset dividere in turmas psallentes, ut in diversis ecclesiis explerent cursum; id quod palam est ex ordine operis Dei sæc. XIV. & XV. apud nos usitato) obviare studuerunt sacrorum præsules tum in monasteriis, cum aliis etiam ecclesiis. Est hæc a Io. GERSONE mota quæstio: „De occupatione Religiosorum multorum in psalmodiis & canticis altisonis, multiplicatis super numerum, principalisque dubitatio de multiplicatione canticorum, mentis devotionem suffocante sæpius, quam refovente; maxime cum beatus GREGORIUS, alter ex institutoribus talium canticorum, iudicaverit indignum, si dediti verbo Dei studium suum in istis tempusque darent: quæ ratio videtur ad dispositos contemplationis otio trahi, ne officium, quod pro devotionis christianæ perfectione institutum est, contra devotionem militet, aut perfectionis culmen apprehendere præpediat.“ Multa ibidem, alibi que eam in rem disputat, quæ considerata a prudentibus pastoribus, ut talia restringerent, in causa fuerunt.

Officiorum & cantus nimia protractio,

T. III. Opp.
P. II. p. 406.
Sc. & 653.
Sc.

Apud BUSCHIUM de reformatione monasteriorum complurium per Saxoniæ & vicinas regiones, (qui passim etiam, quam reformando cantui intentus fuerit, prodit, haud modicis obiectis difficultatibus) legitur Concilii *Basileensis* bulla seu licentia, data Prioribus monasteriorum de *Winden- sem* & in *Wittenborch*, qua etiam conceditur p. m. 487. „Quod longitudo horarum in psalmis gradualibus, & poenitentialibus, aliisque, quæ horis superaddi consueverunt, postquam de illis & aliis gravaminibus informati fueritis, taliter abbreviabitis, etiam in monasteriis iam reformatis seu reformandis, quod easdem horas, & alia eis incumbentia, cum debita gravitate & protractione possint bene & devote adimplere &c. Dat. *Basil.* Kal. *Ianuarii* anni a nat. D. 1435.“ Sic in Concilio *Cameracensi* an. 1565. Tit. III. cap. 9. provisum est: „Quoniam multitudo suffragiorum, precum, & psalmorum additorum in pluribus ecclesiis propter temporum angustiam fieri vix potest, ut attente, devote, ac religiose ea omnia, vel canantur, vel legantur; placet sanctæ synodo, per episcopos & duos de capitulo, aut de monasteriis, ut res postulaverit, ea rescindi, quæ adiecta & adventitia in servitio divino cognoverit: ut sanctius & devotius

Variis statutis restricta.

Apud Leibniz
T. II. script.
rer. Brunsv.
p. 494. 496.
497. 502. 811.

T. VII. Conc.
Germ. t. 104.

votius perfici possit; sitque tempus aliquod relictum studiis & sacrarum litterarum interpretationi. Sit autem eius rei potestas penes episcopos, & clerum in synodo dioecesana. Quodsi musicam in huiusmodi servitio adhiberi contigerit, tollatur tamen illa prolixitas, quæ ad rem non pertinet, qua solent in fine antiphonarum in cathedralibus ecclesiis prolixius abuti."

Præcipue
quoad neu-
mata;
*T. XV. Conc.
ed. Labb.
p. 68.*

Iam anno præcedenti Concilio *Rhemenſi* alterum incommodum tollere visum est, ex ipsius cantus prolixitate ortum, pneumata seu neumata scilicet illa longius protracta. „Item quantum ad prolixiorem prolongationem cantus in ultima syllaba cuiuslibet antiphonæ, qui cantus vulgari-ter pneuma vocatur, quoniam in eo multum temporis inutiliter absumi videtur, quod de cætero pneuma fiat in ultimis antiphonis vesperarum, nocturnorum, *Magnificat*, & *Benedictus*. Similiter abbrevietur cantus, quantum fieri poterit, quando super unam syllabam aut dictionem plures sint notulæ, quam par sit. Similiter quod in cantu habeatur ratio litteræ, seu verborum debitæ pronuntiationis, & quantum fieri potest, observentur quantitates.“ Idem breviter repetitum legitur in alio Concilio *Rhemenſi* an. 1583.

Ib. p. 887.

Quæ tamen
non omnino
abiicienda.
*T. VIII.
Conc. Germ.
p. 201.*

Non tulit vero penitus sublata huiusmodi pneumata synodus provincialis *Bisuntina* an. 1581. quid & cuius sint usus, his explicans verbis: „Pneuma autem (perinde ac si sermo ac ratiocinandi vis omnis nos deficiat, quia maior omni humana laude Deus est) eodem modo statarie loca consonantiæ in antiphona designata perveſtigat. Est enim pneuma (id est spiritus) vocis continuatio, quantum spiritus durare potest, sine verbo, appensa antiphonæ iuxta tropum, seu tonum, psalmi decantati. Adhibetur autem in solemnitatibus tantum. Et sane, qui pneumatis ritum contemnunt, ipsi turpiter desipiunt. In choro enim cum ſtamus canentes, de Deo meditamur, vel cum Deo loquimur: *Loquentes vobismetipsis*, inquit apostolus, *in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus*. Ad tantam vero Maieſtatem oculos mentis attollentes, iam plane deficimus, quare gestus potius, quam verba desiderium nostrum effert: vel certe vox inarticulata, sicut olim prophetæ clamabant, a, a, a, nescio loqui. Ac si diceres, enarrare nequeo Domine, quæ opto. Incomprehenſibilis est mihi gloria tua. Reple os meum laudibus: saltem more vagiam infan- tium: aut, ut filii corvorum, ore aperto benedictionem cœli postulabo.

Cantus orga-
nicus non
adeo proba-
tur in ec-
clesia.

VIII. Exquifita sunt hæc plane in commendationem non tantum hu-iuscemodi iubilorum, qui a *Græcis ἀλαλγμοὶ* sunt dicti, ut Tomo I. li- broque I. p. 59. annotavimus; verum etiam aliorum musicorum orga-
norum,

norum, quæ sine voce sonum edant, atque a regio Psalte tanto numero in Dei laudem excitantur, quæ in ecclesia semper magis magisque posteriore hac ætate audiri ceperunt, ac frequentari, nostra adhuc memoria cumulo usu. Hæc inter præcipuum locum semper tenent, quæ κατ' ἐξοχήν dicuntur organa pneumatica. Quam vero libro superiore notavimus organi notionem, medio ævo vulgarem, concentus nimirum vocum etiam humanarum diversis consonantiis, ea adhuc *Franchinus GUFORUS* & *NAVARRUS*, qui vixerunt exeunte sæculo XV. utuntur, ille quidem voce *organizare*, pro contrapuncto, hic vero dum cantum organicum in Missa & in horis canonicis vetitum dicit, in supra allata decretali *IOANNIS XXII. Extrav. I. Doctrina Patrum: de vita & honestate Clericorum*, in qua nulla mentio fit organi pneumatici. *NAVARRUS* autem utrumque confundit, usumque theologicè definit, quid in eo sit inconveniens: „At (inquit) is cantus organicus communiter est causa, ut non audiantur, minusque intelligantur voces, quæ canuntur, & consequenter adimit duas species supradictarum intentionum, præsertim apud *Germanos, Flandros, & Gallos*, qui vix explicant verba, asserentes solo cantu, citra vim, & significationem ullam verborum, peritos cantores movere debere auditores. Cui consequens est, hodie communiter cantum operari contrarium ei, ob quod inventus, & in officiis divinis permissus fuit, ac proinde frequenter esse abusum, & peccatum (argum. *l. legata inutiliter. ff. de adimen. leg. & capit. Ad nostram. de appellat.*) Tum quia dant occasionem, ut fere omnes alii, qui in choro sunt, relictis suis sedilibus ad alienas se approximent, & mutuo colloquantur, iocentur, rideant & negotientur; potissimum cum alternatim versum unum organa, & alterum cantores cantus organici concinunt.“ Ubi aperte distinguit organa a cantu organico. Postea vero de organis sic statuit positione seu corollario XXV. n. 46. „Quod usus organorum & horum sonus non est faciendus tanti ad verum cultum divinum, quanti vulgus facit. Tum quia non est res per se Deo grata. Cum enim cantus ipse hominis non sit per se Deo gratus, uti supra dictum est in corollario 14. huius notab.; longe minus erit (argument. cap. *Cum in cunctis. de election. & auth. Multo magis. C. de sacrosanct. eccles.*) sonus organi, aut fidium. Tum quia est nova ceremonia laudandi Deum in ecclesia catholica.“ Improbata deinde cum Card. *CAIETANO* prolixitate sonandi organa n. 52. consultum illi videtur, ut saltem tertius versus cantaretur cantu *Gregoriano* plano, & devoto per totum chorum, *cum alium pulsat organum, & alium cantus organicus.*

*De orat. &
horis canon.
c. XVI.
n. 32. &c.*

Organi usus
in horis ca-
nonicis &
Missæ;

Necdum tunc organa ipsum cantum comitabantur, sed interluden-
te organo canebant, aut etiam organistæ vicem cantandi implebant: quod
ipse improbat, inferendo „præpostere agere, qui organis utuntur, ut citius
& minore cum labore celebrent Missam, onus canendi reiicientes in or-
ganistam, qui brevius, quam cantu, expediat *Gloria in excelsis*, *Alleluia*,
Credo, *Offertorium*, *Sanctus*, *Agnus*, & *Deo gratias*. Id enim agere
est, uti eis in finem contrarium ei, ob quem permittuntur ab ecclesia.“

Ibid. cap.

XXI. n. 15.

Dum vero alio loco cum PALUDANO, illum, qui organorum pulsu cho-
ro respondet, a recitanda antiphona, vel alia parte, quam organus pul-
sat, excusat, addit: tametsi (quod ille non tangit) non auderem excusa-
re chorum totum, nec singulos eius, a supplendo tacite id, quod organus
pulsat: & magis laudo modum illum supplendi, quo chorus submissa vo-
ce, & singulatim supplet singulos versus ab organo pulsatos post singulos
a se cantatos; quam illum, quo chorus supplet unico contextu, dum pri-
mus versus ab organista psallitur, totum canticum vel psalmum a choro
& organis vicissim canendum, eoquod attentionem & devotionem magis
conservat & auget, magisque occasionem vagandi mente, & colloquendi
verbis tollit.

Conc. Mediol.

I. P. II. n.

51.

Ita etiam S. CAROLUS Borromæus, qui organo tantum in
ecclesia locum esse voluit, cornibus & reliquis musicis instrumentis exclusis,
præscribit: „Etti in hymnis & canticis suis vicibus organo canatur; om-
nes tamen eorum versiculi in choro distincte pronuncientur.“ Symbo-
lum fidei totum a choro, non alternatim ab organo, canendum decer-
nit, perinde ac Concilium *Rhemense* an. 1564. Sequenti anno scil.

T. VII. Conc.

Germ. p. 103.

1565. in Concilio provinciali *Cameracensi* Tit. VI. c. 4. statuitur: „Or-
ganorum usum in Missis sic servari statuit sancta synodus, uti a Concilio
Tridentino mandatum est, id est, ne modulatione lascivas cantiones imi-
tentur. Cæterum quæ in choro cani debent ad instructionem, ea canan-
tur voce, ut intelligantur mente; non autem organis, quæ sic ædificare
nequeunt, ut viva vox; piæ mentis interpret & nuncia. Tamen ad or-
natum cultus divini liceat his modulis organicis uti in Prosis, Offertorio,
Sanctus, & *Agnus*.“ Quæ iisdem verbis leguntur in statutis synodalibus
diocesis nostræ *Constantiensis* an. 1567. *Augustana* autem eiusdem
anni alia etiam habet ad præsens argumentum egregie observanda: „In
cantandis divinis officiis, & præcipue Missis, sic habeat se chorus, ut non
tantum aures voluptatem, sed & mentes utilitatem capere possint. Ea ve-
ro, quæ ad doctrinam & eruditionem fidelium pertinent, ut Epistola,
Evangelium, Symbolum, Oratio dominica, ita legantur & canantur, ut
præsentis singula verba intelligere possint: interea vero a modulis orga-
nicis abstineatur. Organorum usus multis in locis est immodicus, atque

corri-

corrigen-
dus, ne sacras preces, & audientium pietatem impedi-
at lasciva
modulatio, neve musica intempestiva, quæ neque simplex, neque gra-
vis videatur, turpes vel profanas cantiones referens, effeminatos potius
demulceat, quam pios animos pascat. Nec decet sacros hymnos, uti sunt:
Gloria in excelsis, Præfatio, *Sanctus*, *Agnus*, abrumpi, vel aliis canticis
aut modulationibus impediri, quo minus integre exaudiantur.“

Iam anno 1549. in synodo provinciali *Trevirensi* statuitur: ut in e-
levatione Corporis & Sanguinis Christi, & post usque dum cantatur *Agnus*
Dei, fileant organa. Post statuta synodalia diocesis *Colonien-
sis* anni se-
quentis, inter inquisitiones a visitatoribus pro ecclesiarum & locorum
diversitate faciendas hæc habentur: „Num organa quid sæculare resonent,
„seu aliud quam cantum ecclesiasticum: & fileantne ab Elevatione Eucha-
„ristiæ usque ad *Agnus Dei*, quo interea ab omnibus sub alto silentio de-
„vota dominicæ passionis & redemptionis nostræ memoria recolatur?
In decretis synodalibus eiusdem archidiocesis an. 1651. expressius fanci-
tur: „Ut piis omnibus ad recolendam mortis Christi memoriam totus a-
„nimus, omnesque vires internæ, nullo eos sono distrahente, penitus
„intendantur; in omni summæ Missæ sacrificio altissimum, dum Corpus &
„Sanguis D. N. I. Ch. elevatur, in canticis & organis fervetur silentium
„&c.

Ubi in Ele-
vatione SS.
Sacramenti
prohibetur;
T. VI. Conc.
Germ. p. 600.
Ib. p. 632.

T. IX. Conc.
Germ. p. 751.

Paullo antea renovantur ab ADOLPHO III. archiepiscopo præscripta,
ut tam in summæ, quam defunctorum Missæ sacrificio epistola, symbo-
lum fidei, præfatio, & oratio Dominica, tanquam præcipuæ eorum, quæ
in Missa canuntur, partes, cantorum & organorum concentu non mu-
tilentur, aut intercipientur... Nihil organo vel vocali cantu lascivum
vel impurum admisceatur, omnisque cantus aliud non, quam quod au-
dientium corda in Deum rapere queat, personet. Invigilant quoque, ne
concentus organi, vel nimia properatione, vel brevitate sua maiestati cul-
tus divini aliquid detrahat, aut clero & astanti populo nimia protractio-
ne tædium vel fastidium pariat, sed cantu *Gregoriano* reverenter ac gra-
viter servato, paullo diutius extendatur. Minus indulgent statuta sy-
nodalia ecclesiæ *Ruramundensis*, quæ hoc insigni statuto cantiones nonnul-
las necessarias superaddunt; „Cum in Dei ecclesiam organa sint admit-
tenda ad Dei cultum augendum, & pietatem populi fovendam, sive ex-
citandam, non debent illa suo adversari scopo. Mandamus igitur, ne
quis organista, cantor, aut ludimagister in posterum audeat abbreviare,
nedum abrumpere epistolam, præfationem, aut orationem Dominicam.
Sileant etiam organa ad *Kyrie eleison*, ad symbolum, & ad illud trifra-
gion *Sanctus*, quod ante consecrationem est absolvendum, sicuti & cæ-

In alijs eius
partibus mo-
derate per-
missus:

Ib. p. 668.

188 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

tera cantorum vocibus tota non decurtata, sunt reverentia, qua fieri potest maxima, decantanda. Quodsi quis immorigerum se præbeat, puniatur archipresbyteri arbitrio. Licebit autem sub S. Elevatione, ut a toto choro canatur, *O salutaris hostia*, five, *Ave verum*; non vero amplius, *Da pacem Domine*.“ Synodus *Tornacensis* an. 1600. sic decrevit: „In

T. VIII.
Conc. Germ.
p. 479.

solemni Missæ sacrificio Præfatio, Dominicaque oratio a celebrante, *Gloria in excelsis*, & Symbolum apostolorum a clero integre decantentur, nec organis supprimantur.“ In constitutionibus synodalibus *Culmensis* ecclesiæ anni 1605. quo pio fine admitti possit, ac quomodo, usus

Ibid. p. 732.

organorum in aliis etiam divini officii partibus, sic sancitur: „In organis, cum vel ad Missam vel ad Vesperas aliaque divina officia, ad excitandam fidelium pietatem pulsantur, ne quid lascivum, aut impurum admisceatur. Quandocunque per organum figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis hymnorum, aut canticorum, ab aliquo de choro, intelligibili voce, pronuntietur id, quod ab organo respondendum est.“

T. IX. Conc.
Germ. p. 943.

Id vero, quod iam a NAVARRO improbatum legimus, decreta synod. *Coloniensis* cavent, officia, divina præsertim, missæ scilicet, non esse mutilanda: „Ut omnia porro in officiis divinis cum decore, & reverentia peragantur, serio mandamus, ut Missæ sacrificium integre, Symbolo apostolico, præfatione, & oratione Dominica nunquam per organa, aut chorum decurtatis, vel mutilatis, celebretur & decantetur.“

Uti & in aliis
horis, certis-
que tempo-
ribus,

Andr. Piscara CASTALDO in libro, quem inscripsit praxin ceremoniarum, de officio organistæ & musicorum, quibus temporibus, aut festis cesset musica cum organis, quibusve in partibus officii divini, ac quo ritu pulsari debeant, exponit ex ceremoniali potissimum episcoporum: unde, quod organa spectat, exscribere operæ pretium ducimus ad decorem cultus divini ex conformi moderatoque usu eiuscemodi, qui potissimum in minoribus ecclesiis pervertitur ex inscitia licentiaque non ferenda. a) BENEDICTUS XIII. in synodo *Romana* anni 1725. prohibet, ne
in

a
Tit. XV. c. 6.

a) Quotiescunque episcopus solemniter celebraturus, aut Missæ solemniter per alium celebrandæ in festis solemnioribus interfuturus, ecclesiā ingreditur, aut re divina peracta discedit, convenit pulsari organum. Idem fit in ingressu Legati Apostolici, Cardinalis, Archiepiscopi, aut alterius episcopi, quem episcopus diocesanus honorare voluerit, donec prædicti oraverint, & res divina sit inchoanda. In matutinis, quæ solemniter celebrantur in festis maioribus, possunt pulsari organa ab

hymno *Te Deum laudamus* &c. prout in vesperis, & matutinis noctis Nativitatis Domini, etiam a principio earundem. Regulare est, si ve in vesperis, five in matutinis, five in missa, ut primus versus canticorum & hymnorum, & pariter versus hymnorum, in quibus genuflectendum est, qualis est versiculus *Te ergo quæsumus* &c. & versiculus *Tantum ergo Sacramentum* &c. quando ipsum sacramentum est super altari, & similes, cantentur a choro in tono intelligibili, non tantum ab organo: sive

in missis Defunctorum diebusque Adventus & Quadragesimæ, festis duntaxat exceptis, organa pulsentur, nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur: quo tempore tamen in Dominica Adventus tertia, dicta *Gaudete*, & Quadragesimæ quarta, nuncupata *Letare*, pulsari organa permittuntur in missa tantummodo conventuali. Laudatus CASTALDO festa etiam excipit in Adventu & Quadragesima, quæ cum solemnitate ab ecclesia celebrantur, uti SS. MATTHIÆ, THOMÆ *Aquinatis*, Annunciationis, & similia: ut adeo tunc in festis minoribus non essent pulsanda organa. In ipsa autem feria quinta in coena Domini ad Missam tantum, & Sabbato sancto ad Missam & ad Vesperas tanguntur organa.

IX. Constanter organorum usum reiecit capella pontificia *Romæ*. Id dum commemorat BENEDICTUS XIV. P. in encyclica epistola an. 1749. de anno iubilæo, cultu templorum, de cantu & musica ecclesiastica, cum testimonio etiam Card. BONA, & MABILLONII, ex GRANCOLA refert, hodieque in *Galliis* insignes esse ecclesias, quæ organorum & musices usum ignorant: & ex Card. BONA *Lugdunensis* ecclesia, quæ novitates nescit, semper organa repudiavit, neque in hunc diem ascivit. Quoad hodiernum usum huius ecclesiæ, *Cameracensis* item *Mediolanensis*, aliarumque, vid. D. CAR. BURNEY Diarium Itineris mus. per *Galliam & Italiam*.

Organa a capella pontificia, & alibi,

De div. psal. c. XVII. §. 5.

Ed. Germ. p. 10. 33. 54. 77. &c.

Præsertim a monasticis congregationibus reiecta. Apud Leibniz script. rer. Brunsw. T. II. p. 947. seq. Navarrus de horis can. c. XVII. n. 34.

Ex BUSCHIO discimus de reformatione monasteriorum sæc. XV. in provincia *Magdeburgensi* actum esse, ut nec Canonici regulares organa retinerent. NAVARRUS rationem affert, quæ organorum usum arcet ab illis monasticis coetibus seu monasteriis, ad quæ nullus populus ad audienda divina officia concurrat. „Quandoquidem, ut dictum est (inquit) duntaxat

per-

etiam versiculus *Gloria Patri* &c. etiamsi versiculus immediate præcedens fuerit a choro pariter decantatus. Idem servatur in ultimis versibus hymnorum. In aliis autem horis canonicis, quæ in choro recitantur, non est consuetum interponere organum. Sed si in aliquibus locis consuetum esset, organa pulsari etiam inter horas canonicas, aut aliquas earum, ut est hora Tertia; præsertim quando cantatur, dum episcopus solemniter celebraturus capit sacra paramenta, poterit talis consuetudo servari: sed advertendum erit, quandoocunque per organum figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis hymnorum aut canticorum, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuntiatur id, quod ab organo respondendum est. Et laudabile esset, ut aliquis can-

tor coniunctim cum organo voce clara idem cantaret. In vespers solemnibus organum pulsari solet in fine cuiuslibet psalmi, & alternatim in versiculis hymni, & cantici *Magnificat* &c. servatis tamen regulis supradictis. In missa solemnī pulsatur alternatim, cum dicitur *Kyrie eleison* & *Gloria in excelsis* &c. in principio missæ, item finita epistola, item ad offertorium: item ad *Sanctus* alternatim, item dum elevatur sacramentum graviore & dulciori sono; item ad *Agnus Dei* &c. alternatim; & in versiculo ante orationem post communionem ac in fine missæ. Sed cum dicitur symbolum in missa, non est intermiscendum organum, sed illud per chorum cantu intelligibili proferatur.

permittuntur ad excitandam devotionem vulgi, quo magis eis afficiatur per melodiam & solemnitatem, quam addere videtur organum. Hi vero neque habent populum, cuius devotionem excitent, nec quem diutius retineant, neque addunt, quin potius adimunt solemnitatem, citius expediendo sono ipso organico, quam cantu. Quin quandoque (quod non sine dolore animadverti) magis, quam cum debita pausa recitando. Sic *Cartusiani* organa non admittunt. Ed. MARTENIUS commentario in reg. S. B. c. 19. perhibet, monachos Congr. *Casalensis* olim a suis ecclesiis organa extrusisse, relato ex constituto. Msc. monachorum *Casalinorum* ad cap. 19. regulæ hoc statuto: „Prohibemus etiam in nostra congregatione organa, interdicentes fratribus nostris tam organorum, quam aliorum instrumentorum pulsationem, quibus inhibemus, ut nec addiscant, nec doceant eorum usum, finiter caveatur omnis cantus figuratus.“ Quod decretum a *Casinenſi* congregatione accepisse videntur, in quorum antiquis constitutionibus saltem nova organa fieri prohibentur. Sic vero habetur in illis declarationibus & constitutionibus a GREGORIO XIII. an. 1578. die 13. *Aprilis* approbatis. „Prohibemus fieri organa in posterum de novo in monasteriis nostræ congregationis absque permissione capituli generalis. Si qua tamen sunt monasteria, quæ ea habuerint, non nisi in festis duplicibus pulsantur: & hoc per alios, quam fratres nostros; quibus interdiciamus tam præfatorum organorum, quam aliorum instrumentorum pulsationem: imo etiam eis inhibemus, ut nec addiscere, nec alios docere possint. Et idem de cantu figurato intelligimus, videlicet, quod neque ipsi addiscere, neque alios docere, neque extra chorum eo uti possint sine licentia superioris... Quoniam ex huiusmodi vana levitate plurimos labi vidimus in suarum perniciem animarum.“ Vid. Constit. VI. VII. VIII. c. XIX. Statuta Congregationis SS. VITONI & HYDULPHI nec mentionem quidem faciunt musicæ figuratæ, organa vero solum in festis solemnibus pulsari concedunt.

Serius de-
mum in eis
recepta va-
rias ob cau-
sas,
Loc. cit.
Pag. 386.

X. Ed. MARTENIUS diligentissimus antiquitatum tum aliarum, cum harum etiam præcipue, quæ ad ritus ecclesiasticos spectant, indagator dubitat, an in *Galliis* visa fuerint in monachorum ecclesiis ante trecentos aut ad summum quadringentos annos organa. Apud nos BRUSCHIUS, in monasteriorum *Germaniæ* chronologia, de GEORGIO, in abbatem monasterii *Salemitani* an. 1441. electo, hæc habet: *Fecit fieri maius organon, cuius maxima & medioxima fistula habet in longitudine pedes 28. in circumferentia spithamas quatuor.* BERNTENIUS in chronico *Mari-
nrodenſi* apud LEIBNITIUM eodem sæculo hæc de anno iubilæi & loca-
tione

T. II. Script.
rer. Brunſw.
p. 492,

catione organorum scribit: „Quum vero illuxisset annus 50. qui tunc iubilæus a Domino apostolico nunciabatur, decimus vero a dedicatione Ecclesiæ, organorum nostrorum opus compositum atque completum ad decorum domus Dei, & fratrum sublevationem & allevamen in divinis, & ceperunt primum canere in festo Assumptionis gloriosæ Virginis MARIE, patronæ nostræ. Super quibus quidam sic composuit :

*Anno milleno cum C quater L superaddo,
Tunc opus hoc magno præsens statuit iubilæo
Archimandrita decoris causa domus ista.
Nam facie templi mos est hinc organa poni
In Christi laude, matrisque suæ benedictæ,
Omnibus angelicis cuneis cunctis quoque sanctis;
Spiritus ad iubilum, relevamen forteque fratrum,
Officiis Christi iubilant dum cantica fessi.
Sic & lusere Domino DAVID atque prophetæ,
Angelicique chori cantant in laude sonori
Psalterio, cithara, per organa, tympana, cymbala,
Cælorum regi, throno cherubim residenti.
Tanta causa boni placeat satis hinc rationi.
Assumptæ Domine ceperunt organa nostræ
Hæc nova festive cum Christi laude sonare.
Hoc opus organicum locat HINRICUS abba per ævum,
Virginis ad laudem Christi matris & honorem,
Fratrum iuvamen, & saltum spiritus, Amen.*

Igitur ad decorem Domus Dei, eiusque ac Sanctorum laudem & honorem, tum etiam fratrum levamen iuvamenque posita sunt organa Et subinde multiplicata, ac ampliata, ut aliquando una eademque in ecclesia plura essent, ac maiora distinguerentur, quæ in solemnitatibus adhiberentur. Sic apud BUCHSIUM de reformatione monasterii ad Novum opus prope Hallas diocesis Magdeburgensis, dum celebritas paschalis acta describitur, dicitur: *In ecclesia in organo maiore divinum tunc complent officium.* Et in additionibus de eadem festivitate: „Et in organis cantus assumitur, donec, omnibus ad talem festivitatem convenientibus finitis, Præpositus surgens ad chorum vadit, ad missam summam devotissime celebrandam se disponit, in organo maiore officium missæ decantando.“ L. c. p. 500. Ad annum 1440. idem meminit in *Hildesheim aureæ missæ, quæ ab omnibus canonicis totius civitatis, & a cunctis prælatis & religiosis cuiuscunque ordinis, etiam mendicantibus, per tres vel quatuor horas decantari solet de B. M. V. in organis.* Pag. 812. Quibus forte etiam alia aliqua instrumenta musica comprehendit; cum paullo post eadem pagina singulari utatur numero. *Et vivimus continuo* p. 494. 811.

Pag. 498.

T. III. pag.
677.

tinuo ad chorum in organo cantantes missam de sancto Spiritu cum magna devotione in solemnitate. Promiscue tamen sumere videtur postea de paschate agens: „Mane igitur tunc hora octava finita erant in *Sulta* divina, & monasterium cum ecclesia aperiebatur, & in organis summæ missæ tempore ludere feci. (Et mox:) Nos cum debita pro tanta solemnitate reverentia iam statim sine pulsu hora prima volumus cantare vesperras, & illis finitis, cum magnis campanis nostris pro iis pulsare, & post in organo nostro ludere.“ Cum an. 1448. Præpositus factus esset, in *Novo opere* monasterio prope *Hallas* narrat: „Magnis pulsatis campanis *Te Deum* solemniter altissimis vocibus & in organis decantasse.“ Cum ibi duo fuerint organa, simul forte pulsata fuerunt. Apud eundem LEIBNITZ leguntur versus in organum pneumaticum urbis *Brunsvicensis*, quod sacerdos ex ordine S. FRANCISCI fabricaverat ad finem sæc. XV.

Post ter quingentos, sed ternos deme bis annos,

Tempore donisui nos redimentis heri,

Condedit ARNOLDUS Salminmaker ecce peritus

Organa, dulciloquum dantia rite sonum.

Quem toga FRANCISCI decorans & casula Christi

Vere fructiferam monstrat adire viam.

Gloria debetur Domino, de hinc gratia detur

Nobis laudisonus provenit unde status.

Fuit eodem sæculo in nostro D. *Blasii* monasterio monachus CONRADUS *Sittinger*, qui primum in vicino S. *Trudberti* monasterio organum fabricaverat, prout ex hac inscriptione intelligitur: *Hoc opus completum est sub NICOLAO abbate per me Fr. CONRADUM conventualem S. Blasii anno MCCCCLXXIII.*

Idem postea celebri organo etiam chorum *San-Blasianum* decoravit an. 1488. cum tamen iam antea aliud organum hic fuerit, ut palam fit ex libro Originum huius monasterii, sæculo sequenti a CASPARO II. abbate conscripto a) ubi postea memoratur aliud deinde

orga-

a) „Under Im (abbate EBERHARDO de *Reischach*, qui electus an. 1482. an. 1491. obiit) ist gesin ainer des Convents, hat gehaissen CONRADUS *Sittinger*. Der ist so künstlich gewesen, das er für sich selbs ain Orglen gemacht hat, die hat gehapt 12. belg, ist herussen gestanden in dem Münster bey dem hinderen gewelb, ist ausgemacht worden a. 1488. wiewol vor in dem Chor auch ain zimlich werckh gestanden ist mit 5. belgen, wer das gemacht hat, kan man nit wüssen, und sind beid piben, bis auf den bauren Krieg, de sind sie miteinander zu grundgangen. Weiter hat er (abbas GEORGIUS

an. 1493. electus, mortuus an. 1519) die alt Orglen in dem Münster hinuss bey dem uffern gewelb widerumb lassen abheben, und die nemlich widerumb lassen gießen, und machen, durch Maister GILGEN von *Ulm*, welches ain weit herruemt werckh gsin ist, als man söllichs khum in der lands art funden hat, mit 12. belgen zu treten. und ist in dem 1514. Jahr usgemacht worden, und hat Cost 1500. fl. Dises werckh haben die bauren A. 1525. in Irer Empörung und Infallen auch zerrissen, die Pfeiffen zergossen, das werck zerschlagen, und zu grundgangen, wie anderes mehr.“

organum sub GEORGIO abbate an. 1514. factum, non multo post rusticorum rebellium furore absumtum. Quod docet inscriptio insignis organi, quod postea is ipse CASPARUS II. an. 1582. fieri curavit:

*Organa sancta Deo cernis quicumque viator,
Hac a CASPARO tibi sunt extructa secundo,
Regnanti undecimus cum iam decurreret annus.
Rustica turba furens cum bellum immane moveret,
Antiquum destruxit opus; modo providus abbas
Amissum templo satagens reparare decorem,
Hoc tantum fieri monumentum iussit, ut inde
Posteritas veniens hoc pignus haberet.*

Celsus ROSINUS in Lyceo Lateranensi meminit organi ex papyracea materia compositi in abbazia Portuensi apud Ravennates, dilaudatque artificis ingeniosissimi opificium admirabile, in quo candor, durities, suavitas, machinam reddunt conspicuam. Mox tamen addit, hoc organo vastitatem templi concentu suo non explente, fistulas e plumbo fusas fuisse receptas. Similis machina pneumatica Viennæ in Austria admirationi fuit nostra memoria.

Organum ingens, quod est Rotenburgeri ad Oderam, describit BESOLDUS, meminitque ex ZEILLERI Itinerario eiusmodi organorum, quæ Mediolani ac Senis audiantur. Carolus PRATI Mediolanensis præterito sæculo sonum fistularum gratissimum invenisse celebratur. In Io. CIAMPINI synopsi historica de sacris ædificiis &c. adumbratur organum, Tab. XVI. ab ALEXANDRO VI. sumptuose factum, & a MUSCA præstantissimo artifice cælatum, ac totum inauratum, & ex concentu in magno pretio habitum. Addit, id hodieque extare, & visi prope capellam S. GREGORII: editum autem est CIAMPINI opus Romæ 1693. D. BURNEY, qui passim in *Diar. Itin. mus.* per Galliam, Italiam, & Germaniam insignium organorum meminit, tota Europa maximum existimat, quod Hamburgi instrui I. MATTHESON testamento curavit, palmamque Harlemoni præripit. Quædam etiam monachus San-Maurensis in opere de Organorum mechanismo repræsentat, Weingartensis inter alia monasterii in Suevia maximum. Præstant organa fratrum SILBERMANNORUM Dresdensæ & Argentoratensæ, aliaque eorundem in Saxonia vicinisque, nostris etiam terris: superstes Argentoratensis Ioannes Andreas, nunc demum etiam iam senex, ex veteri mecum amicitia, in se suscepit ecclesiæ nostræ D. Blasii e ruinis ex incendio surgenti organo animam addere; quod nihilominus aliis mole impar est, quæ passim stupenda audiuntur. Crescit etiam ac augetur indies systema organicum, ut, si ita pergatur, ambabus ulnis res agi brevi non amplius posse videatur. Ad præsentem epocham adhuc referendus est Io. KECKIUS monachus Tegernseensis, ex cuius opere de Musica schema organicum æri incisum damus, quod tres octavas non

T. II. p. 455.

Ac maiore
apparatu in-
structa.

Thef. præf.
p. 656. &
657.

C. IV. p. 57.

Tagebuch
musical. Reis-
dritter Band
p. 216. 242.
&c.

Add. Samm-
lung einiger
Nachrichten
von berühm-
ten Orgelver-
ken in
Teutschland.
Breslau 1757.

TAB.
XXXV.

complet. Systema postea fixum fuit ad quatuor octavas, estque hæc extensio omnium organorum veterum, teste *I. I. ROUSSEAU* in suo lexico *V. Systeme*. *C'est, inquit, l'étendue du clavier de toutes les anciennes orgues. Mais on s'est enfin trouvé gêné par des limites, quelque espace, qu'elles puissent contenir; on les a franchies, on s'est étendu en haut & en bas: on a fait des claviers a ravalement; on a démanché sans cesse &c.*

Perversus
eorum usus
a Theologis

In 2. 2. D.
Thom. q. 91.
art. 2.

XI. Quid vero de arte ludendi organo? qua necesse est tot bonas horas consumi; opusque manibus ac pedibus tam operose agitur ad stuporem, ostentationemque magis adhuc, quam ad ipsam aurium oblectationem. Et utinam! non etiam sacra adyta cultusque divinus ita profanaretur. Card. CAIETANO visum est, per accidens tolerari posse

De horis can.
c. XVI. n.
53. &c.

extensam iam consuetudinem organorum, propter nimiam elongationem hominum a divino cultu, ut vel sic allekti divinis interfint. Addit vero: *Qui tamen organa medicinam animæ a remotis esse cogitaverit, parce illis utetur, ne sanis noceat, minuendo vel tollendo eorum devotionem.* CAIETANI auctoritate etiam NAVARRUS usus multa incommoda notat, ac mala ex organorum perverso usu in ecclesiis; qui hic maxime proclivis est, dum ingenio suo qualicunque ac imaginationi indulgentes ludunt organoedi; nam „multi (eius verba sunt) organistæ faciunt sonare sæpius organo cantiones profanas in ecclesiis, imo & vanas, & quandoque malas; cuiusmodi sunt, quas vocant baxas, & Altas, & alias cantilenas, quas vulgus novit esse turpes, obscœnas, & petulantes: quod palam est peccatum, præsertim cum id faciunt, quando officia divina fiunt, tam ob irreventiam, quæ loco sacro fit, quam propter occasionem, quæ præbetur avertendi mentes ab attentione rerum divinarum & spiritualium, & ad intendendum easdem temporalibus, vanis, & malis. Tum quia est causa, quod multis in locis non canuntur, nec audiuntur *Credo*, & *Gloria* a populo in festis, quibus non iubetur cani, ut pro his audiantur fistulæ, & harmoniæ; sed ut animo & ore confiteamur sanctam fidem catholicam, & ut gratias Domino ob suum adventum agamus. Tum quia multi organistæ, quo suam artem ostentent, & plene audiantur, tamdiu pulsant (cum tamen ille pulsus non sit aliud, quam, ut ille ait, sine mente sonus) ut nonnunquam Missam una hora diutius æquo protrahant: quare adeo audientes lassant, ut cum devenitur ad id, quod plurimum importat, puta concionem, aut contemplationem passionis Redemptoris, & redemptionis humani generis, quæ repræsentantur in sanctissima illa consecratione, tam sunt fastiditi, ut plus cogitent de egressu ecclesiæ, quam de illis mysteriis. Tum quia datur occasio, ut interim, dum or-

gana

gana sonant, qui in choro sunt, colloquantur, iocentur, rideant, negotientur, quandoque paullo plus cogitent de eo, quod organa sonant, quam eorum fistulae cogitant de eo, quod ipsi agunt vel dicunt. Tum quia cantores celebres, quando cum paribus organistis concurrunt, & contendunt, utri eorum suos versus magis protrahant, eo magis coram Deo versus & psalmus perit, quo magis coram hominibus flatu ventoso & voce theatra tractantur. Tum, quia nec chorus rebus divinis cantatis, vel pulsatis animum intendit, vix est, qui sileat. Pauci enim sunt tanta in divina intentione animi, & cogitatu sublimi, ut possint, vel saltem velint uti remedio, in id a nobis reperto, nempe ut interim quis toties repetat animo & voce submissa versus &c.“ Rem magis adhuc theologice in summa V. *organorum usus* expendit laudatus CAIETANUS, quæ fatis quidem indulgenter colligit GREGORIUS de *Valentia*. a)

a

XII. Consentiens Pastorum Ecclesiæ in synodis congregatorum vox, non esse hunc inanem scrupulum, nobis gravius multo demonstrat. Concilium *Senonense* an. 1528. ita habet in decretis morum XVII. „Organorum usum ecclesia a Patribus ad cultum servitiumque divinum recepit. Nolumus itaque, quod organicis instrumentis resonet in ecclesia impudica aut lasciva melodia, sed sonus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos divinos & cantica spiritualia repræsentet.“ Synodus *Coloniensis* Provinc. an. 1536. organorum melodiam in templis sic adhiberi discernit P. II. c. 15. *ne lasciviam magis, quam devotionem excitet; neve præter hymnos divinos ac cantica spiritualia quidquam resonet, ac repræsentet.* In synodo dioecesana *Coloniensi* an. 1550. inter inquisitiones, pro ecclesiarum & locorum diversitate adhibendas, hæc est: „Num organa quid sæculare resonent, seu aliud quam cantum ecclesiasticum: Et si leantne ab elevatione Eucharistiæ usque ad *Agnus Dei*, quo interea ab omni-

Et Pastoribus
Ecclesiæ re-
probatus
ante,
T. XIV.
Conc. ed.
Labb. p. 478.

T. VI. Conc.
Germ. p. 255.

Ib. p. 632.

a) P. SERAPHINUS Ruzzi, Ord. *Prædicatorum* quæstionem seu casum conscientie inter alios peculiari opere movens, an licitum sit organa habere in ecclesiis *Mendicantium*? generatim etiam, quid licitum ac illicitum sit? ita definit: „E da notare, che per non offendere in cio Dio, da due cose deono coloro, a chi s'aspetta, guardarsi: la prima dal sonare troppo è di soverchio, perciò che assumendo si cotal suono nella chiesa per cagione de l'anime inferme nello spirito, e come medicina da lontano, si dee usar parcamente, accioche non diminuisca, ne tolga la divotione ai sani. La seconda cosa, dache

si deono, guardare gl'organisti si e dal suonar nelle chiese cantoni prophane & cose vane di seculo, per le quali si venisse a fare ingiuria al divino culto, e insieme a provocare gl'uditori a lascivia, e à scandalizare gl'imperfecti nello spirito. Impercio che in questi casi si commetterebbe da chiunque, che scientemente così sonasse, o facesse sonare, o vero permettesse, dovendo e potendo ostare e impedire, peccato mortale di sacrilegio contra il divino culto, & contra il luogo sacro, a i quali cotali suoni prophani non convengono.“

omnibus sub alto silentio devota Dominicæ Passionis & Redemptionis nostræ memoria recolatur? “ In formula reformationis, statibus eccle-

Ibid. p. 756.

siasticis in comitiis *Augustanis* an. 1550. a CAROLO V. exhibita, hoc etiam continetur: „Organâ nihil lascivum sonent, aut sæculare, sed quod ipsa etiam plebs intelligat, religiosum ac pium esse. Et præstiterit symbolum totum cani, similiter Præfationem, & orationem Dominicam, quam partem relinqui organis, sicut magno abusu alicubi consuetum est fieri. “

Et post Concilium Tridentinum: *Seß. XX.*

T. VII. Conc. Germ. p. 8. Ibid. p. 103.

Iam retulimus quædam synodorum decreta ex Concilii *Tridentini* sententia expressa, quod *ab ecclesiis musicas eas, ubi sive organo sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur*, arceri vult in decreto de observandis & evitandis in sacrificio Missæ. Proximum est concilii dioecessani *Harlemensis* statutum an. 1564. ex verbis formulæ reformationis, statibus ecclesiasticis in comitiis *Augustanis* exhibitæ, ac modo citatæ conceptum. Decretum synodi provinc. *Cameracensis* anni sequentis 1565.

T. IX. Conc. Germ. p. 542.

ad synodum *Tridentinam* provocat: quemadmodum etiam alterum concilium *Cameracense* sequentis sæculi anno trigesimo primo celebratum, his verbis: „Organorum usum in Missis atque divinis officiis sic servari statuit sancta synodus, ut in concilio *Tridentino* mandatum est: id est, ne modulatione lascivas cantiones imitentur, neque illa musica in ecclesiis admittatur, quæ choreis potius, quam choro congruat. “ In statutis

T. VIII. Conc. Germ. p. 732.

synodi archidioecessanæ *Pragensis* an. 1604. idem cavetur: *In organis, cum vel ad missam vel ad vespervas, aliaque divina officia ad excitandam fidelium pietatem pulsantur, ne quid lascivum aut impurum admisceatur.*

T. IX. Conc. p. 825.

Propior ætati nostræ synodus *Monasteriensis* an. 1655. etiam temporis nostri nævos vitiumque propius attingit, præcipitque, ut *in organis non adhibeantur melodiæ, quæ sapiunt levitatem, vel nugas sæculares.* Omnia autem complectitur Ceremoniale episcoporum CLEMENTIS VIII. reformatum, dum cavendum vult, „Ne sonus organi sit lascivus, aut impurus, & ne cum eo proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur, non spectent, nedum profani, aut ludicri, nec alia instrumenta musicalia præter ipsum organum, addantur. “

L. I. c. 28.

Andreas CASTALDO in *Praxi cerem.* præterea ex ceremoniali *Ambrosiano*, qualis organista esse debeat, addit; qui recte ubi fuerit selectus, dubio procul omnia rite, recteque se habebunt: „Organista bonis moribus præditus, pulsandi arte peritus, ad hoc opus admittatur, & ubi ecclesiastici periti inveniuntur, laicis præferantur; si tamen ecclesiasticus aptus non reperitur, laicus modestia ac gravitate præditus eligatur, qui semper habitu decenti, detecto capite, & qua decet reverentia ac modestia

Monita idem etiam Organistis data; *Lib. I. rit. de Organ. p. 239.*

Lib. I. sect. VI. c. 2.

aptus non reperitur, laicus modestia ac gravitate præditus eligatur, qui semper habitu decenti, detecto capite, & qua decet reverentia ac modestia

flia suum exequatur munus, cavens, ne sonus sit lascivus, aut profanus, aut ludicrus, nulla alia instrumenta profana admittens.“ Quodsi organista bonis sit moribus, ut decet hominem celebrando publico Dei cultui addictum consecratumque, modestia præterea ac gravitate præditus, nihil in se desiderari sinet, quo minus, qua decet reverentia & modestia suum exequatur munus. Dum vero id semper & ubique sperandum haud est de organistis, sive laici, sive clerici, aut etiam religiosi sint, ut sicut ingenio ad musicam præstant, ita moribus ac vita sint compositi: a superioribus saltem, quos modestia & gravitate præstare oportet, in ordinem redigendi sunt, & in officio continendi; ne rem divinam inhonorent, ac contaminent, fideliumque mentem & attentionem potius ab eo, quod in ecclesia agitur in divino officio, avertant & distrahant, offendiculoque sint; quam ut ad devotionem & affectum, proposito convenientem, excitent animentque, pios animo instillando motus placido suavique organorum sono ac idoneis modulis, ad fovendam pietatem insinuandamque reverentiam, præsentī Deo eucharistico debitam.

Hos fines sibi propositos habere debent organistæ, non vero delectationem aut gloriolam; illudque lucrum præcipuum reputare præ stipendio suo ac sportulis: quibus si priventur etiam, dum hoc suo primario desint muneri, facile ad officium revocabuntur a ludicro & profano in ecclesia organi ludendi more, semper magis magisque ingruente: dum, nulla loci reique sacre habita ratione, nullo facto actionis divinæ aut exercitationis ludicre discrimine, quidquid phantasia, seu habitus ex usu ad fallendum tempus animumque delectandum comparatus, suggerit, profunditur: imo, quod peius, dum cantiunculas insuper triviales, ioculars, asoticas aut impudicas etiam, quas forte memoria affert, modulantur. Ut adeo haud abs re tanto consensu pastores ecclesiæ in suis synodis posterioris huius ævi cavendum duxerint, ne quid lascivum aut impurum immisceatur; quod quidem etiam ludendi quodam modo salaci ac lascivente fieri potest: quocumque autem modo contingat, sacrilegii quoddam genus est ad conspurcandum sanctissimum religionis cultum, ludibrioque exponendum & despiciatui. Id etiam malo huius temporis grandique piaculo fit, ut quæ innumera circumferuntur opera ad clavichordia, quæ vocant, aliaque eiusmodi enchorda instrumenta ad omnem potius alium quam sacrum usum composita, promiscue ecclesiæ inferantur, & profani moduli ludicrique ad ostentandum artificium, promptitudinemque digitorum potissimum facti in officio divino producantur. Quæ notiora sunt, quam ut illis explicandis diutius immorari opus sit.

Ab ipsis tamen sapius neglecta.

198 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

Cantiones
vulgares, seu
vernaculæ,
quales &
quomodo
permittæ.
T. XII. Conc.
ed. Labb. p.
554. T. XIII.
p. 1532.
Apud Leibniz
T. II. script.
rer. Brunsw.
p. 500.

XIII. Inter ceteros concilium *Basileense* hunc etiam reprobavit ab-
usum, dum in ecclesiis cantilenæ sæculares voce admiscuntur. Sess. XXI.
c. 8. Quod in aliis conciliis *Germania* iisdem verbis repetitur statutum.
Aliud vero sunt cantilenæ sæculares, aliud vulgares ac vernaculæ: nihilo-
minus *Augustinus* PATRICIUS in historia huius concilii vetitas ab illo
inter missarum solennia cantilenas vulgari sermone conditas scribit. Vo-
cem suam aliquando universum populum miscuisse cantui cleri, discimus
ex BUSCHIO, ubi singularem aliquam celebritatem in campo celebrari so-
litam (de qua alibi etiam acta in die Ascensionis Domini alia exempla su-
pra lib. II. dedi) describens „ubi (inquit) tunc tota civitas in campum il-
lum occurrit, fratribus & clericis *Salve festa dies, victima paschali*, &
similibus concinentibus, populusque omnis utriusque sexus cantilenas, ta-
li cantico convenientes, ad singulos versus cantando respondet; donec
Præpositus surgens sequitur processionem, & omnis populus eum sequi-
tur usque in ecclesiam. Ibi enim circa fontem iterum se ponit super se-
dem priorem, omni clero & populo astante, & *Sedit angelus* cum ver-
sibus suis ibidem devote & clamose decantante &c.“ Dum eadem infra
repetuntur, cantilenæ & cantica teutonica nominantur. Nihil vero op-
ponit BUSCHIUS reformandi alias studiosissimus. Nihilominus aliquid ad
explicationem decreti *Basileensis* confert hic BUSCHII locus. Voces hi-
bridas, ut ita dicam, vetat concilium *Basileense*, dum commiscuntur vo-
ces & cantiones. Quod edidit synodus *Swerinensis* an. 1492. „Item
statuimus & mandamus, ut quilibet sacerdos nostræ diocesis, cum grãtia
Dei dispositus missarum solennia decantaverit, *Gloria in excelsis*, *Credo*,
offertorium, Præfationem cum *Pater noster*, iuxta sacrorum canonum san-
ctiones a principio usque ad finem decantet, nullo abstracto, diminuto, vel
resecto: aut aliud responsorium, vel carmen vulgare loco præmissorum,
in organis, aut choro, qui præsentibus fuerint clerici, resonent. Et in
Credo tractim cantetur: *Ex MARIA Virgine & Homo factus est*, genibus
flexis.“ Vetat hic canon *Gloria in excelsis*, *Credo*, Offertorium, Præfa-
tionem decurtare, ut tamen concedat aliud responsorium vel carmen vul-
gare loco præmissorum in organis, aut choro resonare.

Ab hæreticis
compositæ,
prohibentur.

T. VII. Conc. *gensis* ecclesiæ an. 1565. cantilenæ vulgares, quæ non sunt catholice con-
fectæ, reiciuntur plane. Cuius rei causas aperiemus capite sequenti.
Ibid. p. 164. Sic etiam in statutis synodalibus *Augustanis* an. 1567. cavetur: „A no-
stris

stris ecclesiis arcere volumus, nullumque illic locum habere, cantiones hæreticorum, quantalibet modulationis & pietatis specie vulgo blandiantur. Antiquas vero & catholicas cantilenas, præsertim quas pii maiores nostri *Germani* maioribus ecclesiæ festis adhibuerunt, vulgo permittimus, & in ecclesiis, vel in processionibus retineri probamus.“ Id etiam carpit Card. CAIETANUS, & ex eo TANNERUS: „Addo (inquit) cum sonus inter divina pars sit divini cultus, ut recte ibidem dixit CAIETANUS, valde absurdum videri, in ecclesia cantare, aut sonare cantiones seu modulos, ab hæreticis auctoribus compositos, etiam si per se nil indecens contineant: non secus fere ab omnibus absurdum iudicaretur, si hæretici hominis scripta qualiacunque in ecclesia velut ad divinum cultum spectantia prælegerentur.“ Aliud cantus cantionumque genus ab ecclesia merito excludit concilium *Burdigalense* an. 1583. „Ab organis, & omni ecclesiastico cantu, quævis musica, lascivum quippiam, & vulgares cantiones, aut levitatem, similesque ineptias referens, omnino arceatur.“ Et *Bituricense* anni sequentis c. 3. *Vernacula lingua publice psallere aut orare, nemini, nisi concionatori, populum ad devotionem excitanti, liceat, ne inde temere iudicandi de sacris mysteriis, & sensu scripturæ, cuiquam detur occasio.* Et mox Can. 6. *Non cantentur in ecclesia cantica absurda, nova, & non probata, si quæ sint consuetudines in contrarium prævæ, quæ potius corruptelæ dicendæ sunt, penitus aboleantur.* Agitur de publico officio chori, quod ad clerum pertinet: *ut itaque publica & communis oratio rite & solemniter fiat, psallant omnes clerici uno ore & concentu cum choro, ut habet canon secundus.* Alioquin non omnem omnino cantum vernaculum tunc in *Galliis* vetitum fuisse, sed probatum examinatumque esse debuisse, ex concilio *Avenionensi* an. 1594. constat: „Quod si carmina quædam vernacula lingua in natali Domini permittenda sint in ecclesia concini, ea primum ab episcopo legantur, ac examinentur, nec nisi probata, & cum subscriptione canantur.“

T. III. theol. scholast. disp. V. q. 5. dub. 2.

T. XV. Conc. ed. Labb. p. 950.

ib. p. 1070.

ib. p. 1456.

Difficiliores reddiderint Pastores MAROTI, aliaque *Hugonottorum* carmina. Nihilominus apud nos, ubi promiscui sunt Acatholici, cantiones vernaculæ etiam ordinariæ, pro minoribus saltem ecclesiis, permissæ leguntur; veluti in constitutionibus diocesis *Wratislaviensis* in *Silesia* anno 1592. sic Missa publica agenda ordinatur: „Ut schola vel ministro ecclesiæ Introitum Missæ *Kyrie eleison*, & *Gloria* concinente, his finitis, & epistola iam lecta, præcentor cum tota communitate aliquem sacrum hymnum in vernacula lingua, ipsis familiarem, loco Gradualis decantet; post Evangelium & Symbolum decantatum, sacerdos casulam ante altare deponat,

Vernaculæ in Germania limitate permissæ,

T. VIII. Conc. Germ. p. 391.

deponat, suggestum ascendat, & plebem Dei prædicatione reficiat. Absoluta concione & precibus de more dictis, ad altare iterum accedat, & assumpta casula Sacrum continuet. Post elevationem SS. Eucharistiæ, quam populus flexis genibus adorare debet, alius hymnus in lingua vulgari decantetur, & Sacro finito, populum, data benedictione, in pace dimittat. In aliis vero ecclesiis ruralibus, in quibus hymnos vulgari lingua decantari consuetum non fuit, sed ubi totum officium latine canitur, nihil immutandum est: quin imo parochos hortamur, ut in ecclesiis ruralibus, ubi scribæ & scholares sunt, omiſſis germanicis hymnis, dum celebrant, consuetudinem latine cantandi totum officium Missæ introducant. Curabimus autem eorum, qui maxime huic mysterio & fidei catholicæ integritati congruunt, delectum fieri, & quemadmodum secundum Missæ partes & festi solemnitatem decantari debeant, typis excudi.“ In statutis synodi archidieceſanæ *Pragensis* an. 1605. tit. XXIV. hæc in eam rem leguntur: „ Spirituales cantationes, quæ a pueris, adultisque in aliquibus ecclesiis intra Missæ summæ, divinorumque officiorum celebrationem, atque ante & post sacram concionem, seu in processionibus, ad fidelium devotionem excitandam, pie decantari consueverunt, permittendas duximus; dummodo prius a nobis officialique nostro recognitæ sint, & scripto comprobatæ, ne aliquid contineant, quod profanum sit, vel apocryphum, quod sanæ & catholicæ doctrinæ repugnat. At huiusmodi cantionum causa nihil intermittatur ex iis, quæ in Missis, ac divinis officiis ex sacris ritibus recitari debent.“ In synodo *Augustana* an. 1610. post repetitam

Ibid. p. 733.

T. IX. Conc. Germ. p. 40.

cautionem synodaliū an. 1565. circa cantiones hæreticas, additur P. II. c. I. n. 13. *nec ulla profana cantica, sonique leves, & quæcunque lasciva canendi ratio usurpetur; sed sint cantus & soni graves, pii, distincti, domui Dei ac divinis laudibus accommodati, ut simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores incitentur.* Synodus *Monasteriensis* an. 1655. habita cantiones germanicas, si extra collegiatis, & in civitatibus erectas ecclesias propter cantorum raritatem interponi posse iudicabuntur, non alias esse vult, *nisi quæ continent adorationem Christi in altari & elevatione, vel quibus ad devotionem erga hoc tam divinum mysterium cantantes manuducuntur.* Et in synodo eiusdem dicecesis an. 1662. ubi germanicæ cantiones propter sacerdotum, aut personarum qualificatarum raritatem cum differentia sunt admittendæ, nihil canatur, quod sapiat Lutheranismum, sed quæ sacro Missæ sacrificio convenient, & simpliciores ad orthodoxæ fidei instructionem manuducant.

Id. p. 825.

Id. p. 897.

XIV. Vides, semper officii chori rationem haberi, quod constanter latine celebratum fuit, liturgia sacrificii Missæ imprimis, ac horæ canonicæ, etiam a sanctimonialibus; quæ propterea linguæ latinæ haud segniter incumbabant. Cuius rei exemplum TRITHEMIUS in chronico *Hirsaug.* ad an. 1087. affert cœnobium monialium, institutum a B. THEOGERO, monacho *Hirsaugiensi*, abbate monasterii *S. Georgii in silva nigra*, ac postea *Metensi* episcopo, cuius etiam opusculum *de musica* in collectione scriptorum de re musica edemus. „Horis canonicis (inquit) ad perfolvendum „divinæ laudis officium pariter in ecclesia confluebant, & Dei operi nihil præponebant. Nullam esse licebat in monasterio, quæ non de psalmis, aut aliis scripturis quotidie aliquid disceret. Inde omnes pene „latini sermonis habebant notitiam, & quidquid legebatur, intelligebant; „quod non parum ad internæ compunctionis gratiam videtur conducere.“ Servantur adhuc alicubi in monasteriis monialium libri latini pro lectione mensali notati, alique, quos non solum latine scite descripserunt, sed etiam elucubrarunt, uti & epistolas latine scripserunt. Ex sæpe laudato BUSCHIO de reformatione monasteriorum discimus, eas in tantum gnaras fuisse sæculo XV. sermonis latini, ut ea lingua confessionem sacramentalem facerent, ita, ut alicubi ceu singulare suo ordini referat, quod in *Teutonico* confiterentur: *Confessionem*, inquit, *dicunt in Teutonico, quamvis interdum sint bonæ latinistæ, propter maiorem erubescen-* Apud Leibniz T. II. p. 869. *tiam, & confessionis expressionem.* Narrat postea, accitas aliunde pro informatione monialium *in scientiis grammaticalibus*: seque puellas de sæculo ad eas venientes, & per tempus *in scientiis scholasticis*, in bonis moribus, in firmo proposito in Dei servitio perpetuo permanendi, bene probatas, sæpius investivisse, & anno finito ad professionem suscepisse. Et postea se rogatum memorat, quatenus duas aut tres moniales bene reformatas & *in scientiis scholasticis eruditas*, eis procuraret. Quales vero hæ fuerint scientiæ, paullo post eodem c. 25. exponit: „Soror (inquit) THECLA, in Grammatica competenter docta, iuvenes instruxit puellas & moniales, in cantu, in scientiis scholasticis unacum Subpriorissa: quæ in tantum in eis profecerunt, ut scripturas divinas clare intelligerent, exponere scirent, & litteras sive missivas in bono latino magistraliter dictarent, sicut ad oculum ipse vidi & examinavi.“ Hæc ille. Pag. 873. Pag. 886. Pag. 891. Pag. 892.

Moniales horas canonicas canentes latinæ linguæ gnaræ sæc. XV. adhuc,

Apud Leibniz T. II. p. 869.

Pag. 873.

Pag. 886.

Pag. 891.

Pag. 892.

Quod sæc. XVI. rarius, T. VII. Conc. Germ. p. 514.

In statutis synodi diocesanæ *Argentinenfis* an. 1549. c. 25. de vita & moribus monialium id saltem præscribitur, „Ut in legendis vel decantandis psalmis, aliisque ecclesiæ cantionibus & hymnis, id in corde versetur, quod vel vocis & gutturi modulatione profertur & canitur:

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.

C c non

non enim vocis, sed cordis auditor est Deus: & psallendum est spiritu & sensu. Et quamquam hoc tempore in decantandis psalmis, officiisque divinis peragendis, ignota utantur lingua: tamen ea diligentia adhibenda est, ut si non omnium, certe præcipuarum rerum (videlicet psalmorum, epistolarum, evangeliorum, communiumque precum ac hymnorum, qui in sacro celebrando proferuntur, aliisque officiis absolvendis adhibentur) intellectum habeant, quem ex privata & domestica lectione facile consequentur forores. Neque enim a quotidiano legendi & discendi studio immunes & liberæ esse debent.

Ibid. p. 644. Quid vero ad aliquam saltem intelligentiam eorum, quæ in divino officio agant canantque moniales, desideraverit in institutione Monialium synodus *Coloniensis* diœcesana an. 1550. ex his formulæ inquirendi in monasteriis monialium, visitatoribus præscriptæ, quæstionibus colligitur: „An sit in monasterio ludimagistra, seu scholæ præfecta, quæ latine norit? Et an hæc diligenter & sedulo instituat in rudimentis Grammatices virgunculas iuniores, & an formet eas ad pietatem & religionem? Et quænam rudimenta tradat, & quos libellos, ad pietatem pertinentes, rudioribus virgunculis prælegat, & exponat? An etiam in vigiliis dierum festorum, & in ipsis diebus festis, exponat suis scholasticis virginibus hymnos, sequentias, epistolam, & evangelium dei.“ Intelligi hinc datur, iam aliquid remissum fuisse sæc. XVI. a studio illo monialium ad comparandam latinæ linguæ notitiam, qua adhuc sæculo XV. fuisse imbutas, ex *BUSCHIO* ostendimus.

Tandem omnino fere perperam cessavit.

Dolendum vero est, illud deinceps penitus cessasse studium, ita ut hodie moniales nec quidquam intelligant, quid psallant, contra Apostoli monitum & adhortationem, doctrinamque toto capite decimo quarto epistolæ primæ ad *Corinthios* explicatam. Quam ut, quantum liceret, sequeretur, in cœnobio monialium *Berau* congregationis monasticæ *San-Blasiana*, cui indignus præsum, instituta an. 1770. perpetua adoratione SS. Altaris Sacramenti, quam per turmas diu noctuque moniales obeunt, officium de Venerabili Sacramento loco breviarii in eum usum cum permissione Superiorum imprimi curavi, cum adiecta ad latus paraphrasi vernacula; ut sic saltem aliqualem intellectum assequantur eorum, quæ psallunt publice una congregatæ in ecclesia. Simile quid alii eiusdem instituti cœtus virginum apud nos paullatim magis magisque frequentes faciunt, dum die noctuque alta voce vernacula vel canunt, vel orant, aut etiam pias prælegunt meditationes.

XV. Passim equidem tum libro primo, cum secundo mentem doctorum pastorumque ecclesiæ primæ & mediæ ætatis explicavimus de vocibus muliebribus in sacris christianis: quas pii quique etiam a theatris, nedum ecclesiis exturbatas cuperent. *Mulierum in ecclesia contentus.* Tractat hoc argumentum *Christ.*

LUPUS in schol. ad TERTULLIANUM de *Præscriptionibus*, locum inter alia D. CHRYSOSTOMI versans de pauperibus ecclesiasticæ matriculæ viduis: quod nempe etiam hæ singul cum viris psallerent in ecclesia. „Olim (addit) forsan psallerunt omnes, etiam mulieres. Et hinc istarum viduarum non prærogativam aliquam, sed solum in ista pietate diligentiam videtur laudare sanctus IOANNES.“ Examinat deinde, quod libro primo de PAULO *Samosateno* retulimus, a synodo *Antiochena* accusatum. Non, inquit, quod mulieres cantare in ecclesia, sed quod vana per ipsas cantari iussisset. Et omnino loquitur de laicis mulieribus. Tum ad locum ISIDORI *Pelusiota Alexandrinæ* ecclesiæ presbyteri, a nobis etiam allatum, hæc ad rem annotat: „Assumat varia. Primo, quod Apostoli istum in ecclesia conventum mulieribus permiserint. Secundo, quod permiserint ad compefcendas loquacis sexus in ecclesia fabulas, ac ipsis conciliandam modestiam. Tertio, quod illæ licentia pedetentim abusæ per vocis suavitatem studuerint placere hominibus, atque ita sacram psalmodiam æquarint scenicis cantilenis. Et quod exinde sint cauponatæ ac venatæ quæstum. Hinc ISIDORUS suadet, istum contentum circumscribi ac aboleri. Proinde tunc vigeat adhuc in *Ægyptiaca* ecclesia. Nec enim iste mos fuit universalis.“ Post hæc locum S. HIERONYMI profert LUPUS, ex quo palam fit, tunc sacras etiam virgines ac viduas non fuisse solitas publice psallere; quin in eo PELAGIUM vituperat ac incescit: „Nec sufficit (inquit) tibi dedisse tuo *Amazonum* agmini scientiam scripturarum, nisi earum voce & canticis delecteris. Iungis enim & ponis in titulo, quod & foeminæ Deo psallere debeant. Quis enim ignorat, foeminis esse psallendum in cubiculis suis, & absque virorum frequentia & congregatione turbatum?“ Quæ verba innuere videntur morem illum, quo mulieres in choro cum viris, veluti presbyteræ cum episcopo & presbyterio confidentes, intra sacrum tribunal, quod LUPO est indubitatum, concinerent. Alius est, qui semper in ecclesia obtinuit a nobis libro I. explicatus promiscus totius populi, atque adeo etiam mulierum contentus; laudatque S. GREGORIUS *Naz.* in epitaphio patris sui NONNAM matrem, quæ *diurnis nocturnisque psalmodiis columnæ instar se ipsam affixit.* Idemque orat II. in IULIANUM, qui, inquit, cum vetulis sedemus & psallimus; quod de privato etiam more intelligi potest, uti de THEODOSIO iuniore SOCRATES

Lib. I. contra Pelag. c. 9.

Lib. VII. c. 22.

decantasse. Exempla quædam T. I. p. 318. cantus alterni sexus promiscui dedimus. Factum id etiam ad nostram usque ætatem, ut in quibusdam celebritatibus moniales cum monachis choro adessent ac canerent; quod tamen merito antiquatum.

Eunuchi
cantores re-
probantur,

Schol. in sy-
nod. general. ac
provinc. de-
cretu. T. III.
p. 138.

XVI. Opportune hic laudati *Christ. Lupi* sententiam adscribimus contra illud monstri genus, sui sexus dedecus, sequioris ludibrium, eunuchos, inquam, qui se non castraverunt propter regnum Dei, sed plerumque a sævientibus sic in propriam prolem parentibus hanc ideo sunt passi iniuriam, ut mollem & effeminatam, non theatro solum, sed etiam ecclesiæ servant vocem. *Longe minus*, inquit, *evirandi sunt pueri, ut mimice in ecclesia cantent, & extra illam flagitiosissime vivant. Evirationis facinus, ut verum homicidium damnant Romanæ leges, adeoque talis in ecclesia cantus quid aliud est, nisi barbaro quodam gentilium more proprios Deo filios immolare?* Hæc ille in canonem LXXV. *Trullunum*, qui, damnatis inordinatis clamoribus, cum magna attentione & compunctione psalmodias Deo offerendas præscribit. Nihil vero de eunuchis habet, etfi ex *Græcorum* imperatorum aula, non obstantibus severissimis antiquiorum canonum legibus, ut iam supra libro II. notavi, ad nos hæc labes venerit, ipsamque imprimis *Italiam*, atque adeo *Romam* invaserit. Auctoritati tamen *Lupi* adstipulatur *Pet. Pompilius Rodota*, ipse *Græcus* natione, mihi, dum ante undecim, & quod excedit, annos, *Romæ* degbam, familiaris, in epistolam encyclicam, a *BENEDICTO XIV.* an. 1749. editam de anno iubilæo, hanc instituens quæstionem de eunuchis spontaneis, qui ad suavissimum vocis lenocinium aut comparandum, aut retinendum, & ob necessitatem vocis acutæ ad musicos concentus, sive ad lucrum inde captandum, audaciores evadunt sui homicidæ, & phrasi *S. AUGUSTINI* tr. 51. in *Ioan.* in propria membra sæviunt.

Et irregula-
ribus accen-
sentur:
Pag. 79.

Atque hos quidem eunuchos eum in finem factos, irregularium classi concilia adscribunt, quamvis laxiores Casuistæ pro more, ut alia, sic & istud humanæ naturæ opprobrium, excusare nitantur. *Sunt enim*, addit *Lupus*, *ex Casuistis*, *qui tradunt, licitam esse exceptionem, si vitæ periculum absit: si pueri sui iuris sint, polleantque usu rationis, atque in exceptionem consentiant.* Ipse nihilominus recte *Theophilo RAYNALDO* accedit, qui in tractatu *de triplici eunuchismo*, gravibus rationibus contrariam sententiam propugnat. Subdit demum, quod detestandum hunc abusum plane & solide refutat: *Si enim ad servandam continentiam, & ad damnum spirituale vitandum exceptio improbat; potiori iure illicita censenda*

da est ob inopiam vitandam, & ob lucrum temporale captandum, sive ob diuturnius vocis acumen, ad musicos concentus necessarium, retinendum. Quæstionem hanc ipse BENEDICTUS XIV. in insigni opere *de Synodo diœcesana* lib. XI. c. 7. pluribus discutit, primum testatus: „Tum ante epistolæ encyclicæ (mox laudatæ) editionem, tum etiam deinceps nonnullos fuisse, qui pietatis studio incensi, summo conatu, licet hucusque irritò, episcopis suadere curarunt, ut synodalibus constitutionibus novam inferrent sanctionem, qua eunuchi cantores ab ecclesiasticis concentibus excluderentur: quod & irregulares plerumque sint huiusmodi homines, cum nemo fere eunuchus fiat absque peccato; & ex tali prohibitione facile eveniturum esset, ut tolleretur abusus evirandi pueros; cumque præterea dicerent, molles eunuchorum voces plurimum in causa esse, ut ecclesiarum cantus ad theatrales modulos maxime accedat; neque vero impossibile esse, eorum vocibus alias, puerorum præsertim, voces ecclesiasticis choris magis aptas subrogare.“

Affert deinde canones ac leges, citatque theologos, qui plerique rem improbant, perinde ac exempla, quæ profert ex antiquitate ecclesiastica. Nihilominus perpenſis omnibus, definitoque hoc statu quæstionis:

„An in præsentibus rerum ac temporum circumstantiis, cum nempe secularis potestas, quidquid civiles leges contra statuerint, haud infrequenter puerorum evirationes impune fieri, saltem dissimulando permittit, nec amplius ad id episcoporum licentia postulatur; cum in ecclesiis iam pridem invecſta est musicæ ratio, quæ vix, aut ne vix quidem, absque eunuchorum vocibus sustineri valet; cumque istorum voces in ecclesiarum concentibus, & quidem in ipsa *Romani* Pontificis capella, a multo iam tempore audiri consueverunt;“ auctor tandem est episcopis, non ut synodali decreto a choris musicis ecclesiarum suarum eunuchos cantores eliminent, sed ut potius caveant, „ne theatrales modi ad ecclesiasticos concentus transferantur, neve theatralibus instrumentis ecclesiæ personent. Contra vero, si qui ex ecclesiæ cantoribus Clerici sunt, ne hi in scenam ascendant; quod religiosissime observatur a musicis pontificiæ capellæ.“ Ut-
rumque quivis largietur prudens, nec consultum fore, ut episcopus decreto synodali importune quid statuatur, sed præprimis curet, ut musica sacra recte sit constituta. Conditionem acciperet, puto, etiam *Io. Bapt.*

CASALIUS *Romanus*, eunuchorum cantui infensus, de cantu in ecclesia vetustissimo agens, locumque auctoris Comment. in epist. ad *Ephes.* sub nomine S. HIERONYMI afferens, quem libro primo adduximus, sic loquutus:

„Si adolescentulos, qui dulci medicamine fauces collinire solebant, non tulit vir sanctissimus: ferretne illos, qui, ut hominum aures permulceant,

Circa eos
moderatio.

De veteribus
sacr. christ.
ritibus c. 44.

vocesque suas carius locent, divino humanoque iure neglecto, sese execrari patiuntur? ut prohibent Can. 22. apostol. & lib. 1. C. de *Eunuchis*, & lib. 3. D. ad legem *Cornel. de Sicariis*: ferretne illos, qui adeo spiritum malum canendo non abigunt, ut eum de industria suis auditoribus insinuare videantur? Quorsum enim modulationes istæ in lupanari natæ, ac non iam timide in sacras ædes irrepentes, sed procaciter irrum-pentes, & bacchantium in morem lascivientes tendunt; ut qui audiunt, lymphatici efficiantur? Adde MURATORIUM, voces eviratas ac molles, femineas præsertim, etiam in scena musica, seu ludis, qui *opera* vocantur, ubi de his ex instituto tractat, improbantem. a)

a
De falseto
Discantu.

De reformat.
monaster. ap.
Leibnitz T. II.
p. 502.

Ib. p. 859.
863.

T. IV. Opp.
p. 718.

Tr. hist. &
præctique sur
le chant ec-
cles. p. 86. &c.

T. III. P. II.
p. 660.

XVII. De cantu illo, quo viri contracto gutture vocem muliebrem imitantur, ac *falsetur* vocari solet, vix operæ pretium est, mentionem iniicere. Videri queat BUSCHIO memorari, dum loco iam allato narrat, *Te Deum* solemniter altissimis vocibus, & in organis decantatum, cum ipse Præpositus monasterii *Novi operis* esset proclamatus. Sed idem etiam de monialibus alibi dicit, eas in suo adventu altissimis vocibus antiphonam *Media vita in morte sumus* per totum exclamasse. Et postea: „Quando ab eis recessimus, in choro incipientes antiphonam: *Media vita*, super nos altissimis vocibus decantaverunt &c.“ Puto autem, genus aliquod discantus designari, quem ipse monasteria reformando abrogavit, dum subinde dicit, *cantum ordinarium* esse susceptum. Notandus hic est Io. GERSONIS locus ex libro seu, *Doctrina pro pueris ecclesiæ Parisiensis*: „Magister cantus statutis horis doceat pueros Planum cantum principaliter, & contrapunctum, & aliquos discantus honestos, non cantilenas dissolutas, impudicasque; nec faciat eos tantum insistere in talibus, quod perdant in Grammatica profectum; attento maxime, quod in ecclesia nostra discantus non est in usu, sed per statuta prohibitus, saltem quoad voces, quæ mutatæ dicuntur.“ LEBEUFIIUS hunc locum cum aliis pluribus eiusdem sæculi XV. in quibus de hoc genere musicæ, *discantu*, *discantando* fit mentio, referens addit, se studiose inquirentem statuta ecclesiæ *Parisi.* in codice bibl. reg. 5883. hæc ad rem invenisse: *Non debet in cantu notulato regulariter immisceri discantus, pueris exceptis propter exercitationem suam.* Facit hoc ad BUSCHII explicationem, tum etiam Io. GERSONIS locum in tractatu secundo *de canticordo* in novissima editione, ubi loco vocis *arsis* vocabulum *phrasis* positum est. „Habet hoc (inquit) musica oris, quod potest secundum phrasim, secundum thesim, secundum proportionabilem insuper continuationem cum aliis,

va-

2) Quam *Italos* huius sævi facinoris pudeat, inde patet, quod D. BURNEY in *Diario Itin. Mus. ed. Germ.* p. 226. 227. narrat, cum in auctores indagaret a *Mediolanensibus* in *Venetos*, ab his

in *Bolonienses*, ab istis vero in *Florentinos*, ab his in *Romanis*, a *Romanis* autem in *Neapolitanos* culpam esse coniectam, ubi tamen sub pœna mortis vetitum est.

variare voces suas. Patet potissimum, ubi discantant, & cantant in choro plurimi simul. Est autem in vocibus oris, aut aliis melodiis ipsa phrasis elevatio, vel depressio penes acutum & gravem accentum. Thesis attenditur in productione aut breviatione notularum, syllabarum, & vocum. Combinatio proportionabilis dicitur multorum ad invicem cantantium & contra cantantium consonantia. “ Arsis est elevatio, thesis autem depressio vocis, acutæ nimirum & gravis; ad propositum autem discantus seu vox puerilis, & tenor gravis seu virilis. Sic ipse GERSON in carmine *de laude musicæ* :

Discantum mollem miserans dat gratia raucis,

Stridet de pænis culpa tenore gravi.

Alia est notio vocis Tenor in cantu, de quo NAVARRUS *laudabilem admodum esse dicit, diversitatem cantus, & tenorum psalmorum, antiphonarum, responsoriorum, capitulorum, hymnorum, versiculorum & orationum.* *De hor. can. cap. XVII. n. 42.*

XVIII. Quemadmodum vero supra notavimus, NAVARRUM cantum organicum (dum nomine organi medio ævo etiam discantus veniebat) confundere cum instrumento musico organo: ita etiam vocem *contrapunctus* promiscue, secundum usum sui temporis, pro simplici discantu accipit. Cum enim dixisset, peccare eos, „Qui ut vocem suam ostentent, & ut audiantur, non callentes arte, nec usu cantum, quem contrapunctum vocant, canunt illud, & ut aiunt, cantillant contra omne punctum, & omnem bonam harmoniam in divinis officiis, aliis ridendi, aliis vero obmurmurandi ansam præbentes, & per consequens dantes, & summentes occasionem distrahendi se ipsos, & auditores a debita attentione: “ nihilominus paullo post „Contrapunctus (eidem) qui non turbat *Gregorianum*, sive planum, licitus est iuxta ea, quæ ipsemet IOANNES XXII. *num. 35.* postquam vetuisset cantum organicum, in hæc verba dixit: *Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus festis præcipue, sive solennibus in missis & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, puta octavæ, quintæ, quartæ & huiusmodi supra cantum ecclesiasticum simplicem proferantur &c.* Dixi supra, aliquot cantores, quia multi adeo modestè, devoteque canunt, ut de Deo, deque hominibus bene mereantur, præsertim in urbe, & maxime in capella Papæ, ad quam de cuiusque gentis artis musicæ callentissimis, & de huiusmodi callentissimis moribus probatissimi deliguntur, & tali cantu, organico utuntur, ut eum minime comprehendere videntur rationes, quibus præfatus IOANNES XXII. cantum organicum prohibuit. Quæ videtur ratio germana, quare in tota urbe, non obstante dicta Extravagante, usitatur cantus organicus, qui nec auditum,

Contrapuncti, musicæ moteticæ usus aliquibus probatus, *Ibid. n. 31.*

208 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

ditum, nec intellectum verborum, quæ cantantur, impedit, ut, postquam in urbem appuli, animadverti. Istud videtur in usu esse sanctimonialibus huius civitatis, dignis, quas universus orbis imitetur; quæ ad tanto maiorem devotionem excitant auditores, quo attentius, modestius, humiliter, devotius, gravius & convenientius canunt vocibus diversis, non corrupto, vel immutato puncto cantus *Gregoriani*.“ Nec etiam viros illaudatos dimittit NAVARRUS: „Quia aliquando conveniunt cantores tam modesti, tam compositi, & devoti, qui cum humilitate canunt unum mottetum, vel aliud quidpiam, quod non est obligatorium; aut ita canunt obligatorium, ut æque bene, vel melius audiatur, intelligatur, & moveat littera, eis sic canentibus, quam si *Gregorianum* & planum cantum canerent.“

Ab aliis vero fugillatus.
Lib. IV. c. 78.

Idem etiam *Wilhelmi* LINDANI in *panoplia evang.* est consilium, musicam sui ævi fugillantem: „Quo in genere (inquit ille) *Gregorianum*, quem dicunt, equidem excellere arbitror: quod & nobiles quosdam musicos, isto *Gallico* (f. *Galliardico*) garritu non depravatos, non iudicasse tantum liquet, sed & sua, quæ dicunt, motteta illis modulis seu fundamento ludentem, lambentemque hederam circumfuderunt, quo canticum, varia modulorum symphonia blandum, rerum verbis significatarum affectui quoque responderet. Nunc cum huius rei, quæ principem in musica haberet locum, ignorantia laborent plerique omnes, quos suo vocant nomine, componistæ, quis huius ætatis musicam cum illa prisca componat? Nunc enim audire est lætissimos tristissimis contaminari musicorum modulis, contra lugubres Ecclesiæ threnos lætissimo effusos modulamine.“ Et infra argumentum concludens: „Sane ad ista (ut libere dicere liceat, quod citra præiudicium in piorum deliberationem proponimus) non musicam, sed inconditam nebulonum lasciviam exturban- dam, nihil queat statui præclarius, aut innovari salutaris, quam a IOANNE XXII. pridem ante annos 240. legimus constitutum. *Docta SS. Patrum decrevit auctoritas.* (*Vide Extrav. lib. III. tit. 1.*) Quæ constitutio, sicut & aliæ innumeræ, non tantum prudentissime, sed & sanctissime definita, atque præscripta nihil præter seriam sui observantiam desiderat: ad quam si ecclesiæ cantus reformetur, non est profecto, quod magnopere conquerantur adversarii hac in parte.“

Eius usus in ecclesia Mediolanensi.
P. II. c. 5.
T. XV. Conc.
ed. Labb. pag.
295.

Modesta etiam cumprimis est ecclesiæ ac provinciæ *Mediolanensis* musica, cura potissimum & institutione S. CAROLI *Borr.* qui in concilio *Mediol.* I. sic statuit: „In divinis officiis aut omnino in ecclesiis nec profana cantica sonive, nec in sacris canticis molles flexiones, voces magis gutture oppressæ, aut denique lasciva ulla cænendi ratio adhibeantur.

Cantus

Cantus & soni graves sint, pii, ac distincti: & domui Dei ac divinis laudibus accommodati: simul & verba intelligantur, & ad pietatem auditores excitentur.“

Servat, hodieque ecclesia *Mediolanensis* præcipuam moderationem in musica officiique *Ambrosiani* cantu plano, suavi, & circumscripto.

Nescio, an etiam pecaliaris sit in ritu Mozarabico, quemadmodum in unica adicula sacra Muzarabum sanctæ ecclesiæ *Toletanæ* dicitur cum tono istud officium & sacrum perpetuo singulis diebus, ut loquitur *Eug. ROBLESIVS*, qui ordinem illius officii *Gothici Muzarabum* excerptit ex libro de vita & gestis *Fr. XIMENII* Cardinalis. Habent

T. XV. Bibl. P. P. Colon. p. 783.

idem *Mediolanenses Ambrosiani* suos auctores musicos post tempora *S. CAROLI Borromæi*, cuius præceptis pro moderanda musica sacra etiam in musica plurium vocum obsequi semper hactenus studuerunt.

Notaveram plures eiusmodi auctores ex impressis eorum operibus, quæ servantur in bibliotheca *Ambrosiana*.

Tum vero etiam quotidiano usui sunt vetera metemata, cantanturque ad librum passim, in quibus singulæ voces una serie sunt impressæ; ut etiam *D. BURNEY* in *Diar. Itin. mus* annotavit pag.

Tagebuch einer mus. Reise durch Frankreich und Ital.

54. & 77. Quæ quidem sunt sine organo, etsi *S. CAROLUS* ea non excluderit ecclesiis, ubi etiam passim audiuntur. Alios quoque cum aliis instrumentis iam *Mediolani* audire est musicos choros, ut idem quoque

observat p. 10.

Hæc de *Mediolanensi* ecclesia. De *Parisiensi* vero idem refert, se in celebritate *Corporis Christi* in principe ecclesia ad *B. M. V.* cantum chora-

In ecclesiis Galliæ &c.

lem ac Motteta audisse, ad quæ parcius organo ludebatur, aut instrumento musico, quod apud *Gallos* frequens est, *Serpens* ex forma vocatum, ad cantum chora-

lem, vel etiam musicam plurium vocum sustinendam in basso adhiberi solitum.

De quibusdam aliis ecclesiis mentionem fecimus paullo ante, quæ musicam respuunt. *Wilhelmus LINDANUS* corruptelas musicæ suæ temporis gravissime incessens: „Unde (inquit) illarum magis

Panopl. Evang. L. IV. c. 78.

„constantiam admiror ecclesiarum, quæ istum prævidentes divini cultus „abusum, semel musicam illam choro maluerunt excludere, uti *Traie-*

„*densis*, &, ut audio, *Lugdunensis*.“ Addit auctor historiæ *Gallicæ* de Musica & eius effectibus a) ecclesiæ *Lugdunensi Senensem*. Longo item tempore ecclesiam *Parisiensem* in præcipuis etiam festis solo falso bordon

a

sam,

a) Cependant la France s'étant, si l'ose ainsi parler, éveillée dans le quinzième siècle, on, comme disent quelques Historiens graves, s'étant corrompue par le commerce, que les guerres de CHARLES VIII. LOUIS XII. & FRANÇOIS I. nous donnerent avec les Ita-

liens, & ensuite la Reine CATHERINE de Medicis, qui étoit souverainement Italienne, ayant poli & formé la cour sur les manières, la musique devint tout d'un coup à la mode dans les Temples, comme sur le théâtre & dans les ruelles. T. IV. p. 84.

sam, resumendamque statuiffe an. 1646. dum interim musica in *Gallia*, ex usu & commercio cum *Italis* corrupta, in templis theatri similibus evaserit. Postea tamen pag. 150. musicæ in ecclesiis *Gallia* prospectum dicit per presbyteros, clericos, aut pueros choro destinatos. Laudat BENEDICTUS XIV. in epistola encyclica data ad omnes episcopos ditionis ecclesiasticæ die 19. *Februarii* anni 1749. venerabilem Cardinalem THOMASIVM, virum sanctæ vitæ & profundæ litteraturæ, in materia de ritibus, quod in sua ecclesia titulari *S. Martini ad montes*, in die festo eiusdem Sancti, loco musicæ cum instrumentis, in vesperis & Missa cum diversis Religiosis cantu plano & choralis rem sacram egerit.

Abusus vero
in ruralibus.

T. VII. Conc.
Germ. p. 684.

L. c. cap.
XVII. n. 31.

Id vero curandum omnibus pastoribus esset, ne promiscue musica illis etiam in locis fieret, ubi nec idonei quidem musici habentur: quod saluberrime cautum est in synodo dioecesis *Gandavensis* an. 1571. de officio divino c. 8. in hanc sententiam: „Quoniam experientia docet, in parochialibus ecclesiis non satis dotatis introductum eum cantum, quem discantum vocant, ob stipendiorum tenuitatem non decenter ab aptis cantoribus absolvi, & potius dedecorare officium divinum, quam ornare; monemus parochos, magistros fabricæ, aliosque, quorum interest, ut contenti cantu (quem *Gregorianum* dicimus) curent illum digne per idoneos sacerdotes, aut alios clericos non dissolutæ vitæ peragi.“ Id se curasse NAVARRUS asserens: „Nonnunquam (inquit) iter faciens per aliquot vicos, seu pagos, & videns canentes eos, qui neque callebant, neque sentiebant harmoniam, rogavi, ne canerent Missam, aut vespers, nisi tono plano & uniformi, ne provocarent magis ad risum & levem subannationem, quam gravem devotionem. Nunc vero denuo etiam atque etiam rogo omnes, qui in ecclesia cantamus, & cantum audimus, ut per Deum putemus, & reputemus, nos id agere non debere principaliter ad capiendam vel dandam recreationem, vel oblectationem; sed ad movendam, vel augendam propriam, vel alienam devotionem, animo pressiusvolvendo id, quod canimus, vel cantari audimus, quam recitando voluerimus.“ Id demum probe notandum; quod laudata synodus *Gandavensis* curari vult, cantum *Gregorianum* digne per idoneos sacerdotes, aut alios clericos non dissolutæ vitæ peragi. Quis enim non rideat, dum in pagis & vicis cantus choralis peragitur per rusticos pueros, aut etiam puellas, ad cantum æque ineptos, ac linguæ latinæ ignaros; quam insuper perinde corrupte pronuntiant, quam inconcinne cantant: ut adeo melius preces communes una funderent clara voce, admixtis cantilenis vulgaribus; cuiusmodi melodix magis sunt ad eorum captum, suntque iis assueti, aut facilius assuescendi.

XIX. Summe laudabilis cantionum, precum ac meditationum vicissitudo in lingua vernacula diu noctuque obinet apud institutum perpetuæ adorationis SS. Altaris Sacramenti; quod nunc quodam successu in *Germania* nostra paucis abhinc annis ceptum ut alterius propagaretur, per me liceret, apud reliquas quascunque monialium congregationes, eas præcipue, quæ non cum MARTHA occupantur circa frequens ministerium in institutione iuventutis, ægotantium &c. ut scilicet cum MARIA sedentes circa pedes Domini optimam hanc sibi eligant partem adorandi Christum in sacra Eucharistia; ubi semper ac incessanter præfens Agnus, qui occisus est, dignus est accipere honorem & gloriam cum angelicis choris incessabili voce proclamantibus *Sanctus &c.* a) Musicam vero Moniales nostræ in *Germania* ex inuito more pro aris & focis tuentur & excolunt supra modum; quod iam medio sæculo XVI. institutum in monasterio *Urspringensi Sueviæ* BRUSCHIUS memorat in chronologia monasteriorum *Germaniæ* de MAGDALENA a Monte abbatisa sic fatus: „Sub huius gubernatione ceperunt moniales *Urspringenses*, anno nimirum 1547. (quo moniales adhuc ibi erant 40.) musicæ figuræ studio, in quo tantum profecerunt sub Domino BLASIO *Hippolyto*, egregie docto monacho, ut cum regiis etiam vel imperatoriis musicis (quod pace tamen ipsarum dixerim) certare possint.“ Nec dum tamen profecto tunc instrumenta musica adhibita fuere, b) quæ nunc omnis generis in monasteriis monialium audiuntur in tympano & choro, chordis & organo, enchordis imitantium inflatilia: haud obstante, quod cantus figuratus & musica instrumentalis sacrum congregationum decretis vetita sit monialibus; ut auctores produnt apud RODOTA commentario in epistolam encyclicam BENEDICTI XIV. p. 65. ubi etiam ex ALEXANDRI VII. constitutione an. 1657. perhibet, quomodo moniales in urbe festivitates suas celebrare debeant absque musica exteriori, omnino adhibito tantum in choro interiori cantu *Gregoriano* nuncupato, sive etiam figurato, quoad antiphonas vesperarum pro currenti festo, aut canticum *Magnificat*, pleno tamen choro.

Laudatur apud eundem RODOTA S. PHILIPPUS *Nerius*, qui „Almæ, Et virorum: (inquit) huius nostræ urbis apostolus iure meritoque nuncupatus eius potissimum generis musicam in Oratorii sui congregatione tanta cum laude, tantoque cum audientium fructu exercitam voluit, ut nostris etiam temporibus experientia docti fateri debeamus, quod infirmior animus eorum,

a) Quod faciunt moniales nostræ in *Berau*, dum singulis horis per turmas sibi mutuo succedunt, cantantes lingua vernacula: *Heilig! Heilig! Heilig! IESUS Christus ohne End, in dem heiligen Sacrament.*

b) Alio pertinent chorificationes ac tripudia in monasteriis virginum vetita in statutis synod. *Harlem.* an. 1564. T. VII. Conc. *Germin.* p. 22.

Lactus figuræ apud monasticos cælis + 1038-
num,

a

b

T. VII. Bullarum
rii p. 57.

Pag. 121.

eorum, qui in ecclesia S. MARIE in *Vallicella* divinis laudibus, musicis numeris attemperatis, interfunt, per oblectamenta aurium in affectum pietatis affurgit.“ Accidit id sane mihi *Romæ* versanti, studuique allatis mecum in patriam eius musicæ exemplis, propagare apud nos, sed non omni eo, quem desiderio tenebam, effectū, nimis inolita iam ac inveterata consuetudine, discrimine vero tanto maiori, quo magis musica sacra indies a suo sancto instituto recedit, & degenerat, ut iam nihil a profana, triviali, ac theatrāli absit. Cumque, quæ componi musice solent, omnia eiusmodi sint, via deficit ac ratio obviandi malo, quousque indiscriminatum quod obtinet musicæ genus, in ecclesiam etiam apud cœtus cœnobiticōs admittitur.

Provide congregatio *Benedictina Helvetica* decrevit iam an. 1702. ut per musicam Missæ & alia officia divina non protrahantur, nec aliæ levitates exerceantur. Symphoniarum seu solorum instrumentorum musicorum usus interdictus sit. Vesperæ & completorium raro figurentur.

Et decreto anni 1736. anno 1748. denuo confirmato, ut religiosa semper modestia in choris nostris appareat, additur: „Unde arceantur cantilenæ minus graves & devotæ, illæque solum adhibeantur quarum textus vel ex scriptura, vel ex sanctis Patribus, vel denique ex piis devotis hymnis desumpti sunt, exclusis symphoniis, seu, ut vocant, concertis nimis profanis, religiosam modestiam dedecentibus, & foro magis, quam choro, accomodatis.“ Laudat P. ZIEGELBAUR in hist. litter.

P. II. c. 3.
sect. 3. p.
345.

ord. S. BENEDICTI ex BUCELINO venerabilem GREGORIUM abbatem *Weingartensem*, qui instrumenta musica non a mensa tantum, sed etiam ab ecclesia proscripsit, cantumque *Gregorianum* mire commendabat. Figuratum raro admittebat, & hunc rarissime ad organum, absque ullo alio musico instrumento, quæ pessime oderat, & multas olim in ordines diversos distractiones, sacri rigoris & silentii relaxationes, in ipso templo levitates, imo scurrilitates inductura prædixerat. Nec falsum fuisse augurem, addit, innumera testantur exempla. Ipse sub *Gregoriano* cantu sæpius, fere autem semper, dum sacris operaretur, lacrymis defluebat.

A qua GREGORII abbatis, veterumque pietate non parum in monasteriis descituna est, ex quo musicorum instrumentorum concentu monachorum aures titillari ac recreari, non vero animi ad compunctionem exstimulari ceperunt. Quod nisi sit ecclesias nostras prostituere, quid sit, plane ignoro. Hæc P. ZIEGELBAUR. Adduxerat etiam nostri P. Marq. HERRGOTT testimonia ex præfatione ad veterem disciplinam monasticam.

Pag. 5.

Magis favet musicæ Ioannes BONA, ipse etiam musicæ iuvenis addictus, ut palam est ex epistola inter selectas *Augustæ Taurinorum* an. 1755. editas tertia, qua demonstrandum sibi sumit, poesin & musicam ab instituto monasti-

co alienas non esse; sed nihil de usu ecclesiastico, quem postea moderatum in libro *de div. psalmodia* c. 17. generatim quidem probat.

XX. *Ioannes* KECKIUS monachus ord. S. BENEDICTI sæc. XV. in præfatione Msc. libelli de musica discantum, atque adeo musicam aliam præter cantum planum, a religiosis alienum asserit, allata ex ARISTOTELE in *Polit.* loco: *ne harmoniam rigide cantarent senes* &c. „Debet igitur (inquit) religioforum cantus, qui senum nomine possunt intelligi, cum & ipsi seniorum canos habere debeant, de quibus dicitur, cani sunt sensus hominum, nequaquam rigidus existeret, sed modesta gravitate, loquentium more, suaviter, sine discantu lugubriter perstrepere, ut, ipsis Domino cantantibus, eorum labia sine fine exultare mereantur, præstante Domino nostro Iesu Christo in sæcula benedicto.“ Postea vero cap. 4. de consonantiis agens: „Quomodo autem (inquit) his consonantiis tam perfectis quam imperfectis contrapunctus fieri debeat, seu discantus, non est præsentis speculationis; quoniam Religiosos docere conamur, quorum ut senum, non est discantare, nec rigide cantare, ut vult ARISTOTELES in *Politica*, sed lugubri voce Deo laudes persolvere, ut non tam musicare, quam gemitum facere videantur.“ Est hoc, quod supra ex constitutionibus *Carthusianorum* retulimus, quia boni monachi officium est plangere, sic cantandum voce, ut planctus, non cantus delectatio sit in corde: nempe si ea cantando amputentur, quæ tantum delectationem asferunt, *ut est fractio & inundatio vocis & geminatio puncti.* DIONYSIO *Carthuf.* in tract. de vita canon. art. 20. fractio vocis discantus est. THOMAS *Waldensis* contra WICLEFFUM cantus ecclesiasticos propugnans „Tantum ut digne fiant sine dissonantiis, fractura difficili. Maxime autem (adit) in monasteriis & cum viris religiosis delicatos cantus cum triplis & quadruplis resonantes non existimem opportunos: quia infirmi non sunt, aut esse non debent, propter quos solos cantus providentur dulcis soni, ut dicit ISIDORUS.

Omnino vetitus;

De orat. & tit. 2. c. 19. canticis altris.

Constat, complures esse ordines religiosos ac monasticos, qui præter cantum planum omnem aliam musicam a suo instituto alienam esse ducunt. Operæ igitur pretium est, subiicere hic ex HOLSTENII codicis regularum editione novissima statuta a) quædam nonnullarum congregationum, quæ

Statutis variorum Ordinum.

a

a) Constitutiones Congregationis *Cassaldulensis*: Capit. XIX. *De disciplina psallendi* sic statuunt: „Quoad cantum figuratum, seu musicalem Patres volunt, omnino esse interdictum, non solum in choris nostrarum ecclesiarum, ita ut nullo pacto permittatur; sed etiam in omnibus

locis, ubi adsint sæculares cuiusvis conditionis, & gradus: & consequenter, ut nulli liceat pueros, vel alios, præter nostri Ordinis artem musicam docere. Qui autem Prælati secus egerint, vel contra fieri permiserint, careant activa voce in sequenti Capitulo.

quæ utuntur regula S. BENEDICTI, apud quas, excepta Germania, vix reperias, quæ musicam admittant in ecclesia. Unde MABILLONIUS in *Itinere suo Germanico* de templorum ornatu & cultura musicæ: *Germani, inquit, in hoc (templorum elegantia & multiplici vocum & instrumentorum variorum concentu) pietatem locant, quæ nos pietatis impedimenta Galli putamus. De musica musicisque instrumentis loquor; nam optandum esset, ut ille ecclesiarum nitor, ita apud nos vigeret, ut apud Helvetos & Germanos musices amor.*

Generatim
autem quoad
monachos

Ed. MARTENIUS commentario in reg. S. BENED. cap. 19. de disciplina psallendi, ab humili prorsus & simplici monachorum psallendi disciplina alienos omnino putat omnes cantus figuratos, musicorum voces, seu potius clamores, musicalia omnia instrumenta: *a quibus, addit, abhorruere, quotquot unquam solidæ pietati & religiosæ simplicitati studerunt monachi.* Subdit monasticorum nonnullorum coetuum constitutiones, veluti *Fulienſium* in hanc sententiam: „In nulla divini officii aut missarum parte liceat cantu figurato, aut symphonico, vel musico uti, nec organis aut alio quovis genere instrumenti: longissimeque absint hæc omnia a monasteriis nostris, nec in ea re dispensari possit.“ Et monachorum *Casalinorum* constitutionem, qua monachis tam organorum quam aliorum instrumentorum musicorum pulsatio interdicitur, *ita ut nec discant, nec doceant eorum usum, similiter caveatur omnis cantus figuratus.* Quæ quidem eadem in declarationibus & constitutionibus Congr. *Casinenſis*, a

GRE-

tulo, & monachi a Patre generali, & visitatoribus gravius puniantur. Nolunt preterea, ut in monasteriis nostris haberi possint instrumenta quæcunque musicalia, præter organa, & iis similia, vel eis deservientia. Vetant itaque laudos, citharas, liras, & id genus reliqua; permittunt vero, quos dicunt monochordos, graves cymbalos, & huiusmodi, quæ minus dedecent religiosum virum. Qui vero huic constitutioni contravenire præsumperit, ad arbitrium Prælati graviter puniatur. Omnia vero hæcenus in hoc Capitulo enarrata studebunt Prælati inviolabiliter ab omnibus observari facere.“ *Holst. Cod. Reg. Tom. II. p. 227.*

Inter constitutiones Congregationis *Montis Oliveti* P. II. cap. LXXX. de musicis instrumentis ita statuit: „Instrumenta musica tractare nulli concedimus, cum professionis nostre instituto admodum contraria, & re ipsa inutilia cognoscantur, quandoquidem vacare potius orationibus, & sacris litteris operam dare nostra interfit. Verum quoniam id fuit

difficile persuasum, illud musicum instrumentum (quod monochordum vocant) aut aliquod instrumentum aliud, ut Abbati loci (habitatione tamen temporum, & locorum) visum fuerit concedere, honeste in cellulis retinere posse concedimus, non nisi convenientibus horis contrectandum: & hoc etiam nemo, nisi quantum permiserit loci Superior, præsumat.“ *Ibid. T. V. p. 110.*

Referri huc etiam meretur, etſi alterius a *Benedictino* Ordinis, Fratrum scil. Redemt. Captiv. Discalceatorum Constitut. cap. XI. §. I. apud eundem HOLSTENIUM; „Totum, quod in officio divino, & Missa cantatur, sit in tono plano, æquali, gravi, & devoto, absque modulatione & harmonia, sub pœna culpæ gravis contravenienti, & suspensionis ab officio superiori permittenti. Quæ autem recitantur, cum devotione dicantur, & pausatione competenti pro infinuendo spatio temporis designato.“ *Ibid. T. VI. p. 157.*

GREGORIO XIII. an. 1578. approbatis, iisdem verbis leguntur, hoc addito: „Et idem de cantu figurato intelligimus, videlicet, quod neque ipsi addiscere, neque alios docere, neque extra chorum eo uti possint sine licentia superioris . . . quoniam ex huiusmodi vana levitate plurimos labi vidimus in suarum perniciem animarum.“ Habent *Casinenſes* singulares tonos, a *Gregorianis* paullulum diversos, ac præterea cantum modulationem cum organo: quod ipse tum *Romæ* apud *S. Paulum*; cum etiam in monte *Casino* lusi, ac hic quidem etiam extra officium chori, concurrentibus ad audiendum monachis; demumque cum iam fessus viderer, accurret etiam magister novitorum cum novitiis, a capite ordiri rogans. Cantus eorum modulatio magno in pretio habetur in *Italia*. Nec tanti musicam faciunt *Itali*, etsi ad eam natura cumprimis efficti. Idem de gentilibus suis *Gallis* testatur *Iac. EVEILLON*; quod testimonium *BENEDICTUS XIV.* in sæpe laudata ancylica profert ex tract. de recta ratione *psallendi* c. 9. art. 9. p. 99.

Sic vero ille: „Sordefcit quippe sanctis auribus omnis musici concentus titillatio præ hac plani cantus & simplicis psallendæ harmonia, si recta fuerit. Atque eo fit, ut relictis hodie ecclesiis collegiatis, & parochialibus, tam libenter & avide concurrat populus fidelis ad ecclesias monachorum, qui magistrum habentes in colendo Deo pietatem, sancte, moderate, & ut psalmistarum princeps olim dixit, sapienter psallunt, & Domino suo, ut Domino & Deo, cum summa reverentia famulantur. Quod sane pudori debet esse ecclesiis primariis, & maioribus, a quibus monachi & canendi & psallendi artem omnem ac regulam didicerunt.“ Singularis profecto gravitatis cum maiestate coniunctæ est divini officii actio ad cantum planum seu simplicem, sive etiam compositum ad triadem harmonicam, cum solemnibus præsertim cerimoniis, & apparatu sacro, si lento quodammodo gressu progrediens, moderato vocis sono sese animis insinuet, unaque reverentiæ erga supremum Numen ac pietatis sensum instillet; nec distrahat mentem, & a proposito, uno scilicet fine conventuum sacrorum ad rem divinam agendam, avocet: affectum moveat, non mentem amotam emotamque reddat, nec sensus, sed cor emolliat ad devotionem.

Ob eius levitatem respectu cantus plani.

XXI. Sed frustra hæc musicis nostris occinuntur, surdis ad omnia auribus; quidquid ratio, religio, auctoritas opponat, pergunt velut lymphata mente, ingravescente semper malo. Id nulla ratione melius perspicitur, atque ob oculos ponitur, quam ipsa hac narratione vel historia cantus seu musicæ sacre a prima ecclesiæ ætate usque ad præsens tem-

Musicæ instrumentalis usus ab initio rarus,

pus,

pus: dum mente colligitur, quibus a principiis & incunabulis ad tantum excessum (perfectionem dicent musicæ nostri temporis admiratores) res devenerit: quod nunquam tam præcipiti cursu actum est, quam ipso hoc posteriore ævo. Rarum quid erat, & singulare sæculo decimo quinto, si alicubi discantus aliquis audiretur, aut ex tempore additum aliud præter organum instrumentum. Unum diligentissimus DUCANGIUS affert exemplum in *Glossario* V. *discantus* fundatæ solemnissimæ missæ *cum cantu, discantu, & organis sonantibus*. Ac paucos notat libros Mss. de arte discantandi, vel discantus, seu eiusmodi cantus ecclesiasticos. Hos rarissime profecto in bibliothecis *Italia, Gallia, Germania* offendi. Unus singularis est bibliothecæ *San-Blasiana* 400. circiter annorum, in quo ad præcipuas tantum solemnitates eiusmodi discantus & Motteti continentur. Pro organo, & aliis instrumentis musicis nihil omnino non solum eiusdem antiquitatis, sed nec proxime ad nostram ætatem accedentis, quoad alia præsertim instrumenta, reperire est ad notas musicas compositum. Iam

T.III. P.II.
p. 628.

Pag. 653. B.

Hos rarissime profecto in bibliothecis *Italia, Gallia, Germania* offendi. Unus singularis est bibliothecæ *San-Blasiana* 400. circiter annorum, in quo ad præcipuas tantum solemnitates eiusmodi discantus & Motteti continentur. Pro organo, & aliis instrumentis musicis nihil omnino non solum eiusdem antiquitatis, sed nec proxime ad nostram ætatem accedentis, quoad alia præsertim instrumenta, reperire est ad notas musicas compositum. Iam supra lib. II. Io. GERSONEM, qui ineunte sæc. XV. floruit, audivimus, testantem de organo tract. I. *de canticis*, hoc solum vel præcipuum retinuisse ecclesiasticam consuetudinem musicum genus instrumenti, cui viderit aliquam iungi tubam, rarissime vero bombardas, seu thalemyas, seu cornumufas grandes, aut parvas, vel alia si qua sunt &c. Et postea tractatu II. *de canticordo*, cum notasset post dilatationem ecclesiæ multam varietatem, solam psalmorum accentuationem tenuem apud aliquos, apud alios crebrum cum arte sua cantum, addit: „Fuit apud alios discantus, addita sunt cymbala in ecclesiis bene sonantia, quæ campanas dicimus. Fuerunt apud alios organa multarum fistularum, iunctis apud aliquos tubis ductilibus.“ Mentionem etiam paullo ante fecimus ex BUSCHIO Missæ, *quam ob suam magnificentiam auream vocamus*, ut habet chron.

Apud Leibniz
T.II. script.
rev. Brunsw.
p. 408. &

811.

A pluribus
improbatus;

S. GODEHARDI *Hildesheimensis*, ubi etiam decantatam dicit BUSCHIUS ab omnibus canonicis totius civitatis, & a cunctis prælatis & religiosis in *organis*. Sed an alia, quam pneumatica fuerint, non addit.

Sic alibi mentionem facit Missæ aureæ de B M V. *in organis, quæ per tres vel quatuor horas vix potest terminari propter caudas magnas, quas cantando & organistando protrahere tunc consueverunt*. Cardinalis CA-

IETANUS commentario in D. THOMAM 2. 2. q. 91. instrumenta musica non vult in ecclesia admittenda. „Tantoque magis excludenda sunt (inquit) quanto divina disciplina interior excellentior est omnibus disciplinis humanis, huiusmodi instrumenta repellentibus. Et licet, per se loquendo, hoc verum sit; potest tamen per accidens tolerari iam extensa consuetudo organorum propter nimiam elongationem hominum a divino cultu,

cultu, ut vel sic allekti divinis interfint. “ Quoad ipsa autem hæc organa, in Summa v. *organum*, eos criminis arguit, qui profana & turpia organis ludunt. Et subiungit: „Involvuntur autem eodem crimine non solum pulsantes, sed qui conducunt, & consentiunt pulsantibus hæc, ut impleantur scripturæ: *Gloriati sunt, qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.*“ Et in commentario citato dicit, *falsarios esse omnes sic pulsantes, & procurantes, ac consentientes*, quia cultus divinus per eosdem falsificatur. „Et ideo (inquit) ex intentione pulsare in ecclesiasticis officiis sive mala, sive vana, peccatum est mortale ex suo genere. (Et iterum) a gravissimo peccato, & forte mortali sacrilegii non excusatur, qui ex intentione inter divina instrumentorum usu immiscet talia munda-

na, quæ si verbis exprimeret ibidem, nullus excusaret a mortali. “ De orat. & horis canon. c. 17. n. 32. NARRUS postquam statuisset, tolerari posse harmoniam organorum in divinis officiis, infert tamen, „illicitum videri quibusdam admiscere divinis

officiis violas, citharas, fistulas, lyras, tibias, & alia non absimilia instrumenta musica, partim per supradicta in cap. 16. partim, quod ubi illa commixtio non est consuetudine recepta, parere videtur mentium a debita attentione distractionem, licet, mea sententia, possent licite tolerari, si neque organistæ, neque instrumenta, neque id, quod illis psallitur, neque modus illis psallendi, illam inducerent. “

Wilb. LINDANUS Panopl. evang. P. I. lib. IV. c. 78. graviter in eos invehitur, „qui Dei chorum omni phonaforum syntagmate, vocum omnis generis discrimine, imo & tubarum clangore, cornutorum stridore, alioque strepitu vario præclare gloriantur implese, quod cantici verba obscurer, sensumque sepeliat, & adobruat. De quo plus hodie Cathedrales laborant passim ecclesiæ; quod sane non leviter cordatis omnibus est deffendum, quam ut habeant aut cantores psalmorum intelligentes, aut Deum vita simul & voce moderata potius, quam incondito garritu, laudantes. “ Acrioribus verbis iam antea usus fuerat: „Quid, quod divinos hymnos non modo theatricis, adeoque bellicis, & si dicere fas est, galliardicis contaminant modis; sed venereis quoque conspurcant & amatoriiis. “

Iam supra retulimus piorum pastorum contra gravissimos huiusmodi musicæ abusus decreta, in quibus tamen rarius contra usum instrumentorum musicorum habetur exceptio, præter S. CAROLUM *Borromæum*, qui in concilio *Mediolan.* I. statim suæ ecclesiæ ac provinciæ prospexit, decrevitque: *Organo tantum in ecclesia locus sit; tibiæ, cornua, & reliqua musica instrumenta excludantur.* Sic etiam in ceremoniali episcoporum, dum cavetur, ne cum sono organi proferantur cantus, qui ad officium, quod agitur, non spectent; ne dum profani, aut ludicri: additur: *nec alia instrumenta musicalia præter ipsum or-*

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. E e *gamum*

Lib. 1. de bonis operibus in partic. c. 17.

ganum addantur. BELLARMINUS, postquam de cantu & musica ecclesiastica pluribus disputasset, sic tandem concludit: *Ex quibus omnibus illud efficitur, ut organa propter infirmos in ecclesiis retinenda sunt, ita non facile alia instrumenta esse introducenda.*

Ab aliis vero toleratus, exclusis tamen quibusdam instrumentis:

- Nihilominus *Andreas CASTALDO* in praxi ceremoniarum sic habet: „Cum organis etiam cantorum musicæ in solemnitatibus arbitrio magistri capellæ adhiberi debent cum tibiis, tubis, & corneis, excludendo reliqua profana instrumenta: pariter levia ac minus decencia moteta, caveant, ne admisceantur in fine psalmorum.“ Eadem instrumenta admittit *BAUDRY* in manuali sacrarum ceremoniarum, relatus a *BENEDICTO*
- a XIV. in sæpe citata epistola encyclica: ubi, a) in consilium vocatis variis insignibus magistris musicæ intra & extra urbem, admittit quidem præter organum Barbyton, seu tetrachordum maius & minus, monaulum pneumaticum, violas, & violina seu cheles tetrachordas; excludit vero tympana, cornua venatoria, tubas, tibias, & fistulas, psalteria moderna, citharas, & similia. Sic vero admittit alia illa, ut inserviant ad corroborandas & sustinendas magis cantantium voces, atque adeo interiorem affectum in Deum evehendum. Tolerandum etiam symphoniarum sine ullo cantu usum, ubi est introductus, putat ex sententia *SUARESI*, quem citat, *si sonus ipse sit gravis & aptus ad excitandam devotionem.* Allegaverat inter alios etiam *Hieronimum FEYOO* magistrum general. Ord. S. *BENEDICTI* in *Hispania*, cui præ omnibus aliis instrumentis cheles omnino minime idoneæ pro ecclesia esse censentur: b) admissio vero barbyto maiore seu *violone*, *arpa*, *cembalo*, quod manichordium, clavichordium, seu spinetum vocamus, organi æmulum; quod, organum scilicet, recte *FEYOO*, utpote admirabili

Theatr. critico disc. 14. n. 42. &c.

b

a) „Non abbiamo tralasciato di ricercare il consiglio in *Roma* & fuori di *Roma* d'huomini affennati & insigni Maestri di capella: & coerentemente al loro consiglio, quando nelle sue chiese sia introdotto l'uso degli strumenti, non ammetterà coll' organo altro, che violoni, violoncelli, fagotti, viole, & violini che servono perrinforzo maggiore di quelli che cantono, e bandira i timpani, i corni da caccia, le trombe, gli oboe, i flauti, i flautini, i salteri moderni, i mandolini, & simili stromenti; che non servano, che per rendere la musica teatrale. Quanto all' uso de' sopra detti permessi stromenti, altro non sappiamo additare, se non che dovendo si adoprare per ravvivare maggiormente il canto e la parola, evitando in questa maniera l'interiore affetto verso Dio.“

b) In quanto a me, diro sempre, che i vio-

lini sono del tutto impropri per quel sacro teatro. Le loro arcate quantunque armoniose, sono strilli, i quali eccitano ne' nostri spiriti una vivezza quasi puerile, e lontana molto da quella decorosa e savia attenzione, che si dee à nostri saggi misteri; specialmente in questo tempo, in cui i maestri alla moda pongono tutto lo studio in fare le composizioni sì alte, vadano i suonatori a dar colle dita nel ponte del violino. Visono bene degli altri stromenti gravi, come il violone, che chiaman basso, arpa, cembalo &c. non essendo inconveniente di rimarco, che manchino il soprani alla musica istromentale, la quale piuttosto riuscirea più maestosa, e più seria, quale appunto conviene alla chiesa; e l'organo, i qual' è un composto mirabile di tutti gli stromenti, come ognun sa, può servire per tutti. *Ibid. n. 43. 44.*

bili quodam modo omnia veluti instrumenta in se complexum, omnium loco esse posse videatur. De instrumentis inflatilibus, tubis, cornibus &c. ne mentionem quidem facit: quæ perinde ac tympana merito Augusta M. THERESIA in terris *Austriacis* atque etiam *Viennæ* exulare ex ecclesiis iussit.

Testatur auctor *Gallicus*, in historia de Musica & eius effectibus ante quinquaginta circiter annos scripta, vix tum viginti quinque annos fuisse, ex quo tubæ & tympana audiri in ecclesiis *Galliarum* ceperint. Eandem postea epocham instrumentis enchordis statuit in iisdem ecclesiis, ubi instrumentorum rarior sit usus, quam in *Italia*, ut & hunc libenter ad organa & serpentes, instrumentum *Gallis* familiare, reduceret in facie S. Altaris. a) Ut vero ex adductis hucusque synodorum decretis liquet, paullo altius repetenda est epocha instrumentorum musicorum in ecclesia usus apud nos *Germanos*, qui nimis faciles, addam, plerumque etiam infelices sumus *Italorum* in musica imitatores, præsertim in vario quoque instrumentorum ac modulorum musicorum genere ecclesiæ illatorum: quam ob rem tamen apud cæteras nationes, præsertim heterodoxas, tam male audiunt *Itali*; nec immerito, ut haud diffidetur RODOTA hæc *Romæ* scribens: „Qui transversis oculis omnia nostra intuentur; qui odio, ira, & similitate ab apostolica sede disiuncti sunt; qui *Italiam* peragant, ut sterora colligant, quod olim fecit MISSENIUS *Anglus*; auribus exhorrescerent, si quamplurimum ac diversorum instrumentorum strepitus, si argutas lepidasque modulationes, si modificatos sonos, per tenerum guttur mollius eliquatos modestæ frena relaxantes, si denique mollem & effeminatam illam musicam audirent, quam vel ipsi ethnicorum philosophi e coetu populi eliminandam, uti furdam animorum corruptricem censuerunt. Pugnant hæc adversus exactas disciplinæ, morumque regulas. Si mala hæc, atque inordinata fatemur, cur non tolluntur? cur forti brachio non excinduntur? cur falces non adhibentur? Tibicines saltem circa medium sæculi præteriti haud valde frequenter sacris concentibus adhibitos fuisse *Romæ* testis est I. B. DONIUS de præstantia mus. vet. Si adhuc usus chelium symphoniacus ibidem a CORELLIO, de quo infra, est ordinatus.

Passim

a) „Nous avons moins d'Instrumens, que les *Italiens* a nos Motets, qui en avons plus ailleurs. Tant mieux. Aux motets, qui s'excutent en face de l'autel, il seroit a souhaiter, que nous n'eussions, qu'un petit orgue pour fixer le ton des voix, & pour empêcher, qu'elles ne haussent, ou ne baissent insensiblement. C'en seroit assez, avec des serpens, Instrument d'un usage commode pour remplir, & privilégié a l'Eglise. Aussi n'y a-t-il que vingt-cinq ans que nous nous y per-

mettons les instrumens a cordes: il n'y en a pas vingt que nous nous permettons les instrumens a cordes dans le chœur, & Campra fut le premier, qui eut le credit d'en faire entrer dans celui de *Notre-Dame de Paris*. Mais enfin encore aujourduy nous n'avons affaire que de deux ou trois basses de Violon ou de Violon pour jouer les basses continues & d'autant de Violons pour jouer des Preludes & de Ritornelles, & il est rare que nous en mettions davantage.“ E e 2

In Gallia
ecclesias se-
rius rari-
que admi-
sus, quam in
Italia & Ger-
mania.

a

T. I. p. 155.

Sed passim
improbatum
per Concilia,

Passim decreta Conciliorum particularium, vel constitutionum synodaliū posterioris ævi recensemus; ex quibus vix ullum celebrari contigit, post concilia *Basileense* imprimis & *Tridentinum*, in quibus non aliquid circa hoc argumentum occurrat, quod vel ad ampliorem explicationem eorum faciat, quæ in illis conciliis sunt sancita; vel etiam quædam superaddat, identidem successu temporis ampliata semper, a præterito sæculo imprimis, musica figurali, maxime autem instrumentali; de qua concilium *Basileense* nihil, *Tridentinum* autem solius organi rationem habet.

T. IX. Conc.
Germ. p. 40.

Vix vero generatim in conciliis, ut postea notabimus, aliquid de instrumentis musicis legitur, quum abusus hic nostra fere memoria invaluerit. In decretis synodalibus diocesis *Augustanæ* an. 1610.

Ib. p. 943.

P. II. c. 1. de officio divino decernitur: „Organa, tibiæ, cornua & reliqua musica instrumenta in nostris ecclesiis intempestive & immoderate ne adhibeantur; caveaturque semper in his omnibus quævis levis & lasciva modulatio, & quidquid pietati excitandæ & fovendæ non conducit. Cantores, quantum fieri potest, Clerici sint, clericalibus vestibus & superpelliceo induti.“

Et in decretis synodalibus dioceseos *Colonienfis* an. 1662. tit. III. c. 10. §. 2. „Organis item, & quibuscunque aliis instrumentis musicis, tam in ecclesiis, quam in processionibus ita canatur, ut modulatione sua lascivas, impuras, militares, vel indecoras cantiones non imitentur, & ea quæ voce canuntur, ne procul absint a mente.“

Sed huiusmodi conciliorum decreta, in quibus contra depravatum musicæ in divinis officiis usum agitur, afferemus paullo post.

Ex synodis nostri sæculi non habemus, quod proferamus, præter concilium *Romanum*, a BENEDICTO XIII. an. 1725. celebratum, in quo titulo XV. c. 6. quod musicam spectat, præter *Extravagantem Docta de vita & honestate Clericorum*, edictum pariter fel. rec. ALEXANDRI VII. an. 1665. innovandum statuitur; prout hoc nostro decreto innovamus . . . sub pænis interea, in præcitata *Extravagante*, & edicto inflictis, cobibeant episcopi musicæ magistros, organistas, & cantores, aliosque quoscunque a quibusvis in ecclesia indecori cantus modulationibus, ne fidelium magis videantur auribus prurire, quam pios in Deum affectus excitare.

Frustra decretum illud ALEXANDRI VII. quæsi in Bullario magno, quod præ manibus est,

Comment. in
epistol. Bened.
XIV. p. 107.

Luxemburgi an. 1727. editum. Narrat vero RODOTA, musico cantui ecclesiastico ut modum poneret ALEXANDER VII., in examen adduxisse musices disciplinam, quæ in urbis ecclesiis vigeat. Congregationem idcirco seu visitationem instituisse an. 1665. in qua secretarii munereungebatur *Prosper Fagnanus*. Latum inde fuisse edictum die 30. *Iulii* anni eiusdem, cuius præcipua capita recenseat SARNELLUS lib. I. epist. 9.

inte-

integrum autem transcripserit CRISPINUS *Visitat. pastoral.* P. III. §. II. p. 884. Hæc ille ad BENEDICTI XIV. encyclicam, in qua provocatur ad ALEXANDRI VII. constitutionem anni 1657. Narrat BENEDICTUS XIV. *Lib. XI. de paucis abhinc annis examinatum fuisse quæstionem de usu organi, aliorumque instrumentorum musicorum, quæ aliquibus optimo zelo ductis ab ecclesiis removenda esse videbantur; aliis autem pro organo, cæterisque instrumentis in ecclesiarum musica retinendis pari studio certantibus: cumque satis appareret, quam difficile futurum esset eorum usum tollere ab iis ecclesiis, in quibus iam pridem invecus erat, satius visum fuisse, mediam viam tenere; nec omnia scilicet musica instrumenta in ecclesiis permittere, nec omnia prohibere: sed organo, aliisque nonnullis instrumentis retentis, ea dumtaxat ab ecclesiarum choris eliminare, quæ theatralibus ludis potius, quam sacris locis & actionibus convenire visa sunt.*

XXII. Provocat summus ac immortalis Pontifex ad laudatam encyclicam, in qua complura gravium etiam doctorum testimonia profert in medium contra labem musicæ sacræ illatam. Studiose autem digitum tantum intendit dicto cuidam Card. CAPRANICA, in eius vita apud BALUZIUM lib. III. Miscell. §. 18. p. 289. quod refert commentator, collegium quoddam musicorum videri sibi *sacculum porcellis plenum*, quod clamantium strepitus audiretur, sed nihil ex eo percipi posset. Subdit locum POLYDORI *Virgilii* de rerum inventoribus lib. VI. cap. 2. quod sic inscribitur: „Qui primi instituerint horas canonicas, ac sanxerint, ut psalmi a choro alternis cantarentur, ac quam parum frugifer sit cantus in domo Domini mollior atque delicatior &c.“ Ipse vero pontifex inductus fuerat ac veluti provocatus gravissimis verbis *Wilhelmi* LINDANI ac DREXELII. Illum paullo ante in testem ipsi compellavimus, cuius adhuc exordium de hoc argumento sermonis lib. IV. *Panopliæ evangel.* c. 78. audire iuvat, quo in musicos istos, qui indigni locum psalmistarum in ecclesia invadunt, invehitur, vultque „Non tantum ut de choro eiiciantur indignissimi, cum propter vitæ improbitatem, qua passim nimium sunt nobiles, tum propter impudicos amorum, aut indignos bellorum modulos sacris Dei laudibus insparfos: sed etiam propter theatricam magis sonorum confusionem, quam piorum animis passim gignere noscuntur; non enim nunc suo cantu musici auditorum animos tam ad pietatis cultum, cœlestiaque excitant desideria, quam avocant, avertunt, alienant. Scio enim, aliquando divinis me interfuisse laudibus, cum vel attentissimus auscultarem, ecquid forte psalleretur? ne unum quidem potuisse intelligere verbum, ita erant omnia syllabarum repetitionibus commista, vocibus confusa, clamoribus potius horridulis, quam cantu obscurata. Quamquam non me fugiat, quibusdam musicam cum organis

Variorum
Doctorum
contra musi-
cæ ecclesia-
sticæ deprava-
tionem
querelæ.
Pag. 119.

& musicis rectius videri retinenda. Quibus equidem perlibenter assentiar, si una pro isto musices genere, quod nunc passim ecclesias occupat, aliud introducatur, & gravius, & rebus ipsis convenientius: & si non, ut oportet, pronuntiationi, quam cantui vicinius, rebus saltem, quæ canuntur, aptius atque accommodatus.“

Hanc a gravissimo sacrorum præfule accipere catholicos viros conditionem, par omnino est, si quidem quæ ab aliis etiam religionis nostræ irrisoribus dicta circa eandem rem, acriora existimentur; *Cornelii AGRIPPÆ* e. c. in libro de *vanitate scientiarum* c. 17. de musica: „Hodie (inquit) tanta in ecclesiis musicæ licentia est, ut etiam unacum missæ canone obscenæ quæque cantuunculæ interim in organis pares vices habeant, ipsaque divina officia, & sacra orationum preces, conductis magno ære lascivis musicis, non ad audientium intelligentiam, non ad spiritus elevationem: sed ad fornicariam pruriginem, non humanis vocibus, sed belluinis strepitibus cantillent: dum hinnunt discantum pueri, mugunt alii tenorem, alii latrant contrapunctum, alii frendent altum, alii boant bassum, & faciunt, ut sonorum quidem plurimum audiat, verborum & orationis intelligatur nihil; sed auribus pariter & animo subtrahatur iudicii auctoritas.“ Videant hodierni musici, an non suis saltem moribus nonnunquam convenient ea præsertim, quæ *ERASMUS Roterodamus* in suis in *I. Corinth.* caput 14. commentariis annotavit, de organis primum locutus: „Non his contenti (inquit) operosam quandam & theatricam musicam in sacras aedes induximus, tumultuosum diversarum vocum garritum, qualem, non opinor, in *Græcorum* aut *Romanorum* theatris unquam auditum fuisse. Omnia tubis, lituis, fistulis ac fambucis perstrepunt: cumque his certant hominum voces. Audiuntur amatoriae foedæque cantilenæ, ad quas scorta mimique saltitant. In sacram ædem velut in theatrum concurritur ad deliniendas aures. Et in hunc usum aluntur magnis salariis organorum opifices, puerorum greges, quorum omnis ætas in perdiscendis his consumitur, nihil interim bonæ rei discentium. Alitur fordidorum, ut plerique sunt, hominum colluvies, & tantis sumptibus oneratur ecclesia ob rem pestiferam etiam. Quæso te, ut rationem in eas, quot pauperes de vita periclitantes poterant ali cantorum salariis? Cur hæc nobis sola placent, quæ *PAULUS* ceu parvulorum infantiam parcissime vult adhiberi; imo quæ nullo pacto laturus fuerat?“

Ad eos redeamus, quibus minus fellis inest, nec minus tamen facundia, plus auctoritatis. „In musicis (inquit *Card. SADOLETUS*) ne longius a Musis abeamus, in cantu vocum atque nervorum fastidit hæc ætas nostra,

nostra, quem tamen superior quæsit, concentum stabilem, & gravem, plenumque auctoritatis. Modulos, nescio quos, amamus, & frequentamenta, quibus conciditur minutim cantus, factusque dissiliat, ac plena illa & sonora vocum vis & potestas enervetur. Revocati præmissique ex insperato numeri, collisi durius soni, suspensa illico vox, & ubi minime expectes amputata, artis hodie medulla sunt, plausumque multitudinis consequuntur.

Vixit SADOLETUS, floruitque sub LEONE X. ei pontifici aliquando ab epistolis; quo tempore musicæ status non adeo depravatus esse visus est. Rectius Card. BONA, ubi cap. 17. de divina psalmodia hanc materiam de musica versat, de sua ad nostram propius accedente ætate eadem fere dicere potuit. Certe quæ SADOLETUS vituperat in musica eius temporis, tantum abest, ut subsequenter temporibus sublata sint, ut potius ad nostram usque ætatem aucta esse videantur, in eo præcipue, quod laudatus Card. BONA ad finem paragraphi secundi desiderat, *ut non totum animum ad sui rapiat oblectationem, sed eorum, quæ cantantur, sensui, & pietatis affectui maiorem relinquat portionem.* Laudato sæpe Wilh. LINDANO visum est, suo tempore inde contraxisse ecclesiam labem, quod, quæ canantur passim, non tam ad populi intelligentiam erudiendam, quod priscos utique spectasse indubitatum est, quam ad meram Dei optimi laudem quocumque modo celebrandam frequentantur; sed inde etiam eousque deviatum esse videri queat, quod delectationi aurium plus semper magis, maxime autem nostra memoria, tribueretur.

Id quod passim ac merito Io. Bapt. MARTINI queritur, quocumque historiam musicam amice dispartitus sum, ut ille profanam potissimum, qua late patet, ego ecclesiasticam susceperem. In illa autem aurium voluptas & oblectatio magis ferenda, minime vero in sacra, spectata cum primis misera humani generis nostri conditione; quod olim Psaltes in populi Iudaici captivitate *Babylonica* dixit: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* *Psalm. CXXXVI.*

Ad rem vero Io. Bapt. CASALIUS de veter. sacris christ. ritibus ab usum cantus & musicæ ecclesiasticæ his verbis traduxit dicti psalmi locum versans: „Quod faciunt similiter hi, qui sacros hymnos, & psalmos ita decantant, ut carnalem aurium voluptatem solum, aut præcipue quærant: quique audientium carnales aures delectare variis vocum inflexionibus fatagunt. Cantica enim sacra instituta sunt ad mentem erigendam in Deum, & spiritum potius, quam corpus recedendum. Contra autem nonnulli sunt, qui canticum *Babyloniae* in domum Dei & sanctam *Sion* inducunt; illi videlicet, qui verba sacra modulis profanis ita vestiunt, ut, qui audiunt, non tam verba considerent, quam profanam modulationem attendant.“

Demum vero caput illud hoc concludit voto ad
Deum

Deum, ut repudiata musica theatri, mollibusque & effeminatis cantoribus, de bene morata musica instauranda talis aliquando fanciatur lex, qualem IOANNES XXII. fancivit: gravesque & civiles illi moduli, a quibus olim S. AUGUSTINUS in ecclesia *Mediolanensi* ad fletum se adductum narrat, veluti postliminio in patriam suam redeant. Subdit tandem:

„Utinam! Deus catholicis principibus talem mentem instillet; ita enim non ecclesiæ tantum dedecori, non morum tantum corruptelæ, sed legum etiam imperiique mutationi, quam profecto (si PLATONI lib. IV. Politicorum credimus) novi mollesque cantus inducere solent, obviam ibitur.“ Periculum certe hoc propinquius est, quam vulgo existimetur, perpendaturque apud nos Christianos: dum applauditur a plerisque hodiernæ musicæ, ad tantam perfectionem artis scilicet perductæ:

„Nunc certe (sunt verba MURATORII) stuporem ingerat musicæ nostræ in tanta varietate vocum ac instrumentorum consonantia atque consensus. Liceat tamen dicere, nobis non esse tantum plaudendum ex huiusmodi inventis, hoc est, ex admirabili, ut-putamus, musicæ artis progressu, quin simul illius pravos effectus agnoscamus; dum pro virili musica mollem ac effeminatam regnare cernimus, quam *Græci & Romani* omnes cordati olim averfabantur: neque nos, si sapimus, umquam laudabimus, quum inde mollities, & occulta corruptela morum in populos exurgat.

Dum in animum inducimus, quam severa olim fuerit cultissima *Græcorum* gens, in statuendis, conservandisque musicæ νόμοις, seu legibus, merito nos Christianos pudere debeat, in sacra nostra pro lubricine quodvis modulationum genus impune inferri; „Ut nec quisquam reperiatur, (utor Io. Bapt. DONII verbis ex professo de præstantia veteris musicæ tractantis) qui effeminatum quemdam ac leviusculum, qui iam passim invaluit, canendi modum severa lege cohibeat, nec affectata illa, proluxaque ac sæpe hiulca melismata ad certam normam redigenda existimet; aut dies solemnes, ædesque sacras suam celebritatem ac frequentiam habituras putet, nisi mollioribus ac sæpe parum decoris cantibus, magnaue vocum ac instrumentorum confusione certatim omnia personent.“ a) Atqui in hoc

a) Idem infra p. 172. de critica facultate musica, quam ille aliter omnino accipit, quam veteres *hypercriticam*, recte agnoscit, quantus hic sese aperiat campus. „Nimirum (inquit) in tam effusa licentia, & corruptela huius facultatis innumera pæne erant, quæ ad criticum tribunal vocari merebantur. Nam, ut omittam nimirum crebra illa proluxaque melismata; eaque qualiacunque sint, ubivis, ac promiscue usurpata, ut supra inuocabam, confusamque illam rhythmicorum temporum conge-

riem; organaque etiam cuiuscumque generis sine ullo delectu in sacris, publicis privatisque locis adhibita; carminaque vilia, & vulgaria passim ad melodiarum opus assumpta; imitationes mimicas, atque affectatas, aliaque sexcenta, quæ hodiernam musurgiam inficiunt, atque contaminant: quot quæso, quantaque sunt in sacris argumentis, quæ censoriam exigunt virgam? “ Utemur passim suis locis viri sagacissimi auctoritate.

hoc passim pars solemnitatis festivalis collocatur, & in ecclesiam veluti ad theatrum spectatum convenitur. Quem abusum reprehendit VAN-ESSEN, non secus ac paullo ante EVEILLON apud BENEDICTUM XIV. loquentem audivimus contra hodiernum populi concursum ad ecclesias, sive seculares, sive regulares, in quibus sciuntur divina officia musice, variisque instrumentis musicis solemniter decantanda: „Nunquid enim (addit) si quis populum stantem attentius consideret, non raro fateri cogetur, eum non ad oratorium, sed ad theatrum; nec ad orandum, sed ad spectandum convenisse? Quin & subinde fit, ut leves ac lascivas vocum alternationes, & infractiones, sive musicam, non sine cachinno, risuque auscultent; imo animo impuro & lascivo excipiant: quod tunc contingere frequentius solet, si musicæ, atque musicalibus instrumentis voces sonoræ muliebres accedant. Quare si in monasteriis monialium musica canatur, specialiter invigilandum est earum directoribus, ne illa auditores ad lasciviam potius, quam ad pietatem & devotionem alliciat; ipsaque lascivia frequentius iuventutem, quam devotum populum, ad ecclesiam invitet.“

*De horis ex-
non. c. IV.
§. 6.*

Recte vero observat Rev.^{mus} FEYOO, compositores musicæ habiliores alias, nihilominus pro musica sacra minus accommodatos esse, quod omnem in musicam, cuius capax est, diffundant mollitiem. a) Non ideo tamen excludit a musica omnem vivacitatem, & exultationem, sed puerilem tantum & iocosam. Agnoscit etiam, musicam posse esse optimam, simulque nobilem; gravem & magnificam, quæ excitet in auditore reverentiam & devotionem, sicque lætificet, & delectet animum, ut suavem tranquillitatem illi insinuet, recolligendo illum in seipsum, simulque elevando extra se ad divina. Id optimi quique sibi propositum animo habuerunt compositores musici, qui musam suam rite Deo consecrarunt.

Quod

a) Questi son quegli, che si servano di tutte le delicatezze, delle quali è capace la musica, ma disposte, che formano una melodia buffonesca. Tutte le irregolarità, che impiegano colle note false, or colle note accidentali, sono introdotte con gratia, ma con una grazia molto differente da quella, che S. PAOLO ricercava fosse nel cantico ecclesiastico scrivendo á *Colossensi*: *In gratia cantantes in cordibus vestris Deo*; per che quella è una grazia ed un' armonia da giuoco, & da burla; perloche i musici medesimi chiaman scimate que' passaggi più piacevoli, che incontrano in questo genere di musica; & questa sarà lecita per il tempio? Passi pur via in buon' ora

alla platea vel teatro, e alla sala del ballo; ma nella casa di Dio smorlie, passa galli, & giuochetti? E non è questo un empio abuso, che s'impieghi al culto della divinità un errore tanto abominevole? Qual effetto farà mai questa musica in quei, che assistono a i Divini uffizi? I Suonatori medesimi si danno sconsciamente a ridere e a far gesti indecenti nel tempo, che si canta; ond'è facile a comprenderli, e può ciascuno vederlo a suo talento, quell'effetto che fa nell'udienza, tenendo la divertita con quei concerti burleschi, che meglio diro sconcerti, del tutto indecenti alla casa di Dio.

Disc. XIV. n. 18. p. 296.

226 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

Quod faciendum omnino esset, ut scilicet compositores optimi non solum scientia musica, sed etiam moribus & vita religiosi, uni se musicæ ecclesiasticæ dederent, a foro & theatro alieni; secus enim fieri nequit, quin musica exorbitet, dum petulans quisque studiosus, qui aliquid talenti musici habere videtur, aut ii, qui theatro operam dant, etiam modulationibus sacris incumbunt. Animadvertit in sæpe laudata epistola encyclica BENEDICTUS XIV., omnes, quotquot sunt graves auctores, qui musicam in ecclesia non damnant, theatrales tamen in musica sacra reprobare modulos. Et sane quis eos tueri possit, omnium propemodum malorum in musica sacra scaturiginem nostris temporibus, moribusque? „Si quis (commentatur in illum summi Pontificis locum RODO-
TA) sincere in tanti momenti re secum agat, eamque attente consideret, quam plurima statim in uno pessima vitia, & vitiosam deformitatem inspiciet. Theatrales moduli ad pompam & ostentationem compositi, cum se auribus insinuant, animam in fraudem inducunt, & ad exitiosas cupiditates detorquent. Cantus harmonicus, qui ad inflammandos fidelium animos ad pietatem plurimum valet, ab utentium malitia eo redactus est, ut mentis virtutem oblectamento vocis enervet, animique vigorem solvat. Cum præmolles modulationes, ad theatralem cantum flectentes, audieris, *Sirenarum* concentum, non hominum modulationem, esse putes.“

Pag. 99.

Pag. 132.

Non est hic prætereundus, quem idem postea refert, *Antimi LIBERATI* locus de ingenti instrumentorum strepitu, vocum clamore, ac boatu, quibus veluti classico omnia personant, præsertim in *Italia*: *Quei compositori à tempi nostri sono stimati ed applauditi per i piu valarosi, che fanno piu strepito e piu rumore di voci & di stromenti: che fanno sentire nuovi modi fregolati senza distinzione immaginabile ne di chiese, né di theatri, né di camera.* Ut adeo stilus ecclesiasticus sua corruptela sese etiam supra theatralem efferat ad bellicos classicorum modulos. Iam suo tempore NAVARRO displicuerat misceri „spirituali gravitati divini officii profanam quandam & levem in *Galliis* inventam cantilenam, iam nimis in *Hispaniis* receptam, qua fere ad vivum repræsentantur tumultus prælii cum sonitu tympanorum, & tubarum, & toto strepitu bellico. Nam licet (addit) hæc repræsentatio de se non sit inhonesta, & convivii recreationique seculari sit apta; inepta tamen valde est officiis divinis, quiete dicendis, & eorum fini, qui est, erigere animas & spiritus ad meditandum divina, & ad Deum super omnia diligibilia diligendum, & peccatum mortiferum, quod nos ab eo separât, super omnia odibilia odio habendum: ad quæ parum promovet strepitus ille bellicus, magis ferociens, quam leniens

De orat. &
horis canon.
c. XVI. n.
43.

leniens animos. " Adducit BENEDICTUS XIV. PALUDANUM theologum sæc. XIV. eos reprehendentem, *qui canunt motteta in festis, quia cantus non debet esse tragædicus*. Quæ tamen postea, remisso semper magis rigore vigoreque ecclesiastico, proprie ad ecclesiam pertinere existimata sunt mela; recteque, si cum hodiernis cantionibus comparentur, quæ promiscue in theatris & choro ecclesiastico audiuntur, ex illis passim in ecclesiam traductæ.

Neque vero hic iam meta est, sed dum fastiditis mottetis atque obsoletis, cantiones illæ *cantate* successerunt, quæ rite composita aptæ esse possint ad delectandum, movendum, docendumque servata verborum suo in contextu integritate; iam nescio, quæ iterum confusa tripudiis ac choreis apta musica in sacra adyta irrepit paullatim. Cantus vero planus, qui a choro *choralis*, ab ecclesia *ecclesiasticus*, ac *Gregorianus* dicitur a S. GREGORIO M. *Romanæ* sedis dignissimo pontifice (unde in omnes Occidentalis ecclesiæ partes est delatus) a gentilibus, *Græcis*, *Romanisque* excultus, apud Christianos ceu nimis simplex iam locum, quem tot sæculis honestissime obtinuit, cedere in ecclesia iubetur eius generis musicæ, quam a bonis quibusvis reprobata hactenus audivimus. Agmen denique seu nubem hanc testium claudat homo nil minus, quam superstitiosus, I. I. ROUSSEAU, sic effatus in suo lexico musico V. *Plain-chant*: *C'est le nom, qu'on donne dans l'Eglise Romaine au chant ecclesiastique. Ce chant, tel qu'il subsiste encore aujourdhui, est un reste bien défiguré, mais bien précieux; de l'ancienne Musique Grecque, la quelle, après avoir passé par les mains des barbares, n'a pu perdre encore toutes ses premières beautés. Il lui en reste assez pour être de beaucoup préférable, même dans l'état, où il est actuellement, & pour l'usage auquel il est destiné, à ces musiques effeminées, & théatrales, ou maussades, & plates, qu'on y substitue en quelques Eglises, sans gravité, sans goût, sans convenance, & sans respect pour le lieu, qu'on ose ainsi profaner.*

XXIII. Iam ad nos redeamus, quasve nunc gravium doctorum testimonio ostendimus musicæ ecclesiasticæ corruptelas ac mala, & quomodo ea e medio tollenda sint, ac divino cultu digna instituenda musica, etiam auctoritate ecclesiastica statuamus ac robaremus, facto veluti quodam eorum, quæ sparsim in hoc opere referuntur, spicilegio. Una occurrit synodus *Avenionensis* an. 1594. in favorem quidem musicæ, sed ecclesia dignæ, & accommodatæ; est autem eiusmodi: „Musices numeros ad pietatis sensum promovendum salubriter adhibet ecclesia. Quapropter eius studium in cunctis ecclesiis non solum permittimus, verum

Quedam synodorum decreta circa musicam in divino officio.

indies augefcere optamus. Ea tamen obfervatio habenda erit, ut non ad modulos profanarum cantionum tum pfalmi, tum cætera ecclefiaftica occinantur.“

U^t vero rem altius repetamus, quod abufum attinet muficæ facræ, nihil quidem nunc fingulare occurrit ex fæctionibus conciliorum fæculi XV. Meminimus vero lib. II. P. II. inter alia faluberrime ad divini officii cultum, decorem, & honeftatem constituta, *Trutannos*, vagos fcholares, ac *Goliardos*, facra nofta contaminantes, ecclefia pelli iufos; nihilominus adhuc ineunte fæculo XVI. contra eiusmodi hominum genus in conc. *Bafilienfi* an. 1503. tit. XXII. de celebratione miffæ cum hac rubrica: *Symbolum finiatur absque melodia validorum mendicantium*, ita ftatuere neceffe fuit: „In miffis, quæ fub nota cantantur, fymbolum

T. VI. Conc.
Germ. p. 21.

Nicænum non obtruncetur, fed integre, mature, & honefte (præfertim in cathedrali nofta & collegiatis ecclefiis) ad finem decantetur: omiffa profus illa melodia, quæ more agreftis & fæcularis cantilenæ pfallitur: qua uti folent peregrini & trutanni ad fæctum IACOBUM ambulantes.“

T. XII. Conc.
ed. Labb. p.
471.

Concilium *Senonenfe* an. 1528. constituto recto pfalmodiæ modo, fic præcipit: „Ut in ecclefiis fint mufici cantus diftincti ac difcreti, moventes cor ad devotionem compunctionemque. Porro in ecclefiis prætextu mufici cantus non funt audiendæ publicæ cantilenæ & lascivæ. Neque enim, inquit *HIERONYMUS*, in tragædarum modum guttur & fauces medicamine funt leniendæ, ne dum blanda vox quæritur, congrua vita negligatur. Nam ut cantor minifter Deum moribus ftimulat, cum populum vocibus delectat; ita lascivus animus dum lascivioribus delectatur modis, eos fæpe audiens emollitur & frangitur. Curent ergo facerdotes & clerici fic cantus fuos inftituere, ut modèfta honeftaque pfallendi gravitate, placidaque & grata modulatione, fic audientium aures deliniant, ut provocent, excitentque ad devotionem compunctionemque, non ad lasciviam, cordisque aut animi titillationem.“ Quæ porro adduntur de organorum ufu, neve organicis instrumentis refonet in ecclefia impudica aut lasciva melodia, fed fonus omnino dulcis, qui nil præter hymnos divinos & cantica fpiritualia repræfentet, antea retulimus.

T. VII. Conc.
Germ. p. 29.

Breviter ac generatim in ftatutis diocefsis *Pragenfis* an. 1565. fancitur: *Inter miffarum folemnia mufica qualifcunque nihil lascivum fonet, aut petulans.*

Ibid. p. 103.

Concilium provinciale *Cameracenfe* eiusdem anni varia ita diftinguit tit. VI. c. 3. „Quoniam vero in his quædam ad doctrinam pertinent, & eruditionem fidelium, ut epiftola, evangelium, fymbolum: quædam ad laudes, quædam ad preces; ftatuit fæcta fynodus, ut quæ ad eruditionem leguntur, aut canuntur, ita legantur & canantur, ut præfentes diftincte exaudire fingula verba poffint. Quare in fymbolo canendo

placet,

placet, non organa, nec musicam adhiberi: nisi sit simplex, ac talis, ut singula verba sine repetitione possint intelligi. Quæ vero ad laudes pertinent; ut sunt hymni *Gloria in excelsis*, *Sanctus*; in his musica locum habeat: sed nec lasciva, nec choreis potius, quam choro congruens, sed gravis ac movens pios affectus. Quæ vero in missis ad preces referuntur, ea, sive legantur, sive canantur, sic fiant, ut affectus deprecantis potius, quam exultantis lætitia demonstretur. Id autem curent episcopi in sua quisque ecclesia, aut diœcesi.

Concilium alterum *Cameracense* an. 1631. hæc saltem repetit verba: *neque illa musica in ecclesiis admittatur, quæ choreis potius, quam choro congruat.* Integrum vero decretum illud in constitutiones synodales diœcesis nostræ *Constantiensis* sequentis anni 1567. est transumptum. Et an. 1570. synodus *Namurcensis* ad idem illud provocat his verbis: *Quæ in synodo provinciali Cameracensi de musica, & organorum usu pro observatione decreti sacri concilii Tridentini sunt constituta, ubique volumus observari.*

Synodalia autem statuta *Augustana* ita habent an. 1567. „Organorum usus multis in locis est immodicus, atque corrigendus, ne sacras preces, & audientium pietatem impediatur lasciva modulatio, neve musica intempestiva, quæ neque simplex, neque gravis videatur, turpes vel profanas cantiones referens, effeminatos potius demulceat, quam pios animos poscat. Nec decet sacros hymnos, ut sunt *Gloria in excelsis*, *Præfatio*, *Sanctus*, *Agnus*, abrumpi, vel aliis canticis, aut modulationibus impediri, quin minus integre exaudiantur.“

Gravissima est præcipuæ in *Hispania* sedis provinciæque *Toletanæ* an. 1566. in concilium coactæ, sententia in hæc verba: „Cum ea, quæ in ecclesiis cantantur ad Dei laudem celebrandam, eo debeant cantari modo, quo populi intelligentia, quantum fieri possit, erudiri valeat; & religiosa pietatis ac devotionis moderatione piorum auditorum mentes ad divinæ Maiestatis cultum, & cœlestia desideria excitari queant: caveant episcopi, ne dum in chorum musicorum modulos, vocum omnis generis discrimine confusos, admittunt, psalmorum & aliorum, quæ cantari solent, verba obscurantur, ac simul strepitu incondito sensus sepeliatur: sic denique musicam, quæ organica dicitur, retineant, ut eorum, quæ cantantur, verba & intelligi possint, & potius pronuntiatione, quam curiosis modulis, audientium animi divinis laudibus afficiantur. Sed & illud maxime cavendum erit, ne ipsius musicæ sonus quid theatrale, aut impudicos amorum bellorumque classicos modulos referat, in Dei laudibus decantandis imitetur.“

Concilium *Burdigalense* an. 1583. decernit: „Ab organis & omni ecclesiastico cantu quævis musica, lascivum quid-

T. IX. Conc.
Germ. p. 542.

Ibid. p. 636.

T. VII Conc.
Germ. p. 164.

Conc. ed.
Labb. T. XV.
p. 775.

1672. p. 950.

piam & vulgares cantilenas; aut levitatem similesque ineptias referens, omnino arceatur; sit gravis ubique, sit & divinis laudibus accommodata, ut ea circumstantium fidelium animi ad maiorem pietatem & devotionem, ac religionem ardeant. In Symbolo & passione Domini nulla penitus adhibeantur organa, neque etiam musica, nisi admodum simplex, & fusa, quæque talis sit, ut singula verba intelligantur. “ Concilium *Bituricense* an. 1584. sic statuit tit. XII. c. 1. „Sit ergo cantus religiosus &

*T. XV. Conc.
ed. Labb. pag.
1080.*

modestus, & musica temporis conveniens, quæ vocum sonum & intelligentiam non impediat, præsertim in symbolo apostolico, cantu angelico, & evangelio passionis Domini; vitentur repetitiones vocum & syllabarum supervacaneæ. Cantus funebris & quadragesimæ sit gravis, temporis & rei conveniens. “ Concilium *Mechliniense* an. 1607. lasciviente

Ab. p. 1553.

indies magis musica, vult, ut „gravis tantum, & quæ pios motus moveat, musica officio divino adhibeatur, non etiam lasciva vel secularis. Similiter & organa, & quæcumque instrumenta musica tam in processionibus, quam in ecclesiis, modulatione sua lascivas cantiones non imitentur, nec Præfationem aut orationem Dominicam in Missa absumant. “ In synodo nostra diocesana *Constantiensi* an. 1609. hoc breviter statuitur tit. XX. n. 19. *Ad divina officia ita cantus musicus, & organa adhibeantur, ne devotionem impendant, aut audientium animos potius ad tripudium excitent.* Prætereo alias huiusmodi synodos frequentius sæculo præterito celebratas. Ex nostro hoc sæculo non est, quod iis addam, nisi quæ BENEDICTUS XIV. ad officium episcopi pertinere mox in ingressu capitis septimi lib. XI. de synodo diocesana sciscit: „Ut synodalibus decretis ecclesiasticæ musicæ rationem, quatenus in diocesi sua opus esse cognoverit, ad certas regulas exigat, atque componat; ut corda fidelium ad pietatem excitet; non aures solas, sicut in theatris, inani voluptate demulceat.

*Quid in Concilio
Tridentino
de musica
adhibitum sit.*

XXIV. In concilio *Tridentino* deliberatum, tractatumque de musica ecclesiastica fuisse, constat equidem, sed circa eam, quæ circumfertur opinio, aliquid est edifferendum. Pervulgatum est, in conc. *Trid.* sub MARCELLO II. actum fuisse de abroganda musica. BENEDICTUS XIV. in sæpius iam laudata epistola encyclica id legi testatur: in operis autem celebris de synodo diocesana editione novissima *Romana*, ab ipso auctore iam pontifice curata, nihil de MARCELLO P. id vero tantum narratur, quod in concilio *Tridentino* a quibusdam episcopis, ecclesiasticæ disciplinæ studiosis, propositum fuerit; ut cantus musicus ab ecclesiis omnino tolleretur, nec nisi *Gregorianus* canendi modus in ipsis retineretur: cum tamen

*Lib. XI. c. 7.
n. 6.*

alii recte animadvertissent; per huiusmodi novitatem innumeris querelis atque perturbationibus aditum apertum iri, hoc denique consilium cap-
tum fuisse, non ut musici cantus in ecclesiis prohiberentur; sed ut, certis
propositis regulis, ad pietatis & gravitatis normam reformarentur. Nul-
lam hic, ut diximus, MARCELLI II. facit mentionem, nec quidem etiam
IOANNIS Petri Aloysii de Palestrina, seu Prænestrini, de quo in laudata epi-
stola encyclica & passim apud auctores memoratur, quod Missa ab eo ad
gravem modestamque modulationem composita, ac cantari curata, pon-
tificis mentem, sententiamque concilii de abroganda musica permutaverit.

De MARCELLO II. rem ceu assertam sumit Io. Bapt. DONIUS ad fi- T. I. Opp.
nem libri I. de præstantia mus. vet. incessens suæ ætatis, post elapsum sci- P. III.
licet fere a tempore Conc. Tridentini sæculum, musicæ sacre depravatio-
nem. „Quam musicorum licentiam (addit) cum reprimere, ac rescare iux-
ta sacri Concilii sententiam MARCELLUS II. sapientissimus pontifex statuif-
set, nescio quomodo unius musici astutia imponi sibi passus est, tanti-
que facinoris gloriam de manibus eripi. Iosephus SUARESIUS autem lib.
II. Prænestes antiquæ, ex Lælii GUIDICCIONI epistola, ad se Roma XVII.
Kal. Febr. an. 1637. data, refert, Tridentinis Patribus convenientibus ea
de causa, Carpenfis Legati iussu partes musicas sustinentis, Prænestinum
transmisisse Tridentum modulos, quibus Patrum sit immutata sententia:
„Dulcibus enim (ait) auditis exquisitissimæ & æqualibus harmoniæ so-
nis, statim sententiæ in contrarium mutantur, decretum rescinditur, res
musica coalescit, & Prænestino semine per christianum orbem (Benedi-
ctini etiam ordinis monasteria) mirifice propagatur.“ Neque hic ali-
quid de MARCELLO II. occurrit, qui electus in pontificem nono Aprilis
anni 1555. trigesimo die eiusdem mensis & anni diem suum obiit. Quid?
quod ea de re serius in concilio Tridentino actum fuisse, ex PALLAVI-
CINI narratione colligitur, qui ad an. 1563. FERDINANDI Cæsaris episto-
læ meminit, qua inter cætera ad concilii Patres detulit: *ubi in templis*
interdicebatur mollior harmonia, ne cantio, quam figuratam appellant, ex-
cluderetur, cum sape sensum pietatis excitet. Eam ob rem recte GRAN-
COLAS Commentar. hist. in Breviar. Rom. lib. I. FERDINANDUM Imp. in-
tercessisse perhibet, ne Patres Tridentini musicam e templis exturbarent.

Hist. Conc.
Trident. lib.
XXII. c. 5.
n. 15.

Melius autem tota res gesta ad tempora PII IV. revocatur, quam
Lud. GRESSOLIUS in mystagogo probabiliiori fide sic enarrat: „Cum enim Lib. III.
temporibus suis animadvertisset, in ædium sacrarum cantu atque sympho-
nia nihil prope aliud esse, nisi quasdam murmurationes delicatas, & fre-
quentamenta inania vocularum, e quibus fructus ad pietatem nullus col-
ligere-

ligeretur; *Tridenti* in concilio orbis terræ proponere constituerat, de musica e sacris templis eiicienda. Iamque de negotio in sermone familiari cum purpuratis Patribus & aliis illustribus hierarchis egerat. Quod eius consilium cum IOANNES *Prænestinus* rescivisset, qui choro summi pontificis & musicæ præerat, ut ingenio fuit artificioque nobilis, promte Missas ea temperatione composuit, ut detractis illis velut cincinnis modulisque vocum suavis, quibus antea solæ aures capiebantur, & retineretur symphonia, & verba omnia plane & liquido intelligerentur. Illas vero cum pontifex audivisset, & videret utilitatem, quæ percipi potest e divinis rebus, quæ canuntur, intellectis, cum suavitate posse coniungi: voluntatem illam abiecit, & putavit, non tam esse de musica tollenda cogitandum, quam de adhibenda moderatione. Rem narravit ipse *Prænestinus* cuidam e Patribus nostræ societatis, a quo ego accepi. "Laudat admiraturque hanc Missam *Prænestini* PETRUS de *Valle* in dissertatione inter opera *I. Bapt. DONII della musica dell'eta nostra &c.* his verbis:

T. II. p. 260. Quanto alle composizioni ecclesiastiche, già che sono entrato a regionarne, ammiro ancor' io quella famosa messa del Palestrina, che tanto piace a V. S. e che fu cagione, che il concilio di Trento non bandisse la musica dalle chiese.

RODOTA commentario in encyclicam BENEDICTI XIV. p. 95. perhibet, Missam *Prænestini* typis impressam PAULO IV. inscriptam fuisse; qui tamen PII IV. antecessor fuit. Inter Missas *Prænestini*, typis impressas, est, quæ MARCELLI nomine insignitur, eaque communiter creditur illa missa esse, quæ musicam servavit. Atque hinc etiam forte persuasio ac opinio est enata, quod res sub MARCELLO contigerit. Notandum vero ad conciliandas huiusmodi contradictiones, fuisse in manibus meis typis impressam Missam *Prænestini* ad quatuor voces, seu quadricinium, compositam; *Viennæ* vero in armario musico Cæsareo servari eandem Missam sex vocibus redditam, quam adeo sub MARCELLO II. aut PAULO IV. ceptam resumserit, retractaveritque amplioribus modulis, maioreque perfectione *Prænestinus*.

Paucis vero & circumspicis verbis concilii *Tridentini* Patres rem attigerunt, imo nec attingerunt etiam, quod propositum erat caput de musica, quam proprie sic dicimus figuratam, & instrumentalem: reque, ut de præconcepta sententia non recessisse animo, aut præiudicasse aliquid videantur, in medio relicta, tantum ab ecclesiis musicas, ubi sive organo, sive cantu lascivum, aut impurum aliquid misceatur, arcedas iubent Patres, ut domus Dei vere domus orationis esse videatur, ac dici possit.

XXV. Obversabantur tunc circumstantiæ, erantque rationes illæ, quando de decreto pro universa ecclesia agebatur, longe graviore, quam excussa & ponderata illa nuper a BENEDICTO XIV. de cantoribus eunuchis momenta, an consultum foret ab episcopis in synodis suis eos exturbare, universimque de musica, & instrumentis musicalibus in ecclesia tollerandis, vel prohibendis aliquid definire. Suis locis afferimus, quæ BENEDICTUS XIII. in synodo *Romana* an. 1725. sanxit circa musicam; tum etiam variis decretis alii Pontifices, imprimis vero BENEDICTUS XIV. in sæpissime laudata epistola encyclica an. 1749; quam formam modumque præscripserit servandam *Italiae* peculiariter, ac status sui ecclesiis. Eoque pertinet ALEXANDRI VII. constitutio an. 1657. cuius hoc est exordium. „Piæ sollicitudinis studio ducimur, ut ecclesiarum divinis laudibus, & orationi destinatarum, ac oratoriorum almæ urbis nostræ, ex qua in omnes orbis partes bonorum operum exempla promanant, decori & reverentiæ consulere satagentes, quæcunque vana, & præsertim musicos concentus, & symphonias, quibus quid indecorum, sive a ritu ecclesiastico alienum, non sine divinæ Maiestatis offensa, & Christifidelium scandalo, ac devotionis & cordium ad supernæ elevationis impedimento admiscetur, ab illis procul arceamus &c.“ De confraternitate artis musicæ *Romæ* superiore sæculo instituta, dicemus postea: scriptoribus vero de re musica adiungemus constitutiones capellæ pontificiæ, quæ statim initio produnt, quanta cura tam de moribus & vita, quam etiam de scientia musica examen sit instituendum. Quædam quoad organum ex ceremoniali episcoporum iam retulimus, nec alia instrumenta musica addi vult: a cantoribus autem & musicis observandum, *ne vocum harmonia, quæ ad pietatem augendam ordinata est, aliquid levitatis aut lasciviæ præferat, ac potius audientium animos a rei divinæ contemplatione avocet; sed sit devota, distincta & intelligibilis.*

Et a Romanis Pontificibus.

De Synodo diæces. lib. XI. c. 7.

T. VI. Bullar. magn. p. 54.

L. I. c. 28.

XXVI. Sparsum in conciliorum sanctionibus aliquæ etiam exceptiones leguntur, quibusdam anni temporibus, ac festis diebus faciendæ. In concilio *Romano* anni 1725. iam citato BENEDICTUS XIII. ulterius prohibendum duxit „ne in Missis defunctorum, diebusque Adventus, & Quadragesimæ, festis duntaxat exceptis, organa pulsentur; nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur: quo tempore, Dominica scilicet Adventus tertia, dicta *Gaudete*, & Quadragesimæ quarta, nuncupata *Lætare*, pulsari organa permittuntur in Missa tantummodo conventuali.“ In ceremoniali episcoporum, idem dum cavetur, præmittitur: „In omnibus Dominicis, & omnibus festis per annum occurrentibus, in quibus po-

Pro temporum & festorum ratione cautiones circa musicam,

Lib. I. c. 27.

234 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

puli a fervilibus operibus abstinere solent, decet in ecclesia organum, & musicorum cantus adhiberi.“ In constitutionibus synodalibus ecclesiæ

T. VII. Conc. Germ. p. 667.

Ruræmundensis an. 1570. tit. IV. 15. festa quædam recensentur, quæ usque ad prandium inviolabiliter cum summo sacro, solenni cantu, organis & concione præcipiuntur omnibus observanda. In citato ceremoniali episcoporum porro legitur: *In missis, & officiis defunctorum, nec organo, nec musica, quam figuratam vocant, utimur, sed cantu firmo, quem etiam in tempore Adventus, & Quadragesimæ in ferialibus adhiberi convenit.* In

De ant. eccl. disc. p. 603. & T. III. de vit. eccl. p. 614.

ordine Romano, auctore *Paride CRASSO* a Dominica quinta Quadragesimæ de *Passione* præscribitur apud *MARTENIUM*: *Chorus non cantat cantum figuratum usque ad Pascha, nisi in die Iovis sanctæ hebdomadæ.*

Præcipue tempore Passionis, De horis canon. c. XVI. n. 53.

Dum notat *NAVARRUS*, suo ævo psalmos laudum tridui ante pascha nimia festinatione cantari solitos addit: „Quod contingere vidi, eo quod cantores nimiam moram, quam fecerant cantando lamentationes *HIEREMIÆ*, & responsoria earum morosissime modulantes in primo nocturno, nimia psalmorum laudum cantus brevitate compensare voluerunt.“

T. IV. p. 87.

Quid diceret, si audiret, quid hodie audeatur circa has lamentationes suaves auribus reddendas, adhibitis etiam instrumentis musicis, cuiusmodi per annum nunquam in ecclesia audiuntur? Auctor historiæ de musica & eius effectibus multa hic apud suos reprehendit, tum circa lamentationes, cum etiam passionem Domini in die parasceves alicubi *Parisiis* musice cantari solitam; uti etiam in *Hispania Hier.* *FEYOO* a *BENEDICTO XIV.* citatus in sæpe laudata epistola encyclica: qui præterea in medium profert, quid *Pius V.* prædecessor ad episcopum *Lucensem* iam an. 1571. rescripserit, cum non sine magno animi dolore intellexisset, in illa civitate „abusum quemdam valde detestabilem (sunt pontificis verba) irrepressibile, exquisitissimas omnis vocum instrumentorumque generis musicas in ecclesiis per hebdomadam sanctam adhibendi; ad quas potius, quam ad divina officia audienda, omni utriusque sexus iuventute magna frequentia cupidissime confluyente, gravia peccata, nec minora scandala committi, experientia comprobatum est.“

Risus paschalis.

Idem *Pius V.* ut hoc obiter notem, in decretali, quæ habetur in septimo, de *celebrat. Missar.* c. 2. inter alios abusus contra divini cultus religionem & decorem, notat etiam risum in templis immoderatum, qui tamen passim veluti ex condito concitari solet variis fabulis & iocularibus verbis, proximis post pascha feriis, unde etiam risus seu fabula paschalis vulgo appellatur, *das Ostermäbrlein*, oder *Gelächter*. Quamobrem false ab adversariis ridemur. Vid *Io. Petr. SCHMIDT* in program. pasch. *Rostochii* a. 1747. Statutis concilii

pro-

provincialis *Andegavensis* an. 1448. abusus tollitur quarundam *Turonensis* T. XIII. provinciarum ecclesiarum turpis: „Quod in crastino paschæ clerici ecclesia- Conc. ed. rum & alii ad domos adiacentes accedant, & alias cameras intrent, ia- Labb. pag. 1353. centes in lectis & nudos penitus ducant per vicos & plateas ad ipsas ecclesias, & non sine magno clamore, & alibi aquam super ipsos proiciant, ex quibus sequitur divini servitii perturbatio &c.“ Pace tamen mea, exceptionem quis faciat, risum & clamores non esse ad musicam referendos.

XXVII. Spectacula seu ludos, quos ab ecclesia iam proscriptos observavimus libro & ætate superiore, medii scilicet ævi, Concilium *Basilense* adolescente sæculo XV. varios velut in globo reprobavit, nempe „turpem illum abusum, in quibusdam frequentatum ecclesiis, quo certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra, baculo, ac vestibus pontificalibus more episcoporum benedicunt, alii ut reges ac duces induti, quod festum fatuorum vel Innocentium, seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur; alii larvales & theatrales iocos, alii choreas & tripudia marium ac mulierum facientes homines ad spectacula & cachinnationes movent, alii comestationes & convivia ibidem præparant.“ Quæ ad verbum repetuntur in concilio *Eystattensi* an. 1447 *Senonensi* an. 1485. ut tamen aliquid indulgeat. Concilium *Rothomagense* an. 1445. paucis prohibet ludos, qui fatuorum vulgariter nuncupantur, cum larvatis faciebus, & alias, inhoneste fieri in ecclesiis aut cæmeteriis; cum tales ludi honestatem ecclesiasticam deturpent. Ex concilio *Toletano* an. 1473. palam fit, ludos illos, qui frequentiores fuerunt festis proximis natali Domini, in *Hispania* quoque obtinuisse, ut videlicet in festis Nativitatis Domini Iesu Christi, & sanctorum *STEPHANI*, *IOANNIS* & *Innocentium*; aliisque certis diebus festivis, etiam in solennitatibus missarum, „dum divina aguntur, ludi theatrales, larvæ, monstra, spectacula, nec non quam plurima in honesta & diversa figmenta in ecclesiis introducuntur, tumultuationes quoque & turpia carmina, & derisorii sermones dicuntur, adeo, quod divinum officium impediunt, & populum reddunt indevotum.“ Concilium *Senonense* an. 1528. cum festo fatuorum aut innocentium prohibet præterea speciatim: „Ne histriones aut mimi intrent ecclesiam ad pulsandum tympano, cithara, aut alio instrumento musicali: neque in ecclesia, aut iuxta ecclesiam suis pullent instrumentis.“ In concilio *Narbonensi* anni 1551. præscribitur, „ne in templis, cum aliqui dies festi coluntur, vel alio tempore spectacula (quibus stultorum, puerorumque animi solent delectari) artes ludicræ, cantilenæ sæculares, strepitus a clericis vel laicis, neque alia huiusmodi fiant, quibus a religione populus revocatur, & in

Contra spectacula ac ludos synodorum statuta, T. XII. Conc. ed. Labb. p. 555.

T. V. Conc. Germ. pag. 382.

T. XIII. Conc. ed. Labb. pag. 1728.

T. XIII. ed. Labb. p. 1304. Ib. p. 1460.

Ib. T. XIV. p. 471.

Ib. T. XV. p. 26.

236 L. IV. DISCIPLINA MUSICÆ ECCLESIAST.

Ab. T. XV. cachinnationes immodicosque risus solvitur. “ *Rothomagenſe* an. 1581. ite-
p. 226. rum prohibet, *ne in eccleſiis cathedralibus, aut aliis, pueri, aut alii qui-
cunque in feſto SS. INNOCENTII theatraſia, aut ridicula exerçant.*

Qui tamen
in Germania tot ſtatutis, inhærente antiquioribus canonibus decretoque INNOCENTII
rariores. III. cap. *Cum decorem.* de vita & honeſt. cler. ad quod provocat conci-

T. VI. Conc. lium Colonienſe an. 1536. *Olim theatrales quoque ludi, & larvarum lu-
Germ. p. 265.* dibria inferebantur (templis) peſſimo quidem exemplo, adeo ut proviſione
canonica, qua is deterrimus abuſus aboleretur, opus fuerit: quem ex noſtris
diœceſibus iam, ut ſperamus, eiectum gaudemus. Paulo poſt tamen nota-

tur abuſus in anniverſariis epiſcoporum, qui ad præſens pertinet argumen-
tum: „Dum vigiliæ in anniverſariis epiſcoporum in ſummo noſtro tem-
plo convenientibus illuc collegiis perſolvuntur, inconcinuus, atque ad-
eo ſpecie ipſa non ſatis pius ac devotus cantus editur. Quare nobis vi-
ſum eſt expedientius, ut collegia ſingula in ſuis templis vigilias haſce
devote abſolvant, dein eccleſiam noſtram maiorem ad ſacrum tantum ac-
cedant, illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, ſingulis in-
terim animum ad Deum ac piæ precationes converſuris.“ Spectacula

vero illa quod attinet, poſt integrum, & quod accedit, ſæculum decre-
ta ſynodalia in concilio *Colonienſi* archidiœceſano an. 1651. promulgata
declaran, necdum prorſus oblitterata ſubſtituiſſe in aliis ludis puerilibus,

Ab. T. IX. quorum etiamnum veſtigia apud nos reperiuntur. Nempe *abolitum pror-
p. 739.* ſus eſſe volunt (ſi vel ex parte aliqua alicubi in uſu adhuc ſit) feſtum
hypodiaconorum, quod ſultorum vocant, omneſque nugas, levitates, &
abuſus, qui hoc nomine in ullam civitatis & archidiœceſis noſtræ eccleſiam
irreperunt, antiquamus. Conſuetudinem quoque, ſeu potius deteſtabilem
corruptelam, qua pueri die S. NICOLAI uſque ad feſtum SS. Innocentium
perſonatum epiſcopum ſuum colunt, cum ea puerilibus levitatibus & ineptiis
plena ceperit eſſe &c. Prohibetur inſuper, ne clerus ſe pueris die SS. In-
nocentium ſubmittat, ac eorum locum occupet, & functiones in divinis of-
ficiis obeat, neque perſonatus epiſcopus benediçiones aliquas faciat, aliique
pueri in cantandis horariis precibus, lectionibus, & collectis, ſacerdotum,
diaconorum, aut ſubdiaconorum officia quædam uſurpent; ne ſe puerilis æ-
tatis epiſcopus die, quo eligitur, vel munere ſuo deſungitur, ad ſe oſten-
tandum, vel colligendam pecuniam, mitratus, baculo & ornamentis cæteris
pontificalibus decoratus, cum perſonatis aliquot militibus per plateas equi-
tet &c. Similiter graviffimis ſub pænis vetamus abuſum illum, quo in plu-
ribus noſtræ archidiœceſis eccleſiis parochialibus, Fauni potius & Satyri,
quam ſinceri catholici ſub ſpecie ſpargendorum inter cantillantes pueros ſcho-
lares

lares in secundis vespers Natalis Domini bellariorum in magna quantitate poma, pira, & in eorum defectum alios silvestres fructus in domum Dei inferunt &c. Post alia nonnulla eiusmodi proscripta ludicra demum etiam cavetur, ut extra gymnasia seu scholas, aut sodalitatum oratoria, nulla impoſterum comœdiæ, tragœdiæ, historiæ ludique, scenæ, eiusque generis actiones, tempore ſacro, maxime hebdomadæ ſanctæ diebus, exhibeantur. Taceo, quæ addunt de ſæcularium ſpectaculis, ſcenis & ludis. Quo etiam pertinet ſtatutum ſynodi *Audomarenſis* anni 1583. quod, cum alio etiam nomine huius ſit loci, exſcribimus: „Ludi theatrales, ne vel hæreſim ſapiant, quod pias aures queat offendere, nolumus populo exhiberi, niſi per nos, aut vicarios noſtros viſos & approbatos, impetrataque a nobis expreſſa eos exhibendi licentia: quam nec dabimus, niſi delegato aliquo, qui loco noſtro ludis interſit, ſcriptorum ludorum exemplar inſpiciat, obſervetque, nihilne aliter exprimatur, aut exhibeatur, quam probatum ſit. Porro viſitationi & probationi huiusmodi cum ludicrorum theatralium, tum rhythmorum, & cantilenarum, Decani, neque extra viſitationem, ſe immiſceant, atque multo minus paſtores, aut ſacellani, niſi a nobis ſpecialiter deputati.“

T. VII.
Conc. Germ.
p. 944.

XXVIII. Invigilavit etiam ſemper ſolers paſtorum eccleſiæ cura, ut reliquiæ illæ, quas ex paganismo reſiduas iam primo huius operis libro deſcripſimus, aut quæ etiam ætate ſeſquiore glſcere ceperunt (quas inter, præter ludos, de quibus diximus, cenſentur choreæ, ſacro quodam prætextu fieri ſolitæ) eliminarentur a ſacris noſtris, cultu officii divini publico, ac feſtis diebus, tum a clericis, cum reliquo etiam chriſtiano populo. Huc pertinet, quod in concilio *Parieſi* anno 1429. prohibetur clericis, „ne de cætero facere præſumant deriſorios & inhoneſtos ludos, quos in feſtis Sanctorum quidam ex ipsis facere conſueverunt; præcipue autem a ſupra dictis ludis, & aliis quibuſcunque irriſibus, choreis & cantilenis abſtineant, cum divinum celebratur officium; cum Deo noſtro ſatis non valeamus deſervire, cui nec angeli ſamulari ſufficiunt, nec eius magnitudinem valet ambitus cœlorum comprehendere.“

T. XII. Conc.
ed. Labb. pag.
393.

ſpectat huc pariter concilii *Cameracenſis* ſanctio an. 1565. c. 11. In Primitiis, Nihil indecentius, irreligioſiusque erat, quam quod ipſi ſacerdotes pri- mum, quod ſolemni celebritate Deo litabant ſacrificium incruentum, ſic contaminarent. Et tamen cauſa fuit, nec hodie forte ſatis ubique ſublata, ut in ſtatutis ſynodalibus abuſus eiusemodi & ſcandala tollerentur. Sic in Synodalibus IOANNES episcopus *Ratiſbonenſis* an. 1512. editis: „Sane dudum (inquit) ad nos multorum veridica relatione per-

T. VI. Conc.
Germ. p. 95.

venit, qualiter transactis temporibus nonnulli in presbyteros noviter ordinati, in decantationibus seu celebrationibus suarum primarum Missarum, quas primitias vocant, more sæcularium nuptiarum convivia & comestationes superfluas præparaverint, turbamque tam cognatorum, quam aliorum utriusque sexus hominum ad convivia huiuscemodi invitaverint, in popinas receperint, choreas duci, strepitum cum instrumentis musicalibus, & plura alia, quæ in dictis sæcularibus nuptiis vix licite admittuntur, fieri & exerceri permiserint: quæ omnia & singula presbyteros ipsos a devotione, quam in prima celebratione maiorem habere præsumuntur, magis distrahunt, quam conducunt; nos igitur abusiones huiusmodi tollere, ipsosque sic celebrantes a mensarum curis absolutos esse cupientes &c.

Et dedicatio-
nis anniver-
sarii.

T. VI. Conc.
Germ. p. 519.

Vix frequentius etiamnum, enormiusque fiunt huiusmodi mala, quam in solemnitate seu commemoratione anniversaria dedicationis templorum: „Quare, (ut habetur in decretis synodi diocæsanæ *Argentini.* an. 1549.) comestationis compotandique studium & frequentiam, aliaque profana, & Christianis indigna, & inconvenientia, ut mercatus publicos, tripudia, saltus impudicos, ludosque usurarios, & id genus alia, quibus Deus graviter & offenditur, & irridetur, interdicimus &c.

T. XV. Conc.
ed. Labb.
p. 26.

Generatim vero, „quia ipsis in templis in maximum christiani nominis dedecus, & rei sacræ contemptum, ducuntur choreæ, fiunt saltationes, aliaque tripudiorum & ludibriorum genera, voluit concilium (*Narbonense* anno 1551. can. 47.) hæc radicitus extirpari, ut posthac nemo audeat in æde sacra vel cæmeterio saltare, seu chorum ducere, nec extra, quo tempore divina officia celebrantur. Et, ut omnis huiusmodi abusuum & turpitudinis occasio tollatur, parochis prohibemus, ne posthac ad comestationes (quas defructus appellant) ullo modo parochianos suos admittant; sed potius a domibus suis arceant: nec permittant, quempiam canere (ut dicunt) *Memento Domine DAVID* sans truffe &c. nec alia huiusmodi ridenda: quæ in contemptum divini officii, ac in dedecus, & probum totius cleri & fiunt, & cantantur.

It. 825. 1146.

Sic Patres concilii *Rothomagensis* an. 1581. concilii *Aquensis* an. 1585. iisdem fere verbis, „Comestationes, ebritates, sumtus, lites, lusus improbos & inhonestos, choreas plenas infantiis, cantilenas turpes, breviter omnem luxum & lasciviam, atque omnem festorum profanationem damnamus & reprobamus.

T. VII. Conc.
Germ. p. 616.
S. 722.

In synodo *Mechliniensis* anno 1570. de officio & cultu divino cap. 12. & *Buscoviensis* anni sequentis requiri magistratus quoque locorum iubentur, ut edicto publico prohibeant, „ne tum aliquod genus ludi publice, aut privatim instituat, tripudia, aliæque insolentiæ exercentur, aut tympana pulsentur, quibus parochiani

rochiani a visitatione divini officii, & verbi Dei auditione distrahi possent.“
Necesse etiam habuit synodus *Harlemensis* an. 1564, *Chorisationes* & *tripudia* prohibere in monasteriis monialium.

T. VII. Conc. Germ. p. 22

XXIX. Synodus provincialis *Coloniensis* an. 1549. dilaudans processionem illas, in quibus sacra Hostia cum imaginibus Sanctorum circumfertur, „Verum (addit) huc sæcularis stultorum hominum vanitas irrepfit, & adhibentur etiam ludi profani & scurriles magno strepitu: ac quasi ad bellum procedendum esset, tympana pulsantur, & otiosa spectacula eduntur rebus istis non congruentia: quibus populus delectatus, a rebus, quæ processione aguntur, avocatur. Mandamus idcirco, ut iuxta Cæsareæ Maiestatis reformationem, quicquid non valet ad devotionem excitandam, a processione removeatur. Sed sint Processiones compositæ, graves, & modestæ: absint risus, ioci, & confabulationes, & orent homines, aut suaviter corde & voce modulentur.“ Quæ iisdem verbis repetuntur in synodo *Harlemensi* an. 1564. eadem rubrica. Post sæculum fere, anno nimirum 1651. iterum in synodo provinciali *Coloniensi* reprobantur *tripudia*, *choreæ*, *pulsatis tympanis*, quæ occasione festorum SS. Sacramenti, vel dedicationis ecclesiarum parochialium solent institui. Concilium *Cambracense* anni 1565. de cultu, ceremoniis, & officio divino, dum „supplicationes, quas usitato vocabulo letanias dicimus, graviter, religioseque, & quasi depressa voce cani“ iubet, statuit, ne incongrua vociferatione eiusmodi letaniæ cantentur, quo populi devotio magis accendatur. Concilium *Mediolanense* IV. an. 1576. sic cavet: *Musicis vero cuiusvis generis instrumentis in processione sonari ne ullo modo permittatur.* In synodo diocesana *Warmiensi* anni 1610. processio in solemnitate sanctissimi Corporis Christi, „in qua summo cum apparatu venerabile Eucharistiæ Sacramentum, musicis symphoniis undique perstreptentibus,“ circumfertur, hoc ordine describitur: „Atque primo quidem loco sodalitia laicorum præcedant, hos sequantur pueri seu scholares lineis induti, & coronas in capite, non calices tamen, sed candelas accensas, aut insignia passionis Domini, vel nolas in manibus portantes & pulsantes; subinde Regulares, si adfunt, loco & ordine quisque suo: post hos chorus vel musica, & Clerus sæcularis &c. Sed & alii omnes modeste ac devote inter eundem se gerant, a colloquiis abstineant, oculis curiose hinc inde non vagentur, sed orationibus vel piis meditationibus vacent, psalmosque, antiphonas, vel hymnos psallant recitentque.“

Etiam in processione-
bus cum vo-
ciferationi-
bus & musi-
cis instru-
mentis veti-
tæ,

Ib. T. VI.

p. 558.

Ib. T. VII.

p. 11.

T. IX. p. 755.

Ib. p. 105.

T. XV. Conc.

ed. Labb. p.

484.

T. IX. Conc.

Germ. p. 119.

120.

De cymbalis
& campanis
ad harmoniam compo-
sitis cautio-
nes.

XXX. Semper frequentior in sacris factus est nolarum seu cymbalarum ac tintinnabulorum usus a medio ævo etiam in vestibis sacris, ut superiore libro vidimus; inde haud dubie ad vestes etiam virorum Principum & Optimatum sæcularium translatus a sæculo decimo quinto in *Germania & Gallia*: ut singulari dissertatione seu disputatione, præside *Christ. SCHœETGENIO*, ostenditur ad illustrationem verborum hymni sacri vulgatissimi *In dulci iubilo*: quem *PETRO Dresdensi*, ludimoderatori & concionatori *Pragensi* circa annum Christi 1417. tribuendum probat, atque hæc continet ad rem verba:

Da die Schellen klingen

In regis curia.

Systemata vero illa cymbalorum & campanarum, de quibus ad finem libri superioris diximus, ad harmoniam composita atque concinnitate, tantopere sunt exulta, ut eadem præcautione opus fuerit, ac de organis, & aliis instrumentis musicis, præsertim in *Belgio*, ubi hodieque ut plurimum obtinent. a) In synodo diœcesana *Harlemensi* an. 1564. statim ac de organis actum est, de campanis & horologiis n. 1. prohibetur, „ne campanis abutantur ad lascivarum ineptarumque cantionum tinnitum: quandoquidem illæ ad convocandum populum ad audiendum verbum Dei, & ut mysteriis intersint divinis, avertendisque tempestatum cladibus, consecratæ sint: nequitiam, ut sonitu eorundem a pietatis contemplatione, ac ab iis, quibus pro salute sua intendere debent, avocentur homines, coganturque propemodum vel inviti ad lascivias dedecoraque . . . memoriam revocare, quod sane nefas est Christiano.“

Quod minora vero eiusmodi sonora vasa attinet, a conc. *Cameracensi* anni sequentis tit. VI. c. 15. statutum est: „Qui tintinnabula & campanulas ad harmoniam quandam pulsare solent, caveant omnino, ne huiusmodi pulsatione cantiones turpes, inhonestas, & vulgo iactatas imitentur;

b) *Georg. BURNEY* in *Diario Itin. mus.* Vol. II. & III. morem hunc *Belgio* singularem passim cum *Gothicis* ac barbarum perstringit, *Anglis, Italis, Gallis*, quorum lingua *Carrillions* vocantur, insuetum; per utrumque vero *Belgium* ubique pervagatum: ut tamen *Gandavis & Antwerpiae* præcipua sint eiusmodi campanarum systemata, quæ manibus, pedibusque tractentur stans horis improbo labore, quo qui ludunt, sudore permadefiunt; qui tamen rem suam ea haud raro dexteritate agant, ut cum insignibus organistis certent, cuiusmodi exemplum affert Vol. II. p. 52. *Lovanii*; *Amstelodami* item ea arte præstantem organistam

POTTHOFF laudat Vol. III. p. 227. &c. eiusque tanto condolet labori: qua in urbe, ad quartam quamque horæ partem omnia perstrepent eiusmodi systematibus, quæ phalangis agitantur. Cuius certe ritus ac consuetudinis mirum est, quod haud tædeat audientes, quam ubique per *Belgium* reperit inolitum usque ad *Aquisgranum*; ubi aliam lepidam consonantiam ubique se per urbem, in qua paullo antea processio fit habita, audisse se memorat, ex ramentorum vitreorum ad harmoniam concistorum collisione mutua, Vol. III. p. 54.

a) *T. VII. Conc. Germ. p. 8.*

Id. p. 106.

tur; sed potius hymnorum & canticorum ecclesiæ modulationes. Siquis non paruerit, puniatur: ut qui multis labendi occasionem præbuerit, & in re sacris dicata spurca, & inhonesta attulerit.“ In conciliis *Cammeracensi* & *Mechlinensi* secundis anni 1631. & 1607. eadem habentur T. IX. p. 543.
quoad tintinnabula quoque & campanas ad harmoniam quandam pulsantes; in primo autem *Mechlin.* an. 1570. organistæ & campanarii iunguntur T. VIII. pag. 782.
cap. 10. *de officio & cultu divino.* „Cohibeant episcopi cantores, organistas, & campanarios, & alios quoscunque a lasciva, militari, & quavis indecora musica in cantu, organis, & campanis.“ T. VII. pag. 615.
Sic synodus *Audomarensis* an. 1583. tit. XII. c. 2. *Organorum & musices usum, sicut* ib. p. 941.
& campanarum, ita retinendum mandat, ut nihil lascivi, aut secularis cantus imitentur. Omnia vero complectuntur, quæ spectari in hac re par est, decreta synodalia diœcesis *Coloniensis* anni 1662. tit. III. §. 2. T. IX. p. 943.
„Organis item ac quibuscunque aliis instrumentis musicis tam in ecclesiis, quam in processionibus ita canatur, ut modulatione sua lascivas, impuras, militares, vel indecoras cantiones non imitentur, & ea, quæ voce canuntur, ne procul absint a mente. Quicunque tintinnabulorum & campanarum, siquæ sint ad harmoniam compositæ, curam gerunt, caveant, ne earum pulsu turpes, inhonestas, vel sæculares cantiones exprimant, sed potius hymnorum & canticorum ecclesiæ modulationes graves, & quæ pios affectus moveant, imitentur.“

Multa collegit *Ang. Rocca* in libro de *Campanis*, iam ad calcem libri secundi P. II. unacum *Hieron. MAGIO* de *Tintinnabulis* citatus, & caput 12. *de musico campanarum concentu, nec non turrium præstantia* inscribit: quod nempe attinet maiorum campanarum systemata, quæ etiamnum hodie audiuntur apud *Menapios* & *Sicambros præsertim* *populos ad utramque Rheni, Germaniam & Galliam dividens partem sitos.* Veluti *Antwerpiæ, Mechliniæ, Leodii.* In paralipomenis vero ad eundem librum, tabulis etiam æri incisis, post horologium S. MARCI apud *Venetias*, horologium item, quod *Leodii* extat mira arte constructum, modum deinde pulsandi ingentem campanam explicat a viginti quatuor hominibus; demum qua ratione systema triginta trium campanarum promiscuæ magnitudinis in Cathedrali ecclesia *Antwerpiæ* turrique admirandæ altitudinis ac structuræ organorum instar manibus pedibusque pulsatur: & hunc in modum pulsatæ tam consonantem edunt sonum, & diversas ecclesiasticas melodias ita exprimunt, ut ab harmonia musica vix eum distinxeris. Amplius adhuc testimonium hodierno usui reddentem D. BURNEY modo audivimus. Ad hunc aut similem modum tractandi campanas videtur pertinere, quod in synodo *Sedonensi* a. 1626. circa campanilia cavetur:

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. H h „Cam-

T. IX. Conc.
Germ. p. 390.

„Campanilia non sint cuivis obvia potissimum adolescentibus, qui cum ludere pulsando cum campanis volunt, pedes, brachia, crura, & cervices frangunt, uti plura habemus exempla.

Campanarum
varius usus.

XXXI. Vix est, quod iis superaddam, quæ quoad ævum hoc posterius ætatemque nostram idem *Ang. Rocca* ex omni ætate collegit de multiplici campanarum usu, in sancta, & universali Dei ecclesia recepto, ad congregandum clerum, convocandumque populum in ecclesiam, in sacrificio Missæ, vespere item, mane, & meridie; ad celebritatem item dierum festorum, facris sub processionibus, pro defunctis, ad intempestivas pluvias, vel tempestates pellendas; in alicuius magnæ personæ adventu, in distinguendis horis &c. quæ singula ille singulis explicat capitibus. Qui usus plerique medio ævo cepti semper magis increbuerunt, auctique sunt, quædam etiam nonnunquam in synodis ad rem acta sunt constitutaque. Faciunt huc, quæ *P. Io. Bapt. ENHUEBER* monachus *San-Emeramensis* in conciliorum *Ratisbonensium* brevi recensione anno 1768. edita ex historia *Laurentii* HOCHWART de ALBERTO de *Stauf*, in episcopum *Ratisbonensem* anno 1409. electo, narrat: „Anno decimo sessionis suæ, cum iam ex concilio *Constantiensi* redierat, synodum ordinariam celebravit, & reformationem cleri religiosorumque, in qua, publicatis statutis provincialibus EBERHARDI Archiepiscopi *Salzburgensis*, statutum est, ut per episcopatum *Ratisbonensem* deinceps singulis feriis sextis, ob recordationem Dominicæ passionis, hora nona pulsaretur tintinnabulum ingens, quo audito clerici perorarent preces: *Respice in me DEUS meus* &c. laici vero *V. Pater noster*, & *V. Ave Maria*. Id quod etiam Archiepiscopus *Salisburgensis* per totum archiepiscopatum mandavit fieri.“

Pag. 57.

Refert porro idem *P. ENHUEBER*, in Msc. codice Bibl. *San-Emeramensis* sæc. XV. contineri litteras ALBERTI *Ratisbonensis* ENGELMARI *Chiemensis*, ULRICI *Seccoviensis*, & WOLFHARDI *Lavantinensis* episcoporum, quibus decretum EBERHARDI Archiepiscopi *Salisburgensis* publicant, & quadraginta dies Indulgentiarum iis omnibus concedunt, qui feria sexta ad pulsum campanæ in memoriam Agoniæ Domini aut psalmum *Deus, Deus meus, respice in me* &c. aut quinquies orationem Dominicam totiesque salutationem angelicam recitaverint. Eadem indulgentiæ concessæ sunt in synodo diocesana *Olmucensi* an. 1413. omnibus „qui audito pulsu campanæ passionem Domini recolentes flexis genibus tria *Pater* & totidem *Ave Maria* devote dixerint: (dum statuitur) ut singulis feriis sextis, hora meridiei maior campana pulsetur in memoriam passionis Ie-

T. V. Conc.
Germ. p. 41.

su Christi, conformantes nos, quantum in hoc, ecclesiæ *Metropolitanae*.
 In concilio *Moguntino* an. 1423. præterquam „ quod in omnibus ecclesiis civitatum & locorum totius provinciæ omnibus feriis sextis hora meridiei vel circa in memoriam passionis ac mortis D. N. I. Ch. nostræque redemptionis pulsetur solemniter magna cuiuslibet earundem ecclesiarum campana &c. similiter quoque approbante hoc sacro provinciali concilio, statuitur, ut deinceps singulis ecclesiis prædictis omni die circa solis ortum in memoriam compassionis gloriosissimæ, & intemeratæ semper virginis *Mariæ*, quæ stans iuxta crucem sui dilectissimi Filii cruciabatur, anxietate & mœrore plena, pulsetur tribus vicibus campana ipsius ecclesiæ, quæ & prout hætenus circa occasum solis pro salutatione eiusdem virginis pulsari consuevit, ad hortandum Christi fideles: ut tunc in laude ipsius virginis incipientes, eam cum salutatione angelica devote venerentur.“
 Indulgentiæ pariter conceduntur quadraginta dierum iis, qui feria VI. tria *Pater noster*, & tria *Ave Maria*, singulis vero diebus circa ortum solis ter salutationem virginis angelicam, *Ave Maria*, flexis genibus oraverint. Quod deinceps mane, meridie, & vespere constitutum, etiamnum pio usu obtinet.

T. V. Conc. Germ. p. 209.

In constitutionibus synodi *Sedunensis* a. 1626. c. IV. §. 10. angelica salutatio, sicubi exoleverit, in integrum restituenda decernitur: „ Ter quotidie pulsandum est ad salutationem istam, in aurora, meridie, & crepusculo vespertino. Pulsus nec nimis longus, nec nimis brevis sit, sed commensuratus communi ecclesiæ salutationi, quæ incipit: *Angelus Domini nuntiavit Mariæ* &c. Toto reliquo anno ad hunc pulsum omnes genuflectant: tempore vero paschali, id est, a Paschate usque ad Dominicam SS. Trinitatis statur ad illum.“ His vespere campanæ pulsus pro defunctis superadditus in synodo dioecesana *Coloniensi* an. 1627. legitur: „ Ut populus fidelis mane, meridie, & vespere, atque etiam sub elevatione in summâ Missâ signo campanæ ad orationem incitetur, pie in omnibus ecclesiis introductum est. Et quia sancta ac salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur; idcirco præcipimus, imposterum post vespertinum pulsum diversæ campanæ signo, ubi plures sunt, eiusdem autem, ubi una duntaxat existit, populus ad habendam commemorationem pro defunctis admoneatur.

T. IX. p. 378.

T. IX. p. 411.

2. Macchab. XII.

XXXII. Præterimus alios campanarum usus, earumque solemnem cum apparatu & cantu benedictiones, quæ ad liturgicam rem pertinent, quam, quod *Alemanniam* nostram veterem attinet, singulari opere illustravimus. Synodus *Coloniensis* provincialis anni 1536. dum Parte nona ceremoniarum

Campanarum consecratio.

T. VI. Conc. Germ. p. 295. rum ecclesiasticarum rationes explicat, singulari etiam capite XIV. cur benedicantur Campanæ, exponit pluribus; eodemque pertinet etiam mox sequens cum hac rubrica: *Docendus populus, ut signatis potius, quam signis inhæreat.*

T. VII. p. 8. Paucis vero, dum synodus diœcesana *Harlemensis* an. 1567. rationem dat, cur consecrentur ecclesiæ altaria &c. addit, „Campanis vero ab operibus & negotiis sæcularibus ad orationem, laudes Dei, & sacra mysteria invitari, cogitando et tanto vasorum apparatu & tot consecrationibus, quanta reverentia sacrificium Corporis & Sanguinis Christi a rebus profanis sit secernendum & diiudicandum.“

Et apparatus. Crevit vero, ac crescere indies videtur, campanarum apparatus, tum quod numerum, tum quod eorum pondus spectat, quod in *Italia* aliquando fixum fuisse fertur ad 22000. libras. Longe maioris sunt, quas *MERSENNUS* & *KIRCHERUS* *Rothomagi*, *Rhedonis*, *Lugduni*, *Turonis*, *Parisiis* esse memorant; „Sed has omnes merito superat *Erfortensis* (inquit *KIRCHERUS*) omnium campanarum regina.“ Cuius accuratam descriptionem exhibet. *Lib. VI. Mus. surg. p. 522.* Iam libro II. P. II. notavimus, Campanariorum nomen ac munus, cum sit promiscuum & commune circa officium ecclesiæ & altaris, habitum illis clericalem in ecclesia præscriptum esse: „Ut sacerdotes & campanarii, qui sacerdotibus ad altare in celebratione Missarum assistunt, iuxta quod officium eorum requirit, super vestimenta sua superpelliciis utantur,“ fancit synodus *Olomucensis* an. 1413.

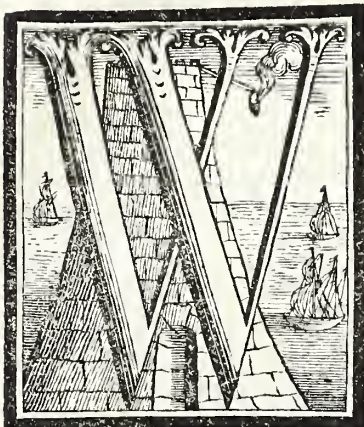

CAPUT II.

Usus cantus ac musicæ apud heterodoxos.

I.

WICLEFFUM, clericos laudes divinas cantantes sacerdotes *Baalim* vocantem, iam supra notavimus ex THOMA *Waldensi* T. III. tit. 2. c. XVI. de orationibus & canticis altis: qui postea cap. XIX. profert WICLEFFI sententiam, qua ecclesiasticis nostris impropertur, *prolixitas orandi, & cantus alti, qui uni competunt, ab altero dissonant.* NAVARRUS generatim asserit, „quod hæretici veteres nostro hoc sæculo renovati, & ab inferis revocati, qui omnino sustulerunt cantum divinorum officiorum,

Acatholici, qui musicam reiecerunt.

De orat. & bonis canon. c. XVI. n. 40.

iniustissima id de causa fecerunt. Tum quia licet multi cantores modis præfatis peccent, non tamen sunt pauci, qui debita cum reverentia cantent. Tum quia satis erat emendare, & tollere abusus, & errores, & defectus cantus, eo minime sublato: sufficebat enim remove abusum, bono usu relicto. Tum quia tollere omnino cantum, esset tollere magnas commoditates &c. Quo circa convenientissimum foret cultui divino, & honori sanctæ Matris ecclesiæ, cantores esse modestos, devotos, & bene compositos, & timentes offendere Deum, cuius maiestati & obsequio cantum suum potissimum devoverent, non autem gustui, oblectationi, & auditui populi... quod facile facerent cantores, si per opera & beneficia principum, & prælatorum cognoscerent, parvi eos facere virtute & devotione destitutum, & magni eis comitatum.“

Putat BELLARMINUS, a *Magdeburgensibus* Centuriatoribus catholicos sacerdotes *Baaliticos* propter cantum vocari. Affertque *Trinitariorum Transylvanorum* dictum, se cantum cum omnibus tubis & organis proscripsisse: Et *Petri* MARTYRIS, instrumenta musica pertinere ad ceremonias *Hebræorum*, & ideo non magis convenire Christianis, quam circumcisio, sabbata, neomeniæque conveniunt. Ob eandem sententiam BEZAM stringit *Wolfgang. FRANZ* apud CALVÖR in *Rit. eccl.* Alia eiuscemodi habes apud *Io. And. QUENSTEDIUM* in *antiquit. bibl. & ecclesiast.* de precibus publicis & psalmorum cantu. Unum *Io. Cocceium* ex schola *Calviniana* adducit, qui auctorem

De bonis operibus in partikul. lib. I. c. 15.

P. II. Sect. V. cap. 21.

Pag. 485.

Quæst. & respons. ad orthodoxos inter opera S. IUSTINI M. his verbis corrigit comment. in epist. ad *Ephes.* V. 26. „At idem ὀργανικὴν ἀποδοκιμάζει, ut νηπιῶδη, quæ infantibus infervierit in vet. testam. Dicamus ergo, & DAVIDEM νήπιον fuisse, & ELISÆUM. Nos ὁμοιπαθεῖς illis, & illi nobis. Si quæ significatio typica in organis est, ea cessat; quatenus autem lætitiæ spiritualis adiumenta & testimonia sunt, possunt adhiberi, dummodo id fiat μετ' ὁικοδομῆς.“

CARLSTADIUS & ZWINGLIUS, uti sese aliis ceremoniis, ita etiam musicæ opposuerunt. Ea haud dubie de causa ecclesia *Turicensis* diutius cantionibus caruit, teste LAVATERO.

De vitibus
eccl. Tigur.
c. 10.
Theatr.
temp. p. 1159.

ZIEGLERUS, & ex eo alii narrant, ZWINGLIUM aliquando magistratui obtulisse libellum pro abroganda musica, quem ad verbum cantando recitaverit. Quæsitus, quid hoc singulari facto vellet, respondit: veluti paradoxum hoc absurdumque videretur, ita perinde esse cum oratione ad Deum, si cum cantu & organo fiat. ZWINGLIUM ipsum musicæ addictum fuisse palam fit ex ea, de qua me certiore reddidit I. I. BREITINGERUS, rector Gymnasii *Turicensis*, apologia in responsione ad Io. FABRI μὴ ἐπισαλμένην ἐπιστολὴν in hæc verba: „Præterea aulicam chelym, tibias, & alia musica instrumenta mihi obiicis, FABER. Atqui, aulicam chelym non agnoscere me, fateor, nec scio, qualenam illud instrumentum sit. Tu fortassis eius me multo es peritior. At chely, fidicula, tibiis, & aliis huius generis instrumentis canere olim didici, nec me eius artis adhuc pœnitet: nam liberos eiulantes hac compescere licet. Tu vero sanctior es, quam ut huiusmodi ludicris des operam. Scias tamen, DAVIDEM citharædum fuisse longe præstantissimum, qui SAULIS dæmonium canendo compescuit. Ita si tu quoque cœlestis aulæ chelym agnosceres, haud dubie & gloriæ & pecuniæ & sanguinis studium, quod in te est, extingueretur. Qua fronte autem reprehendis id, quod e septem liberalium artium (quarum tu magistrum te profiteris) numero esse, non ignoras? quod denique a nemine bono unquam reprehensum est? SOCRATES fenex iam repubescere incipiebat, cum in extremo senio citharæ operam daret. Atqui tua illa ecclesia non musicam modo, sed & campanarum sonum inter cultus divinos numerat. Musica mea neminem offendit, quicunque tandem sint, qui huiusmodi mendacia tibi suggerant.“ Obiecit ZWINGLIO FABER, quod musicam ipse domi exerceat, in ecclesia respuat. Cantum tamen simplicem nec CARLSTADIUS reiiciebat; quique ex ZWINGLIO & CALVINI schola prodierunt, paullatim etiam ad hodiernum usque diem organa cantui confociant. In *Anglia* vero superiore sæculo fuit inter *Episcopales* & *Presbyteranos* hæc etiam controversia ac dissidium, illis pro musica ecclesiastica stantibus, his contra: *Quack-*
ris,

ris, cum reliqua Fanaticorum etiam extra *Angliam* turba, quævis cantica ex cultu divino proscribentibus, quorum dubitationes diluit *Ern. Sal. CYPRIANI* differt. de *propagatione hæresum per cantilenas.*

Errores nihilominus per cantilenas propagantur tam Hussitæ;

II. Id genus exempla iam libro primo in prima ecclesiæ ætate dedimus. Inter novatores, annotante GRETSERO in libro de iure & more prohibendi libros malos c. 17. *Hussitæ* etiam cantilenas sua hæresi infectas, clerique & rerum ecclesiasticarum detestatione refertas disseminarunt, ut in circulis & triviis decantarentur. Idem ex COCHLÆI historia *Huß.* refert, *Ioannem Huss*, libris suis ab Archiepiscopo *Pragenfi* combustis, ut iniuriam rependeret, ita & odiosum & contemptibilem eum suis detractionibus populo reddidisse, ut plerique partium suarum laici vulgares & ironicas in optimum patrem cantiones confingerent ac decantarent; quod deinde WENCESLAUS edicto vetuit. Id etiam contra alios, ipsamque concilium *Constantiense* factum, palam fit ex eiusdem concilii edicto: „Ut omnes cantilenæ introductæ in præiudicium sacri concilii, & virorum catholicorum cuiuscunque status, qui *Wicleffitæ* obstiterunt & *Hussitæ*, vel cantilenæ in commendationem *Ioannis Huss* vel *HIERONYMI* hæreticorum condemnatorum, prohibeantur in omnibus civitatibus, & oppidis, & quibuscunque mansionibus decantari sub gravissima pœna.“ Inter articulos *HIERONYMO Pragenfi* obiectos XI. & XII. sic sonant: „Quo latius *WICLEFFI* hæresin propagaret, verba canonis per cantilenas *Bohemicas* in vulgari fecit: ut etiam rustici credant se, si verba consecrationis pronuncient, conficere posse Corpus Christi non minus, quam sacerdotes, idque singulis horis, quando libet. Effinxit & alias diversas cantilenas in vulgari *Bohemico*, e bibliæ & evangeliorum verbis sensuque contextas pro confirmatione suæ hæreseos, ut per eas laici sui sacram scripturam melius nosse & intelligere viderentur, quam cæteri Christiani.“

Prodierunt an. 1766. vernacula lingua meletemata de musica ecclesiastica & sacrorum cantuum, ubi describitur liber cantionum *Waldensium*, *Fratrium Bohemorum* seu *Hussitarum* an. 1566. typis editus, MAXIMILIANO-Pag. 102.
que II. Imp. dicatus. Qua in dedicatione ex *Latino Bohemicoque* sermone in *Germanicum* conversus dicitur; in præfatione autem *Ioannes Huss* primus cantiones sacras lingua *Bohemica* induxisse perhibetur. Alium recenset huiusmodi librum, *Noribergæ* an. 1580. editum, *Io. God. BAUMAN* in *Schediasmate hist. theol. Bremæ* an. 1765. de *hymnopoëis veteris & recentioris ecclesiæ, veræ atque Christianæ religioni promovendæ ac propagandæ inservientibus*; idemque de *Hussitis* & *Fratribus Bohemis* ex *CAMERARII* historica narratione de *fratrum orthodoxorum ecclesiis in Bohemia, Moravia,*

Moravia, & Polonia p. 286. addit: „Ad rem ipsam quod attinet, accepimus hunc morem a maioribus nostris, ut non tantum de suggestu doceremus, sed cantionibus etiam comprehenderetur doctrina ecclesiæ & scientia sanctorum, ut cantiones nostræ essent homiliarum instar.“ Vid. quæ ex SCULTETI annal. evang. ad an. 1525. de cantionibus LUTHERI, & ex SECKENDORFFII *historia Lutheranismi* lib. I. sect. 57. p. 271. & 281. de SPERATI quadam cantilena refert p. 50. 51.

Quam Lutherani.

Narrat D. BURNEY in *diar. Itin. mus.* Vol. III. p. 35. novæ religionis in *Saxonia* propagatores eum in finem voces etiam pueriles adhibuisse, a quibus decantari per plateas cantilenas curabant ad dogmata ecclesiæ *Romanæ* convellenda compositas; communemque esse persuasionem, huiusmodi pueriles cantus ad propagationem doctrinæ LUTHERI multum contulisse. Cuius generis cantiones aliquas adducit SECKENDORFFIUS in *historia Lutheranismi*, ut ad calcem adnotat interpres *Germanicus Hamburgensis*, huncque in censum refert cantiones WEZELII, GOTTSCHALKII, BUSCHII &c. Laudatus ERN. CYPRIANI de propagatione hæresum per cantilenas, catalogum dissertationi subiicit cantionum vernacula lingua decantari, LUTHERO superstite, solitarum. LUTHERUM hac in re plurimum elaborasse, constat apud omnes.

De convers.
omni. gent. lib.
VIII. p. 541.

„Cantilenæ (inquit) THOMAS a IESU, vernaculo idiomate quam plurimæ ex ipsiusmet LUTHERI officina profectæ, mirum est, quam promoveant rem *Lutheranam*. Quædam sunt catechisticæ, quædam dogmaticæ, aliæ æmulantur psalmos, recitant exagitantque Christianorum vitia seu vera, seu ficta. Maxime autem solemnis oda illa est, quæ Pontifici ac *Turcæ* simul inferni abyssum imprecat. Nec templa solum & scholæ huiusmodi cantus resonant; verum etiam ædes privatæ, officinæ, fora, plateæ, campi. Nam sunt in usu apud omne genus hominum, ubique locorum seu tædii solandi, seu laboris levandi, seu temporis fallendi causa.„ Digitum intendit famosæ illi strophæ, *Erhalt uns Herr bey deinem Wort &c.* cantionis in *Anglia & Belgio* etiam frequentatæ, quæ hactenus fuit in Imperio *Germanico* motuum, litium, ac exacerbationum causa & seminarium. Ob varias ab exordio factæ in religione per LUTHERUM innovationis cantiones famosas in contumeliam tum sæcularium, cum ecclesiasticarum personarum in fulgur sparsas, in Comitibus *Augustanis* necesse fuit hanc petulantiam coerceri hac CAROLI V. constitutione: „Cum variæ & leviculæ plebes reperiantur, quæ cantionibus & rhythmis operam dant, per quos ecclesiasticos & sæculares status contumeliis afficiunt: in utramque partem iuxta apti, paratique: nimirum si fuerint cum ecclesiasticis, cantillant de sæcularibus, & econtra, si fuerint cum sæcularibus, canunt de

ecclesiasticis, seu sacerdotibus, quæ res ad discordiam, dissidia, & contumeliam vergit, tenditque. Itaque severe præcipimus, volentes, ubicunque deprehendantur, a magistratu puniantur.“ Fertur tamen MAROTUS ab eodem CAROLO V. oblatis XXX. psalmis ad cantum rhythmicè compositis, accepisse ducentos dublones, is ipse, de quo *Fam. STRADA* de bello *Belg.* lib. X. „Nec paucos alliciebant cantilenæ, quibus DAVIDIS psalmi *gallicis* metris alligati a MAROTO ac BEZA, ut olim memoravimus, magnis per agros agminibus caneantur, *Genevatum* ritu.“ Hæc aliaque leges apud Io. HOORNBEECK.

III. Ingens fuit pangendarum eiusmodi cantionum vernacularum studium ipsis factæ innovationis coryphæis: quales indicantur a citato Io. HOORNBEECK, præter LUTHERUM *Iustus* IONAS, ZWINGLIUS, CAPITO, *Ambr.* BLAURERUS, *Leo* IUDÆ, *Ioannes* AGRICOLA, *Paulus* SPERATUS, SPENGLER, *Matthæus* GREITERUS, VOGHTHERUS. Ubi observare licet inter primores etiam ZWINGLIUM, paulloque post *Theodorum* BEZAM, quem ac memoratum *Clementem* MAROTUM nominat, poetas sui ævi felicissimos, qui huic studio accuratius intenti, illas psalmorum cantiones dederunt, quibus exinde non *Gallica* modo *usa est ecclesia*; sed etiam inter *Germanos* *Ambrosius* LOBWASSER ad eandem *Gallicam melodiam germanicos psalmos*, & *Petrus* DATHENUS *belgicos nobis dederunt*. Addit in synodo *Dordracena* an. 1574. art. 43. conclusum, utendos solum in ecclesia psalmos a *Petro* DATHENO compositos, hymnosque adiunctos, usque dum in generali synodo aliter fuerit determinatum.

Quæ deinceps in synodis eam in rem sint constituta, idem paucis refert. Iuvat saltem, quæ ex synodis *Dordracenis* de usu organorum affert, adscribere, ac primum anni 1574. art. 50. „Quod ad cantum organorum in ecclesia, censemus omnino abrogandum esse, iuxta doctrinam *PAULI* I. *Cor. XIV.* 19. & quamvis etiamnum in aliquibus ecclesiis dumtaxat in finè concionum, sub discessum populi, usurpetur, tamen potissimum facit ad obliviscendum eorum, quæ audita, verendumque, quod posthac ad superstitionem abutetur, quemadmodum nunc ad levitatem spectat.“ Et an. 1578. „Usum organorum in ecclesiis, maxime ante concionem, non probamus. Ideoque censemus, ministros debere allaborare, ut, quemadmodum pro tempore tolerantur, sic quam primum & quam commodissime amoveantur.“ Provocat porro ad *VOETII* diatriben de organis. Quæ tamen ab eo tempore cumulata potius dici possunt ad hunc usque diem apud *Batavos*, memorante *D. BURNEY* in *Diar. Itin. mus.* Vol. III. pag. 249. & ut idem Vol. I. de *Genevatibus* notat, MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. I i etiam

Calvinistarum cantiones & organa musica demum, *Lib. I. c. II. de psalmodia.*

etiam apud *Helvetos Turicenses*, *Bernates*, *Basileenses*; haud scio, an unquam apud *Hugonotas* etiam in *Gallia*, quamdiu tolerabantur: apud quos semper in pretio fuit MAROTUS, a) etiam ob hilares modos musicos a doctis musicis additos, ut auctor historiæ musicæ ex præfatione Rev.^{mi} GODEAU episcopi in psalmos annotavit. Alibi CLAUDINUM, celebrem auctorem musicum, musicæque moderatorem sub HENRICO IV. ex ea secta fuisse, memorat: prostat opus typis impressum *Melanges de Claudin*. Laudatus HOORNEECKIUS porro refert, quos CLEMENS MAROTUS, & Theodorus BEZA rhythmo *Gallico* incluserunt psalmos, a præstantissimis illius ætatis musicis, inter quos præcipui GODIMEL, & BOURGEOIS, modulationi musicæ aptatos fuisse. Paullatim hodie veluti in *Helvetia* musicæ vocali instrumentalique locum in ecclesia dant *Calvinistæ*.

a

T. IV. p. 87.

T. III. p.

254.

In Anglia.

IV. *Angliam* quod attinet, nominatur laudato D. BURNEY prima statim *Diar.* sui per *Galliam* & *Italiam* pagina TALLIS, qui tempore reformationis antiquis cantionibus ecclesiasticis ac antiphonis verba *Anglica* adaptavit. Id inde colligit, quod, quidquid in illis cantionibus melodix deprehenditur, conveniat fere cum exterorum catholicorum cantu firmo ut p. 11. vocat. Agit postea p. 52. de *David RIZIO Turinensi*, qui olim melodiarum pro cantionibus *Scoticis* auctor sit habitus: quam rem disquisitionum se promittit in historia musica. Est præ manibus *Liturgia* sermone latino, „seu liber precum communium, & administrationis Sacramentorum, aliorumque rituum, atque ceremoniarum ecclesiæ iuxta usum ecclesiæ *Anglicanæ*, unacum psalterio seu psalmis DAVIDIS ea punctatione distinctis, qua cantari aut recitari debent in ecclesiis &c.“ *Londini* an. 1670. impressa. Diesque constituta natalis S. IOANNIS *Baptistæ* eius anni, qua ab omnibus ubique susciperetur, prout legitur in statuto prævio pro uniformitate precum communium, cultusque in ecclesia, atque administratione Sacramentorum anno primo *Eliz.* id est, ELISABETHÆ reginæ. Sic vero ibi constitutum est, decretumque sub poena 100. marcarum: „Quodsi quis post prædictum festum natalis sancti IOANNIS *Baptistæ* proxime futurum in ullis histrionicis aliisque ludis, cantionibus, rhythmis, aut alia voce publica quidquam declaraverit, aut locutus fuerit, quo liber ille corrumpatur, aut ulla res in eo contenta, aut illius pars aliqua, aut quo ei derogetur, aut contemptus concilietur; aut si opere, facto, aut interminatione publica rectorem ullum, vicarium, aut alium ministrum coegerit, aut, quocunque modo procuraverit, ut in ulla cathedrali, aut parochiali ecclesia, aut sacello, aut ullo alio loco cantet, aut recitet ullas communes aut publicas preces &c.“ *Spectator*

Ang-

a) Celebre par les avis agreables,

Que les doctes Musiciens y mirent.

Anglus T. I. disc. 23. de cantu ecclesiæ *Anglicanæ* mentionem faciens, cantoris, addit, intonantis psalmum vocem mox absorberi a toto succinente auditorio. Alio vero pertinent, quæ ibidem de musica *Italica*, apud suos obtinente, habet. *Edit. Basl. Gall. p. 146.*

Prostat insigne opus D. Boycæ cum præfatione historica de musica sacra in ecclesia *Anglicana*: æri inciso ipso cantu seu musica sacra auctorum *Anglorum* usque ad hodiernum diem, imprimis celebris D. GREEN organoedi etiam præstantissimi. D BURN EY in *diario Itin. mus.* *Pag. 102.*
Vol. I. dum laudat musicam sacram, quam *Venetiis* audierat apud S. *105.*
Marcum, & in ecclesia *S. Francisci* vocibus solo organo iuncto, hanc musicam, ad instar optimorum veterum *Anglicorum* meletematum compositam dicit, quæ collegerit D. Boycæ. Vocat vero dialecto *Anglica Anthem*, cui voci alicubi æquivocum facit vocabulum *cantates*, dum musicam apud *Lutheranos* in *Saxonia* diebus Dominicis & festis celebrari solitam cum *Anglica* comparat. Vol. III. p. 26. Interpres autem *Ham-burgensis* ad calcem p. 299. quoddam utriusque vocis notat discrimen: *In der innern Einrichtung sind sie aber sehr verschieden. Anthems sind nemlich blos schicklich oder unschicklich zusammengesetzte biblische Sprüche, die der Componist nach Gutdünken zu Chören, Recitativen oder Arien macht. Unsre deutschen Kirchenkantaten bestehen in Chören, Arien, Duetten, Recitativen, untermischten Kirchengesängen, welche der Dichter ausdrücklich in Ordnung bringt; sind auch wohl nur für eine oder zwey Singestimmen gesetzt.* In ecclesiis parochialibus, eodem teste D. BURN EY p. 16. obtinent solum cationes monodicæ lente productæ. Ut ab iis percepi, qui in *Anglia* fuerunt, audieruntque, concinna obtinet ac elegans in facello regio, cathedralique ecclesia *S. Pauli Londini* musica quatuor vel octo vorum sine aliis instrumentis musicis, excepto organo, & si quæ ad sustinendum, quem vocamus, bassum generalem, faciunt, Barbiton e. g. fidiculare, Violoncello, Theorba.

Ita vero ab instrumentis musicis abhorrent *Quackeri*, musicam universim saluti hominum adversam iudicantes, ut *Sal. ECCLES* celebris musicus, qui quotannis ex musica proventum nongentarum librarum faciebat, omni apparatu musico divendito, futuriæ exerceret. Piaculo autem ducens, quod emtores instrumentis suis musicis abuterentur, redempta sua instrumenta, eo quo divenderat pretio, publico ea cremavit foro, ut narrat *Gerh. CROESIVS* in historia *Quackerorum* lib. I. p. 170. apud *Laur. MIZLER* in *Bibl. mus.* T. III. P. II. p. 561. Musicam tuetur contra *Quackeros* SCHELNIG *Quackerismi confutati* art. XVIII. antith.

20. p. 255. itemque *cynofura conscientiae* p. 173. & *synops. controuv. Pietist.* art. 32. q. 8. eiusque supplementum ad hæc: „De hypocritis pietatis prætextu musicam, uti ex societate humana, ita ex ecclesia eliminantibus.“ Contra *Presbyteranos* autem musicam defendit celebris theologus *Anglus Ioh. DURELL Historia rituum* c. 27. Commendat porro musicam ecclesiasticam *Speſtator ille Anglus*. Verba eius refert *Ioach. MATTHESON in Gloria musica*.

*Grundlage ei-
ner Ehren-
pforte.* p. 302.

LUTHERUS,
eiusque affe-
ctæ musicam
tuentur.
T. I. P. I.
p. 50.

Ehrenpforte
p. 317.

Pag. 300. &c.

Ibid. p. 239.

V. Idem in *Schedias. epist. de eruditione musica* refert nonnulla *Martini* LUTHERI loca in commendationem musicæ ex *T. VIII. opp. ed. Altenb.* p. 411. *Laur. MIZLER* vero in bibliotheca musica eiusdem epistolam ad omnes amatores liberalis artis musicæ exhibet, quam desiderari in omnibus editionibus putat. Extat etiam LUTHERI encomium musicæ cum aliis theologorum *Lutheranorum* testimoniis in libro *Msc. apud laudatum MATTHESON recensito*, auctore *Christ. SCHIF*, chori musici director *Laubensi* an. 1694. ed. contra *Io. Muscovii Laubensis* senioris tract. *de recto & perverso usu musicæ ecclesiasticæ*; dum econtra *Christ. MASECOVIUS*, reg. *Boruss.* consiliarius consistor. ac pastor in *Kneiphof*, insigni sermone an. 1721. & anno præcedente *Bern. de SANDEN* reg. *Boruss.* concionator aulicus musicam egregie, eodem recensente, deprædicaverint.

Holtem habuit musica ecclesiastica ab ineunte hoc sæculo apud *Lutheranos* earum partium *Christianum GERBERUM* in libro *de peccatis non agnitis, von den unerkannten Sünden*, cui *Georg. MOTZ Filsensium* phonuscus apologiam opposuit inscriptam *de beneficiis Dei non agnitis*, aliæque scripta, duobus comprehensa tomis.

Narrat MATTHESON, eundem auctorem an. 1724. iam septuagenario maiorem misisse *Msc. librum* eiusdem argumenti: *Von der grossen, unbeschreiblichen Weisheit Gottes, in dem Gnadengeschenke der geistlichen Sing- und Klingkunst*, quem ibidem per capita recenset librum; veluti etiam postea tractatum *Godofredi Alberti PAULI* archipresbyteri ac pastoris *Salfeldensis*, *de choris prophetarum symphoniæ in ecclesia Dei*; ubi ea contrahit, quæ ad consultationem de nunquam negligenda instauratione cultus Dei rationalis, etiam in choris ecclesiæ musicis, in hac theologiæ regiminis ecclesiasticæ parte facere videntur. Symphonicum autem hunc chorum definiens, „quia (inquit) non solum quodvis symphalma, quod simul psallitur choraliter, sed etiam figuralis concentus concordantiam artis musicæ regulis ex affe respondentem eidem attribuimus.“ Ubi mox prima pagina id habet assertum musices studium. Inter alios vero musicæ ecclesiasticæ defensores & patronos sui haud obliviscitur

MATTHE-

MATTHESON, ipse acriter aggressus *Ioachim* MEIERUM, cantorem *Gottinganum*; qui tamen abusum potius excessumque introductæ in ecclesiam musicæ theatralis hodiernæ, instituta comparatione musicæ superiorum temporum ad emendationem nostri, aggressus est oppugnare (quod ipsum nos argumentum operosius tractandum suscepimus) defensores ille nactus *Innocentium* FRANCKENBERG, hic D. GUDENUM. Agit ea de

controversia *I. G. HEINSIUS* in historia ecclesiastica, & *Anonymus* quidam, *Betrachtungen über die Kirchenmusik und heiligen Gesänge.* qui anno 1766. considerationes super musicam ecclesiasticam & sacras cantiones opposuit *Io. Laurentio* ALBRECHT, qui *Berolini* an. 1764. patrocinium musicæ sacræ nimium in se suscepisse visus est auctori huic *Anonymo*, qui saltem pro musica instrumentali in arenam descendere non ausum se profitetur.

VI. Musicam nihilominus apud suos nimis monotonicam, id est, *lascivam*, humi serpentem ac insulsam, nostram econtra theatralem existimat. *Adhibentque in Sacris.* De musica vero instrumentali festiva singulari programme *Siegf. ÆMINGA*, rector academix *Gryphiswaldensis* in *Pomerania* sic differit: „Postquam ubique fere locorum musica instrumentalis ecclesiastica in puriori Christianorum ecclesia recepta, abusus improbant, usum toleramus, quatenus ad ecclesiæ ædificationem & gloriæ divinæ illustrationem tendit. Siquidem ipse Spiritus sanctus in sacra scriptura nos docuit, Deum non solum per cantiones & psalmos simplices & harmonicos sine instrumentis, sed & cum instrumentis recte laudari. Ipsa præterea experientia docet, solis instrumentis musicis mentes commoveri, & devotionem excitari, ut ore tacente corda sursum tollantur, quod ad minimum nemo verus musicæ æstimator in dubium vocabit.“ *Pag. 10.* Adnotat, de musica ecclesiastica in plurimis legibus provincialibus speciales dispositiones extare, ac variare consuetudines locorum.

„Et quamvis (addit) musica ecclesiastica instrumentalis etiam in hac provincia & terris adjacentibus variet, pro more tamen in plurimis civitatibus recepto, solo organo pneumatico, cantu intermixto, diebus dominicis, iunctis vero aliis instrumentis, cæteris diebus festivis, musica ecclesiastica alternis vicibus in templis maioribus formatur; in pagis vero musica illa rarior ob defectum organorum, & musicorum. Pro ratione temporum musica organica & instrumentalis etiam tempore bacchanaliorum, luctus publici, & diebus poenitentix, ac precibus in specie a principe dicatis, suspenditur, cæterum vero Dei cultu in ecclesia remanente. Finis itaque musicæ ecclesiasticæ cum in eo sit ponendus, ut devotio augeatur, & gloria Dei promoveatur, videamus, ne in alium noxium abusum illa deflectatur, & ne profana sacris misceatur, nec

musica choreis ac theatris apta in templis toleretur. Uti etiam nec honestam musicam instrumentalem ad solum animi oblectamentum extra templum, finitis sacris & publicis actibus ecclesiasticis, in aliis privatis, seu publicis locis, institutam, in ipsa die Dominica damnamus, cum nec choreas quidem honestas tunc temporis illicitas statuerimus; studendum tamen, ne fiat fomentum libidinis & actionum irreligiosarum, ne ullo modo musica illa terminos honesti ac decori egrediatur.“ Videatur etiam CARPZOVIVS definit. constitor. lib. II. tit. 17. d. 263. a BESOLDO relatus in thes. pract. continuatione V. *Musica*. Abasv. FRITSCHIUS Iuris ecclesiastici observat. pract. XXIII. *organa pneumatica non promiscue in templis paganis admittenda*, sic apte ad rem loquitur: *In multis pagis ludimoderatores simul sunt organici; cum vero experientia docuerit, non facile inveniri homines, qui inventum bene informare, ac simul melodias in organis templi pneumaticis figurare possint; præterea organicos plerumque magis exercitio musicæ artis, quam scholastico labori incumbere solere, ac in ecclesiis paganis musicam organicam non adeo necessariam esse: utilius visum fuit, eam non introduci, cumprimis, quod plerumque proventus ærarii ecclesiastici in pagis admodum tenues esse, & vix necessariis expensis sufficere soleant.*

In ecclesiis etiam maioribus musicam plenam ex vocibus & instrumentis non ubique semper apud *Lutheranos* tolerari, seu etiam musicæ indictas ferias aliquando, palam fit ex iis, quæ MATTHESON de *Hamburgensi*, ubi is erat musicæ director, dicit, nec omnia apud omnes probari instrumenta musica. Quod vero idem alibi se primum dicit fuisse, qui ad rite institutam ampliores plenioresque musicam ecclesiasticam ante & post concionem tres aut quatuor voces muliebres induxerit, non sine ingenti impendio, incommodis, & contradictione, laudandum sane præbet exemplum eorum, qui sese salutare zelo huic innovationi opposuerunt. Cassp. CALVÖR in *Rituali eccles.* P. I. lib. II. sect. II. caput 19. *de cantu figurati post evangelium* sic auspicatur: „Festis diebus solent cantores nostri post peractum evangelium (alicubi tamen & post epistolam) figurati musicâ demulcere aures; clausulaque ut plurimum est *Hallelujah* mira variegataque admodum gyratione circumductum. Et hoc ipsum ex veteri *Halleluia*.“ Quod cum demonstrasset: „Enimvero (subdit) uti in ipso ritu latino viri graves lascivas istiusmodi non raro circulationes *Alleluaticas* in prosam commutarunt, ita nostrates eius vice solent dictum aliquod scripturæ, simileque ex sacris ad festum tempusve quadrans, musicis adaptare metris. Et quidem ceu tibicen apud *Romanos* sacrificiis præcinebat spondæum a *σπονδῆ* ac libaminibus dictum, quem NUMA pedem ponti-

Ehrenpforte
p. 25. 212.
222. 241. 305.
Generalbass-
schule. Vorbe-
richt nun.
LXX. p. 42.

pontificum nuncupavit, cum spondæi melos, id est, cantu patrios placaret indigetes; sic primis Reformationis temporibus gravis ac honesta resonabat in sacris coetibus musica. Ast ubi nostratum aures quoque prurire ceperunt, lasciviens *Italorum Halleluiab* ut plurimum perstrepat templa acerbo virorum gravium cordolio, de quo pluribus infra. " Parte II. nimirum sect. ult. ubi ex professo de musica omnis generis agit auctor.

Io. HERBINIUS de cryptis *Kyoviensibus* laudans nonnullarum ecclesiarum modestam musicam, pio zelo efervescit in abusus excessusque alibi in hac re: „Sane (inquit p. 155. &c.) quando psalmi atque hymni harmonici in spiritu & veritate cantantur, fides piorum in amore filii Dei usque adeo accenditur, ut unita ei fidelis anima sponsa, extra se raptâ, vitæ æternæ delicias sentiat. Cuiusmodi harmonia in *Regiomontanis*, *Dantiscanis*, aliisque ecclesiis augustioribus cantilenæ ac mottetæ sacræ antiqua fide ac religione, auctore phonasco clarissimo *STOBÆO*, dulcissime tam latino quam germanico idiomate ac spiritu vere devoto resonant; secus quidem, atque *Itali* atque *Galli* abiectis veterum musicorum *Orlandi* di *LAZZO*, *PRÆTORII*, *VULPII*, *HAMMERSCHMIDII* paullo tardiore, quem vocant, tractu gradientibus mottetis, quas religiosa patrum nostrorum gravitas atque spiritus vere *Θεόπνευτος* commendat, nova & satis quidem levi arte numerisque celerrimis, ita in ecclesia pipiunt, aut soluto in luxuriam & concusso cachinno boantes tremunt, ut ridere eos, aut insanire voce sola canentes existimes haud iniuria. Qua vocis lascivia devotæ orantium fidelium mentes non impediuntur duntaxat in religione sua, sed a vero Dei spiritu atque laudibus avocantur, ut non iam Deo, non Christo, gloriosæ ipsius gratiæ, sed cantori *Italo* aut *Gallo* laus artis musicæ a vulgo in ecclesia attribuitur. Non odio artis musicæ, cuius ego studiosissimus cultor, inque omnibus scholis, quibus rector præfui quondam, cultor instantissimus fui; sed expertus desultoriam musicorum in cantando levitatem in ecclesia fieri solitam damno.“

Hac oratione quoscunque demum petat *HERBINIUS*, confitendum est, apud *Lutheranos* serio magis ac religiose curari, ut intra orbitam suam consistat, seseque contineat musica ecclesiastica; cum tamen nos iugem in altari statuamus Christi Domini præsentiam, coram quo summa modestia, reverentia, & humilitate miseris nobis in hac lacrymarum valle standum esset. Neque etiam tam facile *Lutherani* ab exteris sese corrumpi siverunt, tum quoad genium, cum etiam genus musicum ludicrum illud, quod foro, vel theatro competit: etsi studiose etiam *Italiam* imprimis musicæ causa adierint; cuiusmodi non pauca exempla recenset lau-

datus

Ehrenpforte
p. 331. 351.
353. 372.

datum MATTHESON ex suo contubernio, qui inde iam a sæculis optimorum Musurgorum magisterio profecerint Io. ZARLINI, POLAROLI, GRASSI, PASQUINI, CORELLI, VIVALDI, BIFFI &c. Sed non licet omnibus adire *Corinthum*: nec etiam eam naturæ felicitatem habet promiscuum servumque imitatorum pecus, ut appellat HORATIUS. Ipsa teres atque rotunda *Italarum* lingua musicæ nostræ, alii saltem quam ecclesiasticæ, accommodatior creditur; at magis *Græca* foret, si trita esset. Sic præterea id commode veniret, ut scriptura sacra Nov. Test. præsto esset. Psalmi tamen ac cantica Vet. Test. cum reliqua scriptura sacra in lingua *Latina* ad gravem & modestam, quæ ecclesiam decet, musicam textum accommodatum præbent, multo magis, quam vernacula sive *Itala*, sive *Gallica*, sive nostra *Germanica*, vulgaribus tamen cantilenis idonea.

Liturgia precum, & canticum apud eosdem.

VII. Etsi vero LUTHERUS e re sua duxerit, ut liturgia precum & canticum non *Latine*, sed *Germanice* ageretur; non statim tamen id ubique obtinuit. Feci ego non parvam collectionem ex Mss. bibliothecæ *Vindobonensis* eiusmodi formularum, quæ factæ sunt prinis exordiis innovationis in religione sæc. XVI. adolescente, in quibus pleraque haud raro adhuc *Latina* erant. Omnibus vero illis collectaneis, quæ huic operi paraveram, cum aliis infelici monasterii mei conflagratione an. 1768. combustis; saltem hic ex uno alterove libro tunc temporis pro ecclesia *Argentoratensi* factis excerpta do. a)

Varia

a) Titulus primi libelli hic est:

Teutsch Kirchenampt mit Lobgesängen, und göttlichen Psalmen, wie es die Gemein zu Strasburg singt und halt, mit mehr gantz Christlichen Gebetten. Getruckt by Wolff Käppel.

Præfatio item hæc:

Es haben die Diener des Worts zu Strasburg dem alten Gebrauch so viel möglich nachgeben, und also nachgehende Ordnung des Gesangs der Mess und Vesper &c. Christlicher Weiß vorgenommen, darinnen wir von der Gemein täglich besunden großen Fürgang und Meinung des Glaubens. Deshalb ich sie neben andern Gebetten getruckt. Allein sey gewarnet, das du nit achtest, als ob solche Ordnung müste gehalten werden, dann hienach findest du, welches sey das Hauptstück der Mess, gehab dich wohl.

Sequitur ordo Missæ germanicæ ex toto:

Das Introit oder Anfang der Mess cum notis musicis, uti etiam

*Das Gloria in excelsis Deo
Die Epistel
Das Alleluja cum notis
Das Evangelium.*

*Dan folget die Predig
Darnach der Glaub cum notis
Das groß Patrem das man nent Symbolum Niceum wird von etlichen gesungen.*

*Ermahnung gegen dem Volckh
Sanctus*

Benedictus.

*Sodan kombt der Anfang der wahren Messe, und des Herrn Nachtmahl.
Verba institutionis. Ultimo gratiarum actio populi cum notis*

Die Ordnung der Vesper incipit cum psal.

CXII. cum notis. Similiter

Antiphona & psalmi cum notis.

Darnach folget das Magnificat, ein Gesang der Jungfrauen Mariä: Mein Seel erhebt den Herren &c. cum notis.

Alsdann die Collect.

Varia sunt ac sæpius immutata eiusmodi *Agenda*, canendaque ecclesiastica, apud *Lutheranos* præcipue; apud quos celebrior est, quam apud *Calvinianos*, cultus publicus officii divini. De quibus fuit votum *Io. And. SMIDII*, in dissert. de lectionariis, ut collecta in unum digererentur opus. a)

Erat is ipse celebris scriptor abbas monasterii eiuscemodi *Mariavallensis*, simulque pro more *Helmstadiensis* professor Theologiæ, quique multa ad præsens argumentum de cantoribus primitivæ ecclesiæ collegit: quæ vero hic habet de libris sacra cantica continentibus, ad reliquias officii canonici pertinent apud *Lutheranos* in illis locis, ubi olim fuerat officium statum chori horarum canonicarum.

Iuvat

Sequitur :

Ordnung so man halt an den Tagen, so man allein verkündigt das Wort Gottes, und hält kein Ampt noch Messe.

So singt man vor der Predigt einen Psalm, oder das geistlich Lied: Nun bitten wir den heiligen Geist.

Und nach der Predigt den Psalm Deus misereatur nostri: Es wöll uns Gott genädig seyn.

Alterius libri hic est titulus.

Die ersten acht Psalmen Davids nach der rechten Verteutschung in das Gesang gebracht, wie jetzt zu Strasburg die Gemein im Brauch hat. M. D. XXV.

Omnes octo psalmi (promittuntur autem reliqui) uni melodiarum sunt aptati.

Tertius libellus inscribitur:

Der L. Psalm Davids Miserere mei Deus, hoch zu singen. 1525. quinque versiculi cum notis.

Singularis est libellus alius:

Von der Evangelischen Messe, mit Christlichen Gebetten vor und nach Empfangung des Sacraments, durch Caspar Kanz von Nördlingen.

Præmittitur:

Die Summa Christlicher Gerechtigkeit und des Glaubens Vollkommenheit.

Sequitur:

Von der Evangelischen Messe wie man sie halten soll. Und werden die Worte der Einsetzung des heiligen Abendmahls gelesen, und communicirt der Priester so er anders dazu geschüchelt ist, und das Volckh.

Nach dem wird das Te Deum laudamus gesprochen.

Salve Maria Mater misericordiæ lateinisch.

Zuletzt aber das recht Christliche Salve, welches anfangt: Bist begrüßet Maria du Mutter des Königs der Barmherzigkeit &c.

a) Sic vero ibi: „Utinam ex omnibus illis agendis a reformationis momento ad hæc usque tempora collectio aliqua institueretur omnium ceremoniarum & officiorum, quæ in diversis ecclesiis fuerint vel retenta vel mutata, ut inde haberemus ceremoniale commune ecclesiarum Protestantium, & simul appareret specimen libertatis christianæ in his talibus quædam introducendi vel abrogandi! In quibusdam etiam locis, ubi lectio biblica certis diebus publice peragitur, etiam huius vel illius doctoris ecclesiastici capitis cuiusque summaria, & usus theoretici & practici inde deducti, publice præleguntur, ut auditores habeant partim, ad quæ attendant, partim videant, quæ suos in usus transferre debeant. In templis vero cathedralibus, collegiatis, & claustralibus, quibus facultas adhuc relicta est horas canonicas aliaque officia celebrandi, certi adhuc dantur a prioribus distincti libri, qui cantica sacra, quo ordine & melodiis per totius anni curriculum in matutinis & vespertinis, itemque intermediis precibus cantari soleant, unacum lectionibus & precationibus in unum volumen congesta exhibent. Testis esse potest Metropolitana Magdeburg. ecclesia, quæ suis sumtibus 1613. eiusmodi librum excudi fecit. Testis est ecclesia S. Blasii apud Brunsvicensis: testes sunt monasteria, quæ Ducatus Brunsvico-Luneburgensis magno litterarum commodo a tempore repurgatæ ecclesiæ hucusque conservavit, fovit, & auxit.“

a

Iuvat vero paucis annotare ordinem liturgiæ seu officii maioris Missæ apud *Lutheranos*, prout eam anno primum 1766. exposuit Anonymus ille supra citatus. a) Exordium facit hymnus matutinus. Sequitur *Kyrie eleison* musice, cuius multi compositores abusum faciunt iucunda nimis musica. Postea ante altare diaconus angelicum hymnum *Gloria in excelsis* intonat, succinente populo *Allein Gott in der Höb sey Ehr &c.* Sequitur musica: deinde collecta cum lectione epistolæ ante altare: tum populus cantionem, quæ ad concionem pertinet, cantat. Sequitur iterum collecta cum textu evangelii, quem diaconus ante altare cantat. Populus immediate canit symbolum apostolorum, sequitur concio. Deinceps preces, cantiones, collectæ ante communionem &c. prout in agendis habentur. Improbat auctor usum illum suorum, apud quos musica fit demum absoluto officio. Id quod facit auctore LUTHERO, quem dixisse narrat Laur. MIZLERUS, musicam habere, nescio, quam occultam vim; se nunquam magis exhilaratum esse ad concionem faciendam, quam si antea pulchram audierit musicam. BRENZIUM item adduxerat asserentem, si verbum Dei musice pronuntietur, nihil eo efficacius fortiusque esse ad conservationem fidei nostræ. Taceo alios ibidem laudatos & supra recensitos in eadem bibliothecæ mus. parte p. 233. & 371. Quibus unum addo pro coronide Io. Baltas. BERNOLDUM *Altorfii* prof. Theol. sub festum SS. Trinitatis an. 1727. in doxologiam ecclesiasticam *Gloria Patri* hæc perorantem secundum suum, suorumque usum ac sententiam: „De musica artificiosa, quæ vocis varia modulatione fit, fidibusque, pneumatico organo, & instrumentis affabre compositis ac belle resonantibus: utrum in publicis Christianorum concionibus adhiberi debeat, & usum obtineat? adversus *Udalricum* CINGLIUM, & similes, quæsitum est. Equidem passim obvium talis musicæ abusum non probo; verumtamen in se præcipuum Dei donum, alendoque pio mortalium affectui aptum natum, non puto spernendum. Neque enim improbari Deo in universum hodie posse, quod in DAVIDE, in Levitis, celebratisque cantoribus sacris olim non displicuit, credibile est: quemadmodum parum quoque interest, si quis *Gloria Patri* assa voce recitet potius, quam cantillet, sive plura simul musicorum artificia caste accedant. Ubi etiam corde potius, quam voce nobis decantantibus, concedimus, dæmona quod pellat, quod ad horrida regna remittat.“ Provocat porro ad *Georgii* KOERNIGII heptadem cas. conscient. Cas. I. p. 24.

Music. bibliothec. T. III.
p. 562.
Pag. 561.

§. XXXIII.
p. 26.

CAP. III.

a) Betrachtungen über die Kirchenmusik und heiligen Gesänge deren Rechtgläubigen, und ih-

ren Nutzen. Breslau und Leipzig 1767. pag. 99.

CAPUT III.

De cantu & musica recentiorum Græcorum, Moscorum, aliarumque gentium extra Europam.

I.

Græcos abundare libris ad officium divinum pertinentibus, ac pluribus etiam, quam nos, cantionum generibus, iam observavimus libr. II. P. II. ad finem tomi primi. Ex iis etiam, quæ Disciplina cantus apud Græcos posteriore hac ætate.

speciminis loco edemus *Græca* monumenta cum notis musicis, palam fiet, redundare eorum cantum longioribus haud raro syrmatis. METROPHANES *Critopulus* in epistola quadam ad amicum, quam recudemus in collectione scriptorum de musica sacra, explicat non pauca nomina, quæ huc pertinent, veluti *είσοδος*,

τροπάριον, κοντάκιον, ύπακὸς, έξαποσελάριον, Φωταγωγικὸν, κανών. Quorum etyma, quatenus ad institutum faciunt, iam dedimus. Diximus etiam de stasis orandi canendique temporibus ac horis, quas easdem habent ac nos canonicas, explicatque *Martinus* CRUSIUS in annotationibus ad *Historiæ ecclesiasticæ* librum II. de patriarcha RAPHAËLE, qui carpitur, quod

temulentus ἔτε ὥρας, ἔτε ἑσπερινόν, ἔτε ὀρθρον αὐτός ποτὶ δ' ἐν ἄκχε, nullas canonicas horas, nec vespertinas, nec matutinas ipse unquam audierit.

Turcogræc.
T. I. p. 130,
195. 196.

Canonem appellant, quas nos horas canonicas dicimus, ut ibidem ex vetusto Msc. GERLACHI annotat, „Psalmorum cantio opus est SS. Angelorum, qui ministrantes continenter Deo astant: *Laudate Dominum omnes Angeli sui.* Psalmodia nostra *Canon* dicitur. Quemadmodum agricola, nisi canonem suum probe persolverit, in carcerem coniicitur; ita & monachus, quando neglexerit canonem suum, statim deferitur a gratia: & traditur inimicis suis &c.“ Explicat porro τὰ ἀπόδειπνα seu gratiarum actionem post cœnam, deinde *mesonycticum*: inter Nonam item & Vesperas, quæ canuntur a *Græcis* Typica loco liturgiæ: quæ non possint quotidie celebrari. Qui cantus, cum liturgia celebratur, præmittitur. Liturgia vero, seu proprie celebratio sacrificii Missæ, amplior multo est

K k 2

nostra,

nostra, præsertim S. CHRYSOSTOMI: unde cum breviores esse volunt, utuntur liturgiæ S. BASILII. Neque vero, etiam dum canunt, facile libros cum notis in manu habent, ex consuetudine memoriæ infixum cantum tenentes; reliquis ad canonarcham respicientibus, ut supra p. 308. ex GOARII *Euchologio* notavi. Idipsum sæpe eorum vespertino & matutino officio ac liturgiæ Missæ, in summis etiam festivitibus, præsens ipse audiui, Romæ præsertim, ubi maior est confluxus *Græcorum*: frustra tamen diu spe lactatus a *Græcis*, quibus familiariter usus fui, expectavi vel unum in arte musica peritum adventurum ex Oriente, cum quo agerem conferremque.

a) Legitur inter opera Io. Bapt. DONII a) consilium ad Em. Card. BARBERINUM datum, pro conservanda psalmodia *Græcorum*, nostris reddita notis: ubi eandem notat inscitiam, præfigitque brevi interituram omnem cantus eorundem notitiam, nisi eo conservetur modo, quo etiam in usus nostros converti queant gratiæ cantus *Græci* melodici apud nos insuetæ. b) An unquam aliquid eiusmodi in lucem prodierit, haud scio. Id vero facile iam erit huius rei studio, æri incidi a nobis curatis institutionibus musicæ seu cantus *Græci* ex codice *San-Blasiano*, collato cum variis codicibus *Græcis*, quales passim in nostris bibliothecis reperiuntur; dum interim ab ipsis *Græcis* hodiernis disciplina ad principia artis conformata negligitur. CHYTRÆUS in oratione de statu orient. eccles. maiorem adhuc inscitiam tribuit modernis *Græcis*, quod nec intelligent

b
TABB.
XLVIII.
XLIX.

a) Discorso all' Eminentissimo Signor Cardinale BARBERINO del conservare la psalmodia de' *Greci*, recandola nella nostra Intavolatura. T. II. Opp. p. 161.

b) Essendo dunque il canto ecclesiastico *Greco* parte molto principale del loro rito, che ella desidera sommamente, che si conservi, e illustri: come fede ne può fare quell'erudita adunanza di S. BASILIO, la quale per questo fine massimamente viene da lei continuamente protetta, ed onorata della sua assistenza; credo, che non gli farà discaro, che io le proponga un modo facilissimo da conservarlo, quanto durerà il mondo, e la chiesa santa: dove per altro possiamo dubitare grandemente, che tra poche decime d'anni resti del tutto annichilato, ed estinto; poichè oltre il vederli di continuo mancare la nazione *Greca*, già quasi siamo venuti a segno, che appena si trovi, chi le loro note o segni musicali intenda, e sappia can-

tarli: onde non è da maravigliarsi, se per l'ignoranza grandissima, che regna oggi in *Levante*, appena si trovi uno fra molti giovanetti, che vengano in questo Collegio *Greco* di *Roma*, che ne abbia qualche leggiera notizia; che però cantando essi solo per una certa pratica, è forza che riesca quel loro canto piano (come in effetto si sente) poco grato, e melodioso. E contuttocio avendo io agli anni passati fatto sentire a un perito musico di *Roma* uno di questi cantori *Greci* (ch'essi dicono *Ψάλτας*) egli riconobbe in quel suo canto semplice, ed ecclesiastico molti portamenti di voce, e grazie, a noi insolite, con le quali le nostre melodie profane si potrebbero arricchire, e perfezionare: la quale sarebbe la seconda utilità, che ne recarebbe tale impresa; benché indirizzata principalmente alla conservazione di questa parte del rito *Greco*. Ciò s'effettuerebbe dunque con esprimere con le nostre note musicali le loro.

ligant non solum ex vulgo plurimi, verum etiam sacerdotes & monachi, qui bonam religionis partem in horum canticorum & precum recitatione ponunt. Suavius tamen aliquid in *Græcorum* vocibus modulantibus mihi audire visus fui, quam *Thomas SMITH*, ipse etiam testis αὐτόπτης & αὐτήκοος, memoriae prodidit in epistola de *Græcæ* ecclesiæ hodierno statu: „Exulantibus (inquit) cæteris humanioribus artibus, quas pax & molle otium alunt, quibusque maxime delectari solet ingenua libertas, in *Pag. 145.* ista miserrima ac dura, quam serviunt, servitute, non est, quod expectes solam musicam superesse, quæ hic plane insuavis est, & absque omni arte.“ *Christoph. ANGELUS* nihilominus in *Enchiridio* de statu hodierno *Græcorum*, a *Georgio FEHLAVIO* editus, hæc de eorum musica habet: Αἰδεῖσιν Ἕλληες ᾄσματα μετὰ μεγάλης φωνῆς, & ξηρᾶς πολλάκις, & μελωδικῶς, ὥς ἀκρῆν πάντας; canunt *Græci* voce magna & arida ut plurimum, & harmonice, ita, ut omnium aures penetrent.

II. Quodsi vox ξηρὰ responderet voci *Affæ* apud *Latinos*, prout in *Sine instru-* musica excludit instrumenta musica, videri queat, non omnem penitus *mentali aut* horum usum apud *Græcos* excludi; aut saltem vocem μελωδικῶς modula- *alia præter* tiorem aliquem, quam simplicem ac planum, denotare cantum. Sed *cantum pla-* frustra hæc omnia in templis *Græcorum* quæri, testis est αὐτήκοος *GERLA-* *chius* apud *CRUSIUM*, a quo ea de re interrogatus fuit; respondit autem his verbis: „Cantus figuralis apud *Græcos* non est: nisi quod cantores *Turcogræc.* in templis variata interdum voce ea imitari conantur: & more utricula- *T. I. p. 197.* riorum nostrorum, alius vocem eodem sono tenet: alius *Dra Dra* saltatorium in modum canit.“ Ipse id observavi, ut unus alterque inter canendum vocem in unifono inferius continuaret, cæteris cantum modulantibus, ut melodia se habebat. Quod vero de notis musicis addit, signa etiam effingens, id levi brachio inter scribendum epistolam fallente calamo fecit, ut nostris speciminibus conferenti ad oculum patebit. Quæ autem subiungit de instrumentis musicis, ad eorum usum sacrum non pertinent. „Instrumentis (inquit) musicis non utuntur: nisi forte testudine & clavichordio, ii, qui ex *Chio*, *Cypro*, *Corcyra*, alisque *Italicæ* imitationis locis veniunt. Habent lyram, instrumentum oblongum sex aut septem chordarum, quod calamo pulsan; βαρεῖτον & τρίχορδον, de quibus quæris, ignorant.“ Addit ex ore eiusdem *GERLACHII*, *Græcos* mirari nostrum testudinis cantum, artificem memorans (einen *Lautenschlager*) quem *D. UNGNADIUS* Legatus apud se *Cpoli* habuerit.

CODINUS qualem organorum seu instrumentorum musicorum usum commemoret de officiis aulæ *Cpolitanae*, explicavimus alibi; ipseque ti-
K k 3 tulus,

tulus libri prodit, eum ea describere, quæ ad pompam aulæ imperatoris pertinent, Imperatorisque solemnem conductum. Eodem, ni fallor, pertinent, quæ olim in CITRIO inter *Scriptores Bizantinos* notavi; qui vero nunc ad manus non sunt.

Turcograc.
P. 132.

Dum autem in historia patriarchica seu ecclesiastica post *Cpolim* a *Turcis* expugnatam, a CRUSIO *græce & latine* edita, de ritu creandi proclamandique Patriarcham solemniter agitur, is in sublimi patriarchali throno constitui narratur, dato etiam baculo pastoralis in manu, *ψαλλόντων τῶν ψαλτῶν ὡς συνήθες τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέαν*; quæ est crebra polychronii acclamatio a cantoribus fieri solita.

Rufforum
ritus Græci
musica sacra.

III. Iam BENEDICTUS XIV. ex P. le BRUN *explicat. cerem. Missæ* notavit, ritu *Græco Rufforum* exesse etiam organa & alia instrumenta musica e templis officioque divino. *Casp. CALVÖR* in *Rituali ecclesiastico*, quod ineunte hoc sæculo *Ienæ* editum est, P. II. Sect. V. c. 20. *de organis*, ad *Moscov* ante paucos demum annos translata esse organa refert ex ore ipsius illius artificis organarii insignis, *qui primus fistularum organicarum tormenta magno Zaro PETRO, templisque Evangelicorum, quæ habent in urbe Moscuæ, fecit.* Sed, an sacro suo ritu *Moscowitæ* utantur organis, non addit.

Pag. 153.

Admittunt tamen musicam harmonicam recentioris ævi nostri, qualem egregie compositam pro hoc opere inter collectanea iam igne absumpta servavi a 4. vocibus, omnino iis respondentem, quæ de eorum musica Io. HERBINIUS de cryptis *Kyoviensibus* narrat c. 14. *De sacrorum liturgiæ elegantia*, in hæc verba: „Sanctius longe atque elegantius apud *Græco-Ruthenos* colitur Deus, quam quidem apud *Romunos*. Psalmi enim aliique sacri Patrum hymni in templis, accinente lingua vernacula populo, arte musica, in qua discantus, altus, tenor, & bassus harmonia suavissima & sonora distincte audiuntur, quotidie ibi decantantur. Intelligit apud eos plebs promiscua, quæ clerus lingua *Sclavonica* vernacula aut canit, aut orat. Hinc omnes coniunctis clero vocibus ea cantant harmonia ac devotione, ut audiens raptum me in *ἑκαστω*, *Hierosolymis* esse, primitivæque ibi Christianorum ecclesiæ faciem atque spiritum videre, mihi viderer, eoque nomine Filium Dei, sacrorum *Ruthenicorum* simplicitati illacrymando, ex symbolo divorum AMBROSII & AUGUSTINI laudavi, inquit: *Pleni sunt cæli & terra Maiestatis gloriæ tuæ.*“ Apponit, quibus *Sclavi* ac *Rutheni* cantantes utuntur, notas musicas, ruditer admodum delineatas saltem, ut nec aliter nobis liceret adumbrare in specimine.

TAB. X.
n. I.

Idem, postquam nervose in hodiernam musicam sacram declamasset: „Quodsi (concludit) avorum nostrorum ruditas minime probatur; ito mi phonasce ad *Græcos* in *Dalmatiam*, *Sclavoniam*, *Bosniam*,

niam, Mysiam, Russiam &c. &c. quam tu homo levis fers fusque deque, etiamnum rides impie, devotam ecclesiæ primitivæ in laudibus Dei simplicitatem admirare, atque edisce, quæ ignoras. Privatim vero vel ipse met arte musica tecum concertabo.“ Vid. *Theophili WAHRMUNDI* liber *Germanicus* de universa religione *Ruthenica* p. 37. 66. 67.

IV. A *Syris Armenisque* subinde terras nostras obeuntibus didici, eos in cantu ecclesiastico extemporaneo perinde exercitatos esse, ut paullo ante de *Græcis* orientalibus diximus. Id vero perhibet *Io. SCHREDER* in *Thef. Armenico* p. 42. *Armenos* omnes hymnos ecclesiasticos discere. Frustra autem ex eis aliquid ad artem compositum sum sciscitatus; dumque ad cantandum excitavi, plerumque mihi id *Horatianum* evenit:

*Omnibus hoc vitium est cantoribus inter amicos,
Ut nunquam inducant animum cantare rogati,
Iniussi nunquam desistant.*

Exhibet ex *Fr. BLANCHINIO Mich. Aug. CAUSEUS* in *Musæo Romano* T. II. Sect. IV. inter instrumenta musica veterum Cymbalum sacrum *Armeniorum* seu tympanum cum crepitaculis. „Tympani (inquit) genus est cymbalum, a concava figura cymbæ nomen deducens. Alii tamen malunt etiam pateris, metallicis orbiculari forma præditi, cymbali nomen commune facere: præfertim, si, appensis crepitaculis, concussione tinnitum edant; ut *Armeniorum* in sacris etiam in urbe præstatur.“

V. *Armenis* accensentur *Æthiopes Abyssini*, de quibus *SCALIGER* lib. VII. de emendat. temporum; articulatus vero *Iobus LUDOLPHUS*: „Campanis (inquit a) æneis carent; earum loco tintinnabulis ligneis vel faxeis, aut ferreis utuntur, quæ stridorem magis, quam suavem sonum edunt. Non multo iucundior est musica sacra; insuavi satis voce canunt illorum canonici . . . interstrepentibus veterum *Ægyptiorum* ritu crepitaculis, fistris, crotalis, quæ in festis solemnibus pulsare ipsi magnates honori ducunt. Accedunt tripudia, & saltationes, tanquam imitando *DAVIDI* ante arcam foederis salienti, ubi tanto strepitu terram pedibus pulsan, ut choreas magis, quam festum Christianum agere videantur. Illi exultare sese, & plaudere, atque iubilare Deo *IACOB* ex præcepto Psalmorum dicunt,

a) Taceo, quæ idem libro II. c. 18. narrat, quæ ratione supplices *Æthiopes* regi peculiaribus vocibus inelamant, ac monachi imprimis, preces suas ad regem delaturi hymnum quendam

canunt. In commentario pag. 263. notis etiam musicis exprimit, quem peculiariter *Ambarenses*, *Gongai*, *Tigrenses* canant.

Syrorum
item, ac Ara-
bum.

T. VII. n. 4.

Abyssinorum
tripudia fa-
cra.

a
Hist. Æthiop.
lib. III. c. 6.
n. 87.

cunt, seque laudare Dominum in tympano & choro, in chordis & organo, etiam in cymbalis, sed (ut facete TELLEZIUS ait) non bene sonantibus.“ Eit hic P. Baltaſ. TELLEZIUS, ex cuius *hiſt. Æthiop.* lib. I. c. 39. p. 96. LUDOLPHUS in *Commentario* p. 380. huc affert locum, ex *Hiſpanico* in *Latinum* ſermonem translatum, de *Æthiopum* muſica: „Muſicam iſtam tanti faciunt, ut ipſe frater Imperatoris RAS-SEELAXUS multum ſibi placeret modis temperandis, quos tamen ſaltantes parum obſervarent. Quin & patruelis eius MELEAXUS, ſupremus Imperatoris aulæ magiſter, ſibi valde gratulabatur, cum illius vices eſſent tympana illa ruſtica pulſandi.“ Idem etiam confirmatur ex *Itinerario Chriſtoph. FUHRER.* ed. *Germ.* pag. 94. habere ſcilicet *Habeſſinos* duo tympana, æneis (*Heerpaucken*) ſimilima, tintinnabulis plena, quæ pulſent, ſimulque exiliant, & ſaltent, *Halleluia* creberrime concinentes: nihilominus inconditam hanc muſicam mire placere.

Addit LUDOLPHUS alia teſtimonia de tripudiis in *Habeſſinorum* cultu ſacro uſitatis ad crepitaculorum, tympanorumque ſonitum, quæ *Ioh. COTOVICUS* in ſuo *Itinerario Turcico* appellat, instrumenta ænea „quæ manuum quodam motu perculla ſonum edunt, ſuis hymnis & pſalmodiis mire congruentem. Pſallentes aſſiduo corporis motu ſeſe exagitant, utrumque per vices ſelectentes genu. Ipſa vero Dominicæ reſurrectionis nocte viri, feminæque ſimul conveniunt, tympanis, citharis, aliisque instrumentis muſicis perſonant, clamoribus, cantuque diſſono perſtrepunt, ad plauſum manuum choreas ducunt, & uſquedum illuſceſcat, ſummo cum iubilo ac corporis deſatigatione tripudiant.“ Idem dum *Iac. WORMSER* in *Itinerario* p. 221. confirmat de cantu, ſaltuque nocte perpeti, crepitacula lignea circulis ferreis inſtructa memorat, quæ quadantenus *Se-mantris Græcorum* conveniunt, quorum ſub *Turcico* iugo Chriſtianis, ut diximus, uſus eſt ad convocandum populum. Affert porro LUDOLPHUS in *Commentario* etiam ſolemnia quædam verba, quibus ſic tripudiando canentes utuntur, ex *Æthiopico auctore Organi*, qui de S. MARIA Virgine ad hunc morem alludens ait: *Laudat te S. Eccleſia plaudens manibus: & tripudians pedibus.* Alibi vero: *Plaudo manibus meis ad pſallendum tibi: & tripudio pedibus meis ad celebrandum te veluti iubilo.* Addit, GREGORIUM, *Abyſſinum* ſcilicet, cuius opera in veſtigandis rebus *Æthiopicis* uſus fuerat, cum animadverteret, ſe ſummopere talem morem mirari, tanquam a dignitate cultus ſacri alienum, reſpondiſſe: An non etiam miraretur DAVIDEM, & omnem *Iſrael* ludentem coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris, & tympanis, & ſiſtris, & cymbalis: ſaltantemque totis viribus ante Dominum?

VI. Monachi quoque *Turcici*, quos *Dervis* vocant, perinde tympanis a) & fistulis cum genere quodam choreæ utuntur, ex veteri testamento a patriarcha IACOB rem repetentes, atque etiam exemplo DAVIDIS se tuiti, cum aliquando eis iussu Sultani id vetaretur: quam in rem RICALTUM, qui tunc *Cpoli* fuerat, testem citat *Ger. Corn. von den DRIESCH*, qui historiam legationis Comitum *Hug. Damiani de VIRMONT* sub CAROLO VI. scripsit. HOORNBECKIUS perhibet, *Turcas* sua lingua psalmos etiam DAVIDIS in suis templis cantare, MUHAMEDE psalterium in *Alcorano* azoara XI. commendante, dicenteque, illud DAVIDI e cœlo missum, ut mundo traderet. Ex lege eiusdem *Alcorani* musicam omnem aliam, præter vocalem, in sacris reiiciunt, voce humana populum e turribus ad cœtum convocantes, usu campanarum reiecto, etiam apud Christianos *Turcis* subiectos: moxque SALADINUS *Ægyptius*, capta *Hierosolyma*, civitatem ingressus campanas e turribus eiecit, ut *Ang. Rocca* ex variis testatur scriptoribus cap. I. de campanis. *Turcicorum* sacerdotum *alla alla* notis musicis expressum reddit KIRCHERUS in musurgia, sed veluti incerta fide: „Audio (inquit) nonnullos sacerdotes *Turcicos*, quoties *alla alla* illud „suum solemniter intonant, hoc clausulæ genere intervallis miris, infolitis, concisis, abhorrentibus referto uti, cuius mentionem & KEPLERUS „in sua harmonia fecit; nihil tamen in hoc occurrit, ut aliqui obiiciunt, „non diatonicum.“

Monachorum
item Turci-
corum,

a

*Historische
Nachricht. S.
8. B. 3. p.
333.*

*Exercit. theo-
log. lib. I. c.
11. p. 318.*

*Lib. VII. c. I.
p. 568.*

VII. Affert simul KIRCHERUS nostris redditum musicis notis ibidem ex relatione P. SAMEDII S. I. qui apud *Chinenses* multis annis conversatus fuit, eorum *Chypo*, clausulam nempe, qua utuntur, dum CONFUTIUM adorant. P. MATTHÆUS RICCIUS in *historia exped. Christianorum apud Sinenses* de eorum musica hæc scribit: „Instrumentorum apud *Sinenses* musicorum varietas est & copia; sed organis carent, atque clavicordiis, & omni huiusmodi instrumento. Fides instrumentis omnibus adhibent e crudo byssō retortas; ex animalium fibris ne confici quidem posse notant. Instrumentorum tamen concinnandorum symmetria nostræ respondet. Musica porro omnis ars in unius vocis sono consistit, vocum diversarum discordem concordiam plane ignorant. Et tamen ipsi de sua musica sibi maxime blandiuntur, quæ nostrarum aurium iudicio superbissimo absone omnino iudicatur. Et quamquam ipsi sibi primas de musicis concentibus arrogent, nostratia tamen organa, & cætera, quæ hactenus audierunt instrumenta, admirantur; idemque fortasse de nostrarum vocum harmonia iudicabunt, cum eius artificium sonosque perceperint,

*Chinensium,
Iaponensium
&c. musica.*

a) Instrumenta *Turcis* familiaria, quid cum crotalis commune habeat, ego non video. quos

quos hæcenus templa nostra non audierunt; omnium quippe rerum fere muta sunt rudimenta.“

Musicæ antiquæ indagatores, qui aut veteres concentu plurium vocum caruisse ultro concedunt, aut saltem neglexisse putant, hoc in argumentum assumunt. *Isaacus Vossius de poematum cantu & viribus rhythmi* p. 94. dum memorat, quod, qui illas oras adierunt indocti, in *Sinarum* reprehendant comoediis, quod cantum contineant propemodum *μονότονον*, unius eiusdemque soni, ac vocis humanæ intensione; addit, dici vix posse, quantis cachinnis excepti fuerint, postquam *Europæi* suæ musicæ specimen exhibuere. „Nec *Sinis* modo (pergit) sed & *Iaponensibus* a) quoque hanc displicere, testes sunt non sine magno suo dolore, quotquot *Iesuitæ* terras illas frequentarunt. Et sane minime hoc mirum videri debet, si quis hodiernæ simplicitatem spectet musicæ; istam quippe quanto penitius cognoveris, tanto magis intelliges, nihil omnino aliud in recessu habere, præter inanem sonum: illum quidem aliquando harmonicum, sed tamen omnis rationis & significationis expertem. Talem vero cantum velle obtrudere *Sinis*, populorum, quotquot sol aspicit, longe cultissimo, non temeritatis solum, sed & extremæ fuerit dementiæ.“

Accedant huic, qui quidem dispar musicæ antiquæ statuunt pretium, PERALTII fratres, quorum alter ad *Chinenses* præcipue, gentem cultissimam, b) alter ad *Turcas*, aliasque tum cultas, cum barbaras gentes provocat: veluti etiam ROUSSEAU in lexico v. *Harmonie* apud solos recentioris ævi *Europæos* obtinere hanc musicam harmoniam observat. Idem v. *Caractères de musique* solis *Europæ* nationibus id tribuit, quod sciant musicam scribere, seu characteribus quibusdam exprimere: id saltem esse certum, *Arabes* & *Sinenses*, qui litteras maxime excoluere, carere eiusmodi characteribus. Singulare est, quod de *Persis* habet, eos nomina villarum vel humani corporis quadraginta octo tonis musicæ suæ dare. c) Habes apud eundem modulationem notis nostris expressam cantionum *Sinensis*, *Persicæ* & *Canadarum*. *Planch.* lit. N. EX BLANCHINIO CAUSEUS in

a) *Iaponenses* eiusdem in musica palatus esse cum *Chinensibus* feruntur.

b) *Chinoi*, populi qui passent pour avoir eu de tout tems les esprits les plus polis & les plus délicats de toute la terre, & qui ne peuvent souffrir la musique à plusieurs. *Hist. de la musique & de les effets* T. III, p. 251. Vid. Tom. I. pag. 120. seqq. ubi quo in pretio sit musica, usque ad ornanda festa & celebritates, idoneis testibus pluribus ostendit.

c) Ils disent, par exemple, pour donner l'intonation d'un air; Allez de cette ville à celle là: on allez du doigt au conde. Mais ils n'ont aucun signe propre pour exprimer sur le papier ces memes sons. Et quant aux *Chinois*, on trouve dans le P. du HALDE, qu'ils furent étrangement surpris de voir les *Iesuites* noter & lire sur cette meme note tous les airs *Chinois*, qu'on leur faisoit entendre.

in *Theatro Romano* Sect. IV. describit, exhibetque Tab. III. n. 23. & 24. *T. II. p. 33.* duplex *Sinenſium* organum, alterum *πολύαυλος* utriculare, alterum Dulcino *Europaorum* perſimile ex *Casp.* CALVÖR Rituali P. II. p. 693. ubi genus hoc tubæ graviffimæ a noſtris ut vocant, Fagottis non admodum diverſum in manu ſenis, qui accinenti adſtat, repræſentatur, cum cæteris trium generum pulſatilis, enchordi, & pneumatici instrumentis; in ſingulis exhibens *Sinarum* inventa æneo iconiſmo P. II. S. V. c. 20. Vid. quæ modo laudatus CALVÖR de muſica funebri *Hiſpanorum*, *Livonorum*, *Lettorum*, *Lapponum*, *Thracum*, *Indorum*, *Persarum*, *Sinenſium*, *Africanorum* de *Madagaſcar*, *Mexicanorum* P. I. lib. III. Sect. II. c. 24. de cantu funeralsi &c. differit.

Neque vero eſt natio aliqua hominum fera adeo ac barbara, apud *Americano-* quam non aliquod muſicæ genus obtineat: brutiſſimum etiam inter pipes *rum.* des creditur genus, quod *Hotantots* appellant, ex ſono, quem ſaltantes edunt, cum menſura ſaltem aliqua muſica. *Chriſt.* COLUMBUS muſicam reperit apud *Indos* occidentales, etſi nec veſtigium aliquod ſcripturæ ſeu artis ſcribendi deprehenderet. Hæc aliaque collegit auctor *Gallicus hiſt. muſ.* de variis mundi plagis recens detectis in *America*, quorum incolæ ſeu noſtri, ſeu nigri ſint coloris, plerumque quatuor ſaltem tonorum muſicam tenent. *T. I. p. 33. 108. T. III. p. 241.* Notat porro genuset iam quoddam organi alicubi, ex ore D. HELLLOT, qui utramque *Indiam* orientalem & occidentalem peragravit, atque uſum quendam ſacrum ſaltandi cantandique. a) Plura nobis D. BURNEY promittit de muſica novi orbis recens etiam detectis terris. a

CAP. IV.

a) „Les dans & le chant ſont fort en uſage chez les peuples de nouveau monde, & il paroît, ainſi que nous l'avons dit, dans ces deux pratiques quelques traces d'un culte religieux. Pour leurs chanſons, elles roulent ſur les beaux faits de leurs Peres, & ſur la ruine des leurs ennemis. *Hiſt. generale des ceremonies, mœurs, & coutumes religieuſes &c. des Africains* T. VII. ch. 3. p. 44. Et chap. IX. p. 59. „Diſons quelque choſe du chant des *Americains*. Quoi- qu'ils n'obſervent ni regle, ni art, ils en tirent des uſages, qui leur ſont communs avec tous les autres peuples. Le chant leur ſert a louer les Dieux, & les hommes, a ſe divertir & a regler les pas de leurs danſes. On croit aſſez, qu'il n'y a ni élégance, ni delicateſſe dans les chanſons des ſauvages: cependant on y trouve des figures, quelque elevation, des

expreſſions diſtinguées du langage populaire, un ſens myſterieux & enveloppé, des inversions de phraſes, des failles, qui ſont l'effet de ce, qu'on appelle verve: en un mot, tous les déréglemens cauſés par cette fureur Poétique, qui de tout tems a trompé les peuples, & leur a perſuadé, qu'elle parloit comme les Dieux. Et p. 60. Tous les conquerans du nouveau monde, & nos meilleures relations aſſurent, que tous ces peuples ont l'uſage de la poeſie; qu'ils ſont des chanſons a la gloire de leurs Dieux, & de leurs Heros, comme nous les pratiquons anjourd'hui, & comme le pratiquoient autrefois les peuples de l'antiquité, meme les *Scythes*, les *Cimbres*, les *Goths*, & les *Allemands*. Vid. T VI. p. 137. les effets de la muſique ſur les pretres & ſur les prophetes des anciens payens.“

CAPUT IV.

Ars, ac institutio cantus & musicae sacrae postrema hac ætate.

Musica, constat medolia & harmonia.

I.

am velut e diverticulo ad nostrum redeamus cantum, hodiernamque musicam ecclesiasticam, quæ melodia constat & harmonia; illa in successione, hæc in coniunctione seu combinatione diversorum sonorum simul eodemque tempore, consistit. Illa iterum duplex est pro diversitate musicae seu cantus plani, vel figurati.

Cantus planus Gregorianus, Mozarabicus, Ambrosianus.

II. Ufu ecclesiastico, & antiquissima præscriptione, obtinet hodieque cantus, quem proprie choralem seu planum vocamus, idem sibi semper simillimus; tantum quod *Ambrosianus*, & *Gregorianus*, genere idem, aliquantisper inter se differant, veluti etiam ritu. His tertius accedit *Mozarabicus*: quod officium etiamnum in ecclesia *Toletana* dici quotidie cum tono, iam supra notavimus.

Pag. 272.

DONIUS in dissertatione de musica sacra observat, intonationes quoque eius ritus, saltem in vetustis quibusdam codicibus, superesse. Annotaverat is in bibliothecæ *Laurentianæ Escorialis* elenchis tractatum quemdam, qui inscribitur *Mozarabes intonationes*. Cuius specimen aliquod petiit a *Luca TORRIO* epist. 81. p. 131. Si ut arbitror, addit, sacros cantus liturgia *Mozarabum* continent... Peropportunitum id erit illustrando operi, quod molimur de musica sacra vel ecclesiastica. Nihil vero amplius ad rem occurrit apud DONIUM in dissertatione illa de musica sacra, aut alibi, inter copiosa eiusdem opera de musica. Restitutum fuisse a Card. CIMENTIO officium *Mozarabicum*, iam notavimus. a)

Neque vero est, quod hic addamus: cum haud dubie in genere cantus plani conveniat cantus ille cum *Gregoriano* & *Ambrosiano*, de quo
Fran-

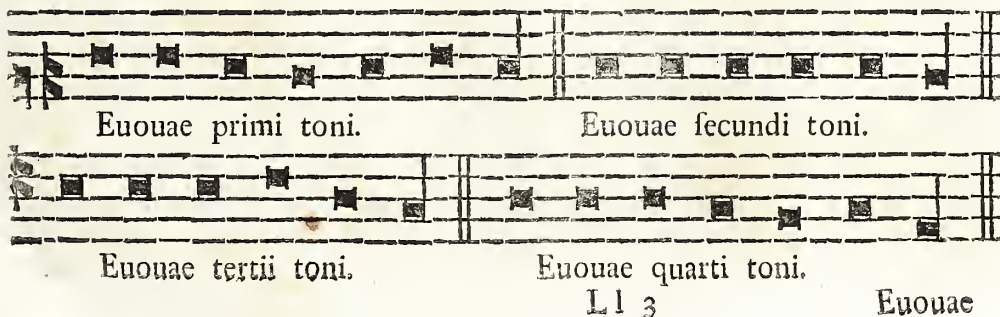
a) P. Henr. FLOREZ in *Hispania sacra* ad finem dissertationis de antiqua missa *Hispanica* seu officio *Mozarabico*, sequentem huius restitutionis chronologiam colligit ex præmissis: „En el 1436. restauro en aniago el oficio *Muzarabe*

el Sennor Obispo de Segovia. Desde el anno 1500. se restauro en Toledo. En el 1517. se introduio en Salamanca. En el 1567. se hizo otra fundacion en Valladolid, para perpetuar a quel Rito. “ *Espana Sagrada T. III. p. 360.*

Franchinus GAFORUS Laudenſis, ditionis nempe etiam ſacræ *Mediolanenſis*: *Lib. I. Muſicæ æ ætioris c. 1.*
 „*Ambroſiani* noſtri (inquit) atque *Gregoriani* clerici cantum planum vo-
 cant: quoniam ſimpliciter & de plano ſingulas notulas æqua brevis tem-
 poris meſura pronuntiant. Non enim concinnitatis noſcitur ſervare na-
 turam; ſed quod certi ipſorum modorum (quos & tonos vocant) limi-
 tes & termini, atque vocum congreſſiones & tranſitus, ſecundum ſcili-
 cet naturalem diatonici generis diſpoſitionem obſervari pernoſcuntur:
 cantilenarum ac totius modulaminis exordia in ipſo ut plurimum com-
 probantur.“ Notat ſubinde differentiam ſecundum tonos eccleſiaſti-
 cos uſitatos *Ambroſiani* & *Gregoriani* cantus ſeu melodix. Quæ tamen
 ipſa vox apud *Ambroſianos* idem ſignificat, quod paſſim iam neumam di-
 ci a medio ævo obſervavimus. Eſtque ipſi etiam FRANCHINO *vocum ſeu Ib. cap. 3.*
notularum unica reſpiratione congrue pronuntiandarum aggregatio. Hæc
 vero definitio non propria adeo eſt, ac poſtea allata deſcriptio, eam ipſam
 ad rem, ſeu nominis diſtinctionem, de qua modo diximus: „Solent *Cap. ult. lib. I.*
 quoque (inquit) cantores eccleſiaſtici in canticis, ut ſunt *Alleluia* & ver-
 ſus, ac in eo genere plurima, circa unam eandemque vocalem conti-
 nuato & perenni tranſitu modulari. Id *Ambroſiani* communi nomine
 melodiam appellant: divinam ſcilicet Trinitatem & angelicam harmoniam
 (ut ipſi aiunt) mente & animo interea percurrentes.“

Sed videntur *Ambroſiani* his cincinnis parcius uti. Nempe cantus
Ambroſianus ad unam reſtriſtus provinciam melius ſe intra orbitam, quam
Romanus, totam fere *Europam* pervagatus, continere potuit. De can-
 tu hoc *Ambroſiano* egimus T. I. p. 252. ſeqq. & ſparſim alibi. Si D.
 BURNEY credimus (Diar. itin. muſ. Vol. I. p. 59.) nec ipſi *Mediolanen-
 ſes* de eo certi aliquid habent, fruſtraque P. Io. Bapt. MARTINI in
 hoc argumento deſudavit. Genere certe, atque adeo institutione non dif-
 fert a *Gregoriano* ſeu *Romano*. Speciminis loco apponam, quas lau-
 datus FRANCHINUS ad finem libri primi deſcribit *Ambroſianas* pſalmodia-
 rum terminationes, ſecundum octo tonos eccleſiaſticos *Gregorianis* ple-
 rumque ſimpliciores, quas *Ambroſianæ* (inquit) *modulationes frequentius
 comitantur.*

Musica
rhythmica
neglecta.

Apud Wal-
lis. lib. III.
harm. sect.
10. p. 502.

III. Tractationem autem de musica mensurata seu figurali deinceps a suis primordiis repetens, auspicatur libri secundi caput primum hoc aphorismo rubricæ instar posito: *Mensuram temporis in voce poetæ & musici brevem & longam posuere.* Quæ nimirum ad rhythmum spectant, nunquam magis in musica neglectum, quam dum posteriore ævo semper magis sonorum mensura ac tempus dispesci in minimas partes usuvenit; ut si uspiam, id vulgatum hic obtineat: *copia inopem facit.* Sed hac ipsa est ratio, quod hodie notarum tantum attendatur mensura; veteres autem, qui hac signorum varietate caruerunt, syllabarum quantitatem spectabant. *Est igitur cantus (melos) & quidem perfectus*, inquit BRYENIUS, *illud, quod ex harmonia, & rhythmō, & prolatione constat: sive acumine & gravitate, celeritate & tarditate, longitudine item & brevitate.* Gravis est Lor. GLAREANI Dodecachordi lib. I. c. 39. & ultimo ad phonaſcos de inveniendis tenoribus admonitio. Tenorem ibi pro harmonia, seu melodia accipit, qui, inquit, *auribus dulciter verbis apte iunctis insonet, mentique insideat, ac in audientis animo aculeos relinquat, in quo naturæ vis expressa videatur.* Denique in quem animus hominis aliquando velut e somno experrectus prorumpat. Melopœi nostri soli sonorum compositioni intenti, ut ex verbis ipsis vis & energia cantui accedat, qui in animos ipsos influat, non curant, ut veteres. Est hoc argumentum libri ab Isaaco VOSSIO editi de poematum cantu & viribus rhythmī: ubi hoc utraque in pagina in musica nostra desiderat. *Cantus*, inquit p. 29. *non potest subsistere, si syllabarum non constet quantitas, huius vero nullam vulgo haberi rationem, apud plerosque in confesso est. Uno enim ore omnes fatentur, negligi hoc tempore veram & naturalem syllabarum quantitatem; sed hunc defectum commode suppleri censent accentuum observatione.*

At

At postremum hoc etiam vulgo negligitur, miscenturque quadrata rotundis, longa brevibus, prout se thema musicum seu harmonicum offert; cui haud raro iam perfecto verba demum innectuntur, quæ necesse est languescere, omnique destitui energia.

Secundum VOSSIIUM musici veteres triplicem fecerunt vocis motum, *continuum*, *diastematicum*, seu intervallis discretum, & *medium* inter utroque. *Continuum* ad vocem loquentium refert: *diastematicus* proprie ad musicam pertinet. „Cantantium autem vox (inquit) debet habere inter-^{Pag. 39.} intervalla non sonorum tantum, sed & temporum, ita ut singuli pedes & singula membra exacte distingui possint; aliter enim olim si fieret, non canere, sed loqui dicebantur. Erant quidem etiam olim aliqua cantica, quæ ἀπνευσί & velut uno spiritu absolverentur, sed levia & nullius pretii, vixque alium usum habentia, quam ut cantui diastematico velut nævi quidam permixta, maiorem adferrent ornatum. Ille autem cantus ab antiquis maxime probatur, qui fit non ἀποτάδην, sed κατὰ νόμα, non continuus, sed in partes & membra distinctus. Hodie id fere negligitur, postquam sublato metro & carminum dimensione barbarus & inconditus successit cantus.“

Hymnos sacros URBANUS VIII. metricis legibus restituit: „Hym-<sup>Hymni me-
trici ab UR-
BANO VIII.
P. restituti.</sup> ni (inquit in bulla *Divinam psalmodiam*) paucis exceptis, qui non me-
tro, sed soluta oratione, aut etiam rhythmo constant, vel emendatio-
ribus codicibus adhibitis, vel aliqua facta mutatione ad carminis & lati-
nitatis leges, ubi fieri potuit, revocati, ubi vero non potuit, de inte-
gro conditi sunt, eadem tamen quoad licuit servata sententia.“ Lau-
dat hunc pontificem Meccenatem suum Io. Bapt. DONIUS in epistola dedi-
catoria *lyra Barberina*, quod illius incomparabili ingenio doctrinaque
multiugi, mascula illa castaque poesis, quam tantopere admirabamur
in priscis, sua ætate rursus refloruerit. Ipse haud dubie ea in re Ponti-
fici, restituendo veteris musicæ decori intentissimus, operam navavit; quod
paullo post innuit, his verbis: „Quo consilio rem novam, ac nemini
hactenus tentatam aggressi sumus, ut de tota ratione modulandorum
carminum latinorum iusto commentario tractaremus: in quo præter alia
multa, ut parum hodie nota, sic ad veterem musicæ præstantiam, ac ma-
iestatem in usum revocandam necessaria, nisi me animus fallit, vulgo
innotescunt: tum illud præcipue apparebit, quam sapienter ac providen-
tissime, ut omnia, Sanctitatis tuæ iussu hymni sacri metricis legibus resti-
tuti sint nuper, sine quibus videlicet præcipua sui parte, quæ rhythmus
est, mutila, ac deficiens musica facultas videri possit.“

Idem

Idem passim hoc inculcat, præsertim vero in opere *de præstantia* T. L. p. 142. *musicæ veteris* hinc etiam argumentum petit: „Melopœiæ ἐκ τῆ ἀντιστάσεως, (inquit) respondet rhythmopœia; effectricis musicæ non obscure & ipsa pars: cuius antiquus status & constitutio quantum recenti huic præstet, non difficile probatu est. Nam cum ex tribus summis rhythmorum generibus, quibus prisca artifices utebantur, parili, duplo, & sexcuplo, sive sesquialtero (quæ aliis nominibus vocantur *Dactylicum*, *Iambicum*, *Pæonicum*) tertium nobis desit, ex prioribus duobus quodammodo compositum; quid superest, nisi ut nostram egestatem, ac negligentiam agnoscamus? Mirum, scio, & hoc cuiquam videbitur; verumtamen auctor ei sum, ut vel ὁδὸν ἀποργῶν inspiciat, quæ super hac re DONIUS noster (ita is ipse in dialogo loquitur) appositis etiam exemplis differuit in annotationibus suis ad compendium de generibus ac tonis musicæ. Quare si ulla in re, hic certe, hodiernorum musurgorum incredibilem quamdam oscitantiam mirari licet; qui cum infinitis prope rhythmicorum temporum notis, ut nudius tertius dicebam, suos referferint libros, ac maximam rhythmorum varietatem possidere se putent; si res ad calculum redigatur, valde inopes reperiuntur.“

Iam GLAREANUM audiamus: „Ego tenorem requiro, quem unus vel solus secum personet, vel aliis accinat, vel quem multi simul, sed unum intonent, quemadmodum in choro sacri hymni ac psalmi adsolent. Præterea eum requiro; qui brevibus longisque syllabis sua det tempora, quod in choro hodie, mirum, cur non observetur, olim, ut puto, non neglectum; unde adhuc puto esse, ut non nunquam uni longæ syllabæ plures datæ fuerint notulæ, quamquam posteri hoc ita deinde neglexerunt, ut brevibus pariter ac longis promiscue plures dederint notulas.“ Laudat postea FRANCHINUM, & suæ ætatis cantores, ad syllabarum differentias ostendendas brevibus ac semibrevibus usos notulis: tum priscos illos, qui, ut „affectus exprimerent, magis harmonias verbis aptabant, quam aut mensuræ aut numeris verba; quanquam omni carmini sua quædam est mensura, sed non profus; ut nunc exigunt musici. Sunt & notulæ affectuum, quas lectoris iudicio examinandas relinquo.“

Hoc vero maxime est, quod sibi proponere debet, qui musicæ pro ecclesiastico usu pangendæ modulandæque operam collocat, ut ad pietatem affectum commoveat, eumque animi sensum, quem propositum thema continet. Idque nonnunquam faciunt optimi quique satis feliciter hodieque, quos *ad textum componere* dicimus; sed deest plerumque vis ac
energia

energia illa, de qua hic loquimur, deberetque musicæ mensuratæ esse vel maxime propria, si imitaretur musicam veterem rhythmicam metricamque. Affert GLAREANUS quædam modulationum exempla tum sua, *Pag. 187.* quas nimirum dicit, se iuvenem in HORATII odas finxisse harmonias; cum etiam Roberti GAGUINI celebris *Francicarum* historiarum scriptoris, elegiaci carminis harmoniam *plenam fletu & lacrymis*: atque Hermannum BUSCHIUM insignem illa ætate poetam memorat, ad *Ionicum* cantantem suam *Floram*. „Carmen erat (addit) heroicum de laudibus inclytæ urbis *Agrippinæ*, quo intra annos octingentos, non puto, quidquam conditum elegantius, quod & ipsi litterarum principi D. ERASMO aliquando visum fuit. Et ipse etiam BUSCHIUS illud idem carmen ad eum, quem dixi modum, non minus graviter, quam eleganter decantavit coram universitate *Agrippinensi* anno a Christo nato M. D. VIII. quem ego tunc adolescens viginti annorum magna voluptate audiui.“ *P. 187.*

IV. Hæc idcirco commemoranda duxi, ut studium melopoetarum notulorum excitarem ad rhythmopoesiam, fere neglectam in ipsa musica mensurata seu figurali, quæ suapte natura ad hoc accomodata est. Notularum quippe differentia supplere potest in musica sacra quodammodo rhythmum & metrum, si quidem illa sua themata rectissime ex sacra scriptura repetit, quæ metro ac rhythmō carent. Nihilominus vero videas peritiores musurgos proxime elapsum sæculorum maximam vim musicæ suæ addere ex syllabarum quantitate, accentu prosodico emphaticoque notis & melodiæ apte innexo applicatoque, antequam soli fere celeritati studeretur, ac musica figuralis in minimas dissiliret particulas. A sæculo decimo quinto, sunt, qui epocham musicæ figuralis repetendam putant, annum idcirco iubilæum meditati in gratiam DUNSTAPI *Angli*, qui circa anno 1440. floruit, excoluisseque musicam maxime dicitur. Tunc vero ac diu adhuc postea duæ tantum mensuræ seu temporum agnitæ sunt species, perfecta nimirum trium, altera duorum, quam imperfectam dixerunt. Tempus, modus, ac prolatio figebant notarum valorem. „Tres sunt gradus musicales (inquit LISTENIUS) scilicet modus, tempus, & prolatio. Modus debita mensura longarum & maximarum. Est enim in notulis (quemadmodum in cæteris rebus) secundum temporis mensuram, & numerum notularum semper observandus modus, quem a moderata modulatione dictum putant. Hic in ordine graduum recte primum fortitur locum, quod in primas ac præcipuas notulas, utpote maximas & longas vim suam exercent. Tempus proximum, quod in pro-

Musica figuralis primitus simplex;

De musica mensurabili
P. II. c. 4.

ximas & breves agat. Prolatio vero postremum, quod posteriores semibreves & minimas consideret, tot enim antiquitas notulas habebat, quibus singillatim hos gradus tribuebat, ut singuli in singulas, tanquam sibi proprias, non promiscue in omnibus, agerent."

Postea ultra
modum au-
cta.

Iam quidem tunc ab hac simplicitate abitum est, sed non tanto, ut deinceps, excessu. Adhuc magis suæ definitioni respondebat musica figuralis, quam talem ponit laudatus LISTENIUS: „Musica figuralis est musicalium graduum ac proportionum sub certa mensura figurata cantandi scientia. Hæc constat (addit) variis planeque dissimilibus notarum, pausarum, ac signorum figuris. Figura est ipse habitus seu dispositio, qua notæ & quælibet pauasæ liquido cognosci queunt. Notarum vero alia simplex, alia ligata, alia minor dicitur.“ Longum vero esset percensere, quantis ambagibus institutio musicæ figuratæ involuta, quam confusa & intricata fuerit; quod adolescente adhuc sæculo XVII. queritur Io. Bapt. DONIUS lib. I. de *præstantia musicæ vet.* etsi tunc magna iam obsoleverit parte. „Iam vero (inquit) quot inutiliter paginas implent tam multis fusissime tradendis, quæ tanquam supervacua prorsus, ac nullius plane usus, non heri atque hodie obsoleverunt? Quotus quisque, quæso, eorum est, qui regulas illas concentuum innumerabiles, quas nemo unquam memoriter comprehendere potest, usque ad fastidium in sua scripta non congerat? Qui non passim legentium oculis ingerat, tanquam pulcherrima quædam ornamenta chartarum, & quasi vermiculati operis speciem, tot inanissima schemata temporum rhythmicorum? qui non illa toties recoquat, quasi brassicam quamdam, quid sit Modus, Tempus, Prolatio? quotve sint eorum combinationes ac formæ, in maiores, minores, in perfectas atque imperfectas, futili subtilitate distinctæ? quæque, si utilitatem requiras, nulli plane usui sunt; si proprietatem vocabulorum, nihil minus significant, quam quod significare primo aspectu videntur. Mitto tot claves, tot ligaturas, tot proportionum species, tot pausarum signa, tot punctorum genera, Perficientia, Augentia, Discernentia, Alterantia; cum regulis, exceptionibus, atque observationibus pene infinitis, circa notarum, quem vocant, valorem, atque usum; ut ne a consummatissimis quidem hac in arte satis probe teneantur. Mitto tot alia pene innumera, quibus suos inferciunt libros, legentium otio abutuntur, bonas horas male perdunt, ac suam demum produnt stupiditatem. Quodsi vocabula, ac loquendi formulas perpendere paullisper velimus, quodnam, obsecro, scriptorum genus tot verborum fordibus, & quisquiliis

T. I. opp.
p. 88.

liis adeo scatet, ut quorundam musicorum, & quidem non de vulgo ac trivio, sed maxime insignium atque illustrium? “ Affert deinceps quædam exempla ex FRANCHINO, ipsoque GLAREANO. a)

a

V. Notarum simplicium figuras, unde musicæ figuratæ nomen est, censet laudatus LISTENIUS numero octo, ex quibus maxima 8. longa 4. brevis 2. semibrevis unam mensuram, quam *tactum* vocamus, valent; reliquarum quatuor prima, seu minima, dimidiam; semiminima quartam; fusa octavam; semifusa decimam sextam, ut hodieque, partem eiusmodi *tactus* expleat. b) Addit vero: „Tres posteriores species unacum suis pausis magis musicis instrumentis propter suam celeritatem, quam humanæ voci, competunt. Sunt enim a neotericis superioribus illis (quibus veteres contenti fuisse leguntur) tanquam supplementum adiectæ, non quod non plures & subtiliores excogitari queant, sed elegantioris ac suavioris melodix gratia.

Cumulis
eius signis seu
figuris.

b

Vellem hæc verba notarent musici nostri, quibus adhuc, ut videre est apud Io. Bapt. MARTINI, binas minuritiones addere (croma & femicroma vocant, quas veteres fusam & semifusam, ut hæc nomina servant, quas triplici quadruplicique linea dispescunt notas) visum est ad ostentationem saltem celeritatis, non elegantiam suavitatemque musicæ, aut decentiam certe & gravitatem musicæ ecclesiasticæ. GLAREANUS lib. III. cap. 1. postquam dixisset, septem esse, quarum in frequenti cantu sit usus, notarum figuras a maxima usque ad fusam, ad finem addit: „Organarii vero, alique plurimi, qui instrumentis utuntur musicis, etiam fusam diviserunt, ut facerent octavam notarum figuram, quam semifusam vocant quidam, varieque pingunt, maxime tamen altero adiecto unco fusæ. “

Storia della
musica T. II.
p. 252. &c.

PUTEANUS in *Modulata Pallade* ed. 1599. iam missis aliis, quinque agnoscit notas suo tempore usitatas, duas candidas, reliquas *colore noctis*, quarum ultima scilicet semifusa. CLAUDIUS SEBASTIANI tamen Organista *Metensis*, nempe iam an. 1563. ponit insuper notam cum triplici unco, quam fusellam vocat c. 8. & 12. operis, quod inscribit: *Bellum musicale inter plani & mensuralis cantus reges de principatu in musica provincia obtinendo contententes*, Argentorati ed. FRANCHINUS, cuius *Practica musica Mediolani* an. 1496. impressa est, lib. II. c. 4. prodit, variasse adhuc sua memoria nomenclaturam harum minierarum notarum. Dum vero lib. I. c. 2. notas cantus plani descripsisset, subiungit: „Sunt &, qui notulas huiusmodi plani cantus æque describunt & commensurant figuris mensurabilis considerationis, ut longas, breves, ac semibreves, ut constat in symbolo cardineo,

Pag. 117.

M m 2

&

a) Addi potest exempli loco integer tractatus di Giovanni SPATARO musico Bolonese, nel quale si tratta de la perfectione da la sesqualtera producta

in la musica mensurata exercitate.

b) Aliam posteriorum notularum nomenclaturam vid. apud modo cit. SPATARO c. 4.

& nonnullis profis, atque hymnis: quod potissime ad ornatorem modulorum pronuntiationem ipsa diversitate concipiendam celerrime prosequuntur.

Frustra tentata earum mutatione.

2

VI. Inter eos, qui nuper alia notis vulgaribus signa substituere in animo habuerunt, semet etiam nominat *I. Rousseau*; sed facti se poenituisse, satis ingenue confitetur v. *Caractères de musique*. a) V. *Notes* breviter quidem iterum mentionem facit systematis, quod excogitavit *SAUVEUR*, explicatumque habetur in commentariis *Academiæ scientiarum* an. 1721. alterumque *DEMAUX* aliquot post annis; suum autem (quod edidit singulari dissertatione *Dissertation sur la musique moderne*, edita an. 1743.) hic pluribus recenset, atque etiam ad calcem sui lexici modulationem ad hæc signa seu characteres novos expressam in specimine Tab. litera F. insignita exhibet.

Syllabæ, quas solmificationem vocant, varie auctæ & immutatæ.

De divina psalm. cap. XVII. §. 3. n. 1.

VII. Idem hic auctor, qui, ut insignem aliquem locum inter ventilatos illos grandes spiritus, superbix scilicet & impudentix, vendicaret, superos acherontaque commovit, ut solent, subtilitate quadam ingenii cum fronte perfricta, pectoreque æneo: nihilominus dum historica tractat, perinde ac antesignanus suus *VOLTAIRE*, desperare solet, ac esse etiam aniliter fabulosus. Is dum in lexico suo musico de syllaba *Si* vulgato hexachordo ut, re, mi &c. in *Galliis* addita, agit, mire rem confundit. *Cardinalis BONA*, postquam *GUIDONI Aretino* sexachordum illud tribuisset, mox addit: „Hoc item sæculo *Erycius PUTEANUS*, vir eruditissimus & omni doctrina refertus, duobus editis libellis ad sex vulgares notas septimam adiungere conatus est, ut omnes vocum mutationes tollantur, quæ pueris maius negotium in cantu discendo faceffunt; & hoc modo praxis musicæ multo facilior reddatur.“ *ROUSSEAU* præterquam quod, nescio, quem certum *Van der Putten*, qui tamen ipsissimus *PUTEANUS* est, in orbem protrudat; non solum alium fingit *Erycium DUPUIS* (quem facile licentia *Gallis* familiari alterandi nomina, *PUTEANUM* eundem esse divinare potuisset) sed crassiori errore eum ipsum etiam *GUIDONI Aretino* a *Card. BONA* cœvum dici, asserit his deceptus verbis *hoc item sæculo*: queis tamen *BONA* suum, quo vixit, sæculum decimum septimum intelligit. Edidit quidem *PUTEANUS Mediolani* iam anno 1599. libellum de hac re sub titulo *Modulata Pallas, sive septem discrimina vocum ad harmonicæ lectionis novum & compendiarium usum*

a) „De ce nombre ont été *PARRAN, SOUHAITI, SAUVEUR, DUMAS (DEMAUX)* & moi-même. Mais comme, au fond, tous ces systèmes, en corrigeant d'anciens défauts, auxquels on est tout accoutumé, ne faisoient, qu'en

substituer d'autres, dont l'habitude est encore à prendre; ie pense, que le public a tres-sagement fait de laisser les choses comme elles sont, & de nous renvoyer, nous & nos systèmes, aux pays des vaines speculations.“

usum aptata & contexta, cum in Italia degeret iuvenis adhuc, ut ubique se prodit, multa quidem eruditione venatus mysteria numeri septenarii ad propositum suum; de quo serio magis appositeque ad rem pagina tandem quinquagesima quarta sic disserit: „Redeo in viam: senæ illæ notæ sic inventæ usum sui apud musicum passim gregem, sed tardum admodum difficilemque præbent. Quæ enim mora mutationum, confusio clavium, substitutio vocum? Videas plerosque atque indigneris, bonam ætatem impendisse huic arti: & exiguum tamen profecisse, perfectis annis prius, quam istiusmodi lectione. Difficultas scilicet obstat, annulumque interdum penitus denegans, interdum præcipiti iam ætate conferens, remoram plerisque facit. Ego tollam: cursumque universum facilem & expeditum reddam, levi quodam diverticulo sive flexu: nec in transversum abire penitus est animus; sed vada, & eminentes illos scopulos æquoris musici devitare. Hactenus quidem, ut dixi, sex veluti notarum velis *Harmonica* mota & promota: velis, inquam, quæ nunc insinuari opus, nunc expandi, nunc obliquari, misceri nonnunquam, atque commutari pro ratione cursus, & vocalis *Aeoli* flatu. Ego adiungo, & molestias istas fugiens (sine schemate loquor) notarum numerum augeo: senis receptis, ut *Pallas modulata* fiat, comitem unam adiicio, ex eodem illo hymno: Bi scilicet: *Solve polluti la Bii reatum*: Ordinem eundem servo: *ut, re, mi, fa, sol, la, Bi.*“

Mirum fane est, id non primo statim harum syllabarum inventori, aut saltem nemini alii tractu sæculorum in mentem venisse, ut sic scala musica completa docentium discentiumque tædium & laborem, unica addita syllaba, levaret, confusionemque ex continuis mutationibus tolleret. DONIUS in *progymnastr. musicæ partis vet. restit.* lib. II. MAILLARDUM citat scribentem, ante PUTEANUM alios *Si & O* adiecisse, ut in totum octonæ essent: quam methodum merito quidem PUTEANUS contempserit: qui nihilominus primam additionem septimæ syllabæ sibi tribuit in conclusionem opusculi, *viam hanc novam aperuisse, stili acumine æquasse, publicam remotis sentibus itionem. Utinam mens iis, qui instituunt iuventutem, hac docendi non deesset ratio, aut modus inducendi.* Id ardentius sane instantiusque egit PUTEANUS, edito iterum libello an. 1602. iam *Musathena sive notarum heptas* inscripto. Quo ipso anno Sethus CALVISIUS in *Germania* nostra idem saxum volvit in libello, quem inscripsit *compendium musicum* anno 1612. recusum sub titulo *Musica artis præcepta nova & facillima*.

Atque eodem etiam anno Ioannes
M m 3 LIP-

LIPPIUS in synopsis musicæ novæ pro septem vocalibus stetit. CALVISII vero partes, quas *Hippolytus* HUBMEIER *Göttinganus* pædagogiarcha impugnavit, defendendas suscepit GIBELIUS.

Pag. 4.

T. I. Hist. de
la musique &
de les effets
p. 17.

Hæc apud nos agebantur, dum in *Italia* iam 1614. monachus quidam *Olivetanus* BANCHIERI, in libro seu *cartella di musica*, ut testatur ROUSSEAU, etiam pro additione septimæ syllabæ operam navavit, qui *Bi* vocat b. quadratum, *Ba* rotundum, uti *Galli Si*, & *Sa*. In *Gallia*, teste MERSENNO, facile agnita est eius additionis necessitas ob mutationes evitandas; sed primum varia fuerunt vocabula *ci*, *di*, *ni*, *si*, *za* &c. LEBEUF qui anno 1741. edidit suum tractatum historicum & practicum de cantu ecclesiastico, dicit, necdum tum sæculum & dimidium elapsum fuisse, ex quo syllaba *Si* in *Gallia* sit adoptata. Addit: *l'inventeur de cette syllabe si nécessaire ne s'est point fait connoître. Les uns disent, que se fut Le MAIRE, d'autres disent, que se fut METRU, d'autres enfin disent, que ce fut M. DUPUY.* Sub hoc ultimo nomine latet laudatus PUTEANUS, uti videre est apud BONNETUM in *hist. mus.* ed. 1725. *Io. des MURS*, quem putat vixisse an. 1553. idem esse videtur, de quo libro superiore, *Ioannes de MURIS*, cui, sunt, qui aliquid in hac re adscribunt. Ac ROUSSEAU quidem, qui eius *Mss.* trivit, has, sed sex tantum, syllabas *Pro, to, do, no, tu, a*, ei tribuit. Addit BONNETUS, mutationes quasdam in hac re *Franciscano* cuidam tribui; probabilius tamen iam laudatum METRU circa an. 1675. fixisse syllabam *Si*, dum alii etiam in *Gallia*, teste MERSENNO, novas omnes fecerunt E. g. *Va* seu *Ta, Ra, Ma, Fa, Sa, La, Za*. Uti habent *Belgæ* suas has *bo, ce, di, ga, lo, ma, ni*, iam MERSENNO & KEPLERO memoratas. Nuper SAUVEUR has syllabas *Pa, ra, ga, da, so, bo, lo, do* adoptavit. De BOISGELOU ad supplendas notas alteratas per dieses hanc seriem integram ponit *ut, de, re, mi, fa, sol, be, la, si*, uti videre est in lexico apud ROUSSEAU. Univerſim vero non obtinet, quod idem perhibet, apud nos loco syllabarum litteras *A, b, c* &c. in usu esse, qui variat.

Iam laudatus GIBELIUS adiecta *Guidonianis* syllabis septima *ni*, pro chromaticis illis intervallis has syllabas effinxit *Di, Ri, Ma, Fi, Si, Lo, Na*. cum aliquamdiu his ^{la be ce de me fe ge} A B C D E F G usus esset cum *Dan. HIZLERO*, quæ litteris, quas claves etiam vocamus, magis consonant. Sunt plerique ex *Germanis*, quos plures adhuc recenset MATTHESON in longo, quod cecinit syllabis *Guidonianis*, epicedio, qui cum *Ambrosio PRO-*

Das beschüzte
Orchestra

ETIO putent, abiectis omnino syllabis, satius esse solis uti litteris : secus ^{zweyte Eröff-} ac GIBELIUS contendit, syllabas putans ad pronuntiandum, instituendam- ^{nung P. II.} que iuventutem aptiores, ut refert *Laur. MIZLERUS* in *bibl. mus.* Ad- ^{c. 2.} dit vero, hodiernam experientiam contrarium docere, dum iuventus an- ^{T. I. P. III.} te omnia secundum litteras instruitur, moxque bono profectu statim ad cantum ipsius textus inducitur. Sunt hodie, qui syllabas *Graunianas* *da, me, ni, po, tu, la, be* ideo præ aliis adoptandas existiment, quod non solum vocales omnes suo ordine, verum etiam consonantes duras & liquidas complectantur. a) Passim vero adhuc antiqua cantilena hexachordi obtinet, quod aliorum sententia melius ad tetrachordum redigeretur : veluti apud *Anglos* solummodo quatuor syllabas usu obtinere, ROUSSEAU memorat, more *Græcorum*, apud quos teste *Manuele* BRYEN- ^{Apud Wol-} NIO iuxta systematis diatessaron tres species, gravium sc. mediarum, & ^{lis. p. 384.} auctarum vocum, prima est, quæ a Barapycnis continetur ; ut ab hypate-hypaton, ad hypate-meson : secunda, quæ a mesopycnis ; ut a parypate-hypaton ad parypate - meson : tertia, quæ ab oxypycnis, ut a lichanos-hypaton ad lychanos-meson. Quo compendio mutationes non tantæ confusio- ni obnoxie esse videntur. Iam memoravi, *Io. Bapt. DONIUM* id contendere, ut *Græcorum* more quatuor tantum in tirocinio adhibeantur syllabæ ; quod is magna contentione agit iam laudato libro II. *Progymnastica musica pars veterum restituta*. Ubi etiam se haud invito aptiores syllabas excogitari, atque ad veterum morem disponi posse, confitetur. Attingit etiam, præter usitatum diatonicum genus, chromaticum & enharmonicum.

VIII. Medio ævo æræ christianæ operosa adhuc monochordi divisio ^{Scala musica} magnam partem institutionis musicæ conficiebat, ad consonantiarum in- ^{cum suo tem-} tervallorumque musicorum in progressionem harmonica investigandum or- ^{peramento.} dinem, atque firmandum pro genere diatonico temperamentoque illo, quod ipsa vox humana suapte natura dabat. Rem cum primus ratio- num harmonicarum indagator PYTHAGORAS ad canonem mathematicum exigendam existimaret, ARISTOXENES postea, ARISTOTELIS discipulus, au- ribus diiudicandam existimavit ; plusculum quidem, ut postea PTOLOMEO & DIDYMO est visum, medium tenentibus : ut tamen multa adhuc huic nostræ ætati relinquerent circa temperamentum hoc recte definiendum, quod instrumenta nostra musica tum enchorda, cum organa pneumatica attinet.

Pri-

a) Vid. HILLERS Anweisung zum musicalisch-richtigem Gesange. Initio huius operis T. I. p. 15, memoravimus, *Ægyptios* vocales adhi-

uisse. Ex vero an usum habuerint, de quo nunc agimus, nunc non disputamus. Eius certe rei nullum, quod sciam, vestigium superest.

Primumque superiore sæculo MERSENNUS, alique postea, quos ROUSSEAU in lexico h. v. citat, LOULIE, SAUVEUR, RAMEAU, rem quam accuratissime sunt persecuti; quibus d'ALEMBERT iungi potest, qui nuperrime in *P. I. cap. 6. elementis musicæ theoreticæ & practicæ* studiose de hac re agit, passimque nostri tum theoretici, cum practici auctores. Nec organopœi hac doctrina in praxi carere possunt; etsi eam non semper instituant ad monochordum, quod hic iterum usum præstat multo subtiliorem, quam olim ad consonantiarum intervallorumque simplicem genesin, quando genus solum diatonicum syntonum usitatum in ecclesia christiana fuit: ac quidem cantu *μονοτόνω* progressionem simplici & uniformi, ita ut primum a sæculo XI. ad evitandum tritonum b. molle a quadrato distingui ceperit.

GLAREANUS lib. I. dodecachordi c. 2. FRANCHINO tribuit, quod b quadrato hanc formam h̄ quam etiamnum habet, dederit: ut esset discrimen duarum vocum *mi* & *fa* in octava, inque clave b. fa h̄. mi. Qui sæculo vergente XIV. commentarium edidit in librum *Flores musicæ artis* Petrus HERPIUS, qua ratione ad suam usque ætatem processum sit, exponit, qua demum littera F. infra in monochordo addita sit cum voce *ut*: „ne (inquit) ullus defectus infra in cantu b. molli permaneret, sicut etiam supra extra manum & in monochordo circa finem prope magadam poni poterit *e la*, sive *e* littera cum hac voce *la*: ne tertius *b* duralis cantus patiatur defectum ultimæ vocis, scilicet *la*. Ulterius notandum, quod plura semitonía in lyra, monochordis, & organis sunt necessaria, sicut infra quaslibet duas claves, quæ tonum faciunt invicem, semitonium poterit poni.“ Tali modo conformatum est organum Io. KECKII, quod ex Msc. exhibemus; qui etiam in dimensione semitoniorum prolixior est in opusculo *de musica*, etsi illud ad cantum tantum planum seu choralem accommodatum sit, ubi eiusmodi semitoniorum nulla necessitas est; nec illa quidem, quam quidam euphonix gratia, præsertim in clausulis seu cadentiis, generi diatonico ob tritonum propriam statuunt; ego vero ob interludens organum in concentu harmonico, quem dicimus a simplici melodia distinctum, adscititiam esse existimo.

An aliquid de veteribus generibus chromatico & enharmonico participet? *Grosse gen. Baß - Schule* n. 125. &c.

IX. Sed leve est hoc: altioris vero indaginis, an ita temperatum systema nostrum hodiernum, semitoniiis maioribus minoribusque alteratum, quidquam commune habeat cum veteribus dudum deperditis musicæ generibus chromatico & enharmonico. Indignatur Io. MATTHESON iis, qui id in dubium vocarunt aut negarunt. Sed GLAREANUS in præfatione dodecachordi, „mirari sæpius soleo (inquit) cum nostra ætate chromatico

matico vel enharmonico, duobus apud veteres frequentibus modulandi generibus, nemo utatur; omnes tamen huius ætatis musicos subinde inculcare, & prope magis anxie de eis præcipere, quam de diatonico, quo nunc solo utimur.“ In eandem sententiam locutos ARCUSIUM, ZARLINUM, LIPPIUM inducit MATTHESON: nihilominus intervalla generis chromatici, scalarumque diatono-chromaticam modernam protrudit, calculo seu dimensione sua distinctam. Hæc, eaque quæ accuratius adhuc d'ALEMBERT in *elementis musicæ theoricæ & practicæ* de omnibus his generibus digessit, si ad ea exigantur, quæ habet WALLISIUS in appendice ad veteres scriptores musicos *de veterum harmonia ad hodiernam comparata*, apparebit, quo adhuc intervallo distent vetera illa genera, chromaticum & enharmonicum, pura a nostro chromatico diatonico mixto, succedentibus nimirum alternantibusque tonis & semitoniis, siquidem ita nominare lubeat: quod quidem aliqua ratione posse fieri, haud inficior, modo cum veteribus non confundantur moderna. Cumque vetera illa ob difficultatem, ac molliem fuerint antiquata, non est, ut ea revocanda affectemus, pro musica præsertim ecclesiastica. Ea ad quæ laudatus d'ALEMBERT in genere enharmonico provocat, exempla, quæ ipsa rara esse asserit, aliis discutienda relinquo, qui theatralem musicam tractant, unde ea sunt petita.

Grosse Gene-
ral-Buch-
Schule
n. 221. &c.

P. I. c. 18.
&c.

P. II. c. 14.
p. 163. &c.

pag. 205.

De poemat.
cantu & vi-
ribus rhyth-
mi p. 119.

Neque vero ad ea genera accommodata sunt organa nostra, quantumque tonorum semitoniorumque varietate distincta, perinde ac omnia alia instrumenta musica, quæ artificio structuraque fixum reddunt sonum. „Sane (inquit If. Vossius de enchordis) quamdiu nerveis istiusmodi compedibus colla instrumentorum adstringuntur, fieri non potest, ut vel chromaticum, nedum enharmonium genus reviviscat. Si velimus, ut antiquæ musicæ splendor in sæculum transeat, relegandi sunt isti obices, quibus toni distinguuntur, construendæque sunt instrumentorum cervices vel ex ebore, vel ex alia candicante materia, quæ commode patiat, ut lineis diversi coloris inscribantur non solum tonorum, sed & semitoniorum, & diesium intervalla: id si in ea, quam veteres tradidere, fiat ratione, & insuper dociles & arguti accesserint digiti, utique diuturna & continua exercitatio præstabit, quod hodierna nequeunt præstare instrumenta. Stultum est credere vel affirmare, non posse tam minuta intervalla digitis frequentari, si enim toni exacte possint inveniri, utique etiam invenientur hemitonia, & minora intervalla; nec difficilius hæc, quam istos reperire, unum quippe si noveris, iam omnes noveris. Quod vero inquit, etiam hoc tempore reperiri organa & clavicymbala, ut vocantur, quæ hemitonia tonis permixta habeant, illud quidem verum; hæc ipsa tamen

ostentationi potius, quam utilitati inserviunt, cum non habeant continuam seriem, ita ut ab uno genere transitus fieri possit in aliud, quod tamen in plerisque veterum instrumentis factum fuisse notius est, quam ut explicari debeat.“ Exstat hodieque eiusmodi instrumentum *Florentiæ* ZARLINI, de quo se tractaturum in historia musica promittit D. BURNEY, qui instructionem, quomodo tractandum sit, manu ipsa ZARLINI instrumento inscriptam descripsisse se narrat Vol. I. *diar. Itin. mus.* p. 190.

Constat, molitum fuisse instrumentum huiusmodi, SALINAM Petrum, item de VALLE directore Io. Bapt. DONIO, & alios, quos KIRCHERUS nominat in sua musurgia, qui etiam eiusmodi compositiones musicas facere tentarint: quos ipse nihilominus ridendos esse arbitratur, falsa quadam imaginatione persuasos, in plurium vocum concentu chromaticas & enharmonicas melothesias puras commode fieri non tantum posse, sed iis ad affectus concitandos nihil efficacius dari posse. Sic DONIUS de *præstantia musicæ veteris*: „Fatendum est (inquit) in magna rei non levis ignoratione ad hanc diem musicos nostros esse versatos, qui, nisi id eos DONIUS docuisset, nondum animadverterant admistionem illam extraneorum phthongorum (quos diesatos & bemollatos barbari vocant, vos politiores enharmonios & metabolicos, ut opinor) non generis esse, sed toni; ac proinde quicumque intra hos centum annos in suis melodiis usurpare eos ceperunt (quod præ cæteris *Venusinus* princeps facitavit) non chromatici generis sonitus, atque intervalla (si pauca quædam loca exceperis) multoque minus enharmonia, sed metabolicos potius cantus, ex peregrini cuiusdam atque extranei toni chordis compositos, confuse tamen nulloque certo ordine, usurpasse.“ Passim hanc materiam attingit DONIUS in suis operibus: potissimum autem huc pertinent tractatus *sopra il genere enarmonico, l'altro sopra gl'instrumenti di tasti di diverse armonie con cinque discorsi il primo de sintono di DIDIMO & di TOLOMEO. Il secondo, del diatonico equabile di TOLOMEO. Il terzo, qual spezie di diatonico si usasse dagli antichi, e quale oggi si pratici. Il quarto, della disposizione, e facilità delle Viole diarmoniche. Il quinto, in quanti modi si possa praticare l'accordo perfetto nelle Viole diarmoniche, con alcune modulazioni di tre generi &c.* Io. Bapt. MARTINI in nostro contrapuncto mixturam saltem aliqualem agnoscit diatonici syntoni cum chromatico DIDYMI (quod diatonico proxime accedere iam alibi diximus) limitatam tamen ad unum solum ex ambobus.

*Storia della
mus. T. II.
disp. III. pag.
318.*

Stilus noster
metabolicus

X. Metabolicum vero recte vocant stilum scalamque musicam ævi
poste-

posterioris, ex mutatione generis pure diatonici, multiplicationeque femi- olim musica
ficta dictus.
toniorum; unde fit, ut musica vertumni initar de uno in alium tonum
transeat, nec uspiam subsistat, aut firmam figat sedem. Inde vero erro-

rem vulgi musicorum iam notavit KIRCHERUS, quod omnes illas cantilenas, Lib. VII. c. 9.
quas variis signis $\times$ b. $\natural$ notatas intuentur, perperam chromaticas aut en-
harmonicas esse putent. Apud paullo antiquiores musica hæc seu can-

tus *fictus* appellabatur. „Est igitur (inquit Nicol. LISTENIUS in Musica
cap. 7. quod inscribit *de ficto*) musica ficta cantus contra scalæ situm edi-
tus, hoc est talis, in quo voces debitos suos locos non sortiuntur, velut
cum *ut* in E, *re* in F. *mi* in G &c. aut secus canitur. Fingit enim hæc
in quacunque clave quancunque vult peregrinam vocem, contra clavis
naturam & proprietatem, cuius mutatio & evitatio, in plerisque cantilenis
est transpositio. In quibusdam sine discrepantia omnino mutari nequit.“

Hæc brevissime ille in re, inquit *non admodum obscura, cuiusque non sit
permagnus usus.* Et tamen in hac re, qua hodie nihil fit frequen-

tius, iam tunc temporis notantur GLAREANO ecclesiastici, qui „in trans- Dodecach. lib.
I. c. 12.
ponendis cantilenis immodica utuntur licentia, qua utique carere poterant.

Quid enim necesse est propter unam alteramve fictam voculam totum
transponi cantum? præsertim cum hæ consuetudine magis quam ratione
introducantur.“ Id se cavisse in suo opere, statim in præfatione profitetur,
quantum licuit: nam modi diatonici facti ad unisonum cantum seu melo-
diam in harmonico nostro plurium vocum concentu in sua puritate con-
servari nequeunt; unde etiam tam in theoretica, quam practica musica
fere negliguntur illa modorum discrimina. De nimia ea in re licentia,
nostra memoria, duumviri Io. Ios. Fux, & P. Meinradus SPIES in stilo
saltem ecclesiastico passim queruntur, ille in *gradu ad parnassum*, hic in
tractatu *musico compositorio practico* statim in proœmio.

XI. Laudatus Ios. Fux parum curans plagalium & authentorum modo- Modi musici,
eorumque
numerus.
rum distinctionem, sex tantum constituit, quos duodecim restituere GLAREA-
NUS tanto molimine est aggressus: quique Isagogen in musicen GLAREANI
edidit cap. X. quod agit *de fine, exspatiatione, agnitione, & permixtione*
tonorum, tanquam rem singularem affert, dum „PETRUS Plutenſis sym-
phonistes (inquit) nostra ætate clarissimus septimum tonum cum octavo
in unam cantilenam pulchre coniunxit. Et Iacobus HOBRECHTH ingenio-
sissimus primum & secundum. Quoties autem hoc fit, dicuntur permi-
ſceri toni, quod facile videbit, qui diapason species memoria tenet.“
Atqui vero eo fundamento dodecachordum suum GLAREANUS firmat, ac Lib. II. c. 6.
intruit: *Quod, inquit, necesse sit ponere duodecim modos, siquidem octavus
noster ab aliis recte separatus est.* De situ femitonii agitur, quoties va-

riari possit aut septem, aut duodecim modis. Unde ex antiquis etiam plerique cum PTOLOMÆO septem tantum statuerunt tonos: nostra vero ætate haud defuerunt, qui usu ecclesiastico duodecim adoptarent GLAREANI TONOS.

Id MATTHESON de *Hier. SCHULZ* seu PRÆTORIO & *Franc. ELERO* testatur, qui cantica sacra partim ex sacris litteris desumpta, partim ab orthodoxis patribus, & piis ecclesiæ doctoribus composita, in usum ecclesiæ & iuventutis scholasticæ *Hamburgensis* collecta, atque ad duodecim modos ex doctrina GLAREANI accommodata edidit.

Ex nostris plures *Itali*, *M. Philippus VENETIUS de Cortona*, *Io. Maria BONONCINI* eosdem duodecim modos adoptarunt. *I. A. BARNABEO* pro cantu figurali idem videtur admittendum, pro choralis autem octo, nulla certe commoda ratione. Quin potius in genere nostro mixto, quod iam obtinet, viginti quatuor statuendi forent. Modorum hodie non nisi adumbratam quamdam speciem superesse tam manifeste sibi probasse visus est *Donius*, ut nullus relinquatur refragandi locus.

T. Lopp. pag.

92.

„Quare concidat tandem (inquit de præstantia mus. vet.) necesse est, ut plane inutilis ac supervacanea magna hodiernæ musicæ disciplinæ pars: tam illa scilicet, quæ circa commentitios octo tonos, quos in sacris usurpant, quam quæ circa duodecim GLAREANI modos, eiusque laudabiles quidem, sed hac in parte prorsus inutiles lucubrationes versatur: in quibus doleo sane, totos viginti annos ab eo consumptos, quos longe consultius, ut erat vir doctus, diligens, ac probus, aliis in studiis impendere potuisset. Concidant etiam necesse est tot illæ regulæ, præceptiones, ac versus ad cognoscendos, ac distinguendos hos, seu tonos seu modos vocare oporteat; eorumque differentias memoria tenendas, ab huius artis magistris exco- gitati. Consilescant porro tot ambages, atque altercationes de agnoscendis propriis singulorum tonorum formulis, quas psalmorum intonationes vocant, deque antiphonarum cum illis coniunctione, quæ tam multorum ingenia incassum torserunt: nec non indagaciones illæ laboriosæ discriminis inter octo ecclesiasticos tonos, ac duodecim *Glareanicos* modos a docto seduloque *Belga Tornaci Nerviorum* editæ: unacum inanibus iis differentiis, ac vocabulis Modorum Authenticorum, Plagalium, Perfectorum, Imperfectorum, Mistorum, Commistorum, cæterisque eiusmodi; quibus otiose putideque confectandis ac dirigendis scituli quidam homines faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant: quandoquidem instauratis, ac restitutis antiquis illis, ac genuinis tonis, nullam plane vim ac potestatem recentiorum hos umbratiles, ac fictitios obtinere iam liquet: nihilque ex iis, nisi summam confusionem, & caliginem, ac meras cano- rasque nugas hauriri posse.“

Ut

Ut vero in plerisque hisce viro doctissimo accedo, sic quæ ad finem addit de restituendis veteribus tonis seu modis, siquidem id de musica hodierna harmonica seu symphonurgia intelligat, palam faciunt, haud abs re DONIO imperitiam musicæ practicæ obiectam esse. Erit is profecto mihi magnus Apollo, qui principia veteris musicæ melodicæ, posterioris atque adeo etiam nostræ ætatis harmonicæ seu polyphonæ (qua caruere veteres, velit, nolit DONIUS) accommodare queat. Igitur quoad præsentem statum systemaque musicum, Modi universim iam a plerisque ad duo revocantur, maiorem cum tertia maiore, & minorem cum tertia minore. Idque recte, quod musicam nostram harmonicam attinet; cui tertius ille, quem D. BLAINVILLE adiungendum duxit, scala a *mi fa sol* &c. progrediente, non adeo aptus est. Vid. ROUSSEAU lex. v. *Mode*. Diversa semitonii positio nunc tanti non fit, ut in genere diatonico antiquo; adeoque nec diversi illi effectus attenduntur, quos veteres suis modi tribuebant, atque haud dubie etiam periti musici præstabant: dum apud nos, etsi aliqua differentia agnoscatur quoad modum minorem & maiorem, cantumque durum & mollem, sitque etiam quædam singularis sonorum proprietas; ea tamen tanta non est, certe tanta earum rerum ratio vulgo non habetur, ut apud veteres, ad diversos animi motus affectusque concitandos: noruntque foecunditate musicæ hodiernæ quemvis cuique pedi adaptare cothurnum.

XII. Ipsa hæc hodiernæ musicæ operosa varietas iudicio multorum in causa est, cur minus ad commovendum animum, excitandosque affectus valeat; etsi satis comprehendi nequeat, qua ratione id veteres in tanta simplicitate institutionis musicæ præstare potuerint, cuius magnam partem theoria consonantiarum conficiebat, eaque ad simplicem melodicum concentum; ita ut nec quidem rationem earum consonantiarum habuerint, quæ triadem nostram harmonicam complent. PYTHAGORAS, & post eum alii ad unum omnes, solas consonantias diapason, diatessaron, & diapente, quæque ex his nascuntur, spectavit. Nostra adhuc ætate disputatum est, ut paullo post videbimus, an *quarta* pro consonantia haberi possit; at frustra id quidem mea sententia, facta comparatione hodiernæ cum veteri musica, melodica inquam, seu simplici cantu, cum harmonia seu plurium vocum concentu, de qua veteres nihil unquam statuisse leguntur. Primus *Claudius* PTOLOMÆUS circa an. Ch. 129. tertiæ maioris rationes investigavit, sed ad genus enharmonicum.

Genes con-
sonantiarum
musicæ no-
stræ harmo-
nica.

Cum semel medio ævo musica nostra harmonica seu concentus plurium simul vocum efflorescere cepit, vidimus superiore libro primum to-

tam rem substituisse apud consonantias veteres; quibus paullatim iudicio aurium potius, quam certa ratione, reliquæ consonantiæ ad hunc concentum aptæ adiunctæ sunt ad sæculum usque decimum sextum: ZARLINO inter cæteros in musica simul practica & theoretica exercitato tertiæ inter consonantias locum demonstrante; quem CARTESIUS secutus est in libro de musica.

Quæst. 8

comment. in

Genf. c. IV.

21. p. 1699.

MERSENNUS vero aliam sibi rationem ineundam existimavit ad systema musicæ harmonicæ experientia stabiliendum. „Omnia (inquit) prius in sonis observanda sunt, quam ut de musicæ perfectione statuamus, plurima siquidem docet experientia. Unam hic referam, quam I. TITEBONZIUS egregius *κρηματοποιός*, in rebus musicis eruditissimus, & in organis IUBAL alter circa tubam observavit: qua siquis ita cecinerit, ut gravissimum sonum edat, si postea canere velit acutius, per diapason, id est octo sonis altius, quam antea; si octavam superare velit, per diapente; si diapason diapente supergreditur, id per diatessaron, deinde per ditonum, semiditonum, tonum & semitonium fiat: unde concludendum existimat, istorum intervallorum consequentiam & ordinem ex ipsius naturæ sinu depromi.“

Hæc si suo ordine accipiantur, prodeunt hi numeri harmonici 1. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10, qui procedunt ab unitate usque ad denarium dempto septenario. Post octavam scilicet consonantiam $\frac{2}{1}$. seu 2. sequitur duodecima $\frac{3}{1}$. quæ est Diapente supra octavam, & sic porro duplex octava $\frac{4}{1}$. decima septima $\frac{5}{1}$. seu ditonus supra duplicem octavam, decima nona $\frac{6}{1}$ quæ est Diapente supra duplicem octavam, triplex octava $\frac{8}{1}$.

E. G. C. $\overset{c}{c}$ $\overset{e}{g}$ $\overset{g}{c}$ $\overset{e}{g}$ $\overset{c}{c}$ $\overset{d}{d}$ Accedunt intervalla $\overset{d}{d}$ $\frac{2}{1}$, tonus maior nimirum, & $\overset{e}{e}$ $\frac{10}{1}$, ditonus, uterque supra triplicem octavam, quos sequitur semitonium $\overset{e}{e}$ $\frac{15}{12}$, in ratione 16: 15. a)

Systema novum D. RA-MEAU.

XIII. If. Vossius edita de tympano dissertatione, in hoc instrumento, quis credat? omnem sibi musicam antiquam deprehendisse visus est, quoad

a) Si C supponatur 1. erit eius octava $\overset{c}{c}$ $\frac{2}{1}$, duplex octava $\overset{c}{c}$ $\frac{4}{1}$, triplex octava $\overset{c}{c}$ $\frac{8}{1}$, & ita porro. Cum igitur diapente G sit in ratione $\frac{3}{2}$, si supra octavam ponatur, ratio $\frac{3}{2}$, multiplicanda est per rationem octavæ $\frac{2}{1}$, unde prodit $\frac{6}{2}$, seu $\frac{3}{1}$, quæ adeo indicat diapente g supra octavam. Quodsi $\frac{3}{2}$ multiplicetur per rationem duplicis octavæ $\frac{4}{1}$, prodit $\frac{12}{2}$ seu $\frac{6}{1}$, quæ $\overset{g}{g}$ diapente g supra duplicem octavam exhibet.

Similiter cum ditonus E sit in ratione $\frac{5}{4}$, ut $\overset{e}{e}$ exprimatur ditonus e supra duplicem octavam, $\frac{5}{4}$ per $\frac{4}{1}$ multiplicari debet, unde prodit $\frac{20}{4}$, seu $\frac{5}{1}$. Quodsi vero $\frac{5}{4}$ per $\frac{8}{1}$ rationem triplicis octavæ multiplicetur, habebitur $\frac{40}{4}$ seu $\frac{10}{1}$, quæ $\overset{e}{e}$ est ratio ditoni e supra triplicem octavam. Ita de reliquis.

quoad sonos perinde ac pedes versificationis veteris ; quam nostræ poesi ac musicæ deesse , in libro etiam *de poematum cantu & viribus rhythmī*, demonstrandum sibi sumsit. Fuerunt certe nostro hoc sæculo, qui putent, cuique sono, quam etiam simplex videatur, alios iungi consonos non unisonos, sed qui perfectam reddant consonantiam ; quos inter iam laudatus SAUVEUR, imprimis vero RAMEAU, musica practica pariter celebratus ac theorica, huic experimento novum systema superstruxit novæ nostræ musicæ harmoniæ. Id nempe experientia deprehendi ponit, dum resonat corpus sonorum, præter octavam soni fundamentalis simul etiam audiri eius duodecimam, id est, octavam cum quinta ; & insuper decimam septimam maiorem eiusdem toni fundamentalis. Quæ sunt in progressionē harmonica 1. 2. 3. 5. Quibus si intermediam octavam iungas, habes seriem continuam numerorum 1. 2. 3. 4. 5. D'ALEMBERT in elementis musicæ theoricæ & practicæ, secutus hoc systema, explicavit, evolvit, contraxitque in synopsis ex variis opusculis D. RAMEAU, quæ citat in dissertatione præliminari ; in suis autem elementis quid præstiterit, ibidem p. IX. in compendio exponit. a) Huic vero suo systemati tam confidenter & unice adhæret, ut omnibus progressionibus geometricis, arithmeticis, & harmonicis (de systemate res est ac theoria musicæ, non de praxi tantum) nuncium remittat ipse, atque easdem a D. RAMEAU frustra ceu prorsus inutiles adhibitas fuisse iudicet.

XIV. Non est huius loci discutere, rectene res omnis musica committatur unico, subtili magis dicam an fallaci ? aurium iudicio, experimentoque paucis adhuc experto, ab aliis etiam explorato, & posthabito ab ipso etiam I. I. ROUSSEAU, etsi illud se in lexico musico adoptasse haud semel confiteatur ; habet tamen, quod contra experientiam, qua fundatur systema illud, excipiat v. *harmonie*, præferendumque putat systema celebris TARTINI, singulari experimento innixum, quod ipse d'ALEMBERT vocat *une tres belle experience* : nempe si tempore eodem diversi soni in duobus paribus instrumentis simul intonentur, hos duos sonos producere tertium. Quod tamen eodem tempore etiam a D. ROMIEU observatum

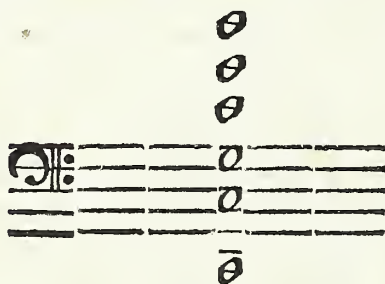
*Disc. prælim.
p. XIX.*

a) On verra dans nos *Elemens*, comment on peut tirer de cette expérience, par une déduction facile, les principaux points de la mélodie & de l'harmonie ; l'accord parfait tant majeur que mineur ; les deux tétracordes de la musique ancienne ; la formation de notre échelle diatonique ; la différence de valeur, qu'un même son y peut avoir, suivant la marche, qu'on donne à la basse ; l'altération, qu'on remarque dans cette échelle, & la raison de l'insensibilité totale de l'oreille à

cette altération ; les règles du mode majeur ; la difficulté d'entonner trois tons consécutifs ; la raison pour laquelle deux accords parfaits de suite sont proscrits dans un ordre diatonique ; l'origine du mode mineur ; la subordination au majeur & ses variétés ; l'usage de la dissonance, la cause des effets, que produisent les différens genres de musique diatonique, chromatique & enharmonique ; le principe & les loix du tempérament.

tum dicit, ut & hæc gloria penes gentiles suos maneat, cum *Italis* saltem partita; quibus cæteroquin *Galli* omnium iudicio in musica arte palmam cedunt. Neque vero diffitendum hic est, principium systemaque TARTINI præstare, quod a simpliciore, melodia nimirum, progrediens ex hac harmoniam deducat, secus ac in systemate D. RAMEAU fit. TARTINI systema, quod ab auctore confusius obscuriusque deductum queritur d'ALEMBERT in epistola ad D. RAMEAU, breviter & distincte explicat ROUSSEAU v. *système*, atque in tabulis exhibet, notisque musicis expressam ipsam etiam experientiam, resultante ex sua genesi complexu omnium consonantiarum, ita ut infimam clavem pedalis in organo tangenti simul supra omnes hi soni ad unum illum resonarent, hoc modo, etfi unus gravissimus tantum auditu percipiatur sonus:

pag. 228.

Eum fere in modum, quem supra in tubis observatum ex MERSENNO audivimus; id quod rem sensui magis exponit, quam experimentum TARTINI. Sed non hic subsistit TARTINI experientia, quam principium unicum omnis musicæ harmonicæ constituit, ipseque D'ALEMBERT anno 1756. *Lugduni* cum pluribus musicis a se factam comprobat. Sic vero se habet, ut quoties duo soni fortes satis & continuati eodem instanti fiant, tertius inde resultet plus aut minus sensibilis, prout magis aut minus simplex est consonantia, vel auris audientium acutior: sola octava excipitur; quinta unifonum reddit sui soni gravis. Reliquorum intervallo- rum sonus tertius, qui producitur, omnis gravis est. Quarta reddit octavam sui acuti; tertia maior octavam sui gravis, & sexta minor, quæ est eadem inversa, reddit octavam duplicem sui acuti; tertia minor decimam maiorem sui gravis; sexta autem maior eius inversa reddit solummodo decimam maiorem soni acuti. Tonus maior reddit decimam quintam seu duplicem octavam soni gravis; tonus minor decimam septimam seu duplicem octavam tertiæ maioris soni acuti; semitonium maius reddit vigesimam secundam seu triplicem octavam soni acuti; tandem semitonium

tonium minus vigesimam sextam sui gravis. Id vero observandum singulariter, quod consonantiæ eundem semper producant tonum tertium e. g.

His non contentus demonstrationem physicam facit in circulo : quæ mihi eo gravior est, quod iuvenis mathesi simul ac musicæ intentus, idem magna voluptateprehenderim in sectione globi sonori secundum progressionem harmonicam, quod hic ob oculos ponitur. Prætereo alia, felicem imprimis etiam dissonantiarum theoriam, quam TARTINI diligentia & acumini debemus.

TAB.
XXXV.
num. 3.

Explicat ROUSSEAU loc. cit. aliud præterea systema D. SERRE *Genevensis*, mixtum ex utroque D. RAMEAU & TARTINI, ita ut ex hoc defectus illius suppleatur. Rem D. SERRE explanavit editis libris *Parisiis* an. 1753. hoc titulo : *Essais sur les principes de l'Harmonie &c.* Et anno 1763. *Genève*. *Observations sur les principes de l'harmonie, occasionnées par quelques écrits modernes sur ce sujet & particulièrement par l'article fondamentale de Mr. d'ALEMBERT dans l'Encyclopedie, le Traite de Theorie musicale de Mr. TARTINI & le GUIDE harmonique de Mr. GEMINIANI.* Laudat porro D. BURNEY Vol. I. p. 91. Anonymi *Angli* librum *Principes ant Power of Harmony*, qui nuperrime prodierit in hoc argumento, ad examen revocando discutiendoque systemate TARTINI. Non dubitat, auctorem hunc recte evolvisse, comprehendisseque systema TARTINI, quod aliis, *Gallis* præsertim, laboris impatientibus, nimia obscuritate laborare est visum.

XV. Qua de re quidquid sit, systema TARTINI complures habet patronos : ex eoque manifestius patet ratio illa, cur duæ quintæ ceu perfectæ consonantiæ immediate se invicem sequi nequeant, Deducta inde regula generali motus consonantiarum perfectarum.

MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.

O o quam

P. I. c. 3.

quam ego semper ex naturali illa consonantiarum^o progressionē, ordine, ac vicissitudine deducendam esse existimavi, d'ALEMBERT vero in elementis musicæ theoricæ & practicæ etiam ex systemate D. RAMEAU deducere conatus est. In systemate autem TARTINI sic se habet naturalis progressio, manente semper eodem tono fundamentalī:

Motus per quartam locum hic non habet, cum in triade harmonica excludat tonum fundamentalem; hincque etiam suapte se prodit discriminē consonantiarum veteris & recentioris, id est, melodicæ & harmonicæ musicæ: qua item ratione locum habeat, quam musurgi nostri generatim regulam ponunt, de consonantia perfecta ad perfectam, procedi tantum per motum contrarium vel obliquum, nunquam vero per rectum; cum tamen nihil frequentius sit in clausulis seu cadentiis musicis, quam motus rectus a quinta in octavam, ut in duabus posterioribus feriēbus notarum propositi exempli res exhibetur, nec quidquam refragante aurium iudicio: dum manifeste hic se prodit dissonantia diatessaron seu quartæ, quam quippe in praxi necesse est resolvi in tertiam pro clausulis.

Proscripta ex
musica nostra
harmonica
consonantia
diatessaron.

XVI. Non potuit non, quod attinet quartam consonantiam, perplexos detinere, quicunque veteri theoriæ musicæ intenti, eam ad hodiernam musicam applicare contenderunt: dum præsertim sibi in animum inducere haud potuerunt, veteres caruisse omnino musica nostra harmonica seu polyphona, concentu nimirum plurium simul in triade harmonica vocum. Unde quo versatiores fuerunt in theoria musicæ veteris, eo tenaciores extiterunt in propugnanda consonantia diatessaron. Hos inter Io. Bapt. DONIUS de præstantia musicæ veteris tribus perscriptis libris, quodam loco indignatus illis, qui secus existiment, „an quisquam hodie (inquit) musicorum tam imperitus est, ut contra totius antiquitatis concordem sententiam, contra omnem rationem, contra ipsum aurium iudicium, atque experientiam, usumque concentuum τῆν diatessaron in-

T. I. p. 89.

ter

ter dissonantias adscribat? præsertim cum superioribus annis *Andreas Papius* quidam *Gandavensis*, vir inter *Belgas* bene doctus, ac nuper *Donius* noster firmis sane rationibus contrarium ostenderiunt; imo nec *Zarlino* ipse (quem vos musici merito magni facitis) nec doctus ille *Hispanus* (de *Salina* loquor) nec quicunque vere eruditus dici potest, ullam hæsitatio-
nis speciem hic præbuerit: quin potius *Coryphæus* ille vester non eam tantum in consonantiarum album retulerit, sed etiam in perfectarum classem; in quo tamen nimium illi tribuisse meo iudicio videtur. Nam si rationes numerorum, quæ symphoniarum intrinsecæ causæ sunt, earumque vii naturamque attendimus, diapason tantum, ac diapente perfectæ dici atque haberi debent. Sin autem concentuum proprietatem atque usum, qui in clausulis (quas syncatagogas *Græce* rectius dixeris) præcipue viget, respicimus, ditonum, quam diatessaron perfectis adnumerari æquius est. Verumtamen non sine magno vestræ professionis dedecore (fatendum est enim) insulsa hæc opinio de dissonantia τῆς diatessaron hucusque invaluit, hodieque etiam mordicus a multis defenditur. “

In omnibus pene hic, doctissimum alioquin virum, incantatum fascinatumque veteris suæ musicæ theoria fallit ratio, qua pro consonantia diatessaron pugnat, quæ vel inter perfectas ante diapente, pro veteri nimirum seu melodica, connumeranda est consonantias; aut penitus est excludenda, pro sequioris nimirum nostræque ætatis musica harmonica. Quam in rem ex recentioribus legi potest *Io. Mattheson* in ea orchestræ parte, quam inscripsit *Quartæ blanditiæ* fallentes, scilicet *der verdächtige Quarten-Klang*. De vetustioribus mediæ ævi auctoribus diximus suo loco, quartam etiam in musica harmonica inter consonantias respondentibus, donec melius vocatum est in consilium aurium iudicium sonoritasque. Singularis locus est *Io. Gersonis*, qui voce deceptus quidem quoad rem ipsam a numero consonantiarum quartam excludit: „Com-
pertum est (inquit) tres dumtaxat in numeris sonoris proportionibus esse delectabiles: Diatessaron, diapente, diapason, quas vulgari modo nominamus tertiam, quintam & octavam. Nec sunt plures deinceps, quæ non reducantur ad istas, quemadmodum sexta & quinta super octavam, & rursus octava duplex. Et ita per ascensum, quantum vel vox vel ratio fas habuerit.“ *Ioannes de Fulda* confuse quidem admodum de hac ultima re multa accumulatur. Meminit eiusdem *Ioannes de Muris*, qui, inquit, *hinc inde in musicis practicatur*. Is, ut libro superiore ostendimus, theoriae praxique musicæ harmonicæ posterioris huius ævi antesignanus, ubi de discantu, quæ ipsi est musica harmonica, agit, quartam ne quidem in-

Der forschende Orchestre dritte Eröffnung anderer Theil p. 451.

T. I. de cantibus T. III. P. II. p. 623.

P. II. c. 8.

Cap. 10.

ter consonantias reponit. Qua de re audiendus est laudatus Io. de *Fulda*: „Cæterum quidam diatessaron perfectam fore dicunt consonantiam, quidam imperfectam; nos vero eam semis dissonantiam esse dicimus, id est, cum nulla per se solam concordans. Quam etiam *Muris* consonantiam fore negat, nisi eam perfectam præcesserit consonantia: cum vero perfectis aut imperfectis moderatur concordantiis, & ipsam consonantiam facit non ex se, sed respectu aliarum, quod musici gentium vocabulo *Faulx bordon* vocare ceperunt, quia tetrum reddit sonum.“ Idem postea inter decem, quas pro componendis affert regulas, hanc nonam ponit: „Diatessaron nunquam sola ponenda est, nisi aut perfectam aut imperfectam moderetur, sed & nec simul ascendere, nec simul descendere licentiam habet, nisi sit (ut præactum est) faulxbordon quod quidem fictum in hypothesi putant, & in hyperbolethesi fieri posse, sed hæc ratio non suadet, quia contra præcedentem esset.“

G. II.

Qui de fugis, canonibus &c. dant præceptiones, studiose quartam evitandam cavent, eoquod in inversione tetrum, ut cum IOANNE de *Fulda* loquar, reddat sonum. In *Franchini GAFORI Practica Musica* lib. III. caput 5. inscribitur *de consentanea suavitate quartæ*: dicit autem duobus locis admitti in contrapuncto. „Primo quum tenor & cantus octavam invicem sonuerint, tunc medius, qui contratenor dicitur, in quintam supra tenorem, tribus sc. tonis ac semitonio ductam dispositus, ab acutissimo sono, qui octavam æquisonantem perficit ad graviolem, per quartam sc. diatessaron distabit in grave: atque ita quarta huiusmodi inter contratenorem & cantum, quoniam harmonice mediata est, optime concordabit.“ Id postquam exemplo explicasset „secundo (pergit) quum tenor & cantus procedunt per unam aut plures sextas, tunc vox media, scilicet contratenor, quartam semper sub cantu tenebit, tertiam semper ad tenorem observans in acutum. Huiusmodi autem contrapunctum cantores ad *Faulx bourdon* appellant: in quo quidem medius ipse contratenor sæpius notulas cantus subsequitur, diatessaronica sub ipsis depressione procedens, quod in psalmodiarum modulationibus a musicis frequentius observatur. Atque ita quarta huiusmodi inter contratenorem & cantum etiam per semibreves & breves ac longas deducta in contrapuncto concorditer admittitur.“ Quod iterum explanat exemplo.

De Falsobordono, contrapuncto, fugis, canonibus musicis.

XVII. Observanda sunt modo de *Falsobordono* dicta. Ad finem eiusdem libri apud vulgus *bordonizare* dici notat idem GAFORUS, cum instrumentis ceu in utriculo vox uno tenore procedit: *Huiusmodi enim* (in-

(inquit) *sonitus in instrumentis ductus, ceu in utriculo, quem vulgares pivam vocant, dicitur vernare apud Philosophum: apud vulgus vero bordonizare.* DONIO in tractatu de musica scenica videtur esse apud ARI- T. II. opp. p. 98.
STOTELEM *payadiçev*; indignaturque ZARLINO, qui hunc unum concentum harmonicum apud veteres agnoverit, veluti in nostris cornamulis. Laudatus autem GAFORUS caveri vult a cantilenæ compositore, tenorem aut baritonantem a) in cantilena per omnes notulas immobilem disponere: a
ut nempe ex parte sit in harmonica, quem usu ecclesiastico Falsum bordonium dicimus, psalmodiæ nempe concentum harmonicum, qui suo tenore procedit invariatus usque ad clausulam. Quæ omnia collecta commodam dant vocis *Faulx bordon* originationem, prout a *contrapuncto* distinguitur, multorum ad invicem cantantium & contra cantantium consonantia iuxta laudatum GERSONEM tr. II. de cantichordo. Cuius denominationis eandem rationem adhuc Ios. FUX in suo gradu ad Parnassum reddit, quam iam superiore libro explosimus. „Scire oportet (inquit) loco notularum modernarum antiquis temporibus puncta adhibita fuisse, ita ut compositio punctis contra puncta positis contrapunctum appellari consueverit; quod etiamnum hodie, non obstantibus aliarum notularum figuris, usuvenit, & nomine contrapuncti compositio intelligitur ad artis regulas elaborata.“ Hæc ille in proœmio libri secundi. Ubi tamen mox primæ lectionis inscriptio de nota contra notam longe aptius vocis illius etymon præbet.

Silentio prætereo, quæ idem deinceps alique tractant de variis contrapuncti simplicis, duplicis, floridi &c. a maioribus nostris *fleuris* appellati, generibus, fugis diversæ speciei, simplicibus, duplicibus &c. canonibus item, quorum tam varia sunt nomina, infinitæque formæ rectorum, retrogradorumque seu cancrizantium, polymorphorum, adusque labyrinthum musicum vocibus in 128. choros distributis; cuiusmodi apud KIR- Musurg. lib. V. c. 19.
CHERUM cernere est: tantumque tam improbum ad nostram usque memoriam est impensum studium ad ostentationem potius & admirationem, quam harmoniæ auribus suaviter influentis concinnitatem, ut GLAREANUS recte effatur: „In huiusmodi symphoniis, ut libere dicam, quæ sentio, magis est ingenii ostentatio, quam auditum reficiens adeo iucunditas:“ id quod ipsi etiam agnoscunt cordatiores huiusmodi artificiosorum concentuum conditores. Sic SURIANUS in canonibus ad *Ave maris stella* ceu veniam præfatus, *sed si quid durius*, inquit, *aut licentiosius scriptum inveniat* (cum omnia super unam fabricentur basim) propter strictissimarum legum regulas, ignoscendum. Quique hæc refert Stephanus

O o 3

LAN-

a) Cum meletemata tunc temporis plurium quam quatuor vocum fierent, sic dicebatur vox media tenorem inter & bassum, cui respondebat vox *Puri*, quæ gravis olim vel *basis* dicebatur iuxta

CLAUDIUM SEBASTIANI *Bell. music. c. 13.* ubi etiam notatur vox *Vagans*, quinta scilicet, item *Tenor acutus*, *medius*, *concordans* &c.

LANDUS *Romanus* in præfatione ad Missam id genus *Romæ* edita an. 1638. „ Si (inquit) in aliqua sui particula aurium tympana minus suaviter feriet, huius difficillimi generis ariditas exarandi est excusanda; quod genus quanto magis ab aliis longe lateque diffitum est generibus, non alligatis huiusmodi canonum legibus; eo admirabilius audientium animos in se convertit: præsertim cum in hoc prima mediis, media postremis, singula singulis ubique inter se cohærere, & consona esse necesse sit. Quod in sequentibus non accidit Missis, quæ huic non subduntur imperio. Et in hoc, qui non diu versatus, insudaverit aliquando, experientia magistra, in inextricabiles incurrat laqueos, necesse est.“ Anno primum superiore 1773. *Viennæ Io. Frid. DAUBE* hos etiam musicæ labyrinthos explanandos suscepit, maiorem gratiam apud CAROLUM VI. aug. mem. initurus, si revivisceret, plurimum hoc genere artificiosæ musicæ delectatum: quod certe admirationi esse potest, attonitumque reddere animum atque adeo distractum; & vel hinc merito removendum est ab usu ecclesiastico hoc musæ genus; quare plura non addimus.

Monita pro
stilo ecclesia-
stico & a la
capella stu-
diose exco-
lendo.

Pag. 242.

XVIII. Nonnulla solummodo monita *Ios. Fux*, qui omnium sibi existimationem conciliavit auctoritatemque, addimus ex laudato opere, quo institutio musica solida & accurata continetur. Ad finem vero quædam de stilo ecclesiastico, a *capella* &c. quæ proprie ad nostrum hoc institutum pertinent, habet probe notanda; ac quidem de stilo ecclesiastico: „ Quia (inquit) Deus summa perfectio est, decet concentum in eius laudem tendentem omni legum rigore perfectioneque, quantum humana quidem imperfectio patitur, absolutum, omnibusque mediis ad devotionem excitandam aptis instructum esse. Et si textus expressio quandam exigit hilaritatem, cavendum est, ne concentus ecclesiastica gravitate, modestia, decoreque destituatur; quo auditores in alios, quam devotionis affectus distraherentur. Ante omnia adnitendum est, ut textui musica congrua, distincta, expressiva, & cantori haud incommoda, sed articulatu facilis applicetur: quod fiet, si compositor abstineat a figuris minutioribus ad verba aptandis: secus esset, si vocalis quædam absque verbi pronuntiatione protrahenda foret, quo casu pro cantoris habilitate diminutiones locum habent &c.“ In stilo a *capella*, de quo nos supra, ille vero deinceps agit, primo & ante omnia in hoc compositionis genere abstinendum vult a genere musicæ hodiernæ mixto, atque modis transpositis, nimirum diesibus aut b mollibus refertis, assumpto puro dumtaxat genere diatonico. Per stylum autem mixtum intelligit systema musicæ hodiernum (quod ipsi est diatonico-chromaticum) seu *compositionem*, ut postea definit,

fnit: „Modo una, duabus, tribus, etiam pluribus vocibus, immixtis instrumentis concertantem, modo pleno choro instructam, quæ potissimum in ecclesiis hodie in usu est. Unde serio IOSEPHUM suum discipulum hortatur: „Ne (inquit) obliviscaris musicæ ecclesiasticæ finis & scopi: esse nempe devotionis excitandæ, cultusque divini rationem: ne stylum hunc cum theatri, & saltatorio, more multorum, confundas. Contra etiam, ne opinione musicæ sacre assumendis ideis sterilibus, nullumque succum habentibus in fastidiosam intres morositatem, tædium potius, quam devotionem parituram: sed cura tibi sit concentus auditu grati, & in animos auditorum cum oblectamento influentis.“

Quam perstringit musicam ideis sterilibus, nullumque succum habentibus refertam, est ea, quæ sæculis proximis ad nostram usque memoriam passim obtinuit, inani quodam garritu ac confusis vocibus perstrepsens, ad eum modum, quem iam IOANNES XXII. in superiore libro allata decretali *Docta sanctorum Patrum* Extrav. comm. lib. III. tit. I. *de vita & honestate clericorum* proscripsit, interdixitque sacris nostris. Nunc vero nec ipse Ios. Fux, & qui eum secutus est, P. *Meinradus SPIES*, eademque passim ingeminat in *tract. mus. pract.* ab omni huiusmodi labe liberi iudicarentur in suis melothesiis; siquidem non fere extrusæ essent templis nostris, substituta in eorum locum lasciviente quotidie magis musica, atque in alterum illum excessum collabente, quem damnat Ios. Fux omni etiam institutione sua, regulis, ac præceptis in *gradu ad Parnassum*: qui passim musurgorum manibus teritur, nuper etiam in linguam nostram *Germanicam* translatus a *Laurentio MIZLER bibliotheca musica* auctore, institutæque societatis musicæ *Lipsiensis* coryphæo. De hac in præfatione operis sui differit laudatus P. *Meinradus SPIES*, *MIZLERI* singularis, dum viveret, amicus, eodemque incensus studio, ac desiderio, ut ad exponendam artem musicam apparatus etiam scientiarum philosophicarum, mathematicarumque ad culturam ingeniorum musicorum adhiberentur: quam ob rem tamen ex suis etiam contribulibus *MIZLERUS* adversarios est nactus, cum quod ad theoriam, tum etiam praxin attinet, quam in ipso humi serpentem vituperarunt; ab uno nempe in alterum excessum lapsu: ut sit in rebus humanis, ac primum imprimis est in musica arte; uti una hæc posterior, cuius a decimo quinto sæculo repetimus epocham, prodit ætas: quin ipsa nostra adhuc memoria satis superque manifestat.

XIV. Mentionem fecimus superiore libro Mottetorum, mansitque Stylus motteticus ecclesiastico usui additus ad nostrum usque ævum. „Mot-

Stylus motteticus, madrigalescus.

Musurg. lib.
VII. c. 5.
p. 585.

„Motteticus stylus (inquit KIRCHERUS, cui non potuit esse ignotus) est processus harmonicus, gravis, maiestate plenus, summa varietate floridus, nullo subiecto adstrictus: dicitur motteticus, eo quod modus, sive tonus assumptus aliorum mixtura sonorum, suo artificio tegatur, ut varietate ingeniosa intricatus vix nisi in fine ratio toni dignoscatur.“ Pro-

L. V. p. 316. vocat ad præcipuos huius styli auctores, ex antiquis *Orlandum* di Lasso, *Iosquinum*, *Arcadelt*, *Iodocum Pratensem*, *Prænestinum*; ex modernis, tunc nimirum temporis medio sæculo præterito, laudat *Ioannem Baptistam* GRILLUM, *Intemetum* GALLUM, *Moralem*, *Surianum*, *Troianum*, *Nanninum*, *Cifram*; *Madrigalici* vero styli auctores *Augustinum* AGAZZARIUM, *Scipionem* DENTICUM, *Venosam*, *Horatium* VECCHIUM, quibus paullo ante in hoc etiam stylo *Prænestinum*, *Orlandum*, *Claudium* MONTEVERDE, principem *Venusinum*, *Lucam* MARENTIUM iunxerat.

P. 313.

T. I. p. 116.

DONIUS de præstantia musicæ veteris ad rem melius distinguens auctores a cantionum genere & argumento: „De conditoribus (ait) cantionum tum sacrarum, tum profanarum loquar, quisnamne credet in priori quidem specie concessuros antiquis fuisse vel *Hadrianum* VILLARTIUM, vel *Aloysium* *Prænestinum*, vel *Christophorum* MORALES, reliquosque eiusdem classis melopœicos? In posteriori autem specie profanorum cantuum *Lucam* MARENTIUM, *Pomponium* NENNIUM, *Thomam* PECCIUM, aut ipsum sane *Venusinum* Principem? aut quemcunque voles ex his, qui pari gloria utrobique excelluerint; ut *Cyprianum* RORIUM, ut *Felicem* ANERIUM, ut *Nanninos* duos, ut *Philippum* de Monte, ut *Orlandum* LASSUM ut alios innumeros. Ex omnibus itaque istis primi stylo mottetico, alteri Madrigalesco, postremi in utroque eminuerunt.“ Stylus

Madrigalescum KIRCHERUS derivat (alibi quidem ab auctore similis nominis) „a vulgatis cantionibus, quas vulgo Madrigalia vocant, suntque ut plurimum vanæ, amorosæ, etsi ex posteris plures quoque ad res spirituales cum summo fructu, ut AGAZZARIUS, transtulerint. Stylus est *Italis* maxime usitatus, hilaris, alacer, plenus gratia & suavitate, diminutionibus maxime indulget, tarditatem, nisi ubi verborum ratio requirit, omnibus modis fugit.“

Notat MENAGIUS in originibus *Italicis*, veteres *Italos* scripsisse *Mandriagale*; apta proin est derivatio a *μάνδρα* caula & *ἀγέλη* armentum, grex.

Io. Bapt. MARTINI dolet, neglectum hoc tempore hunc stylum, movendis affectibus apprime aptum: quo in genere etiam in hoc sæculo laudat Abb. STEPHANI, *Petrum* TORRI, *Ant. LOTTI*, *Bened. MARCELLO*, *Georg. Frid. HENDEL*, *Thom. CARAPPELLA*, *Franc. DURANTE*, *Carol. CLARI*, qui nobis reliquerunt Madrigalia, quæ etiam dicun-

Storia della
mus. T. II.
diff. II. pag.
260. n. 136.

dicuntur duetti, terzeti, i quali all arte e all espressione degli affetti hanno aggiunto quei vezzi, & quel buon gusto, che sempre più rendono grato la nostra musica.

XX. Stylo mottetico & madrigalico aliam contulit formam Bassus, qui vocatur *generalis* seu *continuus*, cuius inventio ad exordium sæculi elapsi magno consensu tribuitur Lud. VIADANÆ insigni organo cædo ac ecclesiæ cathed. Mantuæ præfecto musicæ: eumque in Italia circa eadem tempora excoluit August. AGAZZARIUS Collegii Germanici Romæ musicæ præfectus. Bassus fundamentalis per gradus demum nostris his temporibus perfectionem accepit, per systemata imprimis D. RAMEAU, & TARTINI paullo ante explicata: unde etiam a suis RAMEAU celebratur. *En comparant les sons, scribit ad eundem d'ALEMBERT, à leur basse fondamentale, dont la découverte vous est due, Monsieur, vous avez donné le moyen de fixer d'une manière plus sûre, & plus lumineuse les rapports des sons dans les différens genres de musique; & c'est en ce sens, que la musique est devenue par votre travail une science plus géométrique, & à la quelle les principes mathématiques peuvent être appliqués avec une utilité plus réelle & plus sensible, qu'ils ne l'ont été jusqu'ici. Voilà, Monsieur, ce que l'Académie a prononcé d'après mon rapport.* Hæc d'ALEMBERT in epistola eius elementis musicis annexa: quo in opusculo, quid ipse quoque d'ALEMBERT secundum principia D. RAMEAU præstiterit, exponit ROUSSEAU h. v. ubi etiam ingeniosi systematis D. SERRE, eiusque duplicis bassi fundamentalis meminit iuxta systema TARTINI. Inter plura, quæ circa hanc rem sunt edita a nostratibus, quos inter non pauci sunt, qui bassum hunc generalem egregie excoluerunt, Laur. MIZLER eius compendium in machina quadam exhibuit, quæ describitur T. I. Bibl. Mus. P. I. pag. 58.

XXI. In mottetico stylo hæc res tantam mutationem haud fecit, qui nempe ea continet, in quibus harmonica musica dominatur; veluti contrapuncta, imitationes, fugas, canones, in quibus proximis sæculis nimium est elaboratum, neglecta propemodum melodia. Quæ dum postea magis coli cepit, odæ seu mela, quæ *cantata*, *arias* vocamus, excogitata, atque in chorum illatæ primum a Iac. CARISSIMI feruntur, nec tamen nostris temporibus ubique in ecclesia receptæ: siquidem auctor *spectaculi naturæ* optat, ut in ecclesiis illis cathedralibus, in quibus motteta adhuc obtinent, eorum loco odæ eiusmodi introducerentur. Laudatus porro Iac. CARISSIMI auctor hodierni cantus recitativi habetur, ut apud MATTHESON notatur v. *Meder*, qui ea de re scripsit multa etiam ex relatione

Bassus generalis, fundamentalis additus.

Odæ, quas arias vocant, seu melificus stylus, ac recitativus, ab Italico primum excultus.

T. VII. pag. 161.

Ehrenpfort. p. 220.

ne abbatis monasterii *Olivæ* in *Polonia*, insignis musurgi ex disciplina M. Ant. CESTI, qui Iac. CARISSIMI discipulus, odas, quas eius magister ecclesiæ tantum consecravit, theatro primus intulit, dum iam sæc. XVI. Horatius VECCHIUS *Mutinensis* harmoniam primus comicæ facultati coniunxit, totumque terrarum orbem in sui admirationem traxit, ut ex eius

Antiquit. medii ævi T. II. p. 359. Tagebuch einer musik Reise durch Frankreich und Italien p. 276.

epitaphio refert MURATORIUS. Notat D. BURNEY sacra dramata *Romæ*

primum audita apud PP. Oratorii in *Chiesa nuova*. Si MENESTRIER credimus in lib. *Des represent. en musique*, ex dramaticæ musicæ fragmentis, quæ

in cantu ecclesiastico usurpantur, pristinus Dramata cum cantu repræsentandi mos fuit restitutus, ut est a BANDINIO lib. II. de vita I. B. DONII annotatum p. XXV. resque insigni loco QUADRII illustrata, de nobili illo etiam *Florentinorum* coetu, cuius imprimis DONIUS de *præstantia musicæ vet.* meminit

passim: ac quidem præcipuos eius auctores cultoresque recensens pag. 116. &c. „Quodsi (inquit) stylum, quem vocant Recitativum, ac monodicum potius vocandum censes, ad examen revocemus, quid, quæso, in

Julio CACCINIO, in *Iacobo* PERIO, in *CLAUDIO* de *Monte Viridi* (quos a politissima illa *Florentiæ* schola prodiisse constat) tibi displicet? Quæ

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

Storia della mus. T. II. p. 299. n. 53.

passim: ac quidem præcipuos eius auctores cultoresque recensens pag. 116. &c. „Quodsi (inquit) stylum, quem vocant Recitativum, ac monodicum potius vocandum censes, ad examen revocemus, quid, quæso, in

Julio CACCINIO, in *Iacobo* PERIO, in *CLAUDIO* de *Monte Viridi* (quos a politissima illa *Florentiæ* schola prodiisse constat) tibi displicet? Quæ

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

idem tum alibi, cum paullo post p. 124. & 129. memorat, explicatius edisserit *Io. Bapt. MARTINI*, de eadem societate nobilium litteratorum *Florentinorum*, primordiisque styli recitativi ac melismatici sub finem sæculi XVI. & initium XVII. eius progressu ad nos usque statuque hodierno, memoratu digna. a)

Fuerunt penes nos ante incendium non pauca huiusmodi opera non solum dramatica, verum etiam ad sacros ecclesiæ usus egregie comparata & composita, quibus non modicum delectatus, uti fieri potest, privato etiam usu ad clavichordium, sæpe numero mecum cogitavi, quanto satius foret præ confusa tot vocum & instrumentorum, aurium mentisque sensum suffocantium, musica, eiusmodi recitatione seu declamatione musica coniuncta cum cantionum modulatione dulci quidem sed simplici uti in

a) „Alcuni gentiluomini e letterati di Firenze sul fine del XVI. secolo, e sul principio del XVII. non contenti della musica de' loro tempi, quanto piena d'artifici consistenti in fughe, imitazioni del canto fermo, rovesci, contrappunti doppi, canoni, composizioni a piu voci, e a piu cori, altrettanto lontana dal muover gli affetti, tentarono d'introdurre singolarmente nella drammatica, tutte le qualità della *Greca* musica, la monodia, o sia canto di una sola voce, fu uno de' singolari mezzi, con cui

penfaron più facile per ottenere il loro intento, onde lo divisero parte in recitativo, & parte in arie. In fatti essendo il recitativo un discorrere cantando, o un cantare discorrendo, egli e più atto per se stesso a mover gli affetti, di quello che siano le arie, stante ché il recitativo con semplici inflessioni di voce e piccoli intervalli non copre il sentimento delle parole, mà loro dà non poco risalto per sempre più insinuarfi nel animo degli uditori &c.“

in ecclesia; qua mens sedata verba non perciperet tantum integra & incorrupta, verum etiam in animum instillarentur suaviter, ut erga Deum divinasque res assurgeret, piumque effunderet affectum. Laudat Io.

MATTHESON doctorem UFFENBACHIUM, qui de stylo recitativo & dramatico musicæ ecclesiasticæ egregie locutus sit in præfatione quadam, odiſ seu cantionibus *Francoſordi* pro integro anni decursu editis præmiſſa. Noster vero Io. Bapt, MARTINI postquam, quid in hoc genere musicæ hodie

desideretur, exposuisset, votum suum l. c. depromit, a) quod dudum animo sedet, ut publica auctoritate circa musicam ecclesiasticam id curaretur, ut selectus quidam fieret virorum tam naturæ, quam artis ac scientiæ dotibus præstantium, quibus longo usu & experientia probatis atque idoneis etiam morum probitate, id negotii daretur, ut sacra melismata diverſi generis ac moduli conficerent, quibus utendum eſſet, exclusis aliis omnibus, quæ ineptus quisque pro libidine orbi, ecclesiæque obtrudit, sæpe theatro etiam indigna ac trivio, nedum ecclesia. Quæ res, si unquam, certe hodie necessaria est, crescente indies magis audacia, vitio quodam sæculi nostri, ad nova minus solida proruentis, in quod etiam P. FEYOO graviter invehebatur. b)

a

b

XXII. Dolens hic reminiscebatur antiquæ gravitatis, in musica *Hispanica* deperditæ, ex servili imitatione *Italarum*. DURON quemdam aliquoties appellat, qui musicam *Italicam Hispaniæ* intulerit, luxuriantem nimis pro ecclesiastico usu. Neque vero denegat magnam habilitatem auctori illi, sed male applicatam queritur. Præſagit poſtea, musicam in *Italia* idem manere fatum, quod lingua latina atque eloquentia experta est, ex naturali ingenii volubilitate affectationeque, ac studio ornandi comandi-

Aliarum Europæ nationum stylus, passim Italico conformatus.

Pag. 306.

a) „E' desiderabile, che rinascia qualche Professore di raro talento, & ben instruito di tutte le parti della musica, e sopra tutto del valore e della proprietà dell' Armonia, e della melodia, il quale poco curante delle dicerie, degli altri professori, che impegnati a sostenere il loro stile, disprezzano tutto ciò, che oltre passa la loro limitata cognizione, faccia rinascere ad imitazione de' *Greci* la vera e giusta mozione degli affetti, e sollevi gli animi degli uditori già annoiati della presente musica, e supplisca al difetto di quei compositori, che troppo fidandosi di quel primo e momentaneo foco dell' *Idca*, e niuna premura prendendosi d'impossessarsi dell'arte, che perfezione nella musica la perfetta armonica, e la scuola *Napoletana* la vivacità delle idee, così e da sperarsi, che alcuni

professori de' nostri giorni, che già danno gran saggio della loro distinta cognizione superiore alla commune degli altri possano procurare quel pregio alla nostra musica, che aveva quella de' *Greci*.“

b) „Per la terza distinzione pongo quella tanta libertà, che si prendono i compositori, introducendo nella musica tutte le modulazioni, che vengon loro alla fantasia, senza obbligarsi a tema, o ad imitazione alcuna. Il gusto di questa musica sciolta, anzi disordinata, & sommanente inferiore a quella, che con tanta vaghezza, e buon' ordine scrivevano i compositori del secolo passato, i quali con amenissima varietà continuavano un medesimo sentimento, specialmente quando era a quattro voci.“ *Disc. XIV. n. 30. p. 302.*

mandique: ut PETRONIO iusta gentilibus suis exprobrandi causa fuerit, eos primos omnium eloquentiam perdidisse. Ab eo tempore, quo hæc scripserat FEYOO, non parum auctum fuit malum, quod decorem musicæ ecclesiasticæ attinet, in *Italia* maxime collapsæ a dimidio fere sæculo, ut iam nihil a theatræali differat. Causa eius rei hæc potissima mihi videtur, quod in præcipuis solemnitatibus musica ceu ad spectaculum fiat in profesto, festoque per mediam propemodum diem continuata; nihil enim non agunt melopoetæ, ut suos auditores iucunde detineant, audiendæ saltem musicæ causa accurrentes, seseque ad erectum odæum totos convertentes. Curant tamen probi pique pastores, sacrorumque præfules, ut dum ad præcipuas divini officii sacrificiique partes venit, musica eiuscemodi profana fileat.

At dum compositiones eiuscemodi musicæ ad nos deferuntur, seposito omni alio respectu, veluti cœlo delapsæ, adhibentur sacratoribus quibusvis momentis; quin imo etiam cantiones ad theatra *Italia* compositæ sic certatim excipiuntur: compositoresque nostri mirum se egisse autumant, si hæc imitentur, plerumque infelicitè, nequaquam affectu ardorem, foecunditatem, ac vivacitatem illam ingenii, facilitatemque sese insinuandi suavi, gracili, & eleganti melodia, forti, concinna ac exquisita harmonia, usu quodam mirabili dissonantiarum, easque cum consonantiis artificio quodam inimitabili miscendi. Hinc fit, ut quævis exteræ nationes imitari studeant *Italos* hodie, etiam a sacris nostris alienæ; sed non eo, ac nos piaculo, periculoque profanationis apud eas sectas, quæ

T. I. disc. 23.
p. 144. Sc.

musicam in sacris, non omnem saltem, admittunt. Sic *Spektor Anglicus* gentiliū suorum studium imitandi musicam *Italicam* non diffitetur, utpote linguam etiam in theatris, ut passim omnes aliæ *Europæ* nationes, adoptantium. Nec se invito musicæ *Anglicæ Italica* commodat amœnitatem iucunditatemque, tantum ne omnino genium nationale extrudat. Qua in re laudat Io. Baptistam LULLI coryphæum *Gallia*, *Italia* oriundum, qui cum musicam in *Gallia* imperfectam ac quodammodo barbaram deprehendisset, non eam exturbandam, eiusque loco *Italicam* inducendam duxit; sed illam excolendam, poliendam, ornandamque gratiis, ex *Italica* innumeris acceptis, existimavit.

T. IV. pag.
96. Sc.

Nec dubitat Auctor *Gallicus historię musicæ eiusque effectuum*, instituto hac de re longo examine, quod musicam ecclesiasticam speciatim attinet, *Gallicam* in multis præferre *Italicæ*: & quidem quoad nostrum argumentum facile eius sententiæ accesserim, quod gravam usuique sacro consentaneum stylum motteticum attinet, qualem

lem auctor descripsit. a) Quid iam dicturus esset, si revivisceret, cerneretque statum musicæ, tantopere immutatum ab illo, nihil iam a theatriali distare; cum iam iisdem partibus ac modulationum generibus sit composita, atque adeo longe magis locum habeant vitia illa, quæ ille in mottetico stylo *Italarum* paullo post notavit? b)

b

In mox præcedentibus explicavimus votum celebris operis *Gallici Spectacle de nature*, ut in ecclesiis cathedralibus, ubi adhuc motteta obtinent, eorum loco odæ, *cantates*, substituantur: quod ingenio *Gallorum* accommodatum dici potest, præ cæteris nationibus cantui melodico addicto. Non hic inficias itur, quantum in musica *Gallia* debeat concedatque *Italia*, etsi illa etiam in harmonia hoc tempore insignes profectus fecerit. Qua in re iam sæpe laudatus RAMEAU extollitur, post LULLI omnium ore *Gallorum* celebratissimum, qui nempe utriusque nationis coniunxit veneres: vitium tamen illud, puto, non satis eliminavit, quod in utraque gente iam notavit *Isac. Vossius*, longas nimirum & perpetuas vocis flexiones, „quibus (inquit) non verborum tantum sensus, sed & ipsum carmen ita extinguitur, ut neque cantus rationem & significationem unquam percipere possis. Sive *Italos*, sive *Gallos* audias cantantes, nihil nisi plasmata audias, in iis solis totam expendunt vocem. Est tamen inter utrosque magna differentia, *Galli* quippe breviora, sed magis frequentia amant plasmata, ita ut in singulis pene syllabis vocem flectant. *Itali* longioribus utantur flexionibus, unde ridentur a *Gallis*, velut in uno formando plasmate utrumque exhauriant pulmonem. *Galli* præterea in suo cantu rhythmum magis obervant, quam *Itali*; unde fit, ut apud illos complura occurrant cantica, quæ concinnos & elegantes admodum habeant motus; verum eo laborant incommodo, seu vitio potius, quod quanto sæpe elegantior sit rhythmus, tanto minus verborum sensus percipiatur. *Itali* & *Hispani* verborum magis observantes, singula

De Poemat.
cantu & vi-
ribus rhythmi
p. 123.

a) „L'Eglise (inquit) qui est la place natnrelle des motets, n'est point la place favorable aux motets *Italiens*, & les notes y valent dix fois mieux en quelque Pais, qu'on les porte; mieux meme par la musique seule, & a plus forte raison en y joignant l'avantage des nos paroles & de notre execution: mais j'avoue, que ceux d'*Italie* ont leur prix, en oubliant & en changeant le lieu pour lequel ils ont été faits. On peut sans honte les aimer dans une salle. Les notes sont plus propres a honorer Dieu, & a contenter les gens d'une délicatesse severe (autre iugement abregé, & qui rassemble

tout) les leurs plus propres a amuser, & a servir au plaisir des Musiciens. “

b) „Leur amour pour les chants extraordinaires, la torture, qu'il faut se donner, pour déchiffrer leurs efroyables transpositions, la profusion importune de leurs ornemens, la coutume, qu'ils ont de parcourir en cinq ou six mesures, deux ou trois octaves, de bas en haut, & de haut en bas, & de changer a tout moment, de mouvement, & de mode &c. Sont des marques tres-certaines, que la musique de leur motets n'est point naturelle. *Ibid.* p. 113.

la vocabula longe proferunt distinctius, sed rhythmum sæpe negligunt; quodsi huius velint habere rationem, nihil eorum, quæ canunt, intelligas. “

Musurg. lib.
VII. p. 543.

Neque inepte ex multorum annorum usu ac consuetudine cum exteris etiam nationibus de diversarum cultiorum *Europæ* nationum cantus ac musicæ ratione KIRCHERUS differit. „Habent (inquit) *Itali* stylum melotheticum diversum a *Germanis*, hi ab *Italis* & *Gallis*; *Galli*, *Italique* ab *Hispanis*; habent & *Angli* nescio quid peregrinum: unaquæque naturali temperamento patriæque consuetudini convenientem stylum. Oderunt *Itali* plus æquo morosam in *Germanis* gravitatem; dedignantur in *Gallis* frequentes illos in clausulis harmonicis teretissimos, in *Hispanis* pomposam & affectatam quandam gravitatem. *Galli*, *Germani*, *Hispanique* contra in *Italis* reprehendunt plus æquo licentiosam compisumatum, quos illi trillos gripposque vocant, inamœnam & fastidiosam repetitionem, quarum indiscreto usu omnem harmoniæ decorem potius tolli, quam sustolli putant. Accedit, ut dicunt, vocum caprizantium inurbana quædam & incondita luxuries, qua, ut dicunt, risum potius, quam affectus movent, iuxta commune proverbium: *Itali* caprizant, *Hispani* latrant, *Germani* boant, cantant *Galli*. Qui quidem diversarum nationum diversus in musica stylus non aliunde provenit, nisi vel ex genio, & inclinatione naturali, vel ex consuetudine longo usu introducta, tandem in naturam degenerante. *Germani* ut plurimum cœlo frigido nati, complexionem acquirunt gravem, firmam, constantem, solidam, laboriosam, quibus qualitatibus stylus musicus conformis est; & sicuti voce graviori constant, quam meridionales populi, ad acutiores autem sonos difficilis illis concedatur ascensus; hinc naturali inclinatione illud, quod optime præstare possunt, eligunt, scilicet stylum gravem, remissum, modestum, & πολύφωνον. *Galli* contra plus mobilitatis habentes, utpote complexionem hilarem, vivacem, & contineri nesciam fortiti, stylum similem amant: unde ut plurimum hyporchematico stylo, id est, choreis, saltibus, similibusque tripudiis aptissimo (uti cantiunculæ, quas Galliardas, Passamezzos, Currentes ostendunt) indulgent. *Hispani* uti non tanti musicæ cultores extiterunt, ita quoque nihil adeo dignum habent, quod cum aliis comparari possit. “ Sed condonandum est, si forte nonnemini videatur esse vagum nimis hoc, ut in re late per maximam *Europæ* partem patente, iudicium.

Fuit tunc vulgare ad nos usque, imitari symphonia variarum nationum musicæ genium. Seriosius vero nostra ætate in *Germania* TE-
LEMAN singulari studio non solum, quibus *Italia* (quod multi, ut di-
ximus

rimus egerunt) sed etiam *Gallia* præstat, coniungere elaboravit, imo etiam *Polonici* styli specimina dedit, qui æquisono delectari dicuntur stylo, ad nos nihil attinente. D. BURNEY ex ore principis SAPIEHA *Poloni* Diar. Itin. mus. Vol. II. p. 121. refert, in *Polonia* musicam ecclesiasticam *Italicam* ubique obtinere. *Mus. Vol. I. pag. 102.* *Italicam* passim extollit. Dum vero de musica apud S. *Marcum Venetiis* loquitur cum vocibus & solo organo, eam stylo dicit satis convenire cum choris *Anglicis*, quos *Anthem* vocant. Id ex imitatione musicæ *Italicæ* fieri (quod etiam in *Russia* post mortem demum ELISABETHÆ Imperatricis nuperrime licuit) non addit. A *Gallica* vero musica se abhorreere data quavis occasione profitetur. Forte gravis patheticusque *Hispaniæ*, præ hilari celerique *Gallico*, ac vario *Italico* ecclesiastico stylo accommodatior reddi queat, accedente cultura non segni felicitis cuiuspiam, haud exorbitantis, excitati nihilominus ingenii *Germanici*, indolisque modestæ, compositæ, ac amœnæ.

XXIII. Sæpe laudatus P. FEYOO ingenue se fateri dicit, prodire in *Hispania* subinde, sed rarissime, excellentissimas modulationes, in quibus fapor seu gustus, suavitas, artificiosaque industria audire sit, plerasque autem esse auditu intolerabiles; quod nempe promiscue quisque hoc sibi componendi munus sumat, & quidquid phantasia suggerat, nimia licentia profundat. Quæ est communis ubique gentium querela, atque antiqua cantilena. „Compatior arti (sunt verba lo. de *Fulda*) quæ cum ab antiquis omni laude dignis philosophis laboriosissime sit inventa, nostro ævo a vilissimis Beanis corrumpitur, laceratur, & confunditur. O si viveret BOETIUS, certe pietate motus musicam potius deplangeret, quam transferret. Non modo diceres, o GUIDO! fatuos esse cantores, sed omnes magistros putares; nam sine magistris omnia, quæ volunt, præsumunt. O temerariam audaciam! O execrandam præsumptionem vix duodennes iam discere veremur, aut si didicimus minora præcepta, quasi intima arcana defendimus artis, & parum intelligentes omnia nos scire affirmamus, nulliusque correctioni subiacerere volumus; ut verum in nobis appareat scriptum in musica IOHANNIS Papæ: nescientes scire volunt, scientesque fugiunt, quæsi impudenter obstreant, veritati resistunt, erroremque suum summo conamine defendunt &c.“

MURATORIO teste sæculo XV. musica assurgere cepit, diligenterque excoli a doctissimis viris. Qua de re nos paullo post, iamque meminimus societatis litteratorum *Florentiæ* ad finem sæc. XVI. & initium XVII. atque etiam CONRINGIUS *de recta & optima in republica educatione*, de *Italis* id commemorat, revocare eos in usum musicam veterem. Id nempe de

Neglectus veteris institutionis ad artem musicam. Ibid. p. 294. 302.

Antiq. mediæ ævi T. II. pag. 359. T. III. opp. p. 1098.

*Cogitat, delle
opere.*

de eo ipso studio intelligendum est, quod in indaganda restituendaque vi ac stupendis effectibus musicæ veteris collocarunt. Alibi verò dolet modo laudatus MURATORIUS, hodie negligi eam musicæ artem, quæ ad commovendos affectus facit, cuius memoria penitus excidisse videatur, in qua veteres præstiterunt: hodie musicam ad titillandas aures solum factam, posthabita potiori ad animum passionibus liberandum: rem musicam ad solam praxin esse redactam sine recta scientia harmonica.

F. 214. 215.

Agitata est nostra memoria, nec hodieque conquievit penitus, simili quodammodo, quæ olim inter *Pythagoræos* & ARISTOXENEM eiusque affectas efferbuit, controversia de usu mathematices in musica. Qua de re, nostros quod attinet, plura in *bibliotheca Musica Laur.* MIZLERI occurrunt, qui hanc spartam præcipue tuendam suscepit, non solum quoad mathematicam, sed etiam philosophicas disciplinas, ad formandum perfectum musicum utiles ac necessarias, singulari etiam edita dissertazione, *Quod musica scientia sit & pars eruditionis philosophicæ.* Paullo ante meminimus MIZLERI, *Lipsiæ* institutæ societatis musicæ auctoris: qua vero in controversia id mihi accidisse videtur, quod in humanis rebus passim & ubique, ut disputationis æstu nimium abripiamur, & in partes abstrahamur. In *Gallia* hæc res d'ALEMBERT cum RAMEAU commisit; cuius tamen systema musicum ille tanti fecit, ut in compendium ordinemque illud redigeret. Legi possunt, quæ hac de re d'ALEMBERT in epistola ad RAMEAU scribit eius elementis subnexa, inter alia usum illum ac considerationem scientiæ ceu illusoriam penitus explodens, qua reddi queat ratio delectationis, quæ ex musica percipitur: quod tamen *Leonardus* EULERUS in *tentamine novæ musicæ theoriæ* studiose & acute, nec infelicitè, tractavit argumentum, ad definiendum suavitatis delectationisque gradum, si ipsarum istarum rerum, quæ ad harmonicam scientiam pertinent, ordinem, quem inter se tenent, cognoscimus. Censeoque acutenda inflammandaque esse studia ad artis scientiæque musicæ, nimium vulgo neglectæ, & trivialiter illotis manibus a quovis imperito tractari solitæ, profectum: quidquid demum mathematica ac philosophia possit conferre, aut alia etiam adminicula esse queant ad musurgorum excolendæ ingenia, quæ, si alia ulla, volubilia esse solent. Dudum vero ERASMUS, aptissimum hac in re mathematices studium ipsum se iuvenem esse expertum edixit, ceu ad argentum vivum figendum.

Accedit hic naturalis illa ac pulcherrima proportionum harmonicarum perinde ac arithmeticæ & geometricæ mathematicæ propriarum definitio.

nitio. Philosophia vero tam theoretica, quam practica, naturalis & moralis, præterquam quod ad formandum musicum omnes illas utilitates afferat, quas cultura ingenii humani ususque facultatum nostrarum fert, peculiare adhuc sunt arti & scientiæ musicæ, vulgo minus expolitæ in suo ambitu atque encyclopædia quadam, longe demum tempore, diligentia, meditationeque comparanda, ac diuturna experientia. Quanta sit vis vocis humanæ, novimus, in sola simplici declamatione ad movendum flectendumque animum, quorsum velit absolutus orator; nemo vero ignorat, quanto studio, labore, exercitatione constet laus eloquentiæ; cui nihil coniunctius est, quam musica facultas, ut quæ amplius adhuc pateat. Vulgo dicitur poeta nascitur, orator fit; apud perfectum musicum utrumque consociatum sit oportet. Nisi propitio natus sit quis cœlo, sæcunda dotatus ingenii vena, sterile aridumque erit quodcunque in arte studium ac labor: quodsi vero naturæ seu ingenio ars desit ac disciplina, illud si optime habeatur ad musicam factum, tanto etiam proclivius sine institutione erit ad luxuriandum evagandumque: quod maxime tamen in musica sacra cavendum foret. Unde hic præter mathematicam & philosophiam etiam theologia opus est: ut alia taceam, quæ sæpe tamen desiderantur, ipsa etiam linguæ latinæ haud raro cognitio in eo, qui thema latinum elaborandum suscepit. Circumstantiæ porro sunt personarum, locorum &c. quæ non permittant domi suæ plurimis omnia illa acquirere, quæ necessaria sunt, universim pro omnium facultatum apta dispositione rectoque usu, ad acrimoniam illam iudicii comparandam, quam gustum nominare solemus, ut proposito sibi recto fine, eundem haud minus promte ac expedite prosequatur assequaturque musicus, scite & eleganter satis; nec solum auditum percellat, sed placide etiam animo sese insinuet. a)

2

Qua in re habenda quoque est sagax auditorum ratio, aliarumque circumstantiarum consideratio est facienda, ac omnia prudenter sunt moderanda circumspiciendaque. Unde etiam exempla præclarorum virorum habemus, qui pro temporum & locorum diversitate apposite mutarunt musicam. Hos inter tamen eos haud laudamus, qui vitio novitatis seducti senes demum repuerascere ac lascivire non erubuerunt, a gravitate desciscentes. Ios. Fux, qui ebullienti musicæ se *Viennæ* opposuit, dicit ad finem sui *gradus ad Parnassium* p. 278. se novitatis studium nequaquam reprehendere; sed maximis extollere laudibus. Nemo tamen eo ægrius ferret hodiernam musicæ licentiam lasciviamque, in ecclesia præsertim.

Adol-

a) Due sono mezzi, per li quali la nostra musica eccita e muove gli affetti: l'uno si è l'idea, o sia Inventione, che piace anche chiamare

col vocabolo difficile a descriversi buon gusto; l'altro si è l'armonia, o sia unione di vari suoni, o voci contemporanee. Questa per se stessa

Adolphum HASSE, eiusque uxorem celebratam arte canendi FAUSTINAM, ambos in lustrum nostri sæculi eius exordio natos, non semel de hac prurigine conquerentes *Viennæ* audiui an. 1773. superstites.

Cautiones
quædam in
cantu plano
seu choralis.

XXIV. Id in cantu plano, qui a choro ecclesiastico proprie choralis dicitur, eximium iam deprædicavimus, quod idem sibi semper similis ad nos usque decurrerit. Sunt, qui cantum etiam planum melodicum magis reddere studuerunt, qualis in Congregatione Benedictina *Casinenſi* habetur, apud *Italos* musicæ egregios æstimatores in pretio habitus; quam equidem mutationem nemo vitio vertat. Vitia vero cantorum potius sunt, quam ipsius cantus plani seu choralis; quæ ego hic *Andreas* ORNITHOPARCHI potius verbis in opere *de arte cantandi*, quam meis haud importune, in gratiam potissimum gentilium meorum perstringam: „Cum varii variis in divina laude abusionibus agitentur, modo indecenter corpus movendo, modo indecoros oris hiatus faciendo, modo vocales mutandø: cumque quisque suo vivat genio, nec iisdem omnes pareant legibus, nationumque diversitas diversos mores habeat atque ritus, habitu, ritu, studio, sermone, cantu: & (cum sit melius familiaritatem destruere, quam contra veritatem aliquid diffinire, temere veritas dicere cogit, quæ amor patriæ propalare reprehendit) *Germania* cantores plures, musicosque paucos nutriat. Nam præter eos, qui in facellis Principum aut sunt, aut fuerunt, paucissimi canendi disciplinam, cleri gloriam, vere cognoscant: Magistratus enim, quibus hæc res commissa erat, cantores secundum vocis asperitatem, non artis peritiam ceremoniis ac iuventuti præfecerunt, Deum boatibus, mugitibusque placari arbitrantes; qui suavitate magis, quam stridore, plus affectu, quam voce in scripturis legitur gaudere.“ Addit opportune hos *Io. B. MANTUANI* versus:

*Cur tantis delubra boum mugitibus impleſ
Tunc Deum tali credis placare tumultu?*

Sequuntur decem præcepta, omni canenti necessaria, quæ huc redeunt. Primum cupiens quidquam decantare, præ omnibus tonum, seu repercussionem eius diligenter animadvertat. Secundo scalam, sub qua can-

sa maneggiata con arte, ha una forza ben grande per muovere l'animo nostro a qualunque affetto, ed é talmente a lei connaturale, che non soggiace a vicenda, o mutatione di tempo, o a varietà di genio. L'altra ha le sue vincende consimili a quelle del vestire, che mutansi al mutarsi della moda. Di più e que-

sta per se stessa rispettiva secondo il genio, e l'idea degli artefici, che la producono, & degli uditori, che s'ascoltono: *P. I. Bapt. MARTINI storia della musica* T. II. diff. III. n. 1. p. 281. Vid *P. Meinradi SPIES* Tract. musico composit. pract. c. 34.

cantus decurrit, vigilanter attendat, ne ex molli durum, aut ex duro mollem faciat. Vocem quisque canentium verbis conformare studeat, ita ut in re lamentabili tristem, hilari quantum potest iucundum concentum promat. Qua in re miratur *Saxones* præclarissimos *Germaniæ* populos, quod in mortuorum exequiis hilari concentu utantur. Quarto mensuræ præ omnibus teneatur æqualitas. Orientales *Francos* gentiles suos hic relipiscere vult, ne ut antea in choralibus notulas iam producant, iam corripiant; sed ab *Herbipolensi* Ecclesia capite suo, in qua optime canitur, canendi exemplum sumant.

Quinto autenticorum tonorum cantica profunde, subiugalium acute, neutralia vera mediocriter intonentur; cum hæc in profundum, illa in acutum, verum ista in utrumque tendant. Sexto mutationem vocalium apud varios populos notat: *Franci* e. g. dum *u*, pro *o*, pronuntiant; religiosique campestres *Aremus* pro *Oremus* legunt. *Rhenenses* a *Spira* usque *Confluentiam* *i* vocalem in *ei* diphthongum vertunt, *Mareia* pro *Maria* dicentes. *Westphali* pro *a* vocali *a* & *e* coniunctim promunt, videlicet *aeb* *te* pro *abs te*. *Saxones* inferiores ac tota natio *Suevorum* *e* vocalem per *e* & *i* legunt, *Deius* pro *Deus* dicentes. *Germaniæ* quoque inferioris incolæ omnes coniunctim *u* & *e* pro *u* vocali exprimunt: *Lotharingi* pro *a* sumunt *e*, *Meria* pro *Maria* dicentes, *gratia plena* pro *gratia plena*, & similia. Septimo caveat cantor, ne asinino clamore cantum plus æquo vel incipiat, vel inceptum vocis instabilitate sursum trahat. Octavo differentiam festi a festo quisque canentium discernat, ne simplici feria velut summa vel solemnizet, vel torpeat omnino. Nono ex indecenti oris hiatus atque indecenti corporis motu cantorem declarat insanum. Postremo monet, ut supra omnia Deo complacere cantor studeat, non hominibus.

Anne tempore huius auctoris, qui an. 1535. suum *de arte cantandi* opus *Coloniæ* edidit, non adeo, ut hodie passim in primoribus etiam ecclesiis sit, de properari officii divini cantum usu venit? Cum is tamen dioeceses sexaginta tres peragratum se dicat ad finem libri tertii: qui singulariter notandus est, agitque de accentu, quem sic vocare mos est, ecclesiastico, inflexione vocis, seu modulationibus minoribus epistolarum, evangeliorum, aliarumque lectionum; hæcque ad finem addit: „In peregrinatione nostra, quinque regna, *Pannonia*, *Sarmatiæ*, *Bohemiæ*, *Dacia* ac utriusque *Germaniæ*; dioeceses sexaginta tres; urbes ter centum quadraginta, populorum ac diversorum hominum mores pene infinitos

vidimus; Maria duo, *Balticum* sc. atque *Oceanum* magnum navigavimus, non ut merces Arctoïfideris, sed palladios fructus cumularemus. Quæ omnia dixisse volo: ut experientia potius quam præceptis, hunc de ecclesiastico accentu librum in lucem prodiiſſe, ſtudioſi lectores cognoſcant.“

Claudius SEBASTIANI Metenſis organiſta in ſuum Bellum muſicale inter cantus plani & menſuralis cantus reges &c. ex ORNITHOPARCHO, quas retulimus decem regulas, tranſtulit, multa item de accentu eccleſiaſtico, de regulis concordantiarum, vocum, & cantus partibus, regulas porro clauſularum in compoſitione cantilenarum cum regulis pauſarum in contrapuncto admittendarum: quibus varia cap. 33. miſcet pro exercitatione muſicorum inſtrumentalium ludendo fugas, ſeu pro more tunc ſolenni interludentium ſive organo ſive aliis inſtrumentis muſicis; quæ proſequi longum foret: veluti etiam, quas ingenti numero cumulandi mos obtinuit proxima adhuc memoria componendi regulas. E re magis ad inſtitutum noſtrum, propoſitumque huius operis ſcopum fore iudicamus, ſi ea adhuc, quibus a recta regula deſcitur, notemus.

Ornamenta
nimia Gothi-
ca muſicæ po-
ſyphonæ ac
figurata.

Vol. I. pag.
131.

XXV. Dignus ſupra laudati incomparabilis *Ad. HASSE* ſucceſſor *Venetiis* in conſervatorio *Incurabili*, *Baltassar GALUPPI* tria hæc in muſica requirit, elegantiam, claritatem & bonam modulationem, *vaghezza charezza e buona modulatione* (ut ex ore ipſius perhibet *D. BURNEY* in *diario Itin. muſ.*) quas muſica ſacra imprimis deſiderat dotes. Fatendum vero eſt, illas vel maxime nunc deſiderari: dolendumque, quod hæc, quam ab ineunte sæc XVI. repetimus definimusque, ætas tertia muſicæ ſeu poſtrema, ſuis ex crepundiis proxime antecedentium temporum contraxerit, ac veluti naſcens ſecum intulerit labem vitiumque ex ornamentis illis *Gothicis*: quibus adornandis infarciendisque nihil aptius fuit, quam muſica harmonica ac figurata; quæ ſe ipſa ſua prodit nomenclatura, ipſisque notularum figuris natam factamque ſe monſtravit ad miſcenda quadrata rotundis, ſicque confundenda omnia, ut colores coloribus obſcureſcentur, floſculique ac ſoni tanta varietate accumulenter, ut auditus cum ratione nihil diſcernere ad ſui oblectationem ſatiſfactionemque queat, ipſaque copia inopem faciat. Cauſa hæc fuit, cur politiori noſtro ævo, abiecta alias omnium iudicio *Gothica* architectonica ex ruderibus veteribus *Græcis Romanisque*, vera elegantix forma a ſimplici nativoque ornatu repeteretur; quod in muſica longe maximo proſectu fieret, ſi ſtupendos illos, quos antiquitas memoriæ prodidit, ſpectemus effectus. Hac cer-

a

P. 330. opp.
Basil. 1544.

te ratione permotus ROUSSEAU harmoniam omnem abiiciendam in musica existimat, postliminio revocata melodica. a) Demus vero, ut alia in multis aliis rebus, ita etiam in musica reservatum esse sequiori ætati, ut musicæ melodicæ harmonicam adderet, atque ad nos usque tantis progressibus expolitam transmitteret : id tamen committendum nunquam est, ut omnes moderationis limites excedat, ecclesiastica cumprimis ; cum PLATONI iam nunquam musica sine periculo reipublicæ immutata sit visa. Quam sententiam expendens *Cælius CALCAGNINUS* in insigni *de profectu* tractatu, statum musicæ nostræ cum moribus depravatum vehementer luget : „Quod ego profecto (inquit) tum aliis causis, tum illi imprimis imputare soleo, quod omnis musicæ ratio corrupta est adeo, ut nunquam corruptior fuisse intelligatur. Quum enim species triplex sit, enharmonica, quæ cœlo & astris attribui solet : diatonica, quæ sacris & gravioribus functionibus olim adhibebatur : duabus his desitis ac longe ablegatis, ea sola viget atque amatur, quæ chromatica nuncupatur, ad perdendos animos hominum inventa, celeritate & crebris motibus mentem e sua fede propellens : quam *Pythagorici* perpetuo edicto interdictam voluere. Sed & non alia de causa TIMOTHEUM *Milesium* magna fuisse invidia apud *Spartiatas* observavimus, nisi quod multiplicem musicam reddens, & ad genus chromaticum divertens, puerorum animos, quos erudiendos susceperat, a modestia ad libidinem traduxisset.“ Hæc ille.

Alia vero gravissima eiusmodi testimonia iam supra accumulavimus, passimque operi huic inspersimus ; sed surdis musicis cantatam hætenus esse fabulam, inde elucescit, quod lapsu temporum, aliquot nempe sæculorum, vitia hic alibique notata semper hætenus creverint, ipsa etiam insti-

a) „Quand on songe (inquit v. *harmonie*) que de tous les peuples de la terre, qui tous ont une musique & un chant, les *Europeens* sont les seuls, qui aient une Harmonie des accords, & qui trouvent ce mélange agreable ; quand on songe, que le monde a duré tant de siecles, sans que de toutes les nations, qui ont cultivé les beaux-arts, aucune ait connu cette Harmonie ; qu'aucun animal, qu'aucun oiseau, qu'aucun être dans la nature ne produit d'autre accord, que l'unisson, ni d'autre musique que la melodie ; que les langues orientaux, si sonores, si musicales ; que les oreilles *Grecques*, si delicates, si sensibles, exercés avec tout d'art, n'ont jamais guidé ces peuples voluptueux & passionés vers notre Harmo-

nie ; que sans elle leur musique avoit des effets si prodigieux ; qu'avec elle la notre en a de si foibles ; qu'enfin il étoit réservé a des peuples de Nord, dont les orgues durs & grossieres sont plus touchés de l'eslat & du bruit des voix, que de la douceur des accens, & de la melodie des inflexions, de faire cette grande découverte, & de la donner pour principe a toutes les regles de l'art ; quand, dis-je, on fait attention a tout cela, il est bien difficile de ne pas soupçonner, que toute notre Harmonie n'est qu'une invention *Gothique* & barbare, dant nous ne nous fussions jamais avisés, si nous enissions été plus sensibles aux veritables beautés de l'art, & a la musique vraiment naturelle.“

instituzione musica ad maiorem celeritatem, minuritionesque tum notularum, cum intervallorum musicorum prolapsa, quam CALCAGNINUS chromaticam cum aliis appellat, ipsique musici minutiores notulas vocarunt chromata, femichromata, quin etiam, nescio qua notatione, *arcibiscrome* apud P. FEYOO, qui non spernendis rationibus id sibi demonstrandum sumit, tantum abesse, ut his diminutionibus perfectior sit musica, ut destruat^aur potius. a)

Nimia celeritas ac confusio verborum,

Pag. 84r

XXVI. Iusta etiam est, quam subiungit, querimonia, reprobaturque in musica nimiam illam festinationem ad ostentationem admirationemque conciliandam: qui finis est, quem sibi arrogantes musici proponunt, omnino contra finem musicæ, siquidem vel sola aurium oblectatio spectetur; qui tamen ipse nostræ, de qua agimus, rectus esse nequit. RODOTA commentario in epistolam encyclicam BENEDICTI XIV. P. CRESSOLIUM in testem vocat, cum *Romæ* versaretur, se multorum admiratione audivisse musicales cantus ad aurium solummodo voluptatem compositos, ac devotione omnino vacuos. „Qui fieri potest, ut cum divinorum verborum maiestate cohæreant venatica illa diverticula, cum duo ita canunt, ut unus præeat quasi lepusculus, tum venator paribus sequatur vestigiis? elaboratur ille, & fugiat, hic avolet a tergo, & captare contendat? “ Hæc ille ex CRESSOLIO; addit *Cyrelli* FRANCHI in epistola data anno 1549. ad amicum *Ugolinum* GUALTERUZZI locum, testimoniumque *Itali*, quod libenter in hoc argumento adducimus, aliudque attingit grande musicæ hodiernæ piaculum, in ecclesia potissimum frequentatum: *Pongono oggi i musici tutta la loro beatitudine in fare, che il cantore sia bene astretto alla fuga; e que nel medesimo tempo, che uno dice Sanctus, dica l'altro Sabbath, e l'altro Gloria tua, con alcuni urli, mugiti, gargarismi, che sembrano piu gatti di Geunao, che fiori di Maggio.*

XXVII.

a) „La prima si é, che rarissimo fara quello, que potra far bene tanto colla voce, che cogli stromenti punti tanto veloci &c. l'altra ragione, perche quella diminuzione di figure distrugge la musica si è, che non da luogo all'udito per comprendere l'armonia. Così come quel piacere, che an gli occhi nella varietà ben ordinata de' colori non si otterrebbe, se ciascuno passasse la vista con tanta velocità, che appena facesse distinta impressione nell'organo (e si dica il medesimo di qualunque oggetto visibile) nella stessa maniera, se i punti, ne quali si distingue la musica, sono di durata sì breve, che l'udito non possa distintamente impoſſeſſarsi di quelli, non riceve

armonia, ma confusione. Questi due inconvenienti poi si fanno maggiori per l'abuso, che commettono in pratica i sonatori moderni, i quali benché siano di mano tarda e pesante, fanno generalmente ostentazione di tasteggiare con molta velocità, e commuovamente portano la sonata con più prestezza di quella, che ricerca il compositore, e che esige l'indole del componimento: donde ne si fa, che perde la musica il suo costume, non si eseguisce il più essenziale, che consiste nel esatta osservanza del modo e del tempo, e i circostanti odono solamente un confuso rumore. “ *Musica delle Chiese* §. VII. n. 27. 28. p. 300. 301.

XXVII. Sed non est hoc solum musurgorum nostrorum peccatum, quod in ecclesia committunt, sacrata discerpendo verba, ut eorum nullam rationem habere videantur, nihilque curare, quo ea animis auditorum infundantur; alterum notat laudatus P. FEYOO per excessum, dum nempe sic musicam verbis accommodatam reddere volunt, ut non ad integrum attendatur contextum, sed verba quædam aucupentur singillatim, quorum dum singularem energiam quandam exprimere nituntur, aberrant ab ipsius sententiæ sensu. Exemplum affert ex KIRCHERO: nonnullaque alia sæpe laudatus Auctor *Gallicus* in *historia musicae eiusque effectuum* parte posteriore, qua de musica sacra singillatim tractat, non neminem etiam ex suis gentilibus fugillans, ingenio ad musicam alioquin insigni præditum, destitutum vero notitia linguæ latinæ.

Non spectato
contextu sen-
sive verbo-
rum.
Pag. 305.

Huc referenda a DONIO musurgis exprobrata, in sacris præprimis gravioribusque concentibus, „quæ non recte atque ordine, neque ex ecclesiæ præscripto (quæ errare non potest) sed temere, ac licenter, ardelionum quorundam arbitrio usurpantur. Quis eos, quæso, docuit, *Kyrie eleison*, mœstam flebilemque precationem, læto hilarique concentu attemperandam esse? Quis contra plenam lætitiæ atque exultationis *Mariani* cantici clausulam, id est, *Gloria Patri* mœstam flebilemque faciendam? quod & musurgi passim facitiant, & *Petrus* PONTIUS, non infimæ inter eos auctoritatis, diserte præcipit. Quæ (malum) antiquiores illos ac celebriores Missarum modificatores IODOCUM, MUTONIUM, HADRIANUM, atque eius farinæ reliquos vesania adegit, ut sacrosancti atque intemerati sacrificii mele non e profanis tantum argumentis, sed sæpe lascivis abiectisque desumerent?

XXVIII. De alio defectu, huic vicino, modernæ musicæ egimus supra, singularique libro sibi discutiendum fumsit *Is. Vossius de pæmatum cantu & viribus rhythmis*: quod nimirum nulla in enuntiatione verborum (contra naturam sermonis) habeatur ratio ex concinno carminis motu; qui fuit ex eius sententia veluti anima cantus apud veteres. Nec minus diserte DONIUS in hoc argumento versatur, eundemque passim in nostra musica notat defectum, in sacra quidem adeo, ut etiam sacre scripturæ verbis energiam illam abiudicare videtur. „Nam (inquit) latina quidem e sacre scripturæ verbis fere confarcinantur, quos mottetos vocant, quæ non modo metro carent, imo omni pene numerositate sermonis, sed phrasi quoque ipsa ac sententia constant vehementer a musica abhorrenti.“

Abblataque
omni emphasi
verborum.

De præstantia
mus. vet. pag.
127.

Sed

Sed hic rhythmī vim compensant aliæ sacræ poeseos virtutes, ac energia suaviter fortiterque influens in animum. Ea hic intelligimus soluta seu prosaica themata, ex officio ecclesiastico sacraque scriptura limato selecta iudicio, ex psalmis imprimis, aliisque canticis, prophetarum item sententiis, non vero de *verbis temere multifariam consarcinatis*, ac *nonnunquam arbitrio indoctissimorum hominum interpolatis*; quæ cum DONIO perinde improbamur explodimusque, ac illos quos paulo post nominat musicastros quosdam infultos & melorhaptas potius, quam melopœos, „qui dictionem atque sententiam adeo non nauci faciunt, ut servire eam cogant intolerabili facinore famulæ suæ symphonurgiæ. Quid enim aliud est mele prius componere, deinde iis carmina sermonemque aptare? quod invita, ut aiunt, Minerva, seu potius invitis Musis, & Gratiis omnibus, quoquo modo id cadat, semper efficitur, ut nudius tertius dicebam: distorquenda enim plerumque est omnis recta emendataque pronuntiatio: confundendæ accentuum leges; longa tempora corripienda; producenda brevīa, ac barbaris quibusdam inconcinnisque parelcysmis vocabula distrahenda sunt.“

Ibid. p. 14.

Aliter sane rationem iniit cel. *Alexander SCARLATTI*, cuius hoc *Io. Bapt. MARTINI* in epistola ad *I. Bapt. PASSERI* affert dictum: *Le parole devonno somministrare l'idea della musica.* Attulerat is paulo ante ex DONIO dignam hanc suo auctore sententiam ex sæpe citato opere de *præstantia vet. mus.* T. I. p. 124. nimirum artificium obesse nativæ elegantiae; quod ille alibi etiam ex eo imprimis probat, quod nimia verborum fiat confusio, rectæque obsit pronuntiationi.

T. II. opp. I. Bapt. Donii p. 267.

T. II. opp. p. 250.

Nimis prolixa firmata repetitionesque cantuum & vocum. *De præst. vet. mus. p. 152.*

XXIX. Ea vero notatu imprimis digna sunt, quæ DONIUS suis gentilibus iam ante duo sæcula exprobrare potuit, pravamque vocat atque inveteratam consuetudinem, quæ ars venditur. „Dum enim (inquit) cautores nostri vitare student rudem quandam cantus ficitatem ac rigorem, eum ita emolliunt, ac frustillatim, ut ita dicam, concidunt, ut ferendi non sint. Quo vitio nostrates *Itali* præter cæteros tenentur, qui belli ac festivi saperdæ sibi ipsis videntur, ac reliquos meras pecudes ac stipites putant. In quo merito sane ab exteris deridentur, qui iudicione an inscitia, certe eiusmodi ineptiis parcius indulgent, neque enim id quæro: tantum dico, tam frequentibus prolixisque melismatis nihil insulsius, nihil levius, nihil effeminatius, nihil inefficax fieri posse. Quam tu quæso vim, vel emphasim (si hoc exprimit illud quod *aerem* vulgo vocant) aut affectum habere putas, eiusmodi modulationes, in quibus tertia quæ-

que syllaba cantantis vox, repetitis usque ad fatietatem iisdem fere excursibus, nusquam consistit, nusquam aures implet, nusquam ullum concentus saporem percipi finit; sed saltuatim, ac volutatim huc & illuc celerime ducta, nullum sui vestigium relinquit? An hoc canere tandem est, vel cantillare potius, musasque discerpere? Verum tamen ferendæ fortasse essent huiusmodi deliciæ, si in clausulis ac longioribus syllabis, non ubique; si in rebus ludicris, non in gravissimis; si in lascivioribus carminibus, non in sanctissimis sententiis; si in scena, non in sacris ædibus; si in commensationibus, non in supplicationibus adhiberentur. Illa vero speciatim melismata, quæ eatenus extenduntur, ut uno spiritu proferri nequeant, ac necessario divulsa sunt, atque hiulca; in mimicis fortasse modulationibus atque agonismatis, quæ ostentationis causa fiunt, tolerari possent: cæterum in sacris piisque argumentis, ac sæpe etiam flebilibus, qualia sunt, quæ Christi Domini cruciatibus ac passioni dicantur (dicam equidem, quod sentio, nec sine stomacho) magno sæculi nostri dedecore tamdiu tolerantur.

Sed totum hoc partim incitæ, partim incuriæ illorum, qui hæc moderandi & corrigendi potestatem habent, tribuenda sunt. *Decipimur* quippe *specie recti*, paucique oppido reperiuntur, qui suavitatem a mollitie, artificium ab affectatione, varietatem & copiam a superfluitate seiungere sciant. Interim hoc vos habetote, non tantum eiusmodi melismata nimia prolixitate peccantia, divulsa, incohærentia, earundemque pericoparum inculcatione fatiscientia, parvi esse facienda; sed etiam, quæ breviori ambitu ineptas quasdam eorundem phthongorum iterationes habent; nimiamque præferunt affectationem. Item quæ extra proprios modorum cardines licentius evagantur, aut *quos* sive proprietatem præferunt subiectæ materiæ parum convenientem.

Hucusque DONIUS, apprime ad rem præfensque de musica ecclesiastica argumentum: in qua pronius reddunt concisiora plerumque themata illud præcipue vitium tot tantarumque replicationum recantationumque. Possent nihilominus ac deberent nimis illæ repetitiones unius sæpe alteriusque vocis evitari, si musici suis modulis illigarent non solum *Kyrie eleison* e. g. sed integrum *Introitum*, prout olim cum suo psalmo canebatur continuabaturque, quantum tempus permittebat. Repetendi autem flebilis *Kyrie eleison* fixus est numerus. Libet de hoc etiam audire *Jf. Vossium*, haud abs re cantores & contrapunctistas incessentem: „Qui (inquit) auribus sane non carent, licet sæpe cerebro non multum valeant, omnia sibi licere existimant in corripiendis aut producendis ad li-

P. 81.

bitum syllabis, in torquendis aut lacerandis vocabulis, ne incommodus sit cantus. Quis non rideat, si quis audiat illa vocabula, quæ cantui apta existimant, decies & sæpe pluries intempestive prorsus repetere, &

fic eorundem verborum perpetuam quandam facere quasi palinodiam, ac si sæculum verborum laboraret inopia? Possent equidem duæ hæ voces e. g. *Kyrie eleison*, centies etiam milliesque repetitæ pie tempestiveque percellere animum, si pensaremus, multo adhuc pluries nos peccatis Deum offendere, neque unquam satis esse, si incessanter etiam ab irato malis nostris Numine supplices peteremus, ut propitium nostri misereatur. Sed plerumque tantum abest, ut musici moduli his verbis aptati, ad hunc contriti animi sensum instillandum facti sint, ut potius ad distractam mentem reddendam, aut exhilarandam oblectandamque compositi videantur, aut etiam tædium vitandi causa, ac tempus in ecclesia fallendi transigendique iucunde apud auditores; apud musicos vero ipsos, ut laudem assequantur, ac admirationi sint. Quod si rectum sibi propositum haberet finem musica ecclesiastica, eidem coaptatas audiremus in sacris nostris musicas modulationes, verbisque sacris emphasim adderent, ut suaviter in animum influerent, ac dura nostra emollirent corda, supernisque instinctibus accommodarent, & devotionem piosque affectus excitarent.

De div. psal-
modia cap.
XVII. §.
III. n. 5.

Afferam, quas requirit in musica sacra ad hos salutares effectus producendos conditiones Card. BONA: „Sunt autem (inquit) quatuor, ni fallor, hæ conditiones, quibus positis musica procul dubio inducet hominem in varios affectus, & commotiones. Prima conditio est, ut harmonia ex vocibus & sonitu proveniens iuxta toni exigentiam recte ordinetur. Secunda, ut numerus musicus, quo modulationis totius series a gravi in acutum, & ab acuto in grave procedit, qualitati verborum & toni accommodetur. Hic est numerus, quem vulgus vocat aerem cantionis, de quo poeta: *Numeros memini, si verba tenerem*. Tertia, ut ipsa verba talia sint, quæ mentem percellere, & commovere possint. His adiungebant antiqui totius corporis motus ac gestus patheticos ad excitandos affectus aptissimos. Quarta tandem, ut qui musicos concentus audit, non tam aurem, quam rationem adhibeat, uti docet

Lib. I. c. 9.

BOETIUS, sitque aptus & dispositus ad musicæ effectus recipiendos.

Perverso mu-
sicæ sacre
sine.

XXX. Sed, ut hoc iterum iterumque oggeram, ita vulgo comparatum est cum hodierna musica, ut quotidie ad hos salutares fines ineptiorem se præbeat, quanto magis eius patroni de eius perfectione gloriantur, ut summum fastigium attigisse existimetur; ad amovendum nimirum potius animum, quam commovendum, ac lenocinandum auditui, quin cor pietatis sensu imbuat: dum ad se rapit intellectum, totum occupat hominem, eiusque disturbat attentionem musicus concentus tam varius, tam intricatus, vocum & instrumentorum commixtio tam diversa, quæ omnia sese obfuscant mutuo, & confundunt. Solent *Itali* pro suis illis,

qui

quì se non castraverunt propter regnum Dei, sed ob vocis suavitatem, compositiones musicas ita instituere, ut unus alterve principatum teneat in canendo: nempe ut vocem continuo ostendet, arteque canendi audientibus placeat, admirationem sui faciat, & applausum conciliet. a) Salse vanitatem hanc sæpe laudatus DONIUS *de præstantia musicæ veteris* deridet: „ Audis nimirum (inquit) ac vides, quam tinnulis vibrationibus, quam molliculis plasmatis, quam mellitis fufisque melismatis eunuchi nostri formosuli ac venustuli luxurientur? Video nimirum, ac rideo; quid enim? tu in eo sitam putas summam musicæ pulchritudinem, atque elegantiam? si ita putas, falleris; sed falleris cum plerisque.“

Eundem vulgo sibi compositor finem proponit eximius quisque, ut oblectet, laudem consequatur approbationemque suæ artis musicæ apud peritos imprimis auditores: qui ipsi in hoc toti extra se rapti distinentur, ut evolvant artificiosam illam placidamque confusionem; cæteri stant attoniti, arrigunt aures, modulos persæpe audiunt, quibus pedes potius ad saltandum commoventur, quam mens ad devotionem. Dum e contrario is solus finis esse debeat musicæ sacræ, non delectari solum, sed docere ac movere. Id suapte natura musica melius, quam oratio præstaret suavius in animum influens. Atque hinc quidem musica dicitur scientia varios sonos ita coniungendi, ut auditui gratam exhibeant harmoniam, ut EULERUS definit in *Tentamine novæ theoriæ musicæ*, ubi ea disquirat, discutitque, unde in sonorum modulationibus gratum illud ac suave est.

Sed hic non subsistit musica ecclesiastica, quæ est eloquentia quædam sacra; unde, quod dicit CICERO *de oratore*, hic spectandum est: *N. 17.* *Omnis enim vis ratioque dicendi in eorum, qui audiunt, mentibus aut sedandis aut excitandis est posita.* Equidem sunt, qui illud S. AUGUSTINI, ex opere de musica huc trahunt: „Ergo modulatio non incongrue dicitur movendi quædam peritia, vel certe qua fit, ut bene aliquid moveatur;“ At ille non de musica sacra ibi tractat, sed numerosorum motuum species quinque prioribus illius operis libris explicat, ac sexto demum, *quomodo a corporalibus & spiritualibus, sed mutabilibus numeris, perveniatur ad incommutabiles numeros, qui iam sunt in ipsa incommutabili veritate, & sic invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta con-*

spi-

a) Sono già due secoli, che dai professori si va più tosto cercando il diletto, il folletico, del piacere, e singolarmente la varietà anzi, che la mozione efficace degli affetti, e se qualche volta se ne sente alcun Lampo, che ecciti qualche distinto movimento, egli è frammischiato con tanta varietà d'intervalli successivi & con-

temperanei, semplici e composti, con altra qualità fra di loro sì contrarie, che non gli vien permesso d'operare nell' animo sino a quel grado, che farebbe necessario per produrre il dovuto effetto. I. B. MARTINI *Storia della mus.* T. II, diff. III. p. 316.

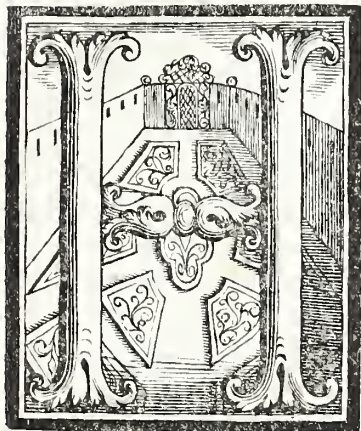
Spiciantur: ut suum illius operis scopum in lib. I. *Retraçtat. c. 11. explicat.* Id quod ipsum quidem in musica sacra etiam debet esse propositum, ut mens in Deum assurgat, non solum ut sensus delectatione afficiatur iuxta eundem S. Doctorem in libris Confessionum: *Cum mihi, inquit, accidit, ut me amplius cantus, quam res, quæ canitur, moveat, poenaliter me peccare confiteor, & tunc mallet non audire cantantem.* Multo magis ergo musici ipsi, compositoresque modulationum sacrarum peccant, si populo Christiano peccandi causam præbeant, mentemque potius a divinis cantu & musica avocent, verba sacra infuscent, & confundant, ut percipi nequeant; organo aliisque instrumentis musicis lasciviant; ludicris, vanis, profanisque modulis omnia repleant. In quo genere symphonix longe maximus est abusus hodie, vitiumque iam notatum ostentandæ artis, celeritate imprimis agilitateque digitorum & pedum, robore pulmonum, distensione buccarum, impressione labiorum.

Fuerunt, qui omnem eiusmodi sine humana voce musicam templis expellendam existimarent: certe id tolerari nequit, ut recto fini non respondeat in excitandis piis animi motibus, movendo scilicet, dum docere simul inepta sunt instrumenta. Eloquentiam animorum reginam appellat CICERO citato iam libro, *quæ illos mox lætos, mox tristes, iam iracundos, iam lenes, ac mites suo arbitratu efficiat.* Hic vero musica, quæ hæc ut olim, promptius longe præstare debuerat, sermo scilicet cantu & modulis excomtus musicis, dupliciter peccat defectu & excessu: illum laudatus observat Jf. Vossius, de *poematum cantu & viribus rhythmici*, statim in præfatione, quod non perinde atque olim aures sensusque afficiat, sed adeo longe intra efficaciam cultæ orationis subsistat, ut nullus hoc tempore reperiatur musicus, qui vel mediocriter disertum audeat provocare oratorem. Excessum vero illum lascivientis musicæ, quem supra in conciliis posterioris huius ævi tam frequenter damnatum vidimus, magis magisque insolescens theatralis in ecclesiam introducta musica quotidie augeat: quæ dum animum pacatum reddere ac tranquillare debeat, uti olim DAVIDIS cithara, malum potius excitat spiritum, & e templo ad theatrum cogitationem avertit, a choro ad choragium; locoque desideriorum æternorum ac cœlestium caducæ & terrenæ delectationi affigit; imaginibus phantasiam facile replet rerum, quas nec nominari vult Apostolus, præsentaneo scopulorum illorum periculo, de quibus cavendis ex suavi firenarum cantu ipsa etiam gentilis antiquitas monebat; sanctique Patres tantopere scenicas res abhorrendas volebant, ignari tunc, ab illis aliquando nec templa nostra fore immunia, una eademque utrobique musica, musicisque haud raro iisdem etiam, lenocinantibus.

CAPUT V.

Auctores musicae sacrae posteriore ætate usque ad præsens tempus.

I.

ucusque pertractavimus, qua ratione musica fa- Musica ampliata.
cra magis magisque fuerit exculta: quæ ta-
men numquam a DAVIDIS tempore, instaurationeque cultus divini in templo *Hierosolymitano* per SALOMONEM, tanto apparatu instructa fuit, quam posteriore hac ecclesiæ ætate, a sæculo decimo quinto ad nostrum usque tempus deducta.

II. Imperatores, reges, principes, alique, prout pollebant rebus, Culta a summis ecclesiæ, sæculique principibus.
certatim æmulati sunt ecclesiæ antistites summos, præsertim inter eos *Romanos* pontifices: qui musicam, cui a *capella* nomen inditum est, primum instituerunt. Vocabulum vero istud pervagatum undique est ad musicam *Palatinam*, magnis sumptibus adornatam, stipendiariis musicis ingenti numero, qui arte præstarent, undique accitis, ab eo nempe tempore, quo *ampliata est musica, surrexeruntque novi cantores & compositores, & figuristæ*, ut repetam verba *Petri HERPII* apud GOLDASTUM. T. I. Rer. Alem. p. m. 117. P. I. c. 5.
Quæ res quantum a sæculo præsertim decimo quinto progressa sit, nunc tractamus. Ad cuius finem IOANNES de *Fulda* de musica scribens. „Videamus (inquit) quantum nostris temporibus valeat musica. Nunquid sanctissimus Dominus noster INNOCENTIUS Papa octavus musicos colit, observat, honorat, prædecessorum imitans vestigia: omnes enim *Romani* pontifices, aut musici erant, aut musicis delectabantur, quos gratiis & donis honoraverunt quam maximis. Quid invictissimi Imperatores *Romanorum*, serenissimique reges fecerunt, in publico est. Quid Christianissimus *Francorum* rex, ac reges *Angliæ, Aragoniæ, Hispaniæ, Hungariæ, Apuliæ*, multique principes, prælati insignes, civitates liberæ per *Italiam, Galliam, ac Germaniam* pro nostro ævo musicis fecerunt & faciunt, nemo est, qui nesciat.“

Præerat tum *Romano Germanico Imperio* MAXIMILIANUS I. de quo eius biographus Io. CUSPINIANUS iam citatus in *Pinacotheca Principum Austriæ*:

318 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTAT.

P. II. lib. 1. Austria: "Omnes ad hæc, (inquit) bonas disciplinas plurimum venerabatur. Musices vero singularis amator. Quod vel hinc maxime patet, quod nostra ætate musicorum principes omnes, in omni genere musices, omnibusque instrumentis in eius curia, velut in fertilissimo agro, succreverunt.," Ad sacram vero etiam musicam hæc MAXIMILIANI pertinuisse studia, ea declarant, quæ idem auctor narrat in diario de congressu eiusdem MAXIMILIANI & trium regum ULADISLAI Hungariæ, LUDOVICI Bohemiæ, & SIGISMUNDI Poloniæ in urbe Viennensi factæ XVI. Iulii anno Christi MDXV. „Episcopus Viennensis celebravit summum officium, quod cum summa reverentia, & amœnissimis concentibus diversorum musicorum peragebatur. Quotus quisque enim princeps est hodie in orbe nostro, qui singularia ingenia musicorum ita veneratur, & appretiat, sicut Cæsar? Sub eo itaque nova instrumenta musices excogitata atque inventa sunt, quæ vetustas non habuit, seculum nostrum non vidit; sicut in diversis generibus fistularum patet, & in illo ipso instrumento, quod Regale appellatur, sine fistulis & chordis ab aurifabro inventum; & in illo mirabiliore, quod nuper monachus excogitavit, quod fistulas nullas habet, sed quasdam concavitates in latum lignum excisas, in modum serpentum ambulantes, quod sonorum admodum edit concentum; & ex *Rheno* nuper allatum est instrumentum, quod voces avium repræsentat. Quæ omnia PAULUS musicorum princeps, cum illo simul, quod ipse reperit ex cornibus, aptissime tangebatur, & simul cum cantoribus diversis vocibus. Et paullo post: celebratis nuptiis, insignitisque militibus, dataque per Cardinalem Strigoniensem benedictione & indulgentiis, mox omnes inflatæ sunt tubæ, & mirabilis auditus est concentus; simul cantores *Te Deum laudamus* pronuntiabant. Et in organis magister PAULUS, qui in universa Germania parem non habet, respondit."

Sed & ipsi quoque musicam excoluerunt MAXIMILIANI posterius, & successores, alique principes. De sua ætate sæc. XVII. memorat DONIUS de *præstantia mus. vet.* a maximis quibusque ferme Christianæ reipublicæ principibus tanto in pretio haberi musicam, ut nonnulli artificiosissimos concentus componant, alii voce, quidam organis peritissime canant. veluti FERDINANDI III. musicam compositionem exhibet KIRCHERUS, refertque, regem catholicum PHILIPPUM IV. litanias quasdam composuisse; addit & LUDOVICI XIII. regis christianissimi Gallicarum melisma. Auctor vero *Gallicus historiae de musica* & eius festibus HENRICUM II. CAROLUM IX. & HENRICUM III. laudat, qui

haud

haud dedignati musicis se canendo sociarint. Idem dum CAROLUM V. Imp. mire delectatum musica memorat: *l'on peut dire aussi*, addit, *que le grand gout de CHARLES Quint pour la musique a passé comme un bien hereditaire dans la maison Royale de Bourbon.* Alibi LEOPOLDI I. *T. II. p. 277.* Imp. motteta memorat: cuius ac IOSEPHI filii compositiones sacras diversi argumenti, quæ servantur, vidi *Viennæ*, audiui vero etiam in meo hoc monasterio D. *Blasii.*

Sub his Imperatoribus musica *Italica* non solum in aulam Cæsaream, sed & totam fere *Germaniam* sese insinuavit; cuius etiam studiosissimus fuit CAROLUS VI. estque amor, studiumque musicæ ceu hæreditarium in familia Cæsarea, quam totam musicalem nominat D. BURNEY *Tagebuch seiner musikalischen Reisen 2. B. p. 187.* cum Imperatore IOSEPHO II. gloriosissime regnante; etsi hic tantos sumtus musicæ haud impendat, quos sub CAROLO VI. factos GUNDLINGIUS *Hist. der Gelahrtheit T. IV. p. 5306.* recenset maiores multo, quam superiore sæculo in aula Cæsarea quotannis impensos CONRINGUS in *exam. rerum publ. potiorum totius orbis comm. T. IV. p. 296.* memorat; articulatus etiam membra collegii musici *Palatini in Galliis* enarrans: qua in recensione Auctor *historiæ de musica & eius effectibus* *Ibid. p. 176. T. I. 291.* sacram musicam, capellæ nempe regiæ, a profana distinguens, illam excentum aut pluribus adhuc personis compositam dicit. *Claud. SEBASTIANI* laudat in suo *bel. mus.* principes in *Germania*, ducem *Saxonia*, Landgraviæ *Hassiae, Wirtembergiæ* &c. qui tempore factæ sæculo decimo sexto immutationis in religione ac ritibus ecclesiæ studio amoreque musicæ organa musicamque (quod apud *Lutheranos* late per septentrionem sparsos minus mirum est quam *Calvinistas Anglos* eadem haud dubie auctoritate studioque musices *ELISABETHÆ* cumprimis reginæ, ut nunc *CATHARINÆ II. Russorum* Imp.) in ecclesiis servarunt. „Qua in re (addit) in præfatione, prædictos principes pro numine habendos, sublevandisque musicis a superis credendum esse datos, quos ad Dei laudem, musicam cum suis alere, organa destructa restaurare, & restaurata quam diligentissime custodire, organisque enutrire videmus: quibus anumerandus est illustrissimus princeps ac comes *GEORGIUS* comes *Wirtembergensis & Montis Belligardensis* musicorum alter mœcenas & amator (cuius celsitudo componistas, organis, tubicines, testudinarios, fidicines, fistulatores, & cornicines, cantores, & omnis generis musicos habet, enutrit & audire gaudet) in quorum numerum me pusillum suscipere & admittere non est olim dedignata excellens eius celsitudo.“

Proximis temporibus hos principes æmulati sunt apud nos etiam nobiles dynastæ de *Fugger* præprimis, alique comites imperii ad nostra usque tempora.
Sed

Sed potissimus apparatus musicus est pro magnatorum aula ac theatro, hodieque, ut passim D. BURNEY animadvertit in *diario itineris musici per Italiam, Galliam, Germaniam*, longe maioribus conducuntur congiariis musici pro scena ubique earum gentium, quam pro ecclesia. Neque huius loci sunt, quæ MATTHESON alicubi notat de insigni peritia musica FRIDERICI II. ducis *Saxo-Gothorum*, ERNESTI Ludovici Landgravii *Hassiae Darmstadiensis*, ERNESTI principis *Saxo-Weimariensis*, FRIDERICI LUDOVICI ducis *Wirtembergensis* &c. Laudatusque D. BURNEY attestatur de celebrata omnium ore scientia studioque musicæ FRIDERICI II. regis *Borussorum*, quem tamen a musica ecclesiastica alienum esse idem non uno loco commemorat Vol. III. Ad rem vero Vol. II. p. 104. & 123. recenset meletemata musica MAXIMILIANI IOSEPHI, nunc Electoris *Bavariae*, ipse eius generis litaniarum accepta promissione, ea conditione ne typis imprimi curaret, veluti *Stabat mater* æri incisum fuerat invito principe.

An musica
sæc. XV. in
Italia cum
cæteris arti-
bus efflorue-
rit.

III. A viris principibus ad litteratos progredimur. Haud defuerunt viri ingenio doctrinaque pollentes, qui cum luce litterarum disciplinæ etiam musicæ ornatum splendoremque afferre studuerint. Ex *Græcis*, qui Sæc. XV. *Latium* doctrina imbuerunt, unus IOANNES ARGYROPHILUS sub COSMO M. etiam musica inclaruit teste VOLATERRANO lib. XXI. Commentar. cuius monodia seu liber cantionum unisonarum cum cæteris eius scriptis servatur in bibl. regia *Paris*. Scio equidem, esse, qui gloriam hanc *Italiam*, apud quos sæculo XV. scientiæ restauratæ iterum effloruerunt, haud concedunt; nec abs re, quod musicam saltem practicam sequioris ævi attinet, ut mox patebit: dum tamen non pauci ex iis, qui cultioribus artibus inclaruerunt, etiam musicæ operam dederunt. Hos inter MARFILIVS FICINVS magni COSMI de *Medicis* liberalitate in disciplinis formatus, philosophus *Platonicus*, medicus & musicus; & ANGELVS POLITIANVS musica mire delectatus usque ad mortem, quam ad musicam quoque oppetiisse dicitur: quod etiam perhibent de ELISABETHA *Angliæ* regina, PRÆTORIO item, ac aliis nonnullis. AMBROSIVS CAMALDUL. scriptor sæc. XV. lib. XVIII. ep. 10. ad LEONARDUM IUSTINIANUM: „Petii abs te (scribit) si quas vel ipse fecisses ad honorem S. M. Virginis, vel Salvatoris nostri laudes, vel ab aliis commode factæ essent apud te, cum melo suo, eas mitteres ad me: nam hisce studiis & ipse me interdum dedo.“

Hist. de la
musique & de
ses effets. T.
I. p. 50.
Vid. Besold.
Thes. Pract.
V. mus.
Apud Edm.
Martenium
T. II. Monu-
ment. p. 596.

De simplici & gravi melodia res est, quam instauratores politioris litteraturæ ad institutum exemplumque veterum excoluisse, quivis facile sibi persuadebit, posthabita varia illa, intricata & confusa medio ævo

barbaro nata, ac deinceps magnis progressibus ingentique molimine ad ho-
 diernum statum deducta. Est hoc, quod sua ætate negligi DONIUS loco mox
 citato dolet. D. de BLAINVILLE vero notat sub FRANCISCO I. doctoribus
Græcis, Latinisque concurrentibus institutaque inter alias a rege cathedra ma-
 thematica, MERSENNUM, & Salom. de CAUX ex Mss. *Mediceis* in Gallias trans-
 latis musicam scientiam instaurasse ad formandos in arte peritos musicos, qua-
 les postea ex Italia CATHARINAM de *Medicis* secuti immutata priori simpli-
 citate elegantiam musicæ *Italica* attulerint circa medium sæculi XVI. unde
 conicere licet in *Hetruria*, auspicio magnorum de *Medicis* ducum effloruisse
 musicam a sæculo XV. vergente, quo tempore ac loco etiam inter præcla-
 rissimas artes excolta fuit. Sic vero SAXOLUS *Pratenfis* celeberrimi LAU-
 RENTII de *Medicis* eadem ætate filius, in epistola ad amicum de VI-
 CTORINI *Feltrensis* vita & disciplina, ab eo cum in philosophia, tum cæ-
 teris præclarissimis artibus arithmetica, geometria, musica diligentissime
 eruditum se testatur apud eundem MARTENIUM; cum multa de veteris
 musicæ laude dixisset, CICERONE etiam usus auctore, qui hanc a diis
 immortalibus datam dicit fidelissimam certissimamque animorum nostro-
 rum custodem & ducem, „modo educata sit (addit) ut iubet, in philo-
 sophiæ gremio, bene morata, modesta; prudens, verecunda; non hæc
 huius temporis inquinata, impudens, corrupta, atque corruptrix; quæ
 de philosophorum sententia, & *Spartiatarum* decreto civitatibus tanquam
 rerum publicarum labes exigenda atque exterminanda sit: quamquam
 hæc ipsa multis iam sæculis ante corrumpi cepta.“

IV. Quodsi *Itali* ad nostram usque ætatem ea musices vitia declinassent, Scriptores de
 minus laboraremus. Inter præcipuos ex ea gente, qui de re musica scrip-
 tæ musica præ-
 tica & theo-
 retica.
 pferunt, connumerandus merito venit *Franchinus* GAFORUS *Laudensis*, cuius
Practica musicæ IV. libris comprehensa, *Mediolani* 1496. impressa, prostat.
 Citat passim hic auctor in eodem argumento libros PETRI *Apponensis*, Ioan.
 TINCTORIS, PROSDOCIMI *Patavini*, PHILIPPI de *Caserta*, ANSELMII *Par-*
mensis, cum FRANCONI & Io. de MURIS antesignanis musicæ mensuratæ, De præst.
 quos DONIUS semiantiquos ac penitus barbaros appellat, ex recentiori-
 vet. mus. p.
 bus isagogicis methodicisque addens *Bartholomæum* RAMIS, eiusque disci-
 pulum Ioannem SPATARIUM, Stephanum VANNEUM, quorum apud nos
 134.
 rariora sunt opera; veluti etiam *Adriani* PETIT COCLICO discipuli cele-
 bris IosQUINI, *Petri* ARON *Florentini*, *Georgii* VALLÆ *Placentini*, Io. Mar.
 ARTUSII *Bononiensis*, *Ludovici* FOLIANI *Mutiniensis* musica theoretica *Venetis*
 an. 1529. impressa. a) Hunc falso FLORIANUM nominat *Mediolanensem* a

I. Ger.

a) Io. Bapt. MARTINI ad calcem tomi II. hi-
 storie musicæ catalogum scriptorum musico-
 rum theoreticorum & practicum præcipuo-
 rum tantum ponit, cum ipse in sua Biblio-

a

I. Ger. VOSSIUS a) *de scientiis mathematicis* c. 22. ubi primo loco inter scriptores de re musica posterioris ævi recenset *Iac. FABRI Stapulensis* libros IV. de musica, seu elementa musices, inscriptos dedicatosque *Iacobo LABINIO* & *Iacobo TURBELINO musicis, suis charissimis præceptoribus*, atque eos in procæmio laudat tanquam ea arte posteritati victuros. Sic

Dodecach. L.
I. c. ult.

Henricus Loritus GLAREANUS, in *Dodecachordo* sæpe cum laude minit *Ioannis COCHLÆI*, olim in musicis præceptor sui, viri dignissimi, theologicæ insignis; qui etiam rudimenta grammaticæ, musicæ, & geometriæ edidit. Qualis vero institutio musicæ sacre a tali viro exspectanda sit, quivis coniiciet: proditque etiam discipulus *GLAREANUS*, eximios phonascos, qui nempe simplicem sectantur cantum, neutiquam symphonetis postponendos existimans: *sed neque ecclesiasticum cantum, arte vera ac modis naturalibus constantem, cedere, putat, oportere multarum vocum garritui.*

Neque vero aliter loqui aut sentire possunt veri veteris musicæ indagatores, æstimatoresque, qui secundum eadem principia musicæ recentioris institutiones persequuntur: quos inter *Vincentius GALILÆUS* de nova & antiqua musica; quod opus, *Iosephi BLANCANI* iudicio in apparatu ad mathematicas disciplinas Lib. XII. apud laudatum *Ger. VOSSIUM*, *necessarium est ad musicam nostri temporis corrigendam, & instaurandam veterem.* Ad quem censum pertinet *GALILÆUS*, cuius opera *Florentiæ* an. 1717. sunt edita; *Io. KEPLERUS* in libro de harmonia mundi, itemque in mysterio cosmographico contra *ROBERTUM a Flud* seu de *Fluctibus Oxoniensem*, quem etiam petit *Marinus MERSENNUS* in commentario super *Genesin*, editis præterea quatuor harmoniæ libris; & *Athan. KIRCHERUS* in *musurgia*. Præstant vero *Ios. ZARLINI* opera, *Institutioni harmoniche, Demonstrationi harmoniche, supplementi musicali*, qui theoriam cum praxi summa laude coniunxit, *Venetiis*

Lib. CXXII.
ad an. 1596.

ad *S. Marcum* musicæ præfectus, *THUANO* etiam celebratus: in *Hispania* vero *Franc. SALINAS Burgenfis*, in academia *Salmanticensi* musicæ professor, libb. VII. de musica: *Angeli BERARDI* canonici *Viterbiensis documenti armonici*. Ante hos in *Germania* nostra *Nic. LISTENIUS* sæculo XVI. in procæmio statim musicæ rectum musicæ sacre usum omnibus ætatibus spectatum paucis declarat: *non ut inutilis voluptas, tanquam ludus quæreretur, sed ut cantu animi redderentur tranquilliores, exciterentur ad cogitandam harmoniam divinæ gubernationis, flecterentur ad motus*

theca omnis generis auctorum miriadem numeret. *BROSSARD* in suo lexico musicos theoreticos nongentos dicitur censere.

a) Parens *Iuaci VOSSII*, qui in libro de poe-

matum cantu & viribus rhythmî veteris contra novam musices patrocinium suscepit, uti etiam coætanus *Lampertus ALARDUS* in libro de veterum musica,

motus aptos doctrinæ cælestis, denique ut & ipsa sententiæ efficacius moverent animos, cum accederet cantus.

Andr. PAPIUS Gandavensis, & Sethus CALVISIUS eam controversiam potissimum agitarunt, quam supra attigimus, de quarta nimirum consonantia, quæ perplexos tenuit a) plerosque, quos modo nominavimus, theoreticos; atque spectata antiquæ musicæ theoria in transversum egit etiam *Io. Bapt. DONIUM Florentinum*, sæpe laudatum, multis de musica operibus clarum superiore sæculo: quæ inter *de præstantia musicæ veteris* inter alia memorabilis, quam recte contra excessus hodiernæ musicæ, præsertim etiam sacre, statuit.

I. WALLISIUM minus causamur, solis cum *Ioan. MEURSIO & Marco MEIBOMIO* scriptoribus antiquis *græcis* intentum, atque eo de studio etiam aliquando a *LEIBNITIO* reprehensum; qui tamen senex tandem musicis disquisitionibus, mathematicis, historicis, ac poeticis, de rhythmo scilicet, multam impendit operam, quo de argumento etiam *P. ZIEGELBAUR* notat *WERLINI* monachi *Seonensis in Bavaria* opus, de *rhythmorum varietate, typis, exemplis & modulationibus*. Frustra vero hæcenus conquisivi *Franc. CIONACCII origine & progressi del canto eccl.* *CYRILLI* commendatoris *S. Spiritus Romæ* epistolam *Italicam* ad *Ugolinum GUALTERNEIUM*, qua agit de abusibus musices in templis; *Io. Andrea BONTEMPI Perusini* historiam musicam, in qua, iuxta titulum in *Act. Erud.* anno 1696. exposi-

*Hist. litter. O.
S. B. P. IV.
p. 216.*

tum, datur plena cognitio theoriæ & praxeos antiquæ musicæ harmonicæ secundum doctrinam *Græcorum*, qui eam ante diluvium inventam a *IUBAL*, & denuo repertam a *MERCURIO*, restituerunt pristinae suæ dignitati: & quomodo ex theoria & praxi antiqua nata sit praxis moderna, quæ complectitur scientiam contrapuncti. Nihil nunc ad nos attinet iniquior antiquis *Claudius PERALTIVS* in tractatu *Gallico* de musica antiqua, quem Auctor *Gallicus historiae musicæ* infectatur *T. III.* deinde

a) *Treatise concerning the lawfulness of Instrumental-Music in holy offices.*

b) *Ios. SANTARELLI* capellæ pontificiæ præfectus mihi iam ante annos duodecim, cum *Romæ* de gerem, consilium exposuit operis, 'quod meditabatur, de quo nuperrime ad me, quæ sequuntur perscripsit. „Ancor'io . . . mi trovo terminata un'opera, la quale à per titolo *Della musica sacra, e della disciplina de' suoi Professori*, ed abbraccia egualmente i due canti *Gregoriano*, e *Figurato*, che serva alla chiesa; mà la poca, o piuttosto niuna disposizione, in cui vedo la repubblica armonica, di ricondursi a suoi doveri verso la musica del santuario, mi à così avvilito, che non mi

sento più coraggio d'intraprenderne la spesa della stampa, al certo non indifferente alle ristrette mie finanze, per non raccoglierne poi verun frutto nè temporale, nè spirituale. Se però mai mi risolvessi di publicarla, allora supplicherò V. A. a degnarsi di voler essere tra primi a riceverne un Exemplare. “ Id obtinuisse se ab auctore meminit *D. BURNEY* in *diario Itin. Mus. P. I. p. 201.* &c. tam primum volumen anno 1764. impressum, quam secundum, quod pene confectum lacunas alterius operis expleat an. 1711. ab *Andrea ADAMO* editi sub tit. *Osservazioni per ben regolare il coro della capella pontificia.*

324 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

F. III. p. 215. &c. de vero IV. de musica ecclesiastica peculiariter agit. Non caret utilitate sua quæstio hæc inter Protestantes potissimum hodieque agitata, de recto & perverso usu musicæ sacræ. Huc faciunt præter iam p. 253. citatos auctores scripta quædam Caspar Ruez ad tollenda præiudicia contra musicam ecclesiasticam annis 1750. 1752. 1753. edita, recensitaque a Frid. Wilh. MARPURG. Epistola S. de SYDOW, quæ apud eundem legitur, emendationem cantilenarum attinet. De musica ecclesiastica scripserunt etiam Simon TAYLOR, & Henricus DODWELLUS in Anglia, ubi iam notavi mus, veluti etiam apud Protestantium nostratium varias sectas, non eandem esse circa musicam eiusque usum sacrum sententiam. Libri hi ad manus meas non pervenerunt, quos autem vidi eiusmodi per decursum operis citatos, supervacaneum iudico, singillatim hic recensere.

Doctores & Professores musicae publici in Anglia. Lib. I. p. 320. 349. Lib. II. pag. 31. pag. 16. V. Iam memini Lib. II. c. 1. p. 287. superiore tomo, in Anglia post HENRICUM II. regem, vergente sæc. XII. doctoratus lauream etiam facultati musicæ obtigisse ex Ant. a WOOD hist. & antiquitatibus universitatis Oxoniensis: ubi passim Quadrivii fit mentio, anglice Quatervois, loci haud dubie, in quo lectura est quatuor mathematicarum partium, ad quas etiam musica revocatur. Lecturæ musicæ & arithmeticæ munus olim etiam obiisse IOANNEM monachum Menevensen, quem plerique scriptores pro Ioanne ERIGENA habent, idem memorat. Anno autem 1440. inter scholas artium scholæ musicæ alta tertia assignatur, quam tertiam horam pomeridianam interpretor. Ad an. 1460. sub EDUARDO IV. Iohu HAMBOIS doctor musices legitur etiam in histor. Angl. I. HABINGTON Vol. I. p. 481. Historiæ Oxoniensis auctor laudatus porro ad annum 1596. quod cathedram musicam spectat, perhibet doctorem Ioannem BULL in eiusdem facultatis gradusque album ex disciplina Wilelmi BLITENMANN assumtum, virum illa in arte exercitatissimum, eoque nomine tam ab ELIZABETHA, quam regibus & principibus peregrinis (exteris enim gentes perlustravit) in pretio habitum. Additur: Effigiem eius depictam exhibet tabella in schola nostra musicæ suspensa. Laudatur porro Will. SHIPPEN, professor musices in collegio Greshamensi Londini; ad quod laudatus Io. BULL a regina ELISABETHA postea assumtus fuerat. Superiore demum sæculo, anno scilicet 1626. lectura musicæ etiam practicæ instituta est Oxonii benevolentia Gulielmi HEYTHYER, in musica doctoris Oxoniensis: qui Magadim, sive harpsechordon, nobis cum cista & fidibus aliquot, librisque musicis, manuscriptis & impressis, contulit: præter stipendium praxeos musices (quolibet die Iovis intra terminum, excepto tempore quadragesimali, in schola huic arti assignata exercenda) magistro constitutum.

Recen-

Recensentur postea praxeos musicæ professores, primus RICHARDUS eius artis baccalaureus & collegii *Magdalenensis* organista, a fundatore nominatus eodem: cui successit an. 1639. *Arthurus* PHILIPS in musica baccalaureus eiusdem collegii organista: huic vero munus ultro depo-

nenti *Ioannes* WILSON, musicæ in universitate *Oxonienfi* doctor; anno 1651. Is CAROLO I. & CAROLO II. a musica privata fuit. *Eduar-*

mus LOWE ædis Christi, & facelli regii organista in WILSONI, munere

se abdicantis, locum anno 1661. assumptus est. *William* BIRDE,

baccalaureus musicæ, quem (cum iam laudato TALLIS) BURNEY, ipse mu-

sices in *Anglia* doctor, præcipuis accenset in musica sacra auctori-

bus, ætate his, quos modo nominavimus, superior, memoratur *Io.* MA-

THESONIO, cuius canon musicus etiam in *Laur.* MIZLERI bibliotheca mu-

sica habetur, diciturque ætatem ducentorum annorum superare. Et

postea in recensione programmatis *Constant.* BELLERMANNI, rectoris

Mundensis, dum PEPUSCH doctori musicæ etiam celebris HÆNDEL asso-

ciatur, error ex epistola ipsius HÆNDEL an. 1744. ad MIZLERUM da-

ta corrigitur; qua nempe significat, se doctoratus gradum ob accumulata

negotia accipere necdum potuisse. *Io.* MATHESON vero in gloria

musica V. HANDEL annotat, an. 1739. celebrem GORDON professorem

musicæ in collegio *Greshamensi* mortuum esse: inter candidatos autem

numerantur doctor BARROWBY, *Mr.* GORE, & M. BROOME. In

rhythmis vernaculis eiusdem scholæ magnæ bassi generalis præmissis edit.

1731. celebratur tunc temporis professor musicæ in academia *Oxonien-*

fi GOODESON, in collegio autem *Greshamensi* SHIPPEN.

Laudavimus iam *Franc.* SALINATEM, professorem musicæ in academia *Sal-*

manticensi, eodemque munere perfundum *Franchinum* GAFORUM. *Bri-*

xiæ, *Parisiisque* publice prælectum S. AUGUSTINUM de musica laudatus MA-

THESON testatur. Dum vero in *Germaniæ* nostræ gymnasiis tantum

professores musicæ fuisse putat, quales laudat *Georgium* EBELING *Stetti-*

na, & *Ioachim* MEYER *Gottingæ*, antequam in universitatem evehere-

tur, ignoravit, iam ante aliquot sæcula in Academiis *Coloniensi*, *Argentoratensi*,

Basileensi, *Friburgensi* publicos musicæ professores fuisse: immemor etiam,

quæ ipsemet dixerat in latino schediasmate epistolico ad *Io. Christoph.* KRU-

SIKE an. 1732. in Academiis *Italicis*, *Hispanicis*, *Anglicis*, & *Germanicis*

a publicis constitutis doctoribus traditam fuisse, & adhuc in quibusdam

locis e cathedra publica doceri musicam. Vid. *Car. Conradi* OELRICH

von den akademischen Würden in der Music. Berolini 1752.

VI. Extat in bibliotheca musica *Laur.* MIZLERI epistola D. VENZKY, con-

rectoris & bibliothecarii *Halberstadtensis* ad MIZLERUM, qua eum ad cele-

brandum iubilæum musicæ figuræ excitat, ad annum scilicet 1440. dum

Vol. II. p.

245.

T. III. P. II.

Tab. I. fig. 6.

Tab. III. fig.

1. & 2.

Vid. p. 481.

483.

Ehrenpforte

p. 100.

Et alibi gen-
tium.

Vorrede des
vollkommenen
Capellmei-
sters.

Auctores mu-
sicæ pract.
icæ. fac. XV.
T. II. P. III.

p. 169. &c.

eodem tempore, quo typographiæ divinum inventum orbi litterario protulit *Germania*, DUNSTAPHUM in *Anglia* musicam figuralem excoluisse, persuasus fuit. Qua de re avide expectamus, quid in medium prolaturus sit in sua historia Musicæ D. BURNEY, qui itinere musico *Belgium* peragratus studiose in origines recentioris musicæ, quam contrapunctum nominamus, indagavit; quod *Ludov. GUICCIARDINUS* cum aliis eam gloriam *Flandris* auctoribus musicis, qui sæculo XVI. totam pene inundarunt *Europam*, tribuat. Doctor BURNEY vero me certiore reddit, tertium demum DUNSTAPHO hac in re locum inter *Anglos* esse tribuendum: quem fuerunt, qui cum DUNSTANO archiepiscopo *Cantuariensi* sæc. X. confuderunt. Hic inter sæculi XV. musurgos maxime celebratus, promiscue etiam DUNSTABLUS, DUNSTABLE nominatur, non raro a *Franchino GAFORO* laudatus, ac quidem libro II. c. 7. cum ELOY, de quo nihil aliunde mihi hactenus innotuit, incendio consumtis, quæ de eò ex bibl. P. I. Bapt. MARTINI *Bononiensis* in prima huius operis elucubratione posueram: ELOY igitur in modis doctissimus in missa sua Dixerunt discipuli, duabus ipsis longarum perfectarum pausis modum maiorem perfectum declaravit, atque unica insuper trium temporum pausa minoris modi perfectionem ostendit. Quod & DUNSTABLE in tenore Veni S. Spiritus disposuit hoc modo &c. Eundem lib. III. c. 4. nominat ante BINCHOYS: & DUFAY atque BRASART. *Guilielmum DUFAY* venerabilem appellat IOANNES de *Fulda* P. II. c. 1. suæ musicæ: cuius, inquit, compositio nostris magnum dedit initium formalitatis, vulgo manerum dictum; nam ipse primus regulis contentus non immerito limites est supergressus in transpositione; cum instrumentis perutile sit &c. Puto legendum regulis non contentus iuxta ea, quæ clarius explicata dat postea cap. 8. Transfluxis vero temporibus, acutis ingeniis, subtiliores esse ceperunt musici, manu, & GUIDONIS præceptis non contenti, sed cantum totiens quotiens transponentes invenerunt infra Gama plures voces adiiciendas esse, similiter supra E e la plures associandas voces, cuius rei venerabilem *Guilielmum DUFFAY* inventorem extitisse credo, quem ad unum moderniores musici omnes imitantur. De hoc auctore Gallico *Sebaldus HEIDEN* in præfatione libri de arte canendi narrat, quod a DUNSTAPLO in *Anglia* inventam artem componendi pluribus vocibus cum BINCHOI excoluerit; quam postea *Ioan. OKEGAM*, *BUSNOE*, & *CARONTE* ad maiorem adhuc perduxerint perfectionem. Apud *Fridericum MARPURG* primi musicæ polyphonæ auctores censentur *Wilhelmus DUFAY*, *CARON*, *CONRAD*, *BINCHOIS* & *BUSNOE*, qui plerique Galli duplex contrapunctum & fugas excogitarint, leges ad consonantiarum dissonan-

tiarumque processum, atque DUNSTANO-*Aretinam* methodum emendaverint. Sic ille. Relege modo dicta.

Claudius SEBASTIANI c. 27. *Belli musicalis* tres distinguit classes Musico-
rum: ac in prima quidem theoricorum etiam OCKGEHEM, & *Iacobum*
OBRECHT collocat. Sequuntur „secundo mathematici difficiles in mul-
titudine signorum & obscuri. *Ioannes* GEISLIN, DUFAX, *Ioannes* TINCTORIS,
FRANCHINUS, BUSCHNAE, CARONTE. Tertio practici theorici, cæ-
terorum principes, qui canere, & componere, & composita intelligere no-
verant. *Iosquinius* des PRES, *Petrus* de la RUE, BRUMEL; *Henricus*
ISAAC, *Ludovicus* SENÆL, *Adrian* VUILLART, LEBRUN, CONCILIUM,
MORALES, la FUGE, l'HERITIER, *Nicolaus* GOMBERT, *Thomas* CRE-
QUILLON, CHAMPION, *Petrus* MASSEUS, IACQUET, PIPELARI, *Nico-*
laus PAÏEN, COURTOIS, LUXI, LUPUS, CLEMENS non papa, *Home-*
rus HERPOL, CLAUDIN. “ Noli discernere textum auctoris, qui
auctores etiam sæc. XVI. miscet quippe qui anno demum 1563. edi-
dit suum hoc *Bellum musicale* inter plani & mensuralis cantus reges,
de principatu in musicæ provincia obtinere contententes. Inter remotio-
res vero ætate postea cap. 30. *Iosquini*, *Nicolai* GOMBERT, & *Tho-*
mæ CREQUILLONI meminit.

BUSNOYS reprehenditur a FRANCHINO lib. IV. c. 5. de consonantia
quadam inconsiderate posita in contratenore acuto de Sanctus in missa
lomearme: quem, addit, TINCTORIS acriter reprehendit, quod notulis
plenitudine sesque alteratis ternarii numeri characterem praposuerit &c.
Et paullo post *Gulielmum* DUFAY allegans in Et in terra pax, & in
Patrem Et unam sanctam catholicam missæ sancti Antonii: ubi, addit,
perfectam seu maiorem prolationem & tempus imperfectum signavit: tres
enim rectas minimas unicuique contulit semibrevis, duabus nequaquam aque-
ductas. Idem quoque rationabiliter posuit PHILIPPON de Bourges in
quodam Et in terra &c. TINCTORIS item: alique complures id propriis
cantilenis recte declarant. TINCTORIS sæpe facit mentionem, semel etiam
cum pluribus aliis musicis practicis: Est, inquit, & celeberrimus qui-
dam in contrapuncto processus notularum, videlicet Baritonantis ad can-
tus notulas institutus, consimilibus notulis per decimam invicem proceden-
tibus: tenore ad singulos concorditer commeante, quem TINCTORIS, *Gul-*
ielmus GUARNERY, IUSQUIN, DESPRET, GASPAR, *Alexander* AGRICOLA,
LOYSET, OBRECH, BRUMEL, ISAAC ac reliqui iucundissimi compositores in
suis cantilenis sæpius observarunt.

Lib. III. c. 12.

Multos

a

Multos ex his iisdem plerumque ductis exemplis laudat *Ioannes SPATARIUS*, unum præterea addens *Ioannem* di UBREDE inter antiquos. IosQUINUM Despret vero postea c. 21. laudat *optimo de li compositor del tempo nostro*. Eundemne? quem ad finem cap. 18. nominaverat IosQUIN de Spiriet & GASPAR *dignissimi compositor*. GLAREANUS in Dodecachordo, primum & præ omnibus IODOCUM *Pratensem* celebrat, alicubi VA-

Lib. III. c. 13.

QUERA, veluti confessus, se nimium in IODOCUM affectu corruptum, utpote quem extra, ait, *aliorum aleam ponere soleam*. addit: Scio multam nos illis aliis quoque debere gratiam, qui apud me in magna sunt existimatione, cum ob ingenii acrimoniam, tum ob non proletariam musicæ rei eruditionem, quod de OKENHEMIO, HOBRECHTIO, ISAAC, PETRO *Platensi*, BRUMELIO atque aliis hoc in libro sæpe testati sumus. Alibi

Cap. 26.

postquam iucunda quædam retulisset, quæ cum LUDOVICO XII. *Franco-*rum rege egisset IODOCUS seu IosQUINUS *des pres, de prato, Praten-*sis, quem cantorum coryphæum vocat, demum, eum amasse, perhibet, ex una voce plures deducere; quod de canonibus musicis interpretari licet: Quod, addit, *post eum multi emulati sunt*. Sed ante eum *Ioannes OKENHEIM*, de quo paullo post, ea in exercitatione claruerat. Nempe postquam

pag. 454.

complura ex IODOCO attulisset, ad illum progressus sic effatur: *antiquior aliquanto fuit OKENHEIM, & ipse Belga, qui ingenio omneis excelluisse dicitur. Quippe quem, constat, triginta sex vocibus garritum quendam instituisse. Eum nos non vidimus. Certe inventione & ingenii acrimonia admirabilis fuit. Amavit autem nabolmæ in cantu, hoc est, cantiones instituere, quæ multis cantarentur modis ad cantorum propemodum arbitrium, ita tamen, ut harmoniæ ac consonantiarum ratio nihilo secius observaretur &c.* Ioh. LE MAIRE de Belges in poemate Gall. la Concorde de deux nations his tertium sociat:

*Au fin milieu du chœur oûir pourrez
Entreprendre Musique Alexandrine
Et de IosQUIN les verbes coulourez
Puis d'OKENHEM l'harmonie tres fine
Les termes doux de LOYS & COMPERE
Font melodie aux Cieulx meme confine.*

pag. 363.

GLAREANUS autem, postquam mirum in modum IODOCUM deprædicasset lib. III. c. 24. optimisque poetis HOMERO & VIRGILIO comparasset, demum eundem cum IACOBO HOBRECHT contendit, quem alibi

ERASMI

a) Trattato de Mus. nel quale si tratta de la perfectione de la fesqualtera &c. c. 16. & 31. ad an. 1531.

ERASMI Roterodami præceptorem perhibet: unde, inquit, & quidam non inepte alterum VIRGILIO, alterum OVIDIO comparari merito posse contendunt. Quodsi admittimus, PETRUM Platensem mirum in modum iucundum modulatorem, cui potius, quam HORATIO comparabimus? Ita ISAACUM fortassis LUCANO, FEUM CLAUDIANO, BRUMELIUM STATIO. Paulo post Antonium hunc BRUMEL, & iterum IODOCUM coniungens, utrumque iam ad extremam vergentes ætatem: sed, addit, vicit longe, mea quidem sententia, IODOCUS natura vi ac ingenii acrimonia &c. Antonium BRUMEL postea magis diligentia & arte valuisse dicit, quam naturæ indulgentia. pag. 456.

Proxime ante hunc ponitur Iacobus HOBRECHT & ipse Belga. Hunc, inquit, fama est, tanta ingenii celeritate ac inventionis copia viguisse, ut per unam noctem egregiam, & quæ doctis admirationi esset, missam componeret. Omnia huius viri monumenta miram quandam habent maiestatem, & mediocritatis veniam. Cum hoc vero confundendus haud est OBREGEM, cuius cantilenam lantredantan memorat FRANCHINUS: subinde etiam præceptor suus BONADIES eidem memoratur, de quo nihil alibi mihi occurrit; cum aliis vero ad sæculum XV. refertur in FRANCHINI opere an. 1496. Mediolani impresso. Sic etiam Henricus ISAAC ANGELO Politiano, qui ad finem eiusdem sæculi obiit, memoratur. Prostat Norimbergæ an. 1550. edit. „Choralis Constantini, ut vulgo vocant, insigne harmoniæ cœlestis, auctore nunquam satis laudato Henrico ISAAC D. Cæsaris MAXIMILIANI symphonista &c. „Qui (ut de eo testatur GLAREANUS) & erudite & copiose innumera composuisse dicitur. pag. 460. Hic maxime ecclesiasticum ornavit cantum, videlicet in quo viderat maiestatem ac naturalem vim non paullo superantem nostræ ætatis inventa ὀργανα, phrasi aliquando durior, nec tam sollicitus, ut consuetudini quid daret, quam ut eliminata essent, quæ ederet. Id etiam voluptati duxit, copiam ostendere maxime phthongis in una quapiam voce immobilibus, cæteris autem vocibus cursitantibus ac undique circumstrepentibus, velut undæ vento agitatae in mari circa scopulum ludere solent. Quod & HOBRECHTUM fecisse constat, quamquam alio quodam modo.

Vapulat DONIO de præstantia mus. vet. p. 54. GLAREANUS, quod profectum musices ante suam ætatem nimium extulerit: „Et tu nobis (inquit) GLAREANE persuadebis, centum annorum curriculo (totidem enim fere antecefferunt ætatem tuam primi illi figurati cantus, ut vocant, repertores, quique alii rem musicam instaurare ceperunt) ad summum huius facultatis apicem perventum esse? præsertim cum indocti

plane, ac semibarbari ii auctores extiterint, atque eiusmodi fuerit sæculum illud, quod a Christi Salvatoris ortu quantum decimum numeratur, propter *Italiæ* bella & calamitates, ut, quod acerrimi vir ingenii *Alexander TASSONIUS* in sermone illius temporis animadvertit, non magnum sane incrementum amœniora hæc studia capere potuerint.“ Negari tamen nequit, musicam, pro re nata, grandia sæculo decimo quinto præsertim, de quo res est, fuisse incrementa.

Organorum
musicorum
incrementa
& artifices
cæci etiam.
T. V. v. Musica.

Prætereundus haud est, quem *BEYERLINCK* in *theatro vitæ humanæ* ex *SABELLICO* lib. VII. ex 10. laudat „Musicæ artis virum omnium, qui unquam fuerunt, sine controversia præstantissimum, quem plures annos *Venetia* habuerunt, circa annum sal. 1470. *BERNARDUM* cognomento *Teutonem*, argumento gentis, in qua ortus esset. Omnia musicæ artis instrumenta scientissime tractavit: primus in organis auxit numeros, ut & pedes quoque iuvarent concentum funiculorum attractu. Mira in eo artis eruditio, voxque ad omnes numeros accommodata, numinis providentia ad id natus, ut unus esset, in quo ars pulcherrima omnes vires experiretur suas.“ Attestante *Melchior* *ADAMI* in vit. philos. *Rudolphus AGRICOLA* canebat voce, flatu, pulsus, natus an. 1442. in *Belgii* vico *Basslon* prope *Groningam*, ubi hodieque in ecclesia *S. Martini*, ut *D. BURNEY* perhibet, organum ab eo fabricatum superest, successu quidem temporis auctum, ut tamen quæ supersunt ab *AGRICOLA* confecta, adhuc præsent cæteris. Demum id etiam memorem, quod apud *OEFELIUM* legitur an. 1433., ab *ERNESTO* duce *Erhardum SMID* ob singularem peritiam in fabricandis organis ab omni vectigali immunem redditum. a) Relatum, memini, me legisse circa eadem, ni fallor, tempora *Monachii* cæcum instrumenta musica aptissime fabricasse tractasseque: veluti etiam in *Io. Nicol. PECHLINI* observat. 8. *Phyfico-med.* legitur, in *Gambriviis* cæcum omnis generis instrumenta musica inimitabili manuum orisque modulatione rexisse.

Vol. III.
p. 223.

Rev. Boicor.
Script. T. II.
p. 318.

a

Musurgi
sæc. XVI.
Germani &
Belgæ.

VII. Iam redeamus ad recensionem clarorum symphonetarum, ad sæculum XVI. progressi, quo adhuc duce *GLAREANO* uti possumus, ad medium eius sæculi, dum edidit *Dodecachordum*, in quo a centum & infra annis magna copia auctores musicos non tantum enumerat, verum etiam veluti in alveari quodam exempla suavium eorundem modulorum profert, gentilium præsertim suorum, quibus plerumque familiariter, aut etiam

a) Anno 1433. datum *München* am Sontag nach *Jacobi* spricht Herzog *ERNST Erhard* *SMID*, gefessen zum *Peyßenberg*, aller Steyr frey,

umb sein Klugheit die er an im bat mit Orgeln zu machen und andern klugen Dingen.

etiam præceptoribus usus, de iis certa notitia iudicioque pronuntiare potuit. Sic principio statim operis præter *Sebaldum* HAIDEN, quem Lib. I. c. 4. p. 6. vocat insignem ætate illa musicum, laudat civem suum *Lutuichum* SEN-
 ELY *Tigurinum*, scilicet *Glaronæ* patriæ GLAREANI contribulem ac con-
 sociatum in *Helvetia*: qui, inquit alibi, *nostra ætate inter symphonetas* Lib. II. c. 2. p. 197.
eximium nomen, & *Henrico* ISAACO ipsius præceptore haud indignum
naetus est: cuius etiam infra canonem musicum profert. Alter est *Michael*
 RUBELLUS *Rottuilanus*: vir, inquit, *perpetua memoria dignissimus*. *Is* pag. 444. Lib. II. c. 33. p. 155.
nos bonas litteras & musices elementa bona fide primum Bernæ in Helve-
tiis ante annos iam triginta, deinde in sua item patria docuit. De Lib. III. c. 14. p. 276. pag. 342.
 COCHLÆO item GLAREANI præceptore supra diximus, cuius laudat exem-
 pla; *Sixti* vero DIETRICH eiusmodi dum profert, quod, inquit, *nuper* Ibid. c. 18. p. 304. pag. 366.
e Constantia ad nos misit, amicitia nimirum coniunctus: veluti alibi te-
 statur de *Ioanne* etiam VANNIO *Brisgoico*, & *Gregorio* MEIER *Solodo-*
rensis ecclesiæ apud *Helvetios* organario, ex qua familia hodieque est,
 qui eodem officio egregie perfungatur. Ex GREGORIO autem illo multa
 passim affert IosQUINI, quem tantopere celebrat, cantibus inserta, iu-
 dicio quoque eruditissimi viri, ut vocat, D. *Ioannis* ALI eiusdem eccle-
 siæ *Solodorensis* ecclesiastæ. Habet præterea exempla quædam *Adami* de Lib. III. c. 13. p. 261. pag. 288. 291.
 FULDA *Franci Germani*, cuius opus ineditum de musica sæpe iam lauda-
 vimus; *Thomæ* ZARNEN *Aquisgranensis*, item *Adami* LUYR *Aquisgra-*
nenfis, discipuli *Ioannis* GHISELIN, cuius quinque missas typis impressas p. 219. Pandect. lib. VII. tit. 4.
 commemorat GESNERUS. Passim adhuc in bibliothecis servantur eiusce-
 modi hoc sæculo impressa auctorum opera, qui musica arte tunc temporis
 maxime inclaruerunt. E. g. *Io. Leonis* HASSLERI *Norimbergensis*, *Nicolai*
 ROSTHII *Saxo-Weimariensis*, *Iacobi* GALLI seu HENE *Carniolæ*, *Ioan.*
KNEFFELII *Laubensis* *Lausatae*, *Homeri* HERPOL *Friburgensis* *Helveti* &c.
Leonardi PAMINGERI *Aschaviensis* *Austriaci*, *Blasii* AMON *Tyrolensis*
Iac. PAIX *Augustani*, innumera ORLANDI de *Lasso* *Montensis* in *Hannonia*
 celeberrimi variis in *Italiae* locis, ipsaque *Roma*, demum apud aulam
Bavaricam musicæ perfecti, qui ad musicum chorum CAROLI IX. re-
 gis *Galliarum* vocatus obiit anno 1594. æt. 45. dum itineri se accin-
 geret: teste THUANO lib. XLVII. ad annum 1574. & lib. CIX. ad
 an. 1594. ubi eius breviarium vitæ habes. Eius imago in bibliotheca
 chalcographica illustrium virtute atque eruditione in tota *Europa* clarif-
 simorum virorum, collectore Iano Iac. BOISSARDO, cernitur cum hac
 epigraphæ:

*Quantum exit melica reliquos ORLANDUS in arte,
 Ætheriis propior tantum abit ille choris.*

332 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

Illa vero *Philippi* de MONTE *Belgæ*, ORLANDI discipuli, DD. MAXIMILIANI II. & RUDOLPHI II. Inpp. musici, canonici, & thesaurarii *Cameracensis* cum hoc epigrammate.

*Clarius ut supero resonaret in æthere psalter,
Fexit in hoc Montis vertice diva pedum.*

Fuit porro Canonîcus Cameracensis hoc sæculo IAC. de *Kerle* multis editis operibus musicis clarus, veluti etiam *Thomas CREQUILON* CAROLO V. a componendis modis musicis, & *Cyprianus RORE* HERCULIS *Ferrar.* ducis, deinde *Venetorum*, postremo *Octavii FARNESII Parma & Placentiæ* ducis chori præfectus. Quibus addendi sunt CLEMENS non papa seu *Christianus CLEMENTIUS*, cuius & ORLANDI *Lassi* principia de contextu & constitutione cantilenarum, *Christiani* item CLEMENTII præcepta theoretica exposuit *Val. HAUSMANN*. Io. de CLEVE porro ac *Michac-*
lis TONSORIS cantiones typis sunt editæ *Norimbergæ* an. 1573. Varia item *Nicolai GOMBERTI*, discipuli *Iosquini*, *Severini CORNET*, *Alex. UTENDAL*, & *Iac. de WERT*. Sed plerique ex his edito demum GLAREANI opere inclaruere, qui alios complures *Belgas* dilaudat, veluti *Ant. de VINEA Traiectensem*, *Gerardum a SALICE*, *Io. RICHAFORT*, *Nicolaum. CRAEN*.

Matthes. Ehenpforte. p. 106.

Dodecach. p. 253. *Æc.* pag. 233. pag. 296. pag. 327.

Angli.

VIII. Verisimile videtur, *Belgas*, qui, ut iam notavi, sæculo XVI. totam pene *Europam* inundarunt, ex schola DUNSTAPHI *Angli* potissimum profecisse. *Wilh. BOICE*, qui sub titulo *Cathedral-Music &c.* anno 1768. edidit præcipua opera musica duorum proximorum sæculorum, in præfatione voluminis III. musicam *Anglicæ* ecclesiæ sæc. XVI. cumprimis laudat a gravitate, perhibetque, ab ELISABETHA regina statutum, ut musica sacra ab omni specie cuiusque cantus sæcularis abhorreret. Neque etiam primis illis auctoribus energiam ad exprimendum sensum, contextumque verborum abiudicat, quantum quidem musica illa consonantia plurium vocum permisit, quam elegantia puritateque melodiarum suavem reddere contenderint, capacitatem autem, applicationemque ingenii operosa prodat harmonia. Nominat autem TALLIS, LYE, BIRD, GIBOUS, & FARRAUT. Ex quibus primus *Thomas TALLIS* in ea collectione occurrit a nobis iam laudatus, sub HENRICO VIII. EDUARDO VI. regibus, MARIA & ELISABETHA reginis ab organis capellæ regiæ: qui in musurgia sacra cum exteris perinde ac indigenis de palma contendere potuerit. Accepit a regina ELISABETHA cum *Guilielmo BIRD*, eius discipulo, privilegium exclusivum imprimendi opera musica, prodieruntque

runtque an. 1575. eorum cantiones sacræ 5. & 6. voc. latine, aliæque eiusdem generis annis 1589. 1591. 1605. mortuo iam *Thoma TALLISIO* an. 1585. *Guilielmi BIRD Non nobis Domine* potissimum laudat *BOICE*, obiisseque narrat an. 1623. Huic *Thom. MORLEY* Introductionem in musicam practicam dedicavit, ediditque præter opera Madrigalium etiam cantiones a 3. voc. *CHRISTOPHORUS* vero doctor musicæ a *BOICIO* vol. II. productus, an. 1553. Acta apostolorum Gallica lingua, cantui illigata, ac *EDUARDO VI.* dedicata edidit. Medio item sæc. XVI. *Io. MARBECK* ad librum precum, seu cantionum publicarum modulos fecit. Vid. *BALEI* Centur. XII. *Richardi FERRAUT* opera ad officium ecclesiæ memorat *BOICE* festiva suoque accommodata argumento: obiit eodem, quo *Thomas TALLIS* anno 1585. qui in epitaphio a *BOICIO* relato ob vitæ eximiam integritatem laudatur. Iam supra inter doctores professoresque musicæ meminimus *Wilhelmi BLITTMANN*, eiusque discipuli celeberrimi *Ioannis BULL*, qui magistro suo anno 1590. successit in munere organistæ in capella regia, cui iam an. 1585. adscriptus erat inter membra, quæ *Gentlemen* vocant *Angli*, *Galli Gentilshommes*. Anno sequenti baccalaureus musicæ *Oxonienfis*, posteaque doctor *Cantuariensis* an. 1596. professor musicæ *Greshamensis*, ob infirmam valetudinem an. 1601. ex consilio medicorum peregrinatione ad exteras gentes (substituto interim *Thoma BIRD*) suscepta, illis admirationi fuit. Vid. *MATHESON* apud *MARPURG historisch-critische Beyträge zur Aufnahme der Music* IV. B. p. 414. *William BOICE Cathedral-Music* Vol. III.

IX. Ex *Italīs* unum sæpe laudatum *FRANCHINUM* passim profert in ^{Itali.} medium *DONIUS*: cui merito coniungimus *Ioan. Mariam ARTUSSIUM*, ^{pag. 32. 231.} interque musicos theoreticos præstantissimum *Ios. ZARLINUM Adriani WILLART Flandri* discipulum, quod musicam practicam attinet. In qua apud *Italos* postea cæteris palmam præripuit *I. Petr. Aloysius PRÆNESTINUS*, de quo supra ex *Ios. SUARESI* Prænest. antiq., qui eum ex merito vocat principem musicæ, eiusque in sacris tutorem & conservatorem. *DONIUS* fugillat non neminem musicæ quondam pontificiæ præfectum, qui *sapientissimum*, inquit, *nostrum Pontificem* pene iam per- ^{De Præst. vet. mus. T. I. opp. p. 98.} suaserat, ut reiectis suavissimis *PRÆNESTINI* prosodiis, suæ in vicem modulationes in *Palatino sacello* concinerentur. Aliter animatus fuit *Stephanus LANDUS* inter *PRÆNESTINI* successores in basilica *S. Petri Romæ*: „A propria, (inquit in dedic. lib. I. missarum ad *Franc.* Card. *BARBERINUM*) & inveterata huius basilicæ germana disciplina, & apto ad canendum scribendi stylo nihil discedere impensius curavi, præeunte me invicto duce *Petro Aloysio PRÆNESTINO*, huius nostri Odei quondam moderatore

dignissimo; a quo qui desciverunt, in laqueos sæpe garrulitatis & scurrilitatis incidisse non dubitandum." Musica *Prænestina* hodieque *Romæ* in pretio est, promiscue dicta *alla Palestrina* vel a capella, usaque quotidiano, exceptis quidem festis, ut ex ore P. DREYER musicæ præfecti apud ecclesiam Annunciatae refert D. BURNEY, qui æri incidi fecit sub titulo *la Musica che si canta la settimana santa* inter alia huius auctoris *Stabat mater*, & *Popule meus*, *quid feci tibi* &c. quod hactenus singulis annis apud nos cantatur. Extant vero varia huius auctoris opera typis impressa. Madrigalia recenset P. Io. Bapt. MARTINI in indice auctorum musicorum tomo secundo Historiæ musicæ annexo. Missarum supra p. 232. meminimus, eius imprimis, quæ tempore concilii *Tridentini* musicam in ecclesia fuisse fertur, quod l. c. discussimus. Rem etiam narrat laudatus D. BURNEY, missamque illam celebrem a sex vocibus an. 1555. in paschate decantatam pro asserto sumit, eundemque an. 1562. musicæ in Capella S. *Mariæ Maioris* præfectum fuisse, posteaque an. 1571. *Ioanni* ANIMUCCIA eodem in officio successisse apud S. *Petrum* in *Vaticano*: qua in ecclesia etiam post mortem an. 1594. magna celebritate ante altare SS. *Simonis & Iudæ* sepultus fuit cum hoc epitaphio.

IOHANNES PETRVS ALOYSIVS PRÆNESTINVS
MUSICÆ PRINCEPS.

Addit, in schola, quam *Romæ* *Claudius* GAUDIMELUS an. 1572. cum aliis *Hugonottis Lugduni* occisus, instituit, effloruisse PRÆNESTINUM cum NANINIO, *Ioanne* scilicet *Maria*, qui ipse, ut legere est in epistola *Antimi Liberati*, scholam musicam aperuit, ex qua inter alios prodiit *Bernardinus* NANINIUS *Ioan. Mariæ* frater: quorum opera typis edita recenset P. I. Bapt. MARTINI in citato indice, laudatque p. 260. utrumque cum *Claudio* MERULO aliisque celebrioribus sæc. XVI. auctoribus musicis. *Claudius* MERULUS seu MERULA meruit apud S. *Marcum Venetiis* post ZARLINUM, & qui huius antecessor fuit, *Adrianus* WILLART. *Claudii* MERULI prostant cantionum sacrarum opera vergente sæculo XVI. ac ineunte XVII. edita, veluti etiam *Lucæ* MARENZO. Quibus iungere licet *Octavium* BARIOLA *Mediolanensem*, ANNIBALEM *Patavinum*, *Horatium* COLUMBANI, *Petrum* PONTIUM, *Michaelem* VAROTTI, *Horatium* VECCHI, *Andream* GABRIELI, *Io. Bapt.* PINELLI, *Io. Mariam* ROSSI, *Antonium* SCANDELLI: quorum opera typis sunt edita.

ineunte sæc. XVI. adeo excelluerit, ut præstantissimi quique eius facultatis professores velut oraculum illum consulere, nec eo improbante quidquam in publicam lucem auderent emittere. Apud *Siculos*, eodem teste, eunte sæc. XVI. *Maurus CHIAULA*, cœnobii *S. Martini* alumnus, musica facultate non solum *Panormi*, sed etiam *Romæ & Venetiis* sua ætate plurimum celebris, summisque principibus ea de causa valde acceptus fuit & gratus. Refert deinde ex *Ant. MONGITORIS Bibliotheca Sicula*, eum in musicis cantionibus adeo excellentem habitum, ut in iis ad stuporem inclauerit: singulariter autem in ordinandis plurimarum vocum & instrumentorum pleno choro ex proportionem respondentium symphoniacis modulationibus: quod singulari exemplo ibidem declaratum legere est ex eodem auctore apud eundem *P. ZIEGELBAUR*, qui *P. IV.* eius auctoris commemorat sacrarum cantionum, quæ octo tum vocibus, tum variis instrumentis, chorisque coniunctis, ac separatim concini possunt, librum, typis excusum *Venetiis* an. 1590. His sociat *Archangelum* de *LEONATO, Italum Brixianum*, plurimum delectatum musicis concentibus, sed tamen omnino sacris: „Ideoque (addit) divinas laudes non contentus per semetipsum canere, etiam alios sapienter canere docuit;“ evulgato libro huius tituli: „Cantiones sacræ tum in Nativitate Domini, tum in hebdomada sancta decantari solitæ. *Venetiis* an. 1585.“ Hæc ille ex *ARMELL. Bibl. Casin.* ubi etiam laudatur *Benedictus LUCCHINUS Mantuanus*, abbas monasterii *S. BENED. de Palolyrone*, in arte musica excellens compositor, qui multa musica opera composuerit valde pulchra & venusta. Plura item recenset *P. ZIEGELBAUR* opera musica *P. Placidi FALCONII* ab *Asula Brixiani*.

P. II. p. 25. &c.

Ibid. p. 312. Cap. 3. sect. 3. pag. 314.

P. I. p. 54. P. I. p. 100. P. IV. c. 3. S. 3. p. 314.

X. Cum laude meminit *GLAREANUS Damiani* a *GOES*, equitis *Lusitani*, viri nobilis, & eximii eius tempestatis symphonetæ. „Qui (addit) postquam totam ferme lustrasset *Europam*, hic ad *Hercyniæ* silvæ caput *D. ERASMUM Roterodamum* invisit, cuius hospitio aliquot mensibus suavissime est usus: hinc inter nos notitia orta, hinc amicitia facta, quæ nunquam, quoad vixero, evanescet.“ Specimen eius compositionis adiungit, de eoque *OPMEER* inquit: „In componendis symphoniis magnus artifex, & a cunctis doctis viris amatus plurimum.“ *Ant. AUGUSTINUS* laudat in *Bibl. Hispan. Eduardum LOPPAT*, seu *LOBO Lusitanum*, cuius varia inter opera edita est etiam canticum *Magnificat. Antwerpiae* an. 1605. imp.

Lusitani, Hispani. Lib. III. c. 13. p. 264.

T. I. oper. chronol. pag. 488.

Ei ex *Hispanis* iungere licet *Franc. SALINATEM*, a nobis alibi laudatum, imprimis vero ab *Antonio AUGUSTINO* in *Bibliotheca Hispanica*.

Di-

336 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

Didacus ORTIZ item *Hispanus Soletanus*, regię capellæ moderator ac magister musices, appellatur in lib. I. Hymnos, *Magnificat*, *Salve*, Moteta, Psalmos, aliaque diversa cantica complectente *Venetis* an. 1545. edito. Meminit item *Ferdinandi* DE LAS INFANTAS, cuius typis impressa extant an. 1570. *plura modulationum genera, que vulgo contrapuncta appellantur, super excelsso Gregoriano cantu.* Et an. 1580. *Sacrarum varii styli cantionum tituli Spiritus sancti libb. II. cum 5. voc.* Cum laude imprimis

meminit laudatus *Augustinus*, *Christophori* MORALES *Hispalensis*, cuius varia edita sunt opera. Extat porro typis editus liber I. Missarum, *Francesco* GUERRERO *Hispalensis* odei phonsca auctore, *Parisiis* anno 1566. CAROLUM V. Imp. musica sacra admodum delectatum, ex vitæ auctore narrat BONNET, etiam post suum secessum in *Hispania* ultimis vitæ suæ annis: „ Il se rejouïssoit beaucoup d'entendre chanter l'office en musique, „ a cause de la passion, qu'il avoit pour la symphonie. La delicateſſe „ de son oreille surpassoit celle des maitres, si bien qu'un jour ayant „ commendé de chanter une Messe sur le livre des motets, que lui a- „ voit presenté GUERRERO, qui passoit pour le meilleur musicien de „ toute l'Espagne, il reconnut tous les endroits, qu'il avoit pris dans „ d'autres auteurs, & dont les maitres de Part ne s'etoient pas meme „ appercus.“ Ipsissimus hic est *Franc.* GUERRERO, musicæ in ecclesia *Saviliensi* præfectus, cuius, operumque ab eo editorum, meminit *Augustinus* in *Bibl. Hisp.* eaque inter canticum *Magnificat* a 4. voc. *Lovanii* an. 1565. impressum.

*Hist. de la
Musique &
de ses effets
T. I. p. 263.*

Galli.

XI. Modo meminimus *Claudii* GAUDIMELI, ex comitatu *Burgundiæ*, *Franche Comté* oriundi, qui an. 1555. *Marci Ant.* de MURET *chansons spirituelles* quatuor vocum modulis edidit *Parisiis*, psalmos item *DAVIDIS* ad *MAROTI* & *BEZÆ* metrum. Post eius mortem prodierunt *Flores cantionum Lugduni* 1574. & 1576. *Adrianus* LE ROY edidit *chansons spirituelles* celebris poetæ simul & musici *Ioannis* BAIF sub *CAROLO IX.* & *HENRICO III.* sub quo confraternitas *Pœnitentium* locum dedit perficiendæ musicæ choralis per metropoles regni 1585. teste *BLAINVILLE hist. de la musique* p. 85. *LEONE X. P.* qui musicæ admodum favit, syntagma missarum a *Iodoco* & *Iohanne* MUTONIO elaboratum egregiis typis excusum memorat *DONIUS*. Sæpius laudatur *GLAREANO* *Ioannes* MOUTON *Gallus*: „ Quem nos (inquit) vidimus, quemadmodum antea in hoc adeo libro testati sumus, raritatem quandam habuit studio ac industria quæsitam, ut ab aliis, quos hætenus commemoravimus, differret, alioqui facili fluentem filo cantum edebat. Maxime autem in principis *FRANCISCI* gratiam, a quo honeste decoratus erat, respiciens, psalmos ac vulgata quædam pro-

*T. I. de
præst. mus.
vet. p. 101.
L. III. c. ult.
p. 464.*

proferebat, quod testatur cantio, *Domine salvum fac regem*, quam in Dorio retulimus. Porro gravissimas missas composuit a LEONE X. pontifice maximo approbatas, qualis *Alma redemptoris* ac alia permulta, quæ in manibus sunt omnium. Nos duas eius de Beata Virgine MARIA adponemus cantiones. " Sæpe per decursum operis meminit *Petri* Lib. II. c. ult. p. 191. BURRI canonici *Ambianensis*, & *Antonii* FEUM, seu FEVIN *Aurelianensis*. Lib. III. c. 33. p. 354. &c. Extant etiam impressæ præter alia, missæ trium, quatuor ad septem usque vocum *Iac. ARCADET* seu *ARCADELT*.

Ad hanc adhuc ætatem referendus est vetus *GUEDERON*, quem patriarcham musicorum *Gallorum* appellat *BONNET*, auctor *Gallicus* historiæ T. III. p. 184. mus. sæpe laudatus. De eo *MERSENNUS*: „Unus siquidem (inquit) 254. 265. L. VII. harm. prop. 17. *GUEDRONIUS* nuper, uti nunc illius gener. soli in *Gallia* cantus pulcherrimos fecisse censentur. Quod cum habeant a natura potius, quam ab arte, nec ullus reperiatur, qui sola arte fretus illorum cantus superet, vel æmuletur, quis confidat se methodum invenire posse, iuxta quam cantus optimi pro quolibet argumento possint componi, non solum ab iis, quibus astra, temperamentum vel nativitas favent, sed etiam ab aliis, quibus huiusmodi prærogativas natura denegavit, si tamen methodum illam calescant? " Ad nos non attinet, de quo idem *MERSENNUS* mentionem facit, *Ant. BOISSET* musicæ interioris regis atque reginæ, seu musicæ cubiculi regii præfectus: idem, ut videtur, ac *BOESSET*, quem *BONNET* loc. cit. *GUEDRONIO* iungit, *BLAINVILLE* vero cum *LAMBERT*, & *PERDIGAL* confert, quorum ille saltem longe ætate posterior. Idem *BONNET* *CLAUDINUM* ponit sub *HENRICO* IV. musicæ moderatorem, de quo nihil amplius extare dicit. Distinguendus est senior & iunior. *DOMINIUS* in *progymnast. mus.* &c. pueros primum exercendos vult *CLAUDINI* *Iunioris* psalmis, deinde in polymelis facilioribus *ARCADETII*, *CYPRIANI*, *Io. ALOYSII*, postea difficilioribus *MARENTII*, *NENNÆ*, *CLAUDINI* &c. L. I. de instrum. harm. prop. 12. & 16. pag. 88. T. I. p. 261.

Nuspian in laudato auctore historiæ mus. legisse me memini *Iac. ARCADELT*, cuius, modo laudati, cantiones *Gallicæ* aliaque typis prostant; in Missis an. 1557. *Lutetiæ Paris.* editis: vocatur regius musicus & illustrissimus Cardinalis a *Lotharingia* sacello præfectus. Extant etiam Missæ editæ a *Claudio* de *SERMISI*, regii sacelli magistro præstantissimo musico auctore *Lutetiæ* 1558. & Missa cum quinque vocibus eodem auctore regio symphonicorum ordini præfecto, & in regali *Parisiensis* palatii sacello canonico. *Parisiis* 1556. Missæ item XII. cum 4. vocibus a celeberrimis auctoribus conditæ, nunc recens in lucem editæ, atque recognitæ *Parisiis* 1554. Sunt etiam motteta seu offertoria in hoc opere, auctores *MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV.* V v tem

338 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

tem sequentes: P. COLIN, Cl. IANEQUIN, P. CERTON, I. GUYON, C. GOUDIMEL, N. GOMBERT, M. GUILLIAUD, P. CADEAC, CLERAEU, I. MAILLARD, WILLEFOND, A. CARDANE, C. MARTIN. Extat quoque liber VIII. Missarum cum modulis seu mottetis & parthenicis canticis in laudem B. V. MARIE, auctore *Petro COLINO Lugduni 1541.*

Collectiones
operum fac.
XVI. & XVII.
typis fre-
quentissime
editorum.

XII. Habentur complures huius modi collectiones factæ iam sæculo XVI. diversarum nationum musicorum, ex variis etiam indiscriminatis auctoribus. Sic *Norimbergæ* an. 1537. e. c. impressum est novum & insignine opus musicum sex, quinque, ac quatuor vocum, ex præstantissimis huius artis magistris collectum; ad instrumenta etiam musica adaptata compositione.

Venetiis impressus extat an. 1568. Novi Thesauri musici liber primus, „Quo selectissimæ planeque novæ, nec unquam in lucem editæ cantiones sacræ (quos vulgo motteta vocant) continentur octo, septem, sex, quinque, ac quatuor vocum, a præstantissimis huius ætatis, præcipuis Symphonicis compositæ, quæ in sacra ecclesia catholica summis festivitatibus canuntur, ad omnis generis instrumenta musica accommodatæ a) *Petri IOANNELLI Bergomensis de Gandino studio collectæ.*“ Est mihi præ oculis hoc opus, sed nullum adest vestigium, quomodo cantiones hæ præter auctorum intentionem sint ad omnis generis instrumenta musica demum accommodatæ a *Petro IOANNELLI*, qui alius est a *Rogério IOVANELLIO* in capella pontificia musico, cuius motteta 5. vocum *Venetiis* an. 1604. sunt edita. Anno 1588. *Mediolani* in lucem prodiit *Antonii BARRE liber primus Musarum* cum 4. vocibus, seu sacræ cantiones, quas vulgo Motteta appellant. Auctores sunt *Orlandus LASSUS*, *I. Pet. Al. PALÆSTRINA*, *CLEMENS non Papa*, *Cyprianus RORE*, *LERMA*, *MAILLART*, *Adrianus VALENT*, *Paulus AMINUCIA*, *Annibal ZOILO*, *LUPI*, & *Orpheus VECCHI*.

Ecclesia *Mediolanensis* conservat quatuor volumina typis impressa an. 1619. quibus ea continentur, quæ iuxta officium *Ambrosianum* ecclesiæ metropolitanæ *Mediolanensis* hodieque frequentantur. Auctorum nomi-

na,

a) Continet ea collectio promiscue sequentes trium potissimum nationum cantiones sacras, *Iacobi REGNART*, *Ioan. LOWIS*, *Christiani HOLLANDER*, *Matthiæ ZUPHELII*, *Henrici de la COURT*, *Petri SPEILIER*, *Michaelis des BUISSONS*, *Georgii PRENNER*, *Ioan. CASTILETI*, *VERDIERE*, *Iac. VALT*, *Mich. DEISS*, *Alexandri VUTENDALER*, *Simonis de ROY*, *Ioan. CHAYNEE*, *Orlandi de LASSO*, *Stephani*

MACHU, *Francisci de NOVO PORTU*, *Ioan. de CLEVE*, *Ioannis DESLINS*, *Philippi le DUC*, *Wilhelmi FORMELLIS*, *Adami de PONTE*, *Iacobi de WERT*, *Iacobi de BROUCKE*, an idem ac *Iacobus de Brouch*, cuius iuxta cantio in laudem *MAXIMILIANI II.* affertur? *Andreae PEVERNAGE*, *Lamberti de SAINNE*, *Gregorii TREHOU*, *Andreae GABRIELIS*.

na, quæ olim *Mediolani* notavi, cum meis adversariis incendio perierunt. Describit hæc volumina D. BURNEY in *Itin. Mus.* P. I. p. 77. Abundat huiusmodi operibus typis editis sæculo XVI. præ cæteris bibliotheca *Monacensis*, quorum catalogum a me olim factum flamma consumpsit. Idem se nuper fecisse D. BURNEY testatur in *Diar. Itin. Mus.* Vol. II. p. 95. memoratque ingentem numerum extare Mss. operum musicorum in armario capellæ *Monacensis*.

Unam adhuc collectionem notamus *Venetiis* an. 1615. editam a *Ioan. Bapt. BERGAMENO*, FERDINANDI archiducis *Austriæ* symphoniaci inscriptam, *Parnassus musicus Ferdinandæus, in quo musici nobilissimi, qua suavitate, qua arte prorsus admirabili & divina ludunt 1.2.3.4.5. vocum.* a) Certe sæculo XVI: & XVII. modestior decentiorque sacris nostris fuit musica, passim etiam frequenterque, ut communi usui essent, typis edita sunt opera musica, ac sparsim hinc inde in bibliothecis armariisque, cathedralium præsertim, ecclesiarum conservata, aliquando forte, postquam a mania sua ad se redierint musici ad summum deducto excessu, in usum postliminio revocanda, aut saltem pro exemplo aliquo futura. b)

XIII. Silentio tamen haud præterierim, quæ animadvertit *Io. Bapt. DONIUS* in Symphoniuurgis suæ ætatis, circa medium nimirum sæc. XVII. „Hodie vero (inquit) si paucos aliquot exceperis, qui obiter potius, quam ex destinato, nec tam publica causa, quam ob privatas quasdam similitudines atque æmulationes, & circa unicam fere symphoniuurgiam nonnulla litteris prodiderunt, nihil sane memoratu dignum videmus. Atqui tam largus campus hic sese aperiebat, ut multi in eo certatim, & publicam utilitatem, & propriam laudem venari potuerint. Nimirum in tam effusa licentia & corruptela huius facultatis innumera pene erant,

De musica
sæc. XVII.
dispar opinio
doctorum
quorundam
coævorum.
De præstan-
tia mus. vet.
T. I. p. 172.

quæ

a) Auctoribus nempe *Guilielmo ARNONI, Raymundo PALESTRA, Bartolomeo BARBARINI, Giacomo Filippo BIUMO, Alessandro BONTEMPO, Cesare BORGO, Giacomo BRIGNOLI, Francesco CASATI, Giov. CAVACCIO, Bartolomeo CESATI, Andrea CIMA, Gio. Baptista COCCIO-
LA, Federico CODA, NN. CORRADINI, Flaminio CUMANEDO, Giulio Cesare GABUTIO, Gio. GHIZZOIO, Claudio MONTEVERDE, Horatio NANTERNI, Giulio OSCULATI, Gio. PASTI, Vincenzo PELEGRINI, Giorgio POSS, Giu PRIULI, Benedetto RE, Dominico ROGNONI, Michel Angelo RIZZI, Gio. SANSONE, o SANSONI, Galeaza SIRENA, Alessandro TADEI, Francesco TURINO, &*

Gio. VALENTINI: Italica scilicet nomina.
b) Multa iam collegerat *Paulus PARSTORFFER* in indice di tutte le opere di musica *Monachii* an. 1653. edito, quo, uti & *DRAUDII, LIPE-
NII, & GESNERI* Bibliotheca *Io. Gottf. WAL-
TER* usus est in musico lexico *Lipsæ* an. 1732. edito, aliisque etiam subsidiis: quod musurgos *Italicos* attinet a suis gentilibus celebratos, editis præcipuarum urbium rebus litterariis e. g. *MANDOSII Bibl. Roman., MONGITORIS Bi-
bliotheca Sicula, PICINELLI Ateneo dei li-
terati Milanæsi, CALVI scena letteraria degli
scrittori Bergamaschi, COZZANDI libraria
Bresciana.*

quæ ad criticum tribunal vocari merebantur. Nam ut omittam nimium crebra illa prolixaque melismata, eaque qualiacunque sint, ubivis ac promiscue usurpata, ut supra innuebam, confusamque illam rhythmicorum temporum congeriem; organaque etiam cuiuscunque generis sine ullo delectu in sacris, publicis privatisque locis adhibita; carminaque vilia, & vulgaria passim ad melodiarum opus assumpta; imitationes mimicas atque affectatas; aliaque sexcenta, quæ hodiernam musurgiam inficiunt atque contaminant: quot quæso, quantaque sunt in sacris argumentis, quæ censoriam exigunt virgam? Quanto musicæ damno constare creditis, effrenemne dicam an miseram? hanc recentium musicorum ambitionem, ac levitatem; qui fastiditis iam suavissimis PRÆNESTINI, MORALIS, aliorumque, quos nimis antiquos dicitant, concentibus, unique novitati studentes, suas ipsorum symphonias quotidie obtrudunt? Quæ sæpe numero vel insulsiſſimæ sunt, vel, si quid commode conceptum habent, non e propria penu, sed emendicatis hinc inde centonibus, nec iis quidem satis belle confutis, sese venditant. Nec Galli quidem tam frequenter vestitus speciem immutant, ut hi novis quotidie modulationibus student.“

Apponam tamen DONIO doctum cœtaneum gentilemque *Petrum de VALLE*, musicæ ecclesiasticæ studiosum, ac nimium etiam amantem, ut confitetur in dissertatione a), quæ extat T. II. opp. DONII p. 249. &c. *della musica dell'eta nostra, che non è punto inferiore anzi è migliore di quella dell'età passata, al Sig. Lelio GUIDICIONI*. Hic nempe ea erat in sententia, musicam a quinquaginta tunc, circa medium nempe sæculi XVII. annis haud modicum defecisse, secus ac rem se habere *Petrus de VALLE*, multis probandum sibi l.c. sumſit. Ac primo quidem invehitur in nimium artificium, quod nempe obtinebat in contrapuncto, variis generibus, præsertim autem illis canonibus supra memoratis ex *Stephano LANDO*, ipsoque *SURIANO*, quem ac *THEOPHILUM* quendam in hoc genere musicæ detentum passim *DONIUS* memorat, nec rem *Petrus de VALLE* diffitetur b).

XIV.

a) In fine dica, chi vuol, male della musica; brami, chi vuole, di cacciare dalle chiese il canto ornato, io ve lo desidero, ve lo cerco; e (forse è mio difetto, mia sensualità, come disse, ma chechè sia, confesso con sincerità la mia colpa) molte volte di più vado alle chiese, dove bene si canta, che forse non vi anderei, se non vi si cantasse. Gli oratori sono a me di unica dilettaſione: di quelli alla morte, quando vi si cantava, non soleva lasciarne uno; e quest'anno passato, benché non vi si cantasse, vi andai nondimeno ogni sera tutta l'ottava agli uffizi, solo per la divotione, che nelle

buone musiche vi aveva conceputa gli anni innanzi. A *San-Girolamo*, alla chiesa nuova: alla *Rotonda*, tutta l'ottava de' Santi sono pure andato volentieri per le buone musiche, che ogni sera vi si sentivano; le quali se non fossero state, non farei forse andato molte volte di notte per mali tempi, e per cattive strade alle chiese a far del bene; e quello che avviene a me, con ragione pensa, che possa avvenire ad ogni altro.

b) I Maestri (inquit) dell'età passata hanno saputo benissimo l'arte della musica, ma pochi hanno saputo con giudizio ad operarla: le composizioni loro sono piene di sottilissimi artifizii,

XIV. Sed hæc potissimum ad musicam assam, quam vocant, pertinent, quæ usque ad sæculum XVII. in ecclesia vix non sola obtinuit. Musico-
rum instrumentorum usum quod spectat, *Ioannes* quidem LEGRENZI varia cum instrumentis musicis edidisse legitur apud *Donatum* CALVI, veluti *Concerto di Messa e Salmi* 3. 4. con 2. *Violini Venetiis* an. 1654. *Suonate per chiesa* 1655. *da chiesa & camera a trè* 1656. &c. post mortem demum 1692. prodierunt eiusdem *Motteti sacri a voce sola con tre stromenti*. Inter varia *Horatii* TARDITI opera typis edita sunt etiam *Messe a 4.* & 5. *voci con 2. violini.* *Messe e Salmi concertati a 3. 4. e 5. voci con e senza stromenti* &c. Eius opera circa medium sæculi XVII. prodierunt, eo autem ineunte adolescenteque a *Francisco* TÆGIO *Mediolanensi*: *Messe e Salmi Falsi Bordoni e Motteti a 5. col Basso per l' organo* anno 1610. *Mediolani* sunt vulgata. Item *Partito all' organo delle Messe.* *Motteta* 4. 5. *Venet.* 1624. Non multo post *Ioannes* ROVETTA *Venetiis* apud *S. Marcum* musicæ præfectus varia missarum, psalmorum, mottetarum opera edidit con 2. *violini o altri stromenti*. Quæ aliaque recensentur in lex. mus. WALTERI. Quin imò supra opus cantionum sacrarum notavimus variorum auctorum a *Petro* IOANELLI ad omnis generis instrumenta musica accommodatarum ed. an. 1568. Referre tamen solebat *Octavius* PITTONI, musicæ director in collegio *Germanico*, & ad *S. Petrum* in *Vaticano* insignis, qui medio nostro hoc sæculo XVIII. *Romæ* nonagenarius obiit, sua adhuc memoria ad finem vergente adeo sæc. præterito XVII duos tantum *Romæ* fuisse, qui cheles tractarent, ex tempore soliti interludere, ut nunc organo facimus ad cantum planum; donec cel. *Archangellus* CORELLI, primus a)

Musica instrumentalis
sæc. XVII.
in ecclesia
epocha,
Scena letteraria degli
scrittori Bergamaschi P.
II. p. 33.

come si vede del *SORIANO* d'uno de' *NANINI*, e di molti altri, che potrei nominare; ma per con queste imperfezioni, che io dico, alle quali essi non avevano punto di mira; anzi badavano tanto poco, che le loro note accompagnassero bene le parole, che di alcuni di loro, e de' migliori si conta, che bene spesso facevano compositioni di semplici note; alle quali, quando erano finite, adattano poi quelle parole, che meglio venivano loro alla mano. I maestri dell'età nostra non fanno così, ma con più giudizio, non si curando di ostentare in ogni luogo gli artifizii, che pure fanno, quando si canta a più voci, più tosto, che le odiose bracerie, usano certi dolcissimi concertini (che così gli chiamano) le fughe le usano parcamente in pochi luoghi, ma che siano molto a proposito, e per lo più assai brevi; ne fanno caso, che

paiono troppo facili, purché non confondano le parole, ne il loro senso: le interrompano bene spesso con pause, accio che le parti si diano tempo una all' altra, e ciascuna di esse spiochi bene le sue parole più delle fughe usano le imitationi, con le quali forse, si può scherzare leggiadria essendo vi maggior campo da metter le in opera sopra ogni nota: più che negli artifizii sottili premono negli affetti, nelle grazie e nella viva espressione de' sensi di quello, che si canta, che e quello, che veramente rapisce, e fa da dover andare in estasi. *Ib.* p. 250. &c.

a) In *Galliis* id primus præstitisse *SENAILLER* perhibetur apud *BLAINVILLE Hist. de la Mus.* p. 91. Vixit is nostra adhuc memoria. In *Germania* nostra primus cheles musicæ sacræ coniunxisse fertur *Canonicus regularis* apud *Wengenses Urbis* P. *Cypar.* *SHOLLENBERGER.*

symphonias suas ederet. Memorix CORELLI statua in Vaticano posita dicitur cum epigraphe :

CORELLI PRINCEPS MUSICORVM.

Organistæ
infignes.

T. I. opp. I.
B. Donii
p. 117.

XV. Ante eum *Romæ* apud *S. Petrum* sæculo XVII. tractando seu ludendo organo celebratissimus apud exterarum etiam nationes, atque adeo nostra in *Germania* fuit *Hieron. FRESCOBALDI*, cuius varia opera æri incisa prostant: ac quidem præ oculis est: *Il secondo libro di Toccate, Canzone, versi, d'hinni, Magnificat &c. Romæ* imp. an. 1637. dum epistola dedicatoria *Lud. GALLO* Episc. *Anconit.* inscripta annum præferebat 1626. præfationem vero *Christophorus* *BLANCUS* graphio scilicet scripsit an. 1616., ut ad oram notatur. Eum in arte pulsandi organa omnibus aliis præfert *DONIUS* de præstantia mus. vet. „Quis enim (inquit) umquam peritius physaulum tractavit, quam *Ferrariensis* *FRESCOBALDUS* noster? Quis psalterium, sive Harpam, quam *HORATIUS Neapolitanus*? Quis Pandurium tetrachordum, quam *Michael Angelus* *Rossius*? Aut, ne illa, quæ spiritu animantur instrumentorum genera, silentio prætermissa succenseas, quem tu priscorum hominum suavius inflasse ceraulum sive corniculum putas, quam *MISSILIUM* nostrum? Aut, qui nunc in aula Cæsaris eximie florere dicitur, *SAMSONIUM* quendam? &c.,

Fuerunt porro hoc sæculo *Mediolani* insignes Organistæ, aliis etiam editis operibus musicis celebrati, *Iac. Phil. BUMI*, & *Carolus Ios. SAN-ROMANO*: nec non *Alexander MILLEVILLE* *FRESCOBALDI* gentilis, id est, *Ferrariensis*, in aula etiam regis *Poloniæ* & Cæsarea ab Organis: *Tarquinius* item *MERULA* organista *Bergamensis*. In *Germania* nostra a *Io. Casparo KERL* edita prostat *Modulatio organica super Magnificat octo tonis ecclesiasticis respondens, Monachii* an. 1686. Ut taceam alios insignes organistas, qui apud plerasque aulas *Europæ* tam Catholicas quam Protestantibus, iam sæculo præterito, & ultra etiam, meruerunt, in *Anglia* imprimis, ubi plerique, quos iam nominavimus, ac deinceps occurrent auctores musici, regix, aliarumque præcipuarum capellarum organistæ fuerunt. Addo, quos *Petrus de VALLE* in dissert. de *Musica ætatis suæ* inter opera *DONII* T. II. p. 253. notavit, organistas *Italos*: „In questa parte del sonare solo anche io riconosco per grandissimi Valentuomini quei, che V. S. mi nomina, *CLAUDIO da Correggio* in *Parma*, *LUCCIASCO di Ferrara*, *ANNIBALE Padoano*, *Andrea e Giovanni GABRIELLI* in *Venezia*, *Giovanni MACQUE* in *Napoli*, il Cavalier del *LEUTO* in *Roma*, e altri tali.

Melothetæ
Itali sæculi
XVII.

XVI. *Ludovicum VIADANA* ad initium sæculi XVII. Bassi generalis auctorem iam laudavimus. Qua de re tractatum, varia etiam opera musica, edidit. Fertur VIADANA abhorruisse a stylo Mottetico, qui tunc temporis in ecclesia frequentabatur. Per decursum adhuc eiusdem sæculi celebrabantur in Italia melothetæ, profanæ quidem ex schola illa *Florentina* progressæ in stylo monodico ac recitativo, de quo paullo ante locuti sumus; laudat tamen modo citatus *Petrus de VALLE* similes in polyphona musica, chorisque ecclesiasticis, nominatim QUAGLIATI, a) & iuvenem MAZZOCHI apud S. *Petrum*, quem laudibus insigniter maculat. *Virgilium MAZZOCHI* DONIUS deprædicat: „In cui non saprei dire, qual sia maggiore, o la perizia del comporre con facilità, e leggiadria; o la docilità, e piacevolezza di natura, laquale (a confusione di certi ignoranti e presumtuosi) si come attrae gli animi, di chi conversa seco; così anco l'abilità a ricevere di molti utilissimi avvertimenti dagli eruditi, che la sua professione non gl'insegna.“ Io. Bapt. MARTINI *Dominicum MAZZOCHI* notat inter eos, qui sæc. XVII. stylo madrigalesco clauerunt; operaque quædam typis edita designat in indice auctorum tomò secundo historiæ musicæ annexo, veluti *Claudii MONTEWERDE*, *Marci de GAGLIANO*, *Pomponii NENÈ*, *Ant. ZIFRÈ*, *Caroli GESUALDI Principis Venusini*.

Disc. della
Ritmopejia de
vevsi latini
Sc. T. II.
p. 203.

Hos posteriores passim laudat KIRCHERUS in *Musurgia*, in stylo etiam Mottetico Io. Bapt. GRILLUM, *Intermetum* GALLUM, MORALEM, *SURIANUM*, *TROIANUM*, *NANNINUM*: nominatim vero alibi *Romanarum Basilicarum symphoniarum*, quos ipse utique cognoverat, *Horatium BENEVOLUM*, *Bonifacium GRATIANUM*, *Franciscum FOGGIA*, *Stephanum FABRI*, *Dominicum CEVIELLUM*: „Quorum (addit) prior D. *Petri*, alter ecclesiæ professæ Soc. *Iesu*, tertius S. *Ioannis Lateranensis*, quartus S. *Ludovici* ecclesiæ *Gallicæ* nationis, quintus S. *Mariæ Maioris* musicæ summa cum laude præfunt. Iam supra meminerat *Mariæ ABBATINI*, celeberrimi Symphonetæ: „Hic(inquit) quanta musicæ peritia polleat, testantur principales basilicæ S. *Ioannis Lateranensis*, & S. *Mariæ Maioris*, & templum domus professæ Societatis *Iesu*: innumeraque musica opera ad editionem iam parata habet; quibus rempublicam suo tempore affatim locupletabit.“ Sed promissis stetisse haud videtur, opus enim Motetorum iam an. 1638. ediderat, antequam KIRCHERI *Musurgia* prodiret anno

Lib. V. c. 17.
§. 3.
Lib. VII. c.
II. §. 5.

Ib. §. 1. pag.
600.

a) Il QUAGLIATI (inquit) in *Roma* questo buon costume, che io dico, nella musica l' introdusse principalmente nelle chiese, dove bene spesso faceva cantar le Messe, e Vespri

a più Cori, non che da più voci insieme, come ne abbiamo buon saggio, in molti suoi motteti stampati, che vanno in volta.

L. VII. c. 6.
§. 1. p. 603.

anno demum 1650. Alias vero nihil edidisse typis legitur, uti etiam, quem porro debitis maſtat laudibus, *Iacobus* CARISSIMI excellentissimus & celebris famæ symphoneta. Is præ aliis ingenio pollebat, & felicitate compositionis ad auditorum animos commovendos; sunt enim eius compositiones succo & vivacitate spiritus plenæ. Quod Collegii *Germanici* chorum regeret tot annis, inde factum est, ut non solum fama apud nos celebraretur, eiusque melothesiæ frequentes in *Germaniam* asportarentur, verum etiam *Germani* complures, etiam ex monasterio hoc D. *Blasii*, eius institutioni traderentur: quæ institutio musicæ masculæ firma ut perstitisset, optandum esset pro dignitate musicæ sacræ.

Horatii BENEVOLI musicam hodieque *Romæ* cum *Prænestinica* quo auctore ætate paullo inferior est, in pretio esse, usuque, subinde testatur D. BURNEY. Imprimis vero pro merito deprædicat *Gregorii* ALLEGRI (qui ex schola celebris NANNINI cum *Antonio* ZIERA, & *Pet. Francisco* VALENTINI prodiit) insignem in sacris melesi simplicitatem ac harmoniæ puritatem. Eius celebratum *Miserere mei Deus* æri incidi curavit inter alia sub titulo: *la musica que si canta la settimana santa*. Quod *Romæ* hucusque quotannis cantatur in Parasceve Domini, sed singulari inimitabili quadam ratione: quare a LEOPOLDO Imp. ob celebritatem a Pontifice expetitur, cum *Viennæ* cantaretur, famæ respondere haud est visum, fraudemque ac suppositionem suspicante Imperatore, atque querelas apud pontificem deponente, officio remotus est musicæ præfectus; ut rem ex ore SANTARELLI, qui hodie capellæ musicæ papalis præest, enarrat D. BURNEY, prout idem SANTARELLI olim mihi quoque *Romæ* retulerat, obtuleratque id *Miserere*, quod vero iam ex gratia CAROLI VI. Imp. penes nos erat.

Fr. Wilh. MARPURG unum hunc in recensione auctorum musicorum sæculi XVII. præterit ex tam multis *Italis*; de quibus nihil in manus nostras venit, *Camillo* ANGLERIA, *Alessandro* MILLEVILLE, *Theodoro* CASSATI, *Luigi* BATTIFERRI, *Leandro* GALERANO, *Giovanni* PALATINI, *Romano* MICHELI, *Angelo* BERARDI, *Lorenzo* PENNA, *Francesco* PODIO, *Giov. Franc.* CAPELLO, *Fr. Emmanuel* CARDOSO, *Vincenzo* GALLO, *Giov. Paolo* CIMA, *Casparo* VILLANI, *Giovanni* CROCA, *Paolo* LORENZANI, *Giovanni Antonio* RIGATTI, *Francesco* TURINI, *Giovanni* REVETTA, *Antonio* SAVETTA, *Marco* SACCHI, *Giuseppe* SCARONI, *Benedetto* PALAVICINO, *Stephano* BERNARDI, *Giuf. Anton* BERNABEI, *Giov. Bapt.* BASSANI, *Constanzo* ANTEGNATI. Ex quibus apud aulas *Germanicas*, etiam *Protestanticas*, musicæ præfecti fuerunt. *Lutheranos* porro superiore sæculo *Italiam* ob musicam peritiam frequentasse, non uno loco testatur

MATHE-

MATHESON in *Gloria musica*. Sic Io. Iosephum KRIEGER Norimberg. memorat an. 1672. obiisse *Italiam*, *Venetiis* cum Io. ROSENMULLER eadem de causa ibi diversante audiisse CAVALLI, ZIANI, LEGRENZI, inde per *Pataviam* & *Bononiam*, ubi Io. Mar. BONONCINI, Carolum Donatum COS-
SONI celebres musurgos frequentavit, *Romam* concedens, adhuc in vi-
vis reperit præstantissimum Iac. CARISSIMI, Antonium M. ABBATINI, Bernar-
dum PASQUINI artificio musico pollentem; quorum posteriorum se disci-
plinæ tradidit, familiaris etiam cum FOGGIA, STOMINGA, GIANSETTI,
GRATIANI, ARATELLA, ipsoque cum KIRCHERO; adita quoque *Neapoli*,
cum sene iam ZIANI musicæ præfecto. Qui nempe omnes superiore sæ-
culo in musica sacra præcipue inclaruerunt: cui totam musam suam fa-
cravit sæpe laudatus Iacobus CARISSIMI, a P. Mar. Antonio CESTI discipulo
postea in theatrum illatis odis, recitativisque, quorum auctorem iam su-
pra Iac. CARISSIMI diximus. Quanto is in pretio etiam in *Gallia* fue-
rit, multis in locis prodidit BONNET, auctor sæpe citatus historiæ mu-
sicæ, eundem plerumque cum LUIGI præcipue & BUONONCINI dilaudans.
„Quoque M. . . (ut mentem suam exponit alicubi) tiennent pour BUONON-
CINI qu'elles n'estiment des compositeurs d' *Italie*, que ceux, qui ont fleuri
depuis vingt ans, & que le CARISSIMI soit antérieur a cet age de la
bonne musique *Italienne*, j'ai toujours été persuadé, qu'il est le plus
grand musicien, que l'*Italie* ait produit.“ Eum aliquando in *Galliis* fuisse,
alibi innuit, de *Italii* ita locutus: „En musique sacrée entre plu-
sieurs compositeurs recommandables DANIELIS, LORENZANI &c. ont un
CARISSIMI, homme d'un mérite extraordinaire, & qui s'étoit formé en
faisant chanter ses pièces aux *Theatins* de *Paris* &c.“ Et: „LUIGI s'é-
toit formé a *Paris*, ce que n'ont point fait les SCARLATTI, BUONONCI-
NI, BASSANI &c. derniers Orphées de l'*Italie*, qui loin de venir se decras-
ser auprès de nous, comme les LUIGI, & les CARISSIMI leur maitres,
ont soigneusement cultivé les défauts de leur nation.“

T. IV. p. 114.

Ibid. p. 175.

p. 206.

XVII. Facile concesserim, fœcunditatem elegantiamque ingenii *Ita-*
lici, coniunctam cum delicato exquisitoque *Gallico* palatu, le *gout*, quem
semper in ore habent, & ingeminant, musicæ singularem venustatem con-
ciliare posse, quam tantopere extollunt *Galli* in immortali I. Baptista
LULLI, natione *Italo Florentino*, educatione demum *Gallo*. Quare qui-
dem gratus agnoscit auctor historiæ musicæ sæpe laudatus BONNET, quan-
tum musica *Gallica Florentiæ* debeat; ut tamen innatam illam *Gallis* me-
lodi-

T. I. p. 285.

346 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

a lodicam concinnitatem integram præstet. a) Silentio prætereo, quæ porro persequitur de felici huius auctoris ingenii vena, vi commovendi ac pertrahendi, quo voluerat, animos, affectusque concitandi in scena, quæ aliena est a præsentī instituto. Extremo morbo decumbens vehementi dolore poenitentiaque ductus fuit ob impensam theatro operam, quam ob rem iratum sibi Numen existimavit:

*Flevit & ingemuit; prona Deus audit aure
Hunc adeo suspirantem, & tam multa gementem.
Felix! si potuit gemitu flexisse Tonantem.*

Sic de eo Io. Bapt. SANTOLIUS cecinit, qui ingenium venamque poeticam satius, religiosiusque ad celebrandum Deum coelitesque hymnis impendit; in mortem vero LULLI sequens edidit epicedium:

*Perfida mors, inimica, audax, temeraria & excors,
Crudelisque & ceca, probris te absolvimus istis.
Non de te querimur; tua sint hæc munia magna:
Sed quando per te populi regisque voluptas,
Non ante auditis rapuit qui cantibus orbem,
LULLIUS eripitur, querimur, modo surda fuisti.*

b Prætereo, quod in epistola satyrica b) Clementis MAROT legitur epitaphium LULLI. Ad eius laudem dicitur in alio apud laudatum BONNET epitaphio c) ad finem præfationis tomi secundi eiusdem operis, quod & aures delinierit, & cor penetrarit: alterum musicæ profanæ relinquimus, alterum sic in musica sacra moderatum admittimus, quomodo postea idem auctor eius hymnum, qui solebat SS AMBROSIO & AUGUSTINO tribui, nobis describit. „Son *Te Deum* ce *Te Deum*, que nous entendîmes chanter aux Peres de l'Oratoire de la rue S. *Honoré*, pour la convalescence de Monseigneur, & qui étoit executé par trois cens musiciens, conduits par MARETS a la meme simplicité, & plus encore, que ses opera.“

Id. T. II.
p. 93.

a) Je suis persuadé (inquit) que nos illustres maitres ont trop de gout, & trop de science, pour l'abandonner, comme il paroît, par leurs propres ouvrages, dont les endroits les plus sont traités dans le gout François, ou ils ont feu mélanger le bon de l'Italien, & en ont laissé la le mauvais. Qu'ils rendent justice au Heros, & au CICERON de la Musique François, ie veux dire a LULLY; qu'ils admirent la grandeur & l'elevation de son genie, au milieu de cette naive simpli-

cité dépourvue de tous ornemens étrangers, & qui semblent devoir tomber sous les sens de tout le monde. *Ib. p. 302.*

b) Touchant ce, qui c'est passé à l'arrivée de Jean Baptiste de LULLI aux champs Elisées.

c) „Son art, de la raison vainquer,
Fut l'amour du siècle, ou nous sommes
Et ses chants, ses doux chants, tant qu'il
fera des hommes,
Sçauront charmer l'oreille & penetrer le
cœur.“

ses opera.“ Qua ratione mortem sibi funestam attraxerit, dum an. 1686. *Te Deum laudamus* in simili occasione reconvalescentis regis apud *Bernardinos* seu *Cistericenses* monachos in chorum produxisset, narrat MATHESON in *gloria musica* h. t. in eius porro insignem omnino laudem testatus, quod abhorrerit a repetitionibus, variationibus, nimisque notarum fracturis, seu minuritionibus, cumulatis nimium figuris, coloribus, acceleratori curfu, & circuitionibus vocum. Quod vero BONNET dicit, fuisse, qui summam simplicitatem in musica ecclesiastica LULLI reprehenderint, non excusandum solum, sed laudandum summopere est. In satyrica *Clementis* MAROT epistola, quam germanice edidit MARGURG, ob invidiam in æmulos PERRIN, CAMBERT (LULLI opera exulare iustum, *Londinique* occisum) & LORENZANI notarunt; cum tamen ex animo applauderet musicæ compositioni veteris BOESET & LAMBERT. a)

*Beiträge &c.
III. Band.*

a

Erat hic focer LULLI, ac præcipuus etiam symphoneta, laudaturque passim a BONNET cum BAILLI, & BACILLY, a quibus cantus ordinatus sit, & concinnatus. „BAILLI (inquit) commença donc a introduire une methode de chanter nette, & raisonnable. Apres lui vint LAMBERT, le meilleur maitre, qui ait été depuis plusieurs siècles, du consentement de toute l'Europe. Son chant étoit si naturel, si propre si gracieux, qu'on en sentoît d'abord le charme. LAMBERT ne pechoit, qu'en ce, que quelque fois il lui donnoit trop de graces. Il n'y eut personne a *Paris Francois* ou étranger, qui ne voulut apprendre de lui, & il a montré si long-tems, qu'il a fait mille excellens ecoliers &c.“ Quos certe non omnes pro solo theatro, de quo quidem sermo est, instituerit; estque in ecclesiâ cumprimis necessarium condecensque, ut cantus recte

T. III. p. 72.

a) l'excuse volontiers la simplicité extreme de la musique d'Eglise de LULLI: on pretend, qu'elle est forcée pour cela, ie ne nie: mais ie conviens, qu'elle est quelque fois plate, ou comme on voudra la nommer; par rapport aux ouvrages des autres compositeurs. Cependant, quoique j'aye le penchant, que ie dois a me soumettre au sentiment commun, qui va à ne faire, qu'un cas médiocre de ses picces latines (excepté de son *Te Deum* admirable en tout de lui pour l'expression, & pour la beauté du chant) i' ai grande peine a mépriser celles, qu'on goute le moins, en ce qu'elles sont d'une simplicité outrée. S'il a péché en cela, en verité ses fautes sont belles, & aident bien a nous faire comprendre, qu'il n'étoit pas seulement un grand mu-

sicien, mais un grand homme. Il faisoit, qu'il eut un merveilleux fond de bon goût; ou un iugement éclairé, par ie ne sçai quoi de supérieur. J'ajouterai, que cette espèce de musique adressé aux Dieux, qu'il a mis sur son theatre, comme les sacrifices & les invocations nous presente des exemples admirables de l'observation exacte des nos regles. Qu' on les observe dans les motets de nos Eglises aussi iuste, que lui dans ses opera, genre pour genre, on fera prier les chrétiens excellemment, & meme, l'auditeur ne tombera point dans la faute, que le severe Saint AUGUSTIN declare un péché, le chant ne le touchera point davantage que ce que l'on chantera &c. *T. IV. p. 68. &c.*

348 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

T. IV. p. 102. Æte fit compositus, qua in re maxime BAILLI excelluisse ibidem dicitur. Opportune multis postea in miseram illam textus discriptionem invehitur auctor hic, exemplis aliquot suorum gentilium adductis, qui alias in musica sacra præstantes fuerunt, LA LOUETTE, Io. SUEUR, GONTIER, LOCHON &c. Præterea in pretio habitus LULLIO *Henr. DUMONT*, regii sacelli præfectus musicæ, ob nativam simplicitatem; motteta an. 1688. edita memorantur postquam iam annis aliquot vita functus esset: rege tunc ad concursum vocante (dum etiam ROBERT officio cederet) symphonetas; at ex quatuor imprimis selectis COLASSE, LA LANDE, COUPILET, postremus ineptior, iudicio auctoris, obtinuit. Taceo quos alios passim idem laudat BONNET, ubi de alia quam musica ecclesiastica res est, quæ ad nos non attinet; tantum hic nomina recensere saltem iuvat, quæ cumulatim ex utraque musica alicubi refert, ordine, ut puto, altius repetendo a sæculo XVI. quo vidimus paullo ante, non paucas *Gallorum* auctorum melotheses sacras typis editas fuisse: quibus nunc paucos habemus, quos iungamus, BONETO haud, quod sciam, memoratos *Arcturum aux-COUTEAUX*, cuius octo cantica divæ Mariæ Virginis secundum octo modos *Parisiis* an. 1641. edita etiam D. BURNEY in *Diar. Itin. mus.* notat; ex quibus *Antwerpiæ* an. 1772. *Magnificat* in vespers audierit. *Henrici DUMONT* regię item musicæ præfecti cantica sacra ac mottetorum volumina complura recensentur in *Bibl. Duboisiana & Telleriana.* a)

Germani.

XVIII. Fuerunt etiam ex *Germanis* nostris, qui se disciplinæ celebratissimi LULLI traderent, qualem Io. FISCHER *Suevum* memorat MATHESSON in *Gloria musica*: quo scilicet libro, in supplementum lexicorum musicorum WALTERI, imprimis præcticos potissimum musicos ex nostra *Germania* maximam partem celebrat: ex quibus celebriores aliquos saltem recensebimus, quique opera quædam in lucem publicam dederunt; veluti Crato BUTNERUS *Dantiscanus Te Deum laudamus* &c. ubi se directorem chori musici *D. Catharinæ* nominat. Io. HERBINIUS porro musicam in *Regiomontanis*, *Dantiscanis*, aliisque ecclesiis augustioribus egregie dilaudat: ubi nempe „cantilenæ ac mottetæ sacræ antiqua fide ac religione, auctore phonasco clarissimo STOBÆO, dulcissime tam latino, quam germanico

De crypt.

Kyov. p. 155.

a) Quelle bibliotheque di musique formeroit celui, qui ramasseroit tous les airs particuliers. De CLAUDIN, du vieux GUEDRON, des BOESSETS, de CAMBEEFORT, de MONLIE, de CAMUS, de PERDIGAL (PRODIGAL) de CAMBERT, de BACILLY, de du MONT, de MOLLIER, de LAMBERT, de

LULLI, de COLASSE, de Mr. des TOUCHES, de CAMPRA, de DESMARETS, de MARAIS, de la BARRE, de BOUVARD, de GILIER, & que sçai ie, combien d'airs d'un caractère singuliere, airs de BACILLY, cantiques spirituels de COLASSE, villanelles de du VIVIERE &c.

manico idiomate, ac spiritu vere devoto resonant; secus quidem atque hodie *Itali* atque *Galli*, abiectis veterum musicorum ORLANDI *di Lasso*, PRÆTORII, VULPII, HAMMERSCHMIDII paullo tardiore, quem vocant, tactu gradientibus mottetis, quas religiosa patrum nostrorum gravitas, atque spiritus vere θεόπνευστος commendat, pipiunt: "ut iterum hoc referam in gratiam etiam Hier. SCHULZ, seu PRÆTORII *Hamburgensis*, cuius varia opera musica edita laudatus recenset MATHESON, quædam etiam alibi Melchioris FUCHS, seu VULPII, cantoris *Weimariensis*, & Andr. HAMMERSCHMID *Zittaviensis* organistæ, in mottetis componendis summi artificis, teste Ad. SCHEIBEN. Quem vero Marcus SACCHI in facello regis *Poloniæ* magister musices vocat clarissimum atque excellentissimum chori musici *Dantiscani* directorem dignissimum Casparum FORSTER seniore, cribrum musicum eius nomini inscribens, sugillavit quidem Paulus SYFERT eius æmulus, ut videre est apud MATHESON; ubi ea discutit, quæ cognomines FORSTEROS fratres, seniore ac iuniore, attinent: ex quibus posterior *Borussus* natione in *Daniam* etiam excurrit, musicæ palatinæ præfectus teste Io. Adolpho SCHEIBEN. Ibid. p. 760. ubi eius musica ecclesiastica imprimis laudatur. Fuit discipulus laudati SACCHI, aliorumque *Italorum* usus magisterio, perinde ac Io. Caspar KERL, ac Io. Iac. FROBERGER, uterque a FERDINANDO III. *Romani* missus, ille a Iac. CARISSIMI, hic ab Hier. FRESCOBALDI instituendus. Adiit alter etiam *Gallias*, ut utriusque gentis decora consociaret, haud infeliciter; quæ vero typis edita sunt post mortem an. 1714. ad nos nihil attinent. Celebratur præprimis eius *Memento mori*.

Io. Casp. KERL præter modulationes organicas super *Magnificat* vulgavit varia opera cantionum sacrarum, Missarum. Laudatur eius *O bone Iesu*. Eum imitari studuit Io. PACHELBEL, *Vicennæ* illius disciplinæ se commit- tens, cuius quoque quædam opera, quæ ad cantum musicamque ecclesiasticam pertinent, recenset MATHESON, atque Iacobi PAGENDARM aliis etiam scientiis clari; uti Ath. KIRCHERUS, portentum ingenii humani, quemque hic ipse sæpe cum laude adducit in medium „*Hieronymum* CAPSBERGERUM innum- merabilium fere qua scriptorum, qua impressorum voluminum musicorum editione clarissimum, qui ingenio pollens maximo, ope aliarum scientiarum, quarum peritus est, musicæ arcana feliciter penetravit. Hic est, cui posteritas debet omnes illas elegantias harmonicas, quas strascinas, mordentias, grupasque vulgo vocant in tiorba, ac testudine a fidicinibus adhiberi solitas: hic introduxit veram tum sonandi, tum intabulandi, ut barbare loquar, rationem: omnia fere harmonici styli genera summa excellentia tractavit."

*Critischer
Musicus* p.
178.

*Musurg. lib.
VII. P. II.
c. 4. p. 586.*

T. I. p. 98.
 &c.

pag. 79.

Alia prorsus DONIO sedit animo de CABISPERGIO opinio : cum enim perstrinxisset in opere de præstantia mus. vet. novum quoddam musicæ genus *Romæ* sua ætate induci ceptum, tacito primum nomine CABISPERGIUM sub nomine citharistæ fugillat, qualem eum antea designaverat : heic vero post multa totam hanc modulandi rationem, quam symphoniasiticam ipse vocat, quæ palilogiis, ac polylogiis passim exuberat, barbaram prorsus planeque inconditam censendam pronunciat, quæque nullo modo repurgari possit, nisi ad vivum refecetur. „Quod si (subdit) CABISPERGIUS tuus intellexisset, nec talem suscepisset provinciam, nec se cantoribus deridendum præbuisset, qui vel palam ipsius melodias concinere detrectabant ; vel eas de industria sic corrumpabant, ut ingratae penitus tum principis, tum astantium auribus acciderent. Quare brevi res exolevit, coactusque est CABISPERGIUS modulationum suarum ingentibus fascibus, nulli iam usui futuris, domum implere ; minime id ægre ferentibus contubernalibus suis muribus, atque tineis.“ Hæc quidem Transalpini illi in frequenti suo confessu familiarique colloquio : de quibus nihil mihi arbitrari reliquum est, quippe cui auctoris huius clam sunt conatus. Multa eius opera *Leo ALLATIUS* in apibus Urbanis recenset, quibus alia adiungit *WALTER* in lexico. Complura item opera *Iac. REGNART* a medio sæculi XVI. usque ad initium sæc. XVII. typis edita, cuius anno secundo Missæ sacrae ad imitationem selectissimarum cantionum a 5. 6. & 8. voc. prodierunt *RUDOLPHO II.* inscriptæ, sub quo stipendia meruit in capella palatina.

Plurima vero vulgavit *Greg. AICHINGER* organoedus *Iacobi de FUGGER* circa idem tempus exeuntis XVI. & ineuntis XVII. sæc. veluti etiam *Ioan. STADELMAIER* *MAXIMILIANI Gracensis* A. A. Quædam etiam *Rudolphus de LASSO* celebris *ORLANDI de Lasso* filius : cuius etiam post mortem an. 1604. edidit magnum opus musicum. Ex merito etiam in bibliotheca chalcographica collectore *Iano Iac. BOISSARDO* cum *ORLANDO de Lasso* locum accepit veneranda imago *Adami GUMPELZHAIMER Trosbergi Boii*, cum hoc elogio :

*Naturæ accentum mirantur, & eius imago
 Musica corda rapit, quo duce ? præsto vides.*

Multa item edidit circa eadem tempora vergente XVI. ac ineunte XVII. *Iacobus REINERUS*, quem silentio præterit *P. ZIEGELBAUR*, dum tot alios enumerat ex uno ordine *S. Benedicti* decimi septimi & præsentis sæculi symphonetas. Ex iis vero, quos sæpe laudatus *MARPURG* in recensione clarorum operibus musicis virorum, non paucis etiam prelo vulgatis

Vid. P. Fel.
 Egger Idea
 ord hierarch.
 Bened. p. 162.
 579.

tis, ad sæculum XVII. miscet *Germanos*, præter iam nominatos, *Io. Andreæ HERBST*, *Ioan. KLEMME*, *Io. WOLZ*, præcipue celebratur *Ioannes ROSENMULLER* alibi etiam apud eundem auctorem, cum *Io. THEILE*, cuius extant editæ *Missæ &c.* ob artificium polyphonicarum *Adolpho SCHEIBEN* etiam in harmonia incomparabilis dictus.

XIX. Auctorum musica sacra in *Anglia* celebrium non solum notitiam nobis conservavit *Wilhelm BOYCE*, organista & compositor capellæ regię, sed etiam opera præstantiora quæque utilioraque duorum posteriorum sæculorum in lucem dedit *Londini* tribus voluminibus æri incisa, primumque an. 1768. edita, atque inscripta: *Cathedral-Music*. a) eoquod in *Anglia* non promiscue, ut apud nos, musica in sacris adhibeatur. Auctores sæculi XVI. iam recensuimus ex præmissa brevi relatione historica auctorum musicorum *Anglorum*. Ubi ex sæc. XVII. post *Elway BEVIN*, qui an. 1631. brevem introductionem in Musicam edidit, in qua ingens numerus exquisitorum musicorum *Canonum* occurrit, notantur ordine tres cognomine *GIBBONS*, duo fratres, primus scilicet *Orlandus*, cuius epitaphium refert, in quo natus musicæ dicitur, imitatus sua musica cœlestem harmoniam, pluribus cum primis hymnis; alter *Eduardus*, tertius *Orlandi* filius *Christophorus* doctor musicæ in Academia *Oxonienſi* an. 1664. litteris regiis renunciatus. Sequitur *Guilelmus CHILD* *Elway BEVIN* discipulus, qui an. 1631. baccalaureus musicæ *Oxonii*, ibidemque doctor creatus fuit an. 1663. obiit an. 1697. nonagenario maior. *Beniamin ROGER* ex infante chori clericus capellæ *S. Georgii Wintonienſis*, an. 1658. baccalaureus *Cantuariensis* per protectorem regni *Oliv. CROMWELL* nominatus, operibus musicis etiam extra *Angliam* inclaruit, *LEOPOLDO* archiduci, postea imperatori, & *CHRISTINÆ* reginæ *Sueciæ* charus. Qui mox sequitur *Ioannes BLOW* ex infante item chori capellæ regię, post *HUMPHREY* infantum chori moderator, doctor musicæ ac organista in epitaphio appellatur, laudaturque ab excellentia compositionum musicarum, præcipue pro ecclesia, perinde ac *Henr. ALDRIETS*, quorum ille an. 1708. hic an. 1710. obiit.

Volumine secundo primus ex sæculo XVII. recensetur *Guilielmus LAW*, musica tamen profana clarior quam sacra, an. 1645. occubuit in obsidione *Cestrienſi*, cuius laudem celebris *MILTON* carmine cecinit; frater

a) Cathedral-Music being a collection in score of the most valuable and useful compositions for that service, by the several *English* Masters of the last two hundred years. The

whole selected, and Carefully revised by Dr. *William BOYCE*, Organist and Composer to the royal Chapels, and Master of his Majesty's Band of Musicians.

ter vero *Henricus* etiam capellæ regiæ an. 1625. præfectus. Proximus est *Adrian BATTEN*, cuius adhucdum melothesiæ complures officio ecclesiæ inferviunt; qua de re nihil addit in *Matthæo* LOCK CAROLO II. a compositionibus musicis, ac organista CATHARINÆ uxoris ex chorista ecclesiæ cathedralis. P. HUMPHREY in *Galliam* missus ex institutione *Io. Bapt. LULLY* profecit. Coniunctim is etiam cum *Guil. TURSUR*, & *BOWE* officio ecclesiæ operam navavit. *Mich. WISE* ex præcipuis illis fuit, quos diximus ex infantibus capellæ regiæ effloruisse præstantia musicæ: ob. 1687. *Robertus* CNEYCHTON doctor quidem theologiæ, partem tamen otii sui musurgiæ ecclesiasticæ impendit: ob. 1736. annorum 97.

Omnium vero ore apud exterarum etiam nationes celebratissimus fuit, ut est etiam a *Spectatore Anglo* annotatum, superiore sæculo *Henricus* PURCELL, a) excellens in omni quidem genere musicæ, sacra etiam ad devotionem composita, ut in eius epitaphio notatur: in quo eius præmatura mors, quæ ei ætatis anno 37. sæculi præteriti autem 95. obtigit, lugetur. Eum celebris poeta DRYDEN elegia celebravit, cui modos musicos addidit *Ioannes* BLAW eius in musica arte magister, dudum post eum, anno nimirum 1708. ut annotavimus, mortuus. *Ioannes* GOOLDWIN seu GOLDING, discipulus laudati *Guilielmi* CHILD ac successor in officio organistæ capellæ regiæ, an. 1715. annis octo post *Ieremiam* CLARCK successorem *Ioannis* BLOW, cuius discipulus in epitaphio a *Boy-cio* allato celebratur *Guilielmus* GRAFT, doctor musicæ & capellæ regiæ organista, qui anno 1720. duo antiphonarum edidit volumina. Ultimus in volumine II. celebratur *Ioannes* WELDON, *Henrici* PURCELL discipulus, organista & melotheta regius post mortem, an. 1736. successorem nactus ipsum operis editorem *Guilielmum* BOYCE.

Is postquam volumine tertio divinam collaudasset bonitatem, quod tam difficili operi vires addidisset, laudat etiam, qui auxilio subsidioque fuerint, *Guilielmum* GOSTLING, *Iacobum* KENT, *Guilielmum* HAYES professorem musices *Oxoniensem*, & doctorem *Samuel* HOWARD *Londinensem*. Excusat se, quod ultima voluntate Doctoris *Mauricii* GREEN, qui iam defunctus maxime inter *Anglos* concelebratur, testamento manifestata prohibitus sit edere quædam eius opera, præsertim eius officium divinum, quod imprimis commendat; alia item tria integra *Nathanielis* PATRICK *Adriani* BATTEN, & *Alberti* BRIAN, cum aliis duobus

a) Non est confundendus cum *Daniele* POUCEL Gallo, quem ipsi *Angli* in epitaphio *Londini* in *Westmonasterio* posito, super astra extolunt, sæculo superiore, antequam musica *Italica* in *Anglia* obtineret, inclarescentem. No-

stro quoque sæculo *Georgio* Frid. HANDEL Germano statnam posuerunt *Angli*; nunc vero *Nicolaus* HAYM, itidem Germanus, *Anglis* in admiratione est, *Italique* ob musicæ præstantiam æmulationi esse possit.

bus *Caroli* KING vicarii chori ecclesiæ cathedralis S. *Pauli Londini*: quæ libenter edidisset, nisi alia fuissent, quæ præferenda duxisset. Laudat nonnullos alios *Anglos* musurgos MATHESON, nempe BUTLER, DOULAND (Hic in bibliotheca musica *Laurentii* MIZLERI ex BELLERMANNO DOULCAND appellatur) MORLEY, BACON, BRIDLINGTON; præfagitque, contentione musicæ *Anglos* si non præstantiores, saltem non inferiores futuros *Italīs*, quos æmulantur, ut iam etiam ex *spectatore Anglo* notavimus. Qui alicubi dolet, non tantas expensas in musicam sacram fieri, quam profanam ac theatralem, in qua hoc sæculo eminuere D. PEPUSCH, TURNER, GAILLARD, nuperrime vero *Thom. ARNE* doctor musices ac melotheta celebris. Nunc apud nos etiam inclarescit C. *Fr. ABEL* a musica privata reginæ *Angliæ*, quæ a proposito nostro aliena est; estque alius adhuc cognominis præstantissimus in *Anglia* organista *Germanus*, an eiusdem familiæ, ex qua iam sub *HENRICO VIII. Thom. ABEL* musicus doctus fuit?

XX. *Hispanos* quod attinet, D. *Bened. Hier. FRYOO* unum fere D. Et in *Hispania* ac *Lusitania*, *Anton. de LITERES* laudat compositorem primi subsellii, & forte unicum, qui sciverit unire omnem illam maiestatem & suavitatem musicæ antiquæ cum vivacitate modernæ, in exprimenda maxime emphasi verborum significatui propria. a) Multos quidem esse in *Hispania* musices magistros peritissimos notat, sed qui in hoc haud præstent, ita ut in eorum compositione musica admirationi quidem sit subtilitas artis, quin tamen fatietur auditus. Non sine dolore reminiscitur antiquæ *Hispanicæ* gravitatis, *Italarum* imitatione hodie pessumdatæ, superioris sæculi symphonetas in *Hispania* laudans: „I quali (inquit) con amenissima varietà continuavano un medesimo sentimento, spezialmente quando era a quattro voci, nella maniera, che piace molto meno un' oratione composta di diversi soggesti, quantunque tessuta con vaghezza di stile, di quello piacciane un' altra, che con varietà di eruditione va continuamente sequendo secondo le leggi dell' eloquenza il filo della idea, che si propone al principio.“ Semper mihi aptissima fuit visa musicæ cum eloquentia

a) Locum hic meretur *Mar. Anna MARTINEZ*, quæ quidem cum fratre bibl. Cæsar. custode altero *Vienne* apud celeb. METASTASIUM commoratur. Virginis huius egregias etiam pro usu ecclesiæ compositiones D. BURNEY in *Diar. Itin. Mus. P. II. p. 229.* laudat: acceperique ante aliquot annos *Vienne* ex ipsius manu missam solemnam stylo ecclesiastico accommodatorem multo, quam pleræque au-

ctorum virorum nostri temporis melothesiæ. METASTASIO apud laudatum D. BURNEY p. 254 dicitur psalmus eiusdem virginis, nuper societati Philharmonicorum *Bononiæ* adscriptæ, *Mescolanza di antico e moderno*: alterum, quod gravitatem harmoniæ seu contrapuncti attinet, alterum quoad melodiam ad palatum ævi nostri compositam, recte consociantur in musica sacra.

eloquentia comparatio, quam auctor ille prosequitur, lugetque fata con-
similia, in *Italum* quemdam, DURON nomine, depravatæ musicæ *His-*
spanicæ coniecta culpa.

Scripsit hic auctor circa initium huius sæculi labentis, antequam alios
inter *Italos* *Dominicus* SCARLATTI in *Hispaniam* concesserat, qui in mu-
sica sacra apud *Hispanos* id emendare potuisset restaurareque, quod
DURON ille corruerat, si vestigia pressisset *Alexandri* SCARLATTI, cuius
e disciplina prodiit *Adolphus* noster HASSE, quem unacum *Nicolao* IO-
MELLI & *Davide* PEREZ musicæ palatinæ regis *Lusitaniæ* præfecto, pro
exemplo ad dignam ecclesiæ musicam reddendam mihi *Ios.* SANTARELLI
capellæ pontificiæ musicæ magister proponit, a me interrogatus. a)

Itali apud
plerasque
gentes sæc.
XVIII. sym-
phoniurgæ,

XXI. Duo ex his triumviris sunt, quorum alter natione *Germanus*, al-
ter compluribus annis in *Germania* apud ducem *Württembergicum* mu-
sicæ director fuit, sed profanæ ac theatralis; quod dolendum est, tam
excellens aptumque musicæ sacre ingenium inammonæ potius, quam
Deo servisse, ut plerumque faciunt *Itali* apud totius fere *Europæ* aulas
stipendia musica merentes: ex quibus non pauci, veluti *PREDIERI*,
CALDARA, *SALIERI* *Viennæ*, *SCARLATTI* item ac *BERNABEI* utrique in
Bavaria: in *Saxonia* *PORPORA*, *LOTTI*, *FISCHIETTI*, qui nunc *Salisburgi*
meret, uti multis iam annis *LÖLLI*: *LUCHESI* apud electorem *Colonien-*
sem, *SALES* apud *Trevirensen*, *BERTONI* *Ratisbonæ*, ex quibus plerique
in

a) Sic vero ad me *Roma* II. *Sept.* an. 1774. re-
scripsit: „Passo quindi all' altro de' pregiatissimi comandi . . . qual'è di far le parte
di tutte le notizie, che io mi trovo, degli
autori e maestri di capella viventi i più in-
signi per le loro opere di sacra musica voca-
le congiunta agli stromenti, ed i più degni
percio da imitarsi da chi si accinge a scrive-
re una tal sorta di musica. A tre foli,
secondo il mio debole sentimento, si riduco-
no questi autori, e maestri, e sono *Adolfo* HASSE
detto il *Sassone*, *Nicolo* IOMELLI, e *David*
PEREZ. Non è già, che io non abbia udite
composizioni di altri autori, le quali non me-
ritino le primi lodi; ne ò udite anzi mol-
tissime; ma gli autori di queste non sono per
avventura sempre gli stessi. In un medesimo
salmo, per ragione d'esempio, anzi talvolta
nel medesimo versetto egli compariscono di
differentissimo umore. Adesso egli ci faran-
no sentire un pezzo di musica, che uguag-
lierà quasi la bellezza del sacro testo, tanto e-
gli è pieno di un estro tutto divino, e di quel-

la gravità, e decenza, che convienne alla lin-
gua dei divini oracoli; adesso adesso egli
ce ne faranno sentire un altro, il quale spira
tutta la mollezza, e tutta la sfacciataggine del-
la musica del teatro. Or ciò premesso, V. A.
vede molto bene, che il proporre alla gioven-
tù d'imitare simili originali, farebbe cosa peri-
colosa anzi che nò. Per lo contrario nelle
composizioni ecclesiastiche dei sopralodati sog-
getti nulla vi à, che non possa servire di e-
semplare, o modello per degnamente celebra-
re col canto le lodi del Signore. Non citerò
qui a V. A. i luoghi, ove si trovano le opere
di tali soggetti, sapendo io benissimo esserle
noto, che quelle di *David* PEREZ si conser-
vano nell' archivio musico della Real cappella
di *Lisbona*, dove egli è attualmente maestro:
che quelle di IOMELLI si conservano nell'
archivio musico di *S. Pietro* in *Vaticano*, dove
egli fu compositore; è che quelle del *Sassone*
si conservano nell' archivio musico del ven. ospe-
dale detto degl' Incurabili in *Venezia*, dove eg-
li è stato direttore maestro per moltissimi anni.“

in musica sacra specimina egregia dederunt: ut taceam aliquamdiu diversatum in extrema *Russia* GALUPPI, BUONONCINI in *Anglia*, BERNARDI in *Dania* post STEPHANI item *Italum*, UTINI in *Suecia*, musicæ palatinæ præfectos, innumerosque alios *Italos* præteream, luxuriantis musicæ apud reliquas nationes præcipuam causam, quas aut ipsi frequentant, aut operibus suis musicis fascinantur; in quibus magis semper magisque lasciviant, novaturiuntque; utinam non in Sacris saltem adytis! a)

Sed non statim hoc etiam nostro sæculo ac memoria, neque omnes *Itali* ingenii sui fecunditate abusi sunt. Ioannes Baptista MARTINI *Bo-*
noniensis, qui ipse edidit opera musica usu sacro digna, laudat non paucos huius sæculi auctores in stylo Madrigalico insignes, Abb. STEPHANI, *p. 100.*

Pe-

a) Afferre iuvat, quæ ad me paullo ante laudatus Ios. SANTARELLI rogatus perscriptit de præsentis statu musicæ in *Italia*: „M'ingunge V. A. ch'io le trasmetta in compendio qualche notizia dello stato presente della musica d'*Italia*, e segnatamente di quella, che serve alla casa di Dio. Ma, e che posso io mai dirle fù di un tal' articolo, ch'ella già non sappia? V. A. è stata qui trà noi, non sono molti anni; ed io mi ricordo benissimo del retto, e sano giudizio, ch'ella dava sull' infelice situazione della nostra musica di quel tempo, tanto in riguardo alla chiesa, che al teatro. Ora l'odierna nostra musica in questione si è per avventura quella stessa di allora, seppur non è peggiore. Ed eccole tutto ciò, che per rapporto al precitato suo primo Comandamento d' Ponore di significarle. Se però V. A. desiderasse, che io le assegnassi alcuna delle ragioni, per cui la nostra Musica in genere è così decaduta dall' antico splendore, gliene addurrei due, che frà le moltè sono forse le principali. La prima si è il dispregio, che i nostri giovani Contrappuntisti anno per tutto ciò, che si chiama antico: Per cagion d' esempio, il gran Gio. Pier Luigi da PALESTRINA, il ZARLINO, ed il FUX anno egregiamente insegnato, e dimostrato nelle loro opere tutto quello, che vi è da seguirsi, o da evitarfi, ad oggetto di far buona Musica vocale a più parti, sia sacra, o profana; vale a dire, anno insegnato, come si debbano impostare le

parti antedette, acciocchè l' Armonia riesca robusta, e non forzata; anno insegnato, come si dee di tratto far pausare le medesime, perch' èlleno non si stanchino, e non rendano perciò un' Armonia fiacca, e stuonata; anno fatto vedere, come non si dee adottare niuna Cantilena, o motivo, il quale non cammini con naturalezza, e semplicità; anno dimostrato, come si abbia a tirare, o condurre un soggetto, una fuga; Come debbanfi esprimere le parole, e massimamente le sacre; Come si dee modulare, o cangiar di Tuono; In corto, anno insegnato, e dimostrato tutto quello, che la lunga esperienza, e la matura riflessione loro à suggerito per far con lode il Maestro di Cappella. Ma il FUX, il ZARLINO, e Gio. Pier Luigi da PALESTRINA sono antichi, e tanto basta, perchè i nostri giovani Contrappuntisti non si degnino di guardarli. Ma che succede egli? succede, che non avendo, e non volendo questi altra istruzione, o guida per i loro Componimenti di musica vocale a più parti, fuorchè il proprio capriccio, fanno della musica, la quale altro pregio non à, se non se quello di formar un rumore, il quale insulta l' orecchio egualmente, che il sano giudizio degli ascoltanti. La seconda ragione poi, per cui la nostra musica in genere è così decaduta dall' antico splendore, si è il fanatismo, in cui gli antedetti nostri Contrappuntisti sono, di cercare la novità.

356 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

Petrum TORRI, Antonium LOTTI, Benedictum MARCELLO, Thomam CARAPELLA, Franciscum DURANTE, Carolum CLARI, ci h'anno lasciato dei Madrigali, che diconsi anche Duetti, Terzetti, i quali all' arte, e all' espression degli affetti hanno aggiunto quei vezzi e quel buon gusto, che sempre piu rendono grata la nostra musica. a) Et infra cultores styli recitativi, cum quo coniunctæ sunt odæ illæ, quas arias vocant, ad finem præteriti & initium præsentis sæculi non paucos recenset, a quorum utinam! vestigiis, in ecclesia saltem, haud recessissent unquam *Itali* eorumque imitatores, ac finis: scilicet præter iam laudatum nobilem virum *Benedictum MARCELLO, Bar. D'ASTORGA, Iacobum PERTI, Alexandrum SCARLATTI, Leonardum VINCI, Nicolaum PORPORA, Franciscum GASPARINI, Ioannem BONONCINI.* Mox tamen, dum processum novi huius musicæ generis, quod proprium dici potest nostræ memoriæ, narrat, dolet in odis illis seu ariis verba veluti sepeliri & absorberi varietate idearum, ac rumore instrumentorum, neque intentos esse symphonetas, ut sensum verborum musicis modulis expriment, & apti sint ad animum commovendum. b)

Hæc de musica generatim, in qua elaboravit viri doctissimus, dicta sunt. Sacram nostram quidem etiam ad commovendum animum compositam esse oportet, sed pie ac moderate, semota nimia affectuum commotione, quam gignit musica theatralis, a qua ut discernatur ecclesiastica, minus cavetur in *Italia*, quam ne musici ecclesiæ addicti operam suam theatro impendant. Narrat siquidem D. BURNEY in *diar. Itin. mus.* nuper ZANETTI officio præfetti musicæ *Perusii* amotum, quod in theatro *Albertino* cantorem egerit. Distinguendus est autem a ZANOTTI *Bo-*
nomia

a) Generalius rem attingit in epistola ad *Io. Bapt. PASSERI*, quæ habetur T. II. opp. p. 266. DONI „Quante (inquit) mutationi, quanti avvanimenti, quanto miglioramento nello stile ha essa (musica) fatto da quel tempo fino ai giorni nostri? Quando scrisse questo autore, la musica concertata, e sopra tutto la Drammatica era nella sua infanzia, sicché alle nostre orecchie così languida riesciva, così insipida, e stucchevole, che in luogo di generarci diletto, e piacere, più tosto ci porge noia e tedio; e perciò, se i nostri vecchi compositori ritornassero a rivivere, si arrossirebbero di comparire col loro stile rancido, e rinerebbevole della loro musica ni confronto della nostra vivace e brillante; e farebbero loro mal grado forzati confessare la loro ignoranza, e lo suavio troppo grande fra il loro, e il nostro stile.

b) Perciò che spetta alle arie, se si considerano

in riguardo all' arte della musica, fu'l principio furono molte languide, ma nel progresso del tempo sempre più studiarono i professori d'introdurvi nuove inventioni, varietà d'idee, e sopra tutto, come praticasi oggi giorno, ornamenti di strumenti, talche il cantore, che dovrebbe pur essere la parte più principale, resta non poche volte sepolto e come soggetto alla varietà delle idee, se non vogliamo dire al rumore degli strumenti. Se si considerano poscia in riguardo all' espressione del sentimento delle parole, ogni qual volto i compositori non si applicano a ben comprendere e penetrarne il loro sentimento, così pure a distinguere le parti della musica, che sono atte ad esprimere più un sentimento che un' altro, mai non avranno l'intento di eccitare alcuno degli effetti singolari dalla musica *Greca*.

a
Sror. mus.
Dissert. 3. p.
300.

b
Erster Theil
294. bl.

nonia in ecclesia S. *Petronii* musicæ præfecto, quem cum aliis discipulis laudati P. Io. Bapt. MARTINI memorat BURNEY *Bonomia* præfens, cum ^{*Ester Theil*} annuum certamen musicum societatis philharmonicæ celebraretur, laudato ^{*142. 3. 6.*} P. MARTINI perinde ac olim egomet cum primis familiariter pro suo instituto usus, uti etiam *Patavii* P. Antonio VALLOTTI ex eodem ordine minorum S. *Francisci*, celebris TARTINI amico socioque studiorum in theoretica ac practica musica, in qua inter præcipuos musicæ ecclesiasticæ compositores habetur, dignus, a quo rex *Borussia* FRIDERICUS Mis- ^{*Ibid. 94. 3.*} sam fieri voluerit pro celebritate dedicationis novæ ecclesiæ catholicæ ^{*bl.*} *Berolini* prima *Novembris* anni præteriti 1773. peractæ. Est vero P. VALLOTTI *Pedemontanus* natione, ubi genus musicæ *Longobardicum* obtinet, quod a *Veneto*, ac *Neapolitano* distinguit.

D. BURNEY, tres hos veluti singulares musicæ *Italica* statuens characteres, observat *Venetiis* ab ADRIANO inde, ZARLINI magistro, semper insignes musurgos meruisse, usque ad hodiernum musicæ *Venetæ* statorem *Baltasarem* GALUPPI, notum in *Italia* etiam sub nomine *Il Bur-* ^{*100. 6.*} *nello* a patria *Burano*, discipulum Ant. LOTTI, quem coniungit *Benedicto* MARCELLO in musica sacra auctori præcipuo, cuius extant 50. psalmi *Davidici Venetiis* typis impressi, dignissimum usu ecclesiastico opus. Laudat etiam præfectos musicæ *Venetos* BERTONI, SACCHINI FURNALETTO, musicamque in ecclesiis præcipuis, solemnitatibus festorum exceptis, sine aliis, præter organum, instrumentis satis modestam fieri; ut iam de aliis etiam ecclesiis cathedralibus *Italia* observavi; in parochialibus vero *Italia* solus cantus planus obtinet. In ecclesia autem *Mediolanensi* ex veteri S. CAROLI instituto ordinata imprimis est musica cantusque ecclesiasticus, auctorum quidem plerorumque superioris sæculi, quorum tamen vestigia recentiores, quando id res flagitat, etiam premunt, FIORINI, MONZA, SAN-MARTINI, quem præcipue laudat D. BURNEY, cuius innumeræ sint Missæ, quas floridiore stylo composuit pro ecclesiis per urbem diversis, præter cathedralem, in qua musicæ illud genus obtinet, quod a *capella* pontificia *Romana* nomen habet; cui hodie *Romæ* laudatus Ios. SANTARELLI præest, cuius paullo ante acerbas audivimus contra depravationem musicæ sacre querimonias, ex studio novandi, averfationeque ab omni eo, quod antiquitatem sapit, non adeo certe remotam: cum ante sæculum fere omnis musicæ sacre apparatus cum musica a *la capella* congrueret, stylo, quem vocare licet proprie harmonicum, a melodico distinctum; cuius epocha a nostro hoc sæculo repeti potest. Eius anno decimo octavo obiit Thomas BAY,

qui veterem rhythmologiam æmulatus, quantitatem syllabarum scrupulose notis musicis seu melodia expressit.

Fuerunt circa ea tempora *Romæ* celebres musurgi *Franc.* GASPARINI ac *Petr. Paulus* BENCINI, posteaque *Octavius* PITTONI, qui iam cantui magis melodico concinnando studuit; raro tamen provectiore demum ætate, instrumenta musica suis compositionibus ruditer admodum, si cum hodierno usu comparatur, miscuit. Eius supra retulimus testimonium de *Archangelo* CORELLI, primo, qui *Romæ* symphonias ederet cum chelibus, compositione simplici, sed referta splendida amoenaque harmonia. Sine instrumentis, præter organum, multa composuit *Romæ* nostra ætate *Io. Bapt.* CASALI pro ecclesia PP. *Oratorii*, GIOVANNI pro collegio *Germanico S. Apollinaris*, quos in diario suo D. BURNEY nominat inter *Romanos* musicæ præfectos: CRISPI item, MOSI seu MASI, ORISICHIO, MAGHERINI, RINALDUM *di Capua*, qui auctor styli recitativi cum instrumentis musicis a multis habetur; reperit vero ea D. BURNEY in collegio *S. Hieronymi de charitate*, in oratorio *Alexandri* SCARLATTI ad finem sæculi composito. Ab aliis *Francisco* GASPARINI, qui eodem tempore floruit, ea inventio tribuitur. Pertinet hic ad scholam *Venetam*, reliqui duo ad *Neapolitanam*, ubi etiam hoc anno diem suum obiit *Nicolaus* IOMELLI, indignatus *Romam*. Fuit dudum *Neapolis* ob musicam celebratissima: eam ab ineunte hoc sæculo illustrarunt SCARLATTI non unus, quos inter primus præcipuusque *Alexander* ab instrumentis musicis inflatilibus abhorruit, quod ea subtilitas aurium eius non ferret, uti ex eiusdem discipulo *Adolpho* HASSE percepimus. Inter cæteros præstantiores *Neapolitanos* musurgos MANCINI, LEO, FEO, PORPORA, SARRI, MANNI, DURANTE, CAROLI, CONTUMACCI, PIERINI. Respublica musica dolet præmaturam mortem VINCI, & PERGOLESI imprimis, qui a gentilibus suis *il divino* dicebatur; eius vero *Stabat mater* æri incisum ubique celebratur, laudaturque simplicitas quædam, quæ suapte natura animo sese insinuavit, eiusque affectus commovit: quod alias celebris TARTINI in musica *Neapolitana* desideravit, magnificam, alacrem robustam esse seu incitamentum confessus, *sed huc*, addere solebat, manu pectori admota, *non penetrat*.

Dudum est, quod *Itali* cessant sua melotemata, quod ineunte adhuc hoc sæculo decimo octavo certatim fecerunt, typis evulgare, dum nihilominus totam *Europam* inundant musicæ *Italarum* compositiones, innumerorum prope auctorum; ex quibus quosdam saltem ordine nominabimus: alphabethico (cum singulorum merita discernere haud vacet)

qui

qui passim circumferuntur ; veluti ALBINONI , *Andream* ADOLFATI , *Iosephum* ALDROVANDINI (cuius *Harmonia sacra* , *Concerti sacri* , initio huius sæculi sunt editi , uti etiam *Ioan. Baptista* ALLEGRI *Motteta*) *Iacobum* BATTISTINI , prostant *Armonie sacre* ; quædam etiam utriusque *Herculis* scilicet , & *Iosephi Antonii* BERNABEI , quem magistrum suum laudat P. *Udalricus* noster SPIES. His adde *Diogenium* BIGAGLIA *Venetiis* ad S. *Georgium* maiorem monachum. Præter *Ioannem* *Mariam* celebratur etiam *Antonius* BONONCINI , PRUNETTI præfectus musicæ in ecclesia cathedrali *Pisana* , notante D. BURNEY p. 294. alios etiam musurgos eius urbis GHERARDESCHI , RENZINI , LIDARTI , CORRUCCI. Ant. CALDARA , *Viennæ* musicæ aliquando præfecti , typis impressæ prostant *Missa* . Accedunt *Io. Maria* CAPELLI , CARPANI , *Mar.* CASINI , *Vinc.* CIAMPI , *Io. Paul.* COLONNA , *Fran.* CONTI , *Hieron.* CONVERSI , COCHI , CHIESA , COSSONI , COZZATI. *Nicol.* FAGO , GALIMBERTI , GEMINIANI , *Andr. & Ios.* Ant. GROSSI , *Petr.* GUGLIELMI , LEVIS , LOCATELLI , *Franc.* di MAIO , MANFREDINI , ORLANDI , ORLANDINI , *Ios.* PALADINO , PERINI , PERTI , *Angelo* PETRUCCI , *Caiet.* PIAZZA , PICCOLA , POLLAROLI , PONCINI capellæ cathedralis *Parma* præfectus ; PRAT , QUILINO , RISTORI , RUTINI , SCIRALI. *Alexand.* STRIGGIO , TAGLIETTI ; TARANTINI , TERRADILLA , TERRENI , *Ioseph.* TORELLI , *Petr.* TOERI , *Thomas* TRAIETTA , VALENTINI , *Petr.* VALLE , Ant. VERACINI , Ant. VIVALDI , ZOPPI.

XXI. In insigni *Gallico* opere, *Spectacle de Nature* inscripto, *Galli*, suapte natura alias melodiam amantes, hodie tamen in harmonia præstare natis dicuntur, quam sæculis superioribus. *Italica* auctori quotidie amœna magis, ac melodica videtur. Fatetur, apud suos iam obsolevisse præiudicium de sola musicæ *Gallicæ* præstantia, gratoque animo suscipi ingeniosa *Italarum* inventa. BONNET infortunio *Italiæ* accidisse putat, quod LULLI inde in *Gallias* transierit ; id autem malo *Gallicæ* musicæ ecclesiasticæ factum esse, quod BROSARD , BERNIER & CAMPRA , quorum typis sunt impressa opera, a recto deflexerint. Indignum ratus, si de umbra cum *Italis* decertetur : quis vero utraque natio sua sententia in musica excellat hodie, paucis ita exponit, ut pro sacro usu *Gallica Italica* musicæ præferenda sit. a) *Io. Ioachim* QUANZ , musicæ apud regem *Borussiæ* director,

Galli.
T. VII. disc.
4.

Hist. de la
musique & de
ses effets T.
IV. p. 176.

a

a) Aujourdhui donc , je croi , que les *François* l'important pour la iustesse , les *Italiens* pour le brillant , & pour la varieté d'expressions : nous pour la simplicité , eux pour l'agrement : nous sommes dans la bonne route , mais peu avancez : ils ont prix a coté , mais

ils ont été plus loin : nous sommes plus sages , qu'eux , ils sont plus riches , que nous : nous avons tout lieu d'esperer , que nous les surpasserons un iour : ils ont quelque fuit , il leur est pardonnable , de se flater , qu'ils nous surpassent a present.

360 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

Ap. Marburg

Beyträge I. rector, ipse *Italiam*, *Galliam*que peragratus fatetur, sibi musicam sacram B. p. 237. apud *Gallos* magis, quam theatralem arrisisse. a)

238.

a

Id. ibid. p.

104.

Lb p. 158.

b

pag. 120.

Ad dignitatem musicæ sacræ in *Gallia* plurimum conducere necesse est, quod præfecti musices in cathedralibus aut presbyteri sunt, aut ecclesiastici saltem ordinis. Dum vero *Parisiis* accidit, ut sæculares electi sint, veluti CHARPENTIER, & BERNIER in sancta capella, CAMPRA, & la LOUETTE in summo B. M. V templo, id ob singularem præstantiam factum. Laudat deinde doctissimos, BROSSARD auctorem lexici musici, & LAMI presbyteros, eorumque motteta, quorum tamen causa hic secundum locum in cathedrali ecclesia *Rothomagensi* deseruerit, quod in præcipuis festis motteta ab actoribus canerentur. Studium imitandi *Italos* BROSSARD, & CAMPRA vitio dat, supra quos abbatem BERNIER extollit. b) Affert deinceps testimonium ex diario *Trivoltienſi* an. 1704. mens. *Nov.* quo CHARPENTIER (qui iam an. 1702. obierat) *Italici* modernis æquiparatur in musica latina, quæ scilicet ad ecclesiam pertinet, quamque aptissime adverba componere sciverit more veterum, effectuque. „CHARPENTIER aussi sçavaient ;

a) Nec vero diffitetur, quantam *Italicam* inter & *Gallicam* musicam differentiam expertus sit; a *Gallica* nihilominus haud alienus: quemadmodum D. BURNEY (*Tagebuch. P. I. p. 298. &c.*) de se narrat, aures suas musicæ *Italicæ* affluetas *Gallicam* ferre haud amplius potuisse; nec præter *Gallicam* ipsam esse aliam putat *Europæ* gentem, cui tolerabilis videatur. Alibi haud semel perhibet, ipsos suæ se musicæ *Gallos* pudere, præsertim post I. I. ROUSSEAU epistolam de musica *Gallica*, cui in fronte hoc epiphonema apposuit ex HORATIO: *Sunt verba & voces, prætereaque nihil.* Eam Fr. MARBURG (*l. c. p. 57.*) recenset initio statim suarum historico-criticarum additionum ad incrementum musicæ, postquam epistolam (*l. p. 1. &c.*) de discrimine musicæ *Italicæ* & *Gallicæ* in *Germanicam* linguam translata suis observationibus illustrasset. (*l. p. 160.*) Aliam item *Parisiis* scriptam de certamine *Italos* inter & *Gallos* musurgos. Notat porro (*l. p. 145.*) non nulla pro apologia musicæ *Gallicæ* contra ROUSSEAU scripta. Quo item pertinent, quæ in relationibus *Lipsiensibus* de musica ad an. 1769. &c. ex ALEMBERTO (*Mélanges de littérature, d'histoire & de philosophie par Mr. d'ALEMBERT*) referuntur de libertate musicæ contra alium etiam auctorem, abbatem scilicet RAGUENET, qui initio huius sæculi

musicam *Gallicam*, perinde ac ROUSSEAU postea, aggressus est. Fatetur tamen D. ALEMBERT, musicam *Italicam* linguam esse, cuius *Galli* sui necdum Alphabetum teneant.

b) Si Mr. BROSSARD (inquit) s'étoit moins rempli d'erudition *Italienne*, il en auroit été plus coulant, & plus suivi, il n'auroit pas changé de mouvement à chaque verset de son *Ave vivens hostia*, il n'auroit fait des *Amen*, & des *Alleluia* dignes du sifflet. Soit que CAMPRA craignoit de se copier soi-même dans son troisième livre de Motets, soit que l'imitation des *Italiens*, à laquelle il paroît s'être adonné, l'eût gâté: il est constant, qu'il y a beaucoup à dire pour le naturel des Motets de son dernier livre à ceux du premier, & même de second, dont la douceur & la facilité méritoient la roque, qu'ils ont eue. Aussi a-t-il éprouvé, que le public n'est point dupe. La destinée différente des deux premiers livres & du troisième à du lui apprendre, que le prix & le pouvoir des vraies & des fausses beautés sont bien différens. La science, que l'Abbé BERNIER a montré dans ses pièces imprimées, & qu'il a montrée assurément en un degré aussi haut, que quelque *Italien*, qu'on puisse vanter, lui a coûté cher. *Ibid. p. 117. Vid. p. 132. &c.*

vant, que les Italiens, a possédé au suprême degré l'art de joindre aux paroles les plus convenables (Nous parlons de la musique latine) on en a vu des effets, qui rendent vraisemblable ce qu'on dit de la musique ancienne. Hæret quidem ad hæc verba BONNET, facileque conici potest, maiori apud eum in exultatione esse Paschalem COLASSE (qui an. 1709. obiit septuagenarius) abbatemque BERNIER : Qui a, inquit, des traits recommandables dans ses motets imprimez & dont le Te Deum, non imprimé, approche de celui de LULLI. Laudat postea primum & secundum Mottetum singulariter ob melodiam, uti etiam librum primum & secundum CAMPRA, MIGNON, Robert MINORET, MORIN, qui etiam ediderit motteta : la LOUETTE, aliosque iterum postea cum Italis contendens. a) Ac demum des MARETS, & des TOUCHES, la LOUETTE, quem, LULLI discipulum, BONNET iterum veluti ex professo in fragmento quodam epistolæ p. 181. relato laudat; edidisse etiam opus Mottetorum ex BOIVINS catal. mus. an. 1729. discimus. MATHESON in Gloria sua musica, refert de Mich. de la LANDE, quem BONNET admirabilem in suis operibus deprædicat, regem liberos mottetorum post mortem eius a vidua emisse 40000. libr. Addit, musicæ facelli regii præfuisse tunc circa annum 1740. CAMPRA, GERVAIS, MADDIN pro rege, pro regina autem des TOUCHES, BLAMONT. Taceo, de quibus, quid in musica sacra præstiterint apud nos (qui Gallis fere neglectis ex exteris Italos solos admiramur) notitiam non habeo, de la BARRE celebrem capellæ regię organistam, CROUSSEUX, GALLAT, GAUTIER, S. LUC, la MAIRE, MONTECLAIR, NOYERS, PETIT, TOURCROIX, quique præterea in spectaculo naturæ notantur cum de la LANDE, MOURRET, de BOUSSET, COUPRIN, d'AGRINCOURT, le CLERC, ex quibus aliqui adhuc in vivis degere dicuntur; qui in partes abierunt, oborta in Gallis controversia, an in musica melodia an harmonia sit præferenda; quam novo, ut supra memoravimus, RAMEAU præstantissimus theoreticus perinde ac practicus musicus excoluit systemate. Rationes utriusque partis colligit auctor, alterius etiam controversiæ inter symphoniacos GUIGNON,

a
p. 229.
Bonnet Ga-
zet. Franc.
d'Amsterd.
1726. num.
53. & 1728.
n. 89. T. I. p.
291. Vid.
Marp.
Beyträge II.
B. p. 249.
&c.

Loc. cit.

a) La quantité merveilleuse des motets Italiens, & la bonté de quelques-uns, font à pefer. Si la LANDE, COLASSE &c. avoit publié quelque chose de considérable, si la LOUETTE, qui a une exactitude de composition, & une beauté de génie particulière, sçavoit du latin, & n'étoit point paresseux, si l'Abbé BERNIER, & Mr. BROSSARD n'avoient point prit à tâche de se gater, si CAMPRA, le plus fécond de tous, & celui, que je placerai le pre-

mier en l'état, ou ils sont, quand on m'ordonnera de les arranger, nous avoit donné dans chacun de ses trois livres, quatre ou cinq Motets, comme son In te, Domine, spes mea &c. ou seulement comme son Inbi-late (premier Motet du livre 2.) beau chant d'un gaieté encore louable, ou si ce malheureux garçon n'avoit point deserté l'Eglise, pour aller servir l'opera: je pense que l'Italie auroit peine à tenir contre nous. Pag. 176.

GUIGNON, & BATTISTE, qui olim *Romæ* CORELLI amicus fuit; quemque adversæ partes haud dedignantur arbitrum MONDONVILLE insignem in musica etiam sacra symphonetam: hunc auctor dicit in variationibus præstare BATTISTE, celeritate GUIGNON, melodia MOURET; amœnitate sese animo ad ciendos affectus insinuandi LULLI æquiparat; etsi utriusque huius aliam postea rationem esse dicat, qua audientes veluti extra se raptant suavitæ odorum (cantates) quas auctor iste antiquatis exclusisque motetis optaret ecclesiæ consecrari: quod consilium, *Gallis* præsertim ingenii, qui melodiæ studiosi semper fuerunt cultores, haud fuerit ingratum. Proximis temporibus ab *Italīs* melodia semper magis magisque fuit exulta; alias in unica fere harmonia elaborabatur, donec nostro hoc sæculo ac memoria melodia prævalet cum harmonia sociata, ad instar tamen *Italarum* potius, quam *Gallorum* apud cæteras nationes, quas allecitas *Italarum* suavitæ in suas partes trahere necdum quiverunt *Galli*.

Tagebuch I.
Theil. p. 16.
299.
Beiträge I.
B. p. 448.
Sc.

D. BURNEY, qui *Gallos*, quod melodiam & vim enuntiandi (*Expression*) attinet, adhuc in infantia sua hæerere perhibet, postea agnoscit, eos ope systematis *D. Io. Bapt. RAMEAU* in harmonia esse bonos arbitros. Hic apud *MARPURG* recensetur etiam inter insignes *Gallicos* organistas, quorum non pauci etiam in musica sacra elaborarunt, COUPERIN, DAQUIN, discipulus celebris MARCHAND, de BOUSSET, ROYER, DORNEL, NOBLET, CLAIREMBAULT, le FEVRE; inter chelistas vero le CLAIRE, discipulus CHERON, BAPTISTE, MONDONVILLE, GUIGNON, le CLERC, BOISMORTIER. Pertinet huc symphonia sacra (*concert spirituel*) pro statis diebus a D. PHILIDOR an. 1725. instituta, post quem moderandum susceperunt hunc chorum musicum SIMART, & MOURET, deinceps ROYER, & CAPPRAM, cui successit CHERON, demum d'Auvergne, qui hodieque musicæ regiæ præfectus est cum aliis, quos mense superiore claros in musica sacra auctores D. MERAUX (qui & ipse inter eos locum meretur) organista regius litteris mihi significavit his verbis, etiam quod præsentem statum musicæ sacre in *Gallia* attinet, notandis: „La musique de chapelle (ou d'Eglise) a souffert beaucoup de revolution en *France* depuis une vingtaine d'années: il est certain, qu'en gagnant du côté de la melodie, elle a perdue un peu de la force d'harmonie, qui lui donne la noblesse due au suiet, qu'elle doit peindre, & qui la distingue ordinairement des autres genres de musique. Mais malgré cela nous avons ici des tres grands maitres de chapelles, qui toujours fidels au vrai genre, n'ont iamais sacrifié le fantuaire de l'harmonie a la gentillesse de la melodie: la fugue, le contrepoint est toujours l'objet principal de nos bonnes musiques d'Eglise; & ceux qui s'en ecartent, ne jouissent pas de la

de la reputation de maitres de chapelles par excellence, tels que GAUZARQUES, MATTHIEU, tous deux maitres de la chapelle du Roy, Mr. d'AUVERGNE, BURRI surintendants de la musique du Roy. A *Paris* nous avons Mrs DUGUE, GIROUST, d'AUDIMONT, tous trois maitres de chapelles, & dont les talents sont tres distingués dans ce genre: & nous avons par dessus tous Messieurs PHILIDOR, & GOSSEE, qui d'apres les vrais modells d'*Allemagne* & d'*Italie* nous ont fait entendre des cheffs d'œuvres de musique d'Eglise. Il y a encore beaucoup d'habiles maitres, mais dont la liste seroit trop considerable. " REBEL & FRANCEUR oportet esse mortuos, quos etiam nominat BLAINVILLE *hist. de la mus.* p. 91. In alia vero recensione sequentem in modum directores musicæ regię collocantur: M. REBEL, M. BURY en survivance. M. FRANCEUR, Mr. d'AUVERGNE, en survivance." Huic & primo capellæ regię præfecto GAUZARGUES iungitur BLANCHARD in decernendo præmio (aureo nummo 300. lib.) ei, qui optimum fecerit mottetum. Vid. *Leipz. Nachrichten die Music betreffend* 1767. p. 56.

XXII. In nostra *Germania* ineunte hoc sæculo *Georg. Philippus* TE- Germani
Protestantes.
LEMAN, qui anno 1767. *Hamburgi* obiit anno æt. 86. potiori vitæ suæ tempore musicæ *Francofordi* ad *Mœnum* moderator, præter gentilem ad instar optimorum auctorum, *Gallicum* etiam styllum sibi imitandum sumsit, cum *Italico*, etsi nunquam in *Italia* fuerit, sociatum, ad exco- mandam simpliciore iusto *Gallicam* melodiam: quod etiam ipsis *Gallis* probatum est eius studium. Id etiam *Io. Ioachim* QUANZ, regis *Borussiæ* musicæ præfectus ac instructor, est æmulatus, ex *Gallia*, *Italiaque*, quas terras est peragratus, lepores cum stylo gentilitio, exemplo præceptoris sui *Io. Georgii* PISENDEL, consocians, ut D. BURNÉY perhibet, eius vitam in *Diar. mus.* describens, quam apud MARPURG in *Addit. hist.* ab ipso auctore designatam habes. P. III. p. 109.
Sc. Sic laudatus TELEMANN rem suam, in Vol. I. p. 197. concinnando stylo musico, adultiore demum ætate, qua ratione susceperit ac persecutus sit, ipse narrat in binis ad *Io. MATHESON* datis epistolis, a quo typis sunt editæ: in quibus etiam, quæ in musica sacra composuerit opera, recenset, contestatus, se his studiosiore incubuisse animo. Generalhofs-
schule pag.
168. Sc.
Ehrenpforte
p. 354. Quare mirum non est, tot & tanta extare eiusdem in hoc genere meletemata, pro officii sui ratione, quod cum *Francofordi*, cum *Hamburgi*, ac ali- bi etiam gessit conductus.

Io. Adolph. SCHEIBEN, regis *Daniæ* præfectus musicæ, postquam in suo *Critico Musico* operam, quam in stylo *Gallico* posuerat TELEMANN ad or- Edit. Lips.
1745. p. 147. nandam etiam musicam sacram, laudasset, ad eam tamen, qualis apud Protestantes obtinet, musicam sacram, quæ ex genio *Germanico* est, ma-

xime accomodatam existimat. a) Convenit vero inter omnes iam de usu musicæ in sacris, qui modo viget apud ultimas etiam septemtrionis nationes *Danos, Norwegos, Suecos*; sed rarius, quam apud nos, b) usus etiam organorum, musicæ præsertim figuratæ cum variis generibus instrumentorum, quæ in magnis tantum urbibus obtinet, ex usu fere huius demum sæculi, quo ineunte in *Suecia* celebratur ROHMAN, qui se etiam ROMANO appellare voluit, BUCHHOLZ item in *Suecia* natus, JOHNSON vero *Hamburgi*, SCHEIBE *Lipsiæ*, qui omnes musicæ etiam sacre operam dederunt. Imprimis vero Ad. SCHEIBE de historica, pragmatica, & practica musica optime est meritus; nec quidquam eius decedit laudi, quod melothesiæ eius non passim modernis placeant. Vid. *Leipz. Nachr.* 1767. p. 355. &c. Nobis peraccepta est huius viri memoria, amicitiaque, qui pro instituto nostro requirimus musicam seriam & religiosam.

Missæ, uti usu catholico dicuntur, alicubi saltem apud Protestantes frequentantur, veluti *Lipsiæ*, & alibi in *Saxonia*; ubi musica sacra cumprimis floret. In hoc genere musicæ sacre elaborasse ex *Germanis* FUX, ZELENKA, Io. Seb. BACH, HARRER, SCHURER musurgus *Dresd.* notantur in *Wochentl. Nachrichten und*

a) Operæ pretium est, eius verbis hic rem exponere. (*Ibid.* p. 161.) „Wir merken also erstlich die ordentliche Kirchenstücke, oder die geistlichen Cantaten, die nur den Evangelischen Gemeinden zukommen. Zweytens die Missen, Mottetten, Oden, und was darzu mehr gehöret; drittens aber die Oratorien, oder solche Stücke, die auf dramatische Art abgefasset sind, und folglich eine geistliche Handlung vorstellen. Und diese letztere Stücke sind auch außser der Kirche zu brauchen. Die ordentlichen Kirchenstücke oder geistlichen Cantaten bestehen aus Chören, Choralen, Recitativis und Arien. Die Chöre werden auf zweyerley Art verfertigt. Man macht sie nemlich mit oder ohne Fug.“

b) „In *Dänemark, Norwegen* und *Schweden* ist der Choralgesang bey dem Gottesdienste eben so beschaffen, wie in *Deutschland* in den *Lutherischen* Kirchen. In grossen Städten, auch in vielen kleinen, vornehmlich in *Dänemark*, in den Dorfkirchen nur selten, wird dieser Gesang mit der Orgel begleitet. Unter dem Choralgesange verstehe ich hier die bey den Protestanten gebräuchlichen geistlichen Lieder, die in einem jeden Lande in der ihm eigenen Landessprache von der Gemeine unter der Begleitung der Orgel, wenn eine in der Kirche

vorhanden ist, gesungen werden. Allein, in *Norwegen* sind in vielen Städten so wenig, als auf dem Lande, in *Schweden* aber kaum in den Hauptstädten Orgeln anzutreffen. Das Vorsingen vor dem Altare und die Responsorien finden nur bey feyerlichen Handlungen, an hohen Festtagen, wie auch bey der Consekration der Hostie und des Weines vor der Antheilung des heil. Abendmales, ingleichen bey der gewöhnlichen Collecte und dem Sengen statt, so wie dergleichen auch in *Deutschland* gebräuchlich ist. Eigentliche Kirchen- oder Figuralmusik findet man nur in grossen oder in den Hauptstädten, selten in den kleinen; wiewohl in *Norwegen* und in *Schweden* kaum in den Hauptstädten. Der Cantor, dem, als Musikdirektor, das Amt, die Kirchenmusik zu bestellen, aufgetragen wird, besorget mit seinem Singchore und den dazu bestellten Musikanten die Kirchenmusik alle Sonntage, doch von einer Kirche zur andern wechselweise; dafs also nur in einer Kirche Musik ist, so wie sie die eingeführte Ordnung trifft. Doch in kleinen Städten, wo Kirchenmusik seyn kann, höret man nur an Festtagen Kirchenmusik.“ Ita mensæ *Augusto* huius anni 1774. I. A. SCHEIBE *Hafnia* ad me scripsit.

und Anmerkungen die Music betreffend Leipz. den 15. Aug. 1768. ubi id genus musicæ *Lipsiæ*, & alibi, in præcipuis festis usitatum adhuc perhibetur. Laudat vero D. BURNEY ad sonum organi elegantem cantum unisonum totius populi *Dresdæ* lentum admodum, qualis in parochiis *Angliæ* obtineat, in Dominicis ac festis autem musica quædam audiatur; quæ Anglicis *Anthems* respondeat. Describit postea cantoris officium in ecclesiis Protestantium *Germaniæ*. Sunt vero in urbibus potioribus, præcipue apud aulas principum, musicæ præfecti, quos capellæ magistros vocant. *Ib. Diar. mus. Vol. III. pag. 16. 26.*

MATHESON celebrioribus per *Germaniam* tunc melothetis secundam partem Orchestræ defensæ an. 1717. dedicavit, excitavitque, ut pro opere, quod postea edidit inscripsitque *Gloria musica (Ehrenpforte)* commentaria transmitterent. Eos hic recensere iuvat. Primus occurrit *Georg. PERTOUCH Meckliniensis* academix musicæ coryphæus. Sequuntur primarii musicæ præfecti *Io. Ios. Fux* apud S. C. Mai. *Io. David HEINICHEN* apud principem hæreditarium *Saxonix*; *Georg. Frid. HÆNDEL* apud regem *Britanniarum*, principemque electorem *Brunsvicensem*; *Reinhard KEISER* apud ducem *Mecklenburgicum*; *Io. Phil. KRIEGER* apud ducem *Weissenfelsium*; *Io. KRIEGER* apud *Zittavienses*; & *Ioan. KUCHNAU* apud *Lipsienses* chori musici director; *Christian. RITTER* primum apud electorem *Saxonix*, postea apud regem *Sueciæ*; *Io. Christoph. SCHMIDT* apud regem *Poloniæ*, electoremque *Saxonix*; *August. STRICKER* apud *Anhaltinum* principem; *Georg. TELEMANN* apud *Francofordum*, *Io. THEILE* complurium principum musurgus. Plerique *Lutherani* sunt, quorum aliorumque opera musica pluribus percenset in *Gloria musica*, sui ipsius haud oblitus MATHESON, aliis etiam compluribus (perhibetur autem octogenarius prope tot edidisse, quot annos vitæ numeravit) editis scriptis clarus, quæ collecta referuntur in bibl. mus. *Laurenzii MIZLERI*: sed quæ etiam ad musicam practicam pertinent, ad censum nostrum non spectant, quemadmodum quæ ab aliis quoque in lucem publicam typis sunt data. *T. III. P. II. p. 535.*

Plurima meletemata fecit a) *Reinhard. KEISER*, ab incomparabili *Adolpho HASSE*, *Alexandro SCARLATTI* tum ob copiam, cum etiam elegantiam comparatus. Ei epicedio parentarunt MATHESON & TELEMANN, cuius odam *Ad. SCHEIBE* in *Mus. crit.* p. 537. affert, eumque postea iterum p. 762. &c. cum *KUHNAU*, *TELEMANN*, & *HÆNDEL* eximie dilaudat, *Ioannem KUHNNAU* imprimis & *David HEINICHEN* cum *Christophoro SCHMID*, apud Electorem *Saxonix* musicæ præfectum, ob egregiam musicæ sacræ impensam operam. D. BURNEY eum iam ineunte sæculo miraculi instar habitum memorat in arte contrapuncti: is sæculo superiore iuvenis disserta- *P. III. p. 184.*

Z z 3

tio-

a) Ex quibus haud pauca MATHESON iam an. 1717. notavit P. II. Orchestræ defensæ p. 105.

tionem inauguralem de iuribus circa musicos ecclesiasticos edidit, ac publice in acad. *Lips.* sub præsidio *And. MILII* defendit. *MATHESON* teste, *Iohanne KUHNAU* in contrapuncto superior extitit *Georg. Frid. HÆNDEL*, qui tam clarum apud *Anglos* nomen est indeptus, ut, quod iam supra notavimus, ei statum mortuo ponerent. In stylo dramatum sacrorum, quæ oratoria vocamus, neminem ei comparandum existimat *BURNEY P. I. p. 115*. Multa etiam aliâ pro ecclesia modulatus est. Passim circumferuntur eius opera, æri etiam incisa, ad lusum tamen clavichordii, atque organi, in quo præstantissimus fuit, unum in *Anglia* *ABEL* æmulum natus, neminem in *Germania*, unde, *Hala* nimirum *Saxonum*, oriundus erat. Ibi director musicæ adhuc an. 1772. fuit *Wilb. Frideman BACH* primogenitus *Caroli Phil. EMMANUEL, Hamburgensis* musicæ præfecti, alter filius *Io. Sebastiani BACH, Lipsiæ* musicæ directoris, quem patrem organistarum in *Germania* vocant. *Wilhelmi* vitam breviter *MARPURG* in addit. histor. V. I. p. 430. *Emmanuelis* autem *D. BURNEY P. III. p. 199. &c.* prout ab ipso auctore accepit, describit cum catalogo operum. Ex quibus, quæ ad censum nostrum attinent p. 207. notantur. Patris vero, *Sebastiani* scilicet, opera interpret *Germanicus p. 53.* recensuerat. Hic cum pro merito suo a *Laurentio MIZLER in Biblioth. mus.* inter præstantiores organædos nostri temporis primum post *HÆNDEL* locum accepisset; idem postea cum præcipuis musurgis *MATHESON, Reinh. KEISER, TELEMANN, HASSE, utroque GRAUN, utroque WEIS, BARON, STÖLZEL, BUMLER, PFEIFFER* connumeratur.

*Vol. IV. P. I.
P. III. p. 531.
pag. 571.*

*Critischer
Musicus Vor-
rede.*

Ex his celebratior *Carl Heinrich GRAUN*, musicæ apud regem *Borussiæ* præfectus (quem, uti *HASSE, & PFEIFFER* cum *Italis* contendit *Ad. SCHEIBE*) in nostra etiam admissus templa fuit cum *Ioanne Sebastiano BACH. C. H. GRAUN* cum aliis nonnullis recentioribus, in musica ecclesiastica digne egregieque versatis apud *Lutheranos*, laudat p. 95. anonymus, qui anno 1766. meditationes edidit super musicam ecclesiasticam. a) Ha-

a) „Wer kann ungerührt bleiben, wenn er z. E. an einem Festtage, der der Freude gewidmet ist, das *Te Deum* laudamus, oder das *Magnificat* eines *GRAUNS* aufführen höret? Er wird wider seinen Willen zur Freude hingeworfen. Wer kann ohne Empfindung bleiben, wenn er die vorzüglichen ausgearbeiteten schönen Psalmen eines schon verstorbenen *George GÖBELS*, oder eines noch lebenden berühmten, und zugleich gelehrten Tonkünstlers *Iob. Georg HOFMANNS* anhöret? Wer kann sein sanftes Gefühle verlängern, wenn in seine Ohren die harmonischen Töne derer ausnehmend verfertigten Cantaten eines *ROLLE, BACHS, HASSENS, TELEMANS*, oder

des glücklichen Nachahmers des *Hrn. GRAUNS*, eines *Hrn. WIRBACHS* schallen? Ja wer kann sich der Thränen und des Mitleids enthalten, wenn er außer andern verfertigten Oratorien, die über allen Werth erhabne Passions-Oratorie des seligen *GRAUNS* mit dem *Ramlerischen* bey ihrer Aufführung beywohnet? Ich bin ein Augenzeuge davon, daß einst bey ihrer Aufführung ein Ungläubiger Thränen des Mitleids und der Erbarmung fließen ließ, um wie viel mehr ein Christ, der bey der Vorstellung des schmerzlichen Leidens seines Erlösers nothwendig in Traurigkeit muß versetzt werden?“

Habuit is peritos in musica fratres, *Augustum Fridericum*, cantorem *Merseburgensem*, socium *Berolini Io. Gottlieb GRAUN*, qui nonnulla etiam pro ecclesia composuit, ob simplicitatem suavemque melodiam laudata a D. BURNEY *Diarii mus.* parte tertia, ubi musica *Berolinensis* pluribus describitur etiam sacra; quæ tamen apud regem in pretio non est. Eius rei causam refert p. 59. ex ore *Ioh. Friderici* AGRICOLA insignis musurgi, quem celebrat MARPURG, moxque *Ioh. Gottl. IANITSCH*, cuius *Te Deum laudamus*, cum primus catholicæ ecclesiæ *Berolini* lapis ponetur, a musicis regiis cantatum fuit.

Ap. Marburg
Beiträge I.
B. 148. &c.
blat.

Post iam laudatum *Ioh. Ioachim* QUANZ, cuius ac *Caroli* GRAUN musici moduli soli regi maximo probati sunt, sequitur vita *Georgii* GEBEL, musicæ præfecti in *Rudelsstadt* apud principem de *Schwarzenburg*, notanturque, quæ pro ecclesia fecit, uti etiam *Christ. SCHWEINPLUG*.

Blat 250.

Caspari RUEZ, cantoris directorisque musicæ *Lubecensis* vitam postea describit MARPURG, itemque *Io. Petri* KELNER. Alibi vero *Ioh. Friderici* FASCH apud principem *Anhalt-Zerbstanum* musicæ præfecti, recensenturque varia, ab ipso in usum ecclesiæ facta, quæ laudantur cum similibus *STÖLZEL*, *PFEIFFER*, de quibus paulo ante, in relationibus *Lips.* an. 1768. p. 50. &c. veluti etiam *Io. Henrici* ROLLE *Magdeburgensis* musicæ directoris, *Gottf. Augusti* HOMILII item *Dresdensis*, & *Io. Friderici* DOLES *Lipsiensis*, cuius consilium laudatur, psalmos *DAVIDIS* loco musicæ illius ecclesiasticæ, quam vocare mos est *Cantaten*, motteticæ substitutam, in chorum musicum inducendi. Eius psalmus quadragesimus sextus ita cum variis vocibus & instrumentis musicis concinnatus *Lipsiæ* 1758. prodiit.

pag. 357.

Exponitur in iisdem relationibus *Lips.* anni sequentis 1769. eiusdem auctoris conatus, loco musicæ ordinariæ cantiones vulgares substituendi harmonice compositas, interludente reliquo choro musico, dum silent voces.

Plures in prioribus annis iam fuerant recensiti, qui ad sacras odas *Car. Fr. GELLERT*, *CRAMER* &c. musicos modos addiderunt, *Emmanuel* BACH, *KAUFMAN*, *KREUS*, *HOMILIUS*, *DOLES*, *QUANZ*, *KEHL*, *KRAUSE*, *HESSE*, *GRÆFFE*, *ALBRECHT*; cuius generis etiam collectiones quædam variorum auctorum prodierunt. Seipsum non nominat auctor harum relationum, celebratissimus musicæ chori *Lipsiensis* director, qui in hoc etiam, quod ad institutum nostrum pertinet, musicæ genere cum laude versatur. Sic prodiit anno præterito *Lipsiæ* prima collectio cantionum sacrarum *Baltasaris* MUNTER pastoris *Germanicæ S. Petri* ecclesiæ, quæ *Hafnia* colligitur cum modulis variorum melodorum, *BACH* symphoniuigi in *Bückeburg*, *HERTEL* *Schwerinensis*, *WOLF* musicæ directoris *Weimariensis*, *SCHEIBE* *Hafniensis*, *KUNZEN* *Lubecensis*, *HILLER* *Lipsiensis*, *BACH* *Hamburgensis*, *ROLLE* *Magdeburgensis*,

gensis,

368 L. IV. AUCTORES MUSICÆ POSTER. ÆTATE

gensis, BENDA *Gothani*. Pars altera, quæ hoc primum anno est edita, tota concinnata est a laudato *Io. Christ. Friderico* BACH, cuius familiæ plures iam recensuimus natæ veluti ad florem musicæ, perinde ac altera BENDARUM.

Indoles Germanorum
musica.

Tagebuch einer music.

Reise. III. Th. p. 173.

a

b

Ibid. p. 276. &c.

XXIII. D. BURNEY inter musurgos, quos in *Borussia* reperit, solos *Emmanuellem* BACH & *Franciscum* BENDA notat, qui suo ingenio, ut ita dicam, prototypo indulserint. Ut paullo ante plures in musica arte celebratos ex familia BACH nominavi; ita *Franciscus* BENDA duos filios, ac tres fratres habuit, *Ioannem*, a) *Georgium*, & *Iosephum*, arte musica celebratos ex patre itidem musico in *Bohemia*, ubi musica maxime floret. Quod quidem D. BURNEY culturæ potius, quam naturæ seu indolitribuendum existimat. b) In additionibus ad calcem, musicam, ut dicere solemus, nationalem *Germaniæ* haud denegat: cum multos præstantissimos musicos protulerit *Germania*, qui *Italiam* nunquam adierint, *Germanique* etiam *Italos* passim in musica instrumentali viciant. Utque in *Italia* scholas quasdam agnoscit diversas *Longobardicam*, *Venetam*, *Neapolitanam*, idem de vario per præcipuas *Germaniæ* urbes stylo musico dici posse existimat. *Viennæ* ætium quemdam tribuit ac inventionem; *Manhemio* exactam festivamque executionem; *Berolino* contrapunctum; *Brunsvico* gustum: universim vero dum laudem musicam *Germanorum* ponit in connata patientia seu assiduitate laboris, ac soliditate, vitio autem dat *pedantissimum*, indignatur pace mea interpretes *Germanicus*, opponitque ab ipso auctore tam prolixè laudatos HASSE, GLUCK, BACH, VANHALL, HOFFMANN, SCHWANBERGER, BENDA, MUTHEL, HÆNDEL, alios: quod facile tribuet BURNEY; in tanto tamen pruritu musico, dum quisque huic sese arti ingerit, qui fieri potest, ut omnis absit evagatio trivialis, nugæ? Facile id quidem animadvertere licet apud illos *Germaniæ* populos familiasque, qui rudi veluti *Minerva* musicam tractant, neglectaque ingenii cultura indolem corrumpunt; aut vicissim invita *Minerva* improbo labore nimiaque artificii affectatione, quod *Germanis* haud raro accidit remotiore ætate, musicam, velut sceleton, emarcidam, elumbem, nativoque succo destitutam obtrudunt auribus.

Est

a) Hic post supra laudatum *Gottfr. Stölzel*, musicæ apud ducem *Saxo-Gothanum* præfectus, multa in usum ecclesiæ fecit, quæ inter *Kyrie* summis etiam musurgis admirationi esse ad me perpersit *Iul. Car. Schlæger*, bibliothecæ & numophylaci præfectus *Gothæ*.

b) Inter *Bohemos* cūprimis laudat D. MISLI-

WICEK, nuperrime ex *Italia* reducem, ubi sibi suis dramatis musicis (opera) magnam comparaverit laudem. Operam etiam impendisse memorat contrapuncto *Pragæ* apud D. SEGER, sed an usui sacro etiam dicarit, non addit. P. II. 270. P. III. 9.

Est quædam *Germanis* propria mascula gravitas in *Belgio* cumprimis ante aliquot sæcula exulta, ac hodieque alicubi saltem ibidem gentium pro dignitate musicæ, linguæque sacræ (latinæ scilicet) conservata. a) Quæ coniuncta cum amoenitate, quam facile a gracili teneraque suavitate *Italica* distinguas, quam maxime accommodata est templis. Hanc festivam amoenitatem veluti naturæ insitam habere videntur *Bohemi*, quibus *Suevi* propius accedunt, si recte instituantur: veluti *Austriaci* & *Saxones*, quidquid est bonæ indolis, arte expoliverunt, institutione etiam ad conterminas gentes delata. Videntur hi salutares esse academix musicæ in *Saxonia* a *Laurentio MIZLER* primum institutæ fructus. Quod nunc præ cæteris *HOMILIUS Dresdæ* elegantia melothesix sacræ præstat, id insignius adhuc *Lipsiæ* *HILLERUS* cæteras cum arte musica disciplinas in encyclopedia quadam musica consocians, agit suis operibus, schola etiam cantus, de qua tum scripta auctoris prostant, cum etiam *Io. Friderici REICHARDT* editæ de musica epistolæ testimonium perhibent, produntque, quid cultura ingenii philosophica, seriumque ac solers studium ad formandum musicum perfectum conferat. Utrumque theoreticum & practicum *D. BURNEY Berolini* notavit; quod vero ibidem in musica profana minus probavit, id sacræ profecto optabile est. Minus sane laboraremus, si consilio regis *Borussix* *FRIDERICI* magni musicæ statoris res acta ubique contra infinitum novitatis curiositatisque studium fuisset, neque promiscue sacræ profanæque musicæ operam darent musurgi. Id eo curatius est cavendum, dum semper magis magisque *Germanicus* vigor roburque ingenii in nimiam quantam, vitio corrivali, degenerat molliciem.

a
Institutioque
musica.

Tagebuch eines
musicali-
schen Reise. 3.
Th. 172. 66.

Nu-

a) Talem mihi paucis abhinc diebus descripsit musice ecclesiæ *Tornacensis* doctissimus eius ecclesiæ Canonicus *D. de FELIN*: „La musique de *Tournay* est sans contredit une de plus belle de l'*Europe*. Quoique purement vocale (si on veut en excepter deux Bassons, deux Violoncelles, & une Contrebasse, qui en font la fondement) elle devient interessante par le grand nombre de Musiciens, dont les chœurs sont composés, & par la qualité supérieure des voix, qui rendent les recits.“ Et postea: „Cette musique telle qu'elle s'exécute aujourd'hui dans la cathédrale de *Tournay*, est distincte de celle qui a pris une espèce de roque en *France* & particulièrement dans la capitale. Elle est très différente sur tout de celle des autres Eglises des *Pays-Bas*. En *France* on a eue la musique italienne sur la musique françoise. La musique italienne est belle, la douceur du

style est son caractère; mais par là même convient elle a la langue latine, dont la marche est grave & majestueuse? Convient elle pour une musique d'Eglise, dont le ton doit être bien différent de celle du Theatre? Soustenir la majesté des psaumes, rendre fidèlement le sens & les expressions du prophète, accompagner des beautés de l'Harmonie, la sublimité de sa poésie, ce sont les vues, je crois, qu'on doit entrer un Maître de musique. C'est aussi ce qui caractérise le genre dans le quel compose le *Sr. ROUSSEAU* actuellement Maître de musique de *Tournay*. Ses recits & ses chœurs sont autant de tableaux où se peignent les différentes affections de l'ame. La voix chantante ou recitante en fait; tous les fraix, les Instrumens (ceux dont on a parlé, & point d'autres) n'y servent, que d'accompagne-mens.“

Nuperrime fama ad nos pertulit, paradoxum visum fuisse internuntio *Turcico Viennæ* ad symphoniam musicam invitato, tam fortem, bellicosamque nationem *Teutonicam*, effoeminata adeo delectari musica.

Alia hæc, quam sacra fuit musica, quæ certe a labe eiusce- modi præservata ævo nostro fuisset, si schola, disciplinaque *Iosephi Fux* conservata semper fuisset: quam negligi supra dolentem hodiernum capellæ pontificiæ magistrum *Iosephum SANTARELLI Italum* nempe audivimus; at- que inter tres solos musurgos nostræ ætatis, qui iuventuti in musica infor- manda prototypon esse possint ac debeant, primum *Germanum Hamburgo* oriundum, *Adolphum Hasse* posuit; qui superavit non suæ gentis solum, sed *Italicæ* etiam venæ musicæ fecunditatem, quam utinam solæ ecclesiæ consecrare potuisset; ad theatrum abstractus; compositæ tamen magis ac honeste versatus fuit in orchestra, quam plerique, quibus ecclesiastica tractanda incumbit musica ex munere, ac statu vitæ religioso, seu monastico.

Briefe eines
aufmerksam-
en Reisen-
den die Music
betreffend. I.
Th. I. Brief.

Laudatus modo *Io. Frid. REICHARDT* comparisonem lectu dignam instituit HASSE inter hunc nostrum, & paullo ante celebratum GRAUN. HASSE unum cum GLUCK *I. I. ROUSSEAU* in suo lexico mus. v. *Stile*, styli musici *Germanici*, ut ita dicam, conditorem nominat. GLUCK ve- ro cum *Italico Gallicum* etiam sibi imitandum proposuit. Cuius nativa modulataque simplicitas usui sacro congruisset, siquidem GLUCK non se musicæ theatri dedidisset: in qua cel. METASTASIUS totius *Europæ* mu- surgis argumenta præbens, dicitur D. BURNEY suis scriptis plus ad orna- tum musicæ contulisse, quam quorumvis summorum melothetarum om- nium coniunctæ operæ. *Germani* ergo, apud quos *Viennæ* degit, eius institutione propius gaudent.

Tagebuch &c.
2. Th. 165. bl.

Catholici
Musurgi hu-
ius sæculi,

XXIV. Commoratur etiamnum *Viennæ Ad. Hasse*, sed quæ pro ec- clesiastico usu composuit, *Venetiis* potissimum servantur in conservato- rio, ut vocant, *Incurabili*. Circumferuntur quidem quædam passim; sed pleraque alia etiam in obsidione *Dresdensi* igne perierunt, quæ impensis regis *Poloniæ* typis proditura in publicum fuissent, omnia ob nativam ele- gantiam maxime commendanda, quæcunque huius sunt auctoris. Nec- dum penitus hodie *Viennæ* obsoleverunt melothesiæ sæpe laudati *Iosephi Fux*, sub CAROLO VI. quando musica *Viennæ* florenti imprimis fuit in statu, supremi chori præfecti, ut se nominat in *Gradu ad Parnassum*, five manuuctione ad compositionem musicæ regularem *Viennæ* an. 1725. edita: quo in opere quidem cumprimis harmonicæ, prout a melodia distin- guimus, traduntur institutiones, in qua nempe tunc temporis unice fere, ut iam notavi, elaborabatur, vario contrapuncti genere; quo proclive est contextum verborum discerpi, edique inconditum quemdam garrutum: recentiores vero musurgi *Viennenses* harmoniam cum melodia miscent,

tem-

temperantque, ut verba ordinate procedant in compositione fere harmonica cum basso continuo, dum interim lyræ, tetrachordæ minores seu cheles, nimium plerumque divagentur, luxurienturque, atque in minutiones maiestate divini cultus indignas abeant. Ut haud immerito in hoc instrumentum musicum versatillimum potissima causa degenerantis a suo proposito fine & instituto sacrae musicæ ecclesiasticæ cadat a memoria fere hominis, qua in ecclesiam admitti cepit, semper magis magisque ingruente malo, ac crescente, lapsu præsentis sæculi, abusu; ut conferenti melethemata musica paucorum etiam lustrorum patebit.

Iosephus FUX insignem imprimis discipulum in musica sacra reliquit *Ioannem* ZELENA, regis *Poloniae* musicæ præfectum *Dresdae*, tot aliorum insignium ea in arte magistrum. Obiit is præmature ante præceptorem suum an. 1726. ut tamen utriusque disciplina persistat quadantenus, nimium tamen genio sæculi semper magis magisque accommodata: ac *Viennæ* quidem exculta fuit non solum per *Georgium* de REUTTERN, *Leopoldum* HOFFMANN, *Ferdinandum* SCHMID, basilicæ *St. Stephani* musicæ moderatores, sed etiam capellæ palatinæ præfectos GASSMANN, BENNO, quibus VANHALL, WAGENSEIL, DÜTTERS, HUEBER, ZECHNER, MUFFAT forte quis iungat; *Ignatium* HOLZBAUR item electoris *Palatini*, & *Iosephum* UMSTATT, episcopi *Bambergensis* capellæ magistros *Viennæ* oriundos; *Iosephum* quoque & *Iohan.* HAIDEN. In *Bohemia*, quæ *Italia* æmula dici potest, copia est præstantissimorum musurgorum *P. Guntheri* IACOBI, BRENTNER, *Francisci* XAV. BRIXI, *Ioannis* NOVACK, LOHELI, MICHL, SCHMITT *Pragensis* item, electoris *Moguntia* hodie capellæ magistri, post *Ioannem* ONTRASCHECK, qui primus ei muneri ab Emin.^{mo} a SCHÖNBORN præfectus est, mortuus an. 1742. Eius vero succëssor celebris *Ioannes* ZACH anno primum præterito obiit 1773. qui præstantissimum suæ gentis characterem sine peregrini *Italia* styli admixtione egregie expressit: veluti etiam *Ernestus* EBERLIN (post *Sigismundum* BIECHTELER, & *Henricum* de BIBERN, hoc sæculo musicæ præfectos metropolitanæ ecclesiæ *Salisburgensis*) musurgus insignis omnino, in cuius laudem sufficere potest, quod de eo *Fridericus* MARPURG a) refert. Ex *Suevia* oriundus succëssorem item

*Mus. Bey-
träge III. B.
pag. 183.*

a) „Herr *Ernst* EBERLIN von *Jettenbach* in *Schwaben*. Ist auch Hochfürstlicher Truchses. Er war vorher Hoforganist: und wenn jemand den Namen eines gründlichen wohlfertigen Meisters in der Setzkunst verdienet, so ist es gewis dieser Mann. Er hat die Töne ganz in seiner Gewalt; und er setzet mit solcher Be-

hendigkeit, daß es mancher für eine Fabel halten würde, wenn man ihm die Zeit bestimmen wolte, in welcher dieser gründliche Setzer diese oder jene beträchtliche Composition zu Stande gebracht hat. Was die Menge seiner verfertigten Musikstücke betrifft, kann man ihn den zween so sehr fleißigen

Suevum habuit *Leopoldum* MOZART, *Augustæ Vindelicorum* natum, edita *Schola* sua *chelifica* notum, potissimum autem filio suo præcoci, ex filia laudati *Ernesti* EBERLIN prognato, totius fere *Europæ* spectaculo, a patre scilicet undique gentium deducto.

Versuch einer
gründlichen
Violinschule.

Qui vero locus in Parnasso musico *Ios. Fux* in *Austria* debetur, eundem in *Suevia* commeruit sæpe laudatus *P. Meinradus SPIES*, & *Ios. RIEPEL* in *Bavaria*, qui hodie in practica ac theoretica musica egregie versatur: suntque in utraque provincia, *Franconia* item ac *Helvetia* complures haud ignobiles hac ætate musurgi, qui plerique editis etiam operibus innotuerunt, *D. Franc. Ant. MEICHELBECK Friburgensis* *Brig. Franc. Xaver. RICHTER Argentoratensis*, *Franc. Ios. MEYER Lucernensis*, *P. Gallus ZEILER, Isfried. KEISER, Ernestus WEIRAUCH, Peregrinus PÖGL, Constantin. REINDL; D. Augustinus KURZ, CAMERLOCHER, OBERMÜLLER, MICHEL, NAUMAN Monachii* capellæ magister, *Herbipolensis Georg. WASMUTH, Ios. SCHMIDT, Alb. KETTA, Ioachimus HAHN*; uterque *BODE, Franc. BAURSCHMITT Bambergensis, STARCK Trevirensis*. In archidiocesi *Colonienfi*, ut litteris inde relatum accepi, musica ecclesiastica nunquam floruit, nec iam floret. *Belgium* etiam catholicum præcipua musicæ sacrae sedes esse vix non desit. Vide nihilominus quæ modo de cathedrali ecclesia *Tornacensi* retulimus, ubi hodie *D. Rousseau* musicam sacris nostris dignam ritu avito instruit. Laudat etiam *D. Burney* in *Diar. Itin. mus. Antwerpia* *D. Blaviere Leodio* oriundum, *HELMONT* item p. 44. *Bruxellæ* musicæ præfectum.

P. II. p. 32.
39.

Musica Hun-
garorum,
Sclavorum,
Sclavonicæ-
que dialecti
cantus.

XXV. In *Hungaria* tam festivo quidem quam in *Germania* vicina celebratur apud Catholicos musica tam vocalis, quam instrumentalis (rarius tamen in monasteriis, ubi paucis per annum exceptis solemnitatibus cantus choralis viget) quidquid vero est melothesarum, melothetarumque non gentilitii est ingenii musici, quo haud pollent *Hungari*, sed ex *Germania, Vienna* potissimum advenit, aut aliunde gentium. Protestantes suo ritu in *Hungaria & Transylvania* prosequuntur cantum cum organo saltem, quo etiam carent, ut totus Oriens, *Sclavi*, quæ gens olim tam late non solum per *Illyricum* sese protendit, verum etiam hodieque linguæ *sclavonicæ* variae dialecti vernaculæ sunt apud varias easque maximas versus Orientem ac Septentrionem nationes catholicas, & schismaticas in Sacris etiam usitatæ. Vidi audivique eam linguam hodiernæ etiam musicæ accommodatam, ac ex *Russia* quidem allatis melothe-

fiis.

als berühmten Hrn. Componisten SCARLATTI und TELEMAN an die Seiten setzen. Im Druck sind nur die Toccaten von ihm bekannt. " Iam etiam Missas &c. typis vulgandas præparaverat, indignatus autem destitit a consilio,

quod typothetæ præ suis imprimenda susceperent opera quædam *P. Valentini RATHGEBER*, quæ is in omni genere musicæ ecclesiasticæ potiora ætate iam proveciori pro usu rurali publicavit.

his Sacris. a) Quique illius linguæ gnari sunt, gratiam in cantionibus *Sclavonicis* agnoscunt, quæ in latinis versionibus exprimi nequeat. Talem ad me *Praga* misit Cl. P. *Adauktus* VOIGT cler. Schol. piar. ARNESTI primi *Pragensis* Archiepiscopi, quam circa annum 1350. in honorem S. WENCESLAI M. composuit cuius desinunt strophæ singulæ usitatissimo apud *Sclavos* *Krlſſ*, *Kyrie eleison*. Uti pariter finit allatum a nobis Tomo superiore p. 348. canticum S. ADALBERTI *Bohemorum* atque adeo *Sclavorum* post S. CYRILLUM & METHODIUM apostoli. Unde etiam *Græco* ritu, quo usi sunt *Sclavorum* primi apostoli, *Constantinopoli* tempore THEODORÆ Augustæ missi, ac frequentantur solemnia illa verba a populo constanti usu tam in ecclesiis parochialibus *Bohemiæ*, quam etiam in acclamationibus olim publicis: qua de re iam apud DITHMARUM *Merseburgensem* de BOSONE prædecessore suo legitur, exemplum *Lib. II. Chron. p. 24.* aliaque ex COSMA de aliis etiam canticis e. g. *Gloria in excelsis* exempla collegit laudatus P. ADAUCTUS in dissertatione *de antiquitate & usu Psalmodiæ sacræ in Bohemia*, a primis scilicet apostolis SS. CYRILLO & ADALBERTO institutæ. Narrat Ioh. Georg STREDOWSKY in hist. sac. *Moraviæ Lib. II. c. 12. p. 256.* qua ratione CYRILLUS & METHODIUS id coram NICOLAO I. P. egerint, ut liceret *Missarum solemnia modulari schavonice*, refertque postea p. 322. Ioannis VIII. epistolam ad STENTOPULCRUM *Moraviæ* principem, quibus libertatem concedit sacra vulgari lingua celebrandi, usumque laudat, eadem lingua *Deo laudes debitas resonare*. Id vero negavit *Dalmatiæ & Croatia* ALEXANDER II. in synodo quadam, ut non multo post *Bohemis & Moravis* GREGORIUS VII. iterum inhibuit eodem teste *Georgio STREDOWSKY Lib. V. c. 12, p. 577.* Obtinuit saltem CAROLUS IV. *Rom. Imp. & Bohemiæ* Rex a CLEMENTE VI. ut in monasterio *Ord. S. Benedicti* a se *Pragæ* fundato, quod *Emanus* vocatur, divina officia ritu *Romano - Illyrico Sclavico* sermone dicerentur; sed hodie mos iste exolevit: uti etiam ritus *Ambrosianus*, qui *Mediolani* viget, ab eodem Imperatore, divini cultus propagandi exornandique studiosissimo *Pragam* inductus, constituto monasterio *S. Ambrosii* in nova urbe, eo in loco, ubi nunc religioforum *S. Francisci Hibernorum* cœnobium visitur. Non cessavit vero, pro innata, quam iam deprædicavimus, *Bohemorum* ad musicam proclivitate, usus sacra-

rum

a) Iam supra notavimus a tempore PETRI I. in *Russia* musicam *Italicam* admittam, cui tamen ELIZABETHA Imp. necdum in ecclesia locum concessit, quem nunc obtinet paulatim a metropoli potioribusque urbibus in alias etiam minores ecclesias illata.

rum cantionum populari sermone, a populo tam in ecclesiis, quam per vicos cantari solitarum. „Cantum ecclesiasticorum venustate, (ut testatur P. *Bohus*. BALBINUS in vita S. ARNESTI) & textus ipsius sanctitate multas gentes provocare possumus. Nimirum ex sanctis Patribus, ut facile est intelligere, a sanctis *Bohemia* episcopis & archiepiscopis, ac præcipue a Canonicis ecclesiæ *Pragensis* plerique contexti & compositi sunt. Nuper cum bibliothecam quandam Manuscriptorum excuterem, inveni librum profarum & cantuum Ecclesiæ *Pragensis*, antiquissimo scripturæ genere exaratum, in quo latinæ primum profæ cum notis musicis deinde etiam *Bohemica* leguntur, eodem prorsus tono & melodia, qua hodie utimur eodem contextu, iisdemque sententiis, nisi quod *Bohemica* clariora & significantiora sunt, & pluribus versibus constant.“

Huius rei prima inde a S. CYRILLO institutio illustrata legitur apud CHRISTIANUM, antiquum scriptorem vitæ S. LUDMILLÆ, matris S. WENCESLAI M. sub quo, eodem teste, *nullus pæne Curtesium* i. e. aulicorum, *fuit*, *qui psalmigraphorum hymnos canere ignoraret*. Apud continuatorem COSMÆ VITUS Decanus ecclesiæ *Pragensis* an. 1271. defunctus narratur procurasse *libros plures musicos ad officium divini cultus pertinentes. . . sunt autem hi libri, qui conscripti sunt VITI decani pretio expensis: Missalia, Gradualia, Antiphonaria, Musica, Psalteria, Hymnaria, Collectionaria, Baptisteria, Breviaria. Thom. Io. PESINA in Phosphoro septicorni seu metropolitane Divi VITI ecclesiæ maiestate & gloria Praga 1673. ed. inter eos, qui tempore CAROLI IV. & inde postea, divina officia in ea ecclesia curabant, numerat etiam psalteristas viginti quatuor, choralistas triginta, omnes clericos. Hodieque perseverat in Ecclesia metropolitana Boninfantium appellati ac munus, scilicet puerorum, seu infantium cantui aliisque obsequiis in divino officio peragendis destinatorum a primæva sua institutione ad divinos laudes diu, noctuque celebrandos. Quæ item in antiquis diplomatis leguntur collegia litteratorum, eorum munus proprium erat, sub divino officio in templis cantica sacra modulari, populoque cætero formulas canendi præire, horum ut appellatio ita & officium in omnibus fere *Bohemia* oppidis perdurat. Cæterum iam diximus, musicam nostri ævi ritusque tam vocalem, quam omnis generis instrumentorum musicorum nullibi gentium magis quam in *Bohemia*, etiam in oppidis ac vicis florere; rarius tamen in monasteriis. *Bohemis* propius accedunt *Moravi*, quoad frequentiam, celebritatemque musicæ sacræ: lentius insectantur *Silesii*, ac *Poloni*, quos iam*

iam observavimus musicam fere *Italicam* sacram habere. *His*, quæ supra pag. 247. de *Hussitis* Fratribusque *Bohemiæ* diximus *Efremi RUDIGERI Bambergensis* testimonium ex Proemio *lib. II. Paraph. Psalm.* addere libet: *In canendi studio nescio an ecclesiæ fratrum Bohemorum superent reliquas omnes. Neque enim scio, qui plus aut tantum etiam, cantant laudum, gratiarum, precum & doctrinæ, addant etiam, qui melius.*

Occurrit hic memoriæ, quod D. BROWN in opere *Anglico* de vi, regulis ac fine musicæ observat de cationibus *scoticæ* gentis, quæ multis nominibus præstent *anglicis*: sic etiam apud *Hibernos*, ac *Italos* e. g. nativam quamdam obtinere musicam, quod gentes indigenæ sint, non vero coloni veluti *Angli*: apud quos certe musica musicique exteri, si unquam, hodie in pretio sunt *Itali*, *Germanique*, ut supra memoravimus, sed in alia fere, quam sacra musica, quæ nullibi gentium frequentior est, quam apud duas has *Italicam*, *Germanicam* præsertim, nationes.

Scotorum
item, ac
Hibernorum.

XXVI. Sunt enim vero innumeri alii musurgi veluti in *Italia*, ita etiam in nostra *Germania*, quos modo obiter & promiscue enumeravimus, passim etiam sine discrimine ullo in lucem editis operibus, haud scio an unquam tanta, quam nunc copia artem musicam quibusvis sibi tractandam præsumentibus, ac illotis manibus in sacra sese intrudentibus: communi nempe iam abreptis plerisque vitio, ut nulla fere sacra inter & profanam musicam discretio fiat, ac omnia ubique musica perstrepent promiscue, in villis quoque & oppidis. Unde accidit, ut melethemata, quæcunque demum, imperitia ac ruditate musicorum magis adhuc depraventur, divinusque dedecoretur cultus; ut dignior passim honestiorque in theatris haud trivialibus musica fiat, quam multis vulgo in ecclesiis, cantum illum simplicem velut dedignantibus, qui unus fuit ecclesiæ florentis decor. Nec ullum est disciplinæ ecclesiasticæ caput, in quo a prima ecclesiæ ætate usque ad præsens tempus tanta sit facta immutatio, quam in cantu & musica sacra: quæ post mille fere annos vix ecclesiam ingredi ausa, lentis sese insinuare primum gressibus, posteriore demum ævo subito omnia sacra adyta vociferationibus implere occepit, auresque obtundere, maximeque mentes: quas ab elevatione ad Deum, quæ orationi propria esse debet, ad se rapit, ac perturbat; qualis est hodie cumprimis tam varia vocum & instrumentorum musicorum compositione, ut vix ultra progredi posse videatur; agendum vero omnibus modis sit, quo ab enormi excessu ad orbitam tandem revocetur. Quem quidem unum a supremo Numine suscepti in hoc opere laboris fructum enixis precibus exoro.

Magno excessu corruptioneque cantus ac musicæ sacræ.

Hoc

Vid. supra
323. not. b.

Hoc uno fretus, exemplum amicissimi capellæ musicæ pontificiæ præfecti SANTARELLI sequi noluimus, ut ab opere omnino desisteremus, ac labore infructuoso. Est enim vero huius inveterati callumque quotidie in peius obducentis mali tanto difficilius, desperatiusque remedium, quod vulgo non tantum non agnoscatur, sed etiam ametur: atque ii, a quibus fieri maxime posset ac deberet medicina, gravissimi disciplinæ ecclesiasticæ inflicti vulneris causa sint & auctores, melothetæ scilicet, seu compositores musici plerique omnes, æstro quadam perciti, vel abrepti præiudicio promiscui usus, abusus dicam maximi, quem tollere aut nolint, aut se posse desperent. Ad alterutrum genus pertinent musurgi illi, quos, dum magno quidem numero recensuimus, in exemplum ideo haud proposuimus. Plerique eiusmodi sunt, qui nec in censum venire possunt eius musicæ ecclesiasticæ, qualem Sacris nostris ea religione ac honestate, qua a prima Ecclesiæ ætate ad nostram fere usque sunt celebrata, dignam existimemus; vix vero est, qui omni nævo careat suis sacris in melothetis: quosque nominat triumviros laudatus SANTARELLI, IOMELLI iam mortuum, HASSE admodum senem, PEREZ non adeo notum apud nos, statim etiam locum designat *Romæ* in Vaticano, *Venetiis* in alumnatu *Incurabili* dicto, *Lisabonæ* in facello regio, ubi nempe id eis incubuit muneris, ut graves religiososque modulos facerent earum, apud quas meruerunt, ecclesiarum usu, ac observantia; apud quas vero plerumque nimis arcte custodiuntur, ac veluti draconibus insidentur, dum non solum publici iuris fieri oporteret, verum etiam ab iis, qui auctoritate pollent, ad normam, usumque aliarum etiam ecclesiarum, in quibus idem obtinet divinus cultus, præscribi, ac pro modulo quidem ordinari; ita ut musica ipsa proscribatur, substituto in eius locum simplici cantu aut choralis Cleri, aut vulgari promiscuæ plebis, seu facto quodam canentium selectu, ubicunque sufficiens ideoneusque musicorum chorus haberi nequit, ad amussim illam præstitutam, canonemque, ut ita dicam, musicum. Præsto est, præservatum posteriori huic musicæ sacre ævo, artis typographicæ beneficium, quo, prout iam circa cæteros plerosque libros, ad divinum officium pertinentes, est comprobatum, facillime arceatur sacris adytis, cohibeaturque alia omnis, ad instar saltem propositum haud composita musica. Uno hoc consilio, musicam ecclesiasticam puto, in ordinem posse redigi, atque a labe, qua a promiscuo musurgorum vulgo ac infinita propemodum turba luxuriantium ingeniorum contaminata hætenus fuit, immunem reddi, suæque restitui dignitati. Quod faxit Deus!

Consilium
auctoris.

CAPUT ULTIMUM.

Vetus Musica recentiori comparata.

I.

T nihil est in rebus humanis, quod non facile pro congenita naturæ pravitate vitietur; ita proclive cumprimis est, musicam, ad delectationem aurium compositam, corrumpi. Habet illa, instrumentalis saltem, hæreditariam veluti labem, quod ex damnata CAINI stirpe prodierit, IUBAL scilicet, *ipse fuit pater canentium cithara & organo.* Hunc ut sectentur, pronius feruntur homines, quam DAVID, qui primus dici potest id genus musicæ veri Dei cultui publico sociasse. Id enim sin-

Musica instrumentalis veteris testamenti.

Gen. IV. 21.

gulare fuit, quod post submersum in mari rubro PHARAONEM MARIA prophetissa, soror AARON, tympanum in manu sua sumpsisse narratur, egressisque omnibus mulieribus post eam *cum tympanis & choris MOYSES* præcinebat dicens: *Cantemus Domino.*

Exod. XV. 20. 21.

II. Ex nostra vero hac historia musicæ sacrae palam est, quam constanter institutum hoc veteris testamenti prima puriorque ecclesiæ ætas repudiaverit: quam lento progressu, sequiori demum ævo, in ecclesiam admissum, iam omnia perstrepet. Ex CLEMENTE *Alexand.* notavimus T. I. p. 4. genus musicæ gravissimum in sacris *Hebræorum*: cum interim, addit CALMET differt. in *mus. Hebræor. nostra ætate ecclesias non raro theatralibus harmoniis obstrepere contingat.*

Quam sero, tardeque in ecclesiam inducta.

III. Excitat sapiens SIRACH ad laudandos viros gloriosos & parentes nostros in generatione sua, in peritia sua requirentes modos musicos In tanto autem numero cantorum ac celebritate musicæ ex 4388. musicis compositæ, qui a suis principibus seu moderatoribus instituti, munus id per omnem vitam obibant ex genere *Levitico*, veluti hæreditario disciplina ab avis parentibusque in seram filiorum nepotumque posteritatem propagata: quis de peritia præstantiaque artis musicæ apud *Hebræos* dubitet?

Musica disciplina apud Hebræos. Eccli XLIV.

Apud alias
gentes anti-
quissima.

Tusc. quest.
Lib. I. Instit.
orat. c. 16.
T. I. p. 13.

a

L. I.

T. I. p. 14.
Vid. Bonnet
hist. de la mus.
T. IV. p. 65.
Blainville
P. IV. p. 76.

b

Vid. Pfeiff.
antiq. Græc.
L. II. c. 64.

IV. Ab *Hebræis* ad alias cultiores gentes pervenisse musicam artem, multorum est opinio: ab aliis omnium antiquissima est habita, inde forte, *quoniam*, ut verbis CICERONIS utar, *ipsam hanc natura parens imperitisse animadvertitur*. A QUINTILIANO eius sententiæ auctorem citari TIMAGONEM, initio operis intelleximus. Quod modo de IUBAL ante diluvium notavimus, locum habere etiam potest de *Ægyptiis*, quos musicæ post diluvium reparatores fuisse ferunt. Nec dubitat BLAINVILLE a), quin ab *Ægyptiis* musicam acceperint *Hebræi*; etsi dudum ante, quam *Hebræi* in *Ægyptum* concesserint, apud familiam ABRAHAM instrumenta musica fuisse legantur. De *Ægyptiis* tamen testatur DIODORUS Siculus, palæstram & musicam apud eos discere non esse moris. Addit mox causam: *Musica non modo inutilem, sed & noxiam esse, ut quæ viro- rum animos effeminet, persuasum habent*. De alia igitur hæc accipienda sunt, quam sacra musica seu cantu, quem apud *Ægyptios* frequentatum, initio operis prodidimus. Hinc autem conicere licet, qualem in sacris admisisse musicam censendi sint *Ægyptii*. De *Druidis* seu *Bardis Gallorum* poetis ac musicis BLAINVILLE in *historia musica* ex DIODORO Siculo observat, BARDUM V. *Gallorum* regem scholam quandam musicam instituisse; quam *Bardi*, ab eo sic appellati, moderabantur. Musica autem ad cultum religionis utebantur, atque etiam ad institutionem iuventutis ante scripturam inventam, ipsamque ad historiam ac gesta heroum posteritati transmittenda; perinde ac *Germani* ac *Græci*, apud quos studium musicum, SOLINO teste, quem ISIDORUS *Hispal.* sequitur, inde ceptum, cum *Idæi* Dactyli modulos crepitu & tinnitu æris deprehenso in versificum ordinem transtulissent. b) Inter philosophos musicam damnasse *Cynici* feruntur. EPHORUS quoque ISOCRATIS discipulus apud POLYBIUM lib. IV. ad fraudem ac deceptionem inter homines inductam esse musicam dicit: quod haud probatur ATHENÆO, spectata nempe probe informata musica: cum cæteri illi *Ægyptii*, quos memoravimus, *Græci*que id secum animo reputabant, quo nihil proclivius est accidere in musica a recto fine institutioneque sua desciscente: id quod tanto utique magis a nobis divinitus institutis in musica sacra est cavendum.

V.

a) Ces peuples instruits par CHAM & MESRAÏM son fils portèrent la musique à un tel point, qu'elle tire communément son étymologie d'ÉGYPTIN MOÏSE, par qui elle fut inventée, ou plutôt renouvelée sur les bords de Nil, où il croit beaucoup de joncs & de roseaux. BLAINVILLE *Histoire de la Musique* p. 3.

a) Vid. l'Abbé BANIER la Mythologie & fables expliquées par l'histoire T. III. p. 352. Idemque T. IV. p. 24. notat Minervam musicam dictam à statua ei à DEMETRIO facta, dum serpentes Gorgonii percussis resona- bant.

V. Fuerunt autem varia veteribus de musica placita. PYTHAGORAS, teste IAMBlichO in eius vita c. 10. cum existimaret, primo sensus esse instituendos, ita ut figuras illas speciesque rerum pulchras (*in Geometricis*) videret, audiretque concentus musicos excellentiores, a musica docendi initium fecit, cantibusque, & rhythmis, quibus mores atque affectus emendarentur, quibusque animorum facultatum harmoniæ ad ordinem primigenium revocarentur, corporisque & animi morbis medelam excogitavit. Et ATHENÆUS: „PYTHAGORAS *Samius* (inquit) tam inclutus philosophus, ut multis indiciis patet, non perfunctorie operam impendit musicæ, qui naturam universi musicis rationibus fabricatam fuisse demonstrat; atque adeo in totum prisca *Græcorum* sapientia musicæ fuit addictissima.“ Idem de PLATONE, & aliis, narrat *Aristides* QUINTILIANUS, & PLUTARCHUS in fine libri de musica: „Etenim (inquit) motus rerum, & stellarum circuitus PYTHAGORAS, ARCHYTA, PLATO, reliquique antiqui Philosophi sine musica neque fieri neque constare affirmabant: omnia enim a Deo secundum harmoniam fuisse instituta.“

Singularia
veterum de
musica scita.
Apud Tb.
Stanley hist.
Phil. P.
VIII. c. 7.

Deipnosoph.
lib. XIV.
c. 8.

L. III. de
Mus.

Nuperrime Abb. ROUSSIER *Ægyptiorum* sententiam explicavit de musica planetarum non solum, sed etiam dierum septimanæ, & horarum diei, atque signorum *Zodiaci*: nempe vetustissimi iam *Chaldæi* divinitatibus connumerabant astra ob eorum ordinatissimum cursum, cui harmoniam idcirco tribuebant deinde etiam philosophi illi ex institutione PYTHAGORÆ. Palam fit ex libro PLUTARCHI *de creatione animæ*, proportionem harmonicas quæsitæ tam in motu planetarum, quam magnitudine, distantia, diametro &c. earundem. Non est nostri instituti disquirere, qualisne harmonia illa cœlestis sit ex sententia horum philosophorum, an non potius ratione, quam sensu percipienda, prout ARISTOXENUS animum esse putavit ipsius corporis intentionem quandam velut in cantu, & fidibus, quæ harmonia dicitur, ut testatur CICERO, additque: *Ita ab artificio suo non recessit; & tamen dixit aliquid, quod ipsum quale esset, erat multo ante & dictum & explanatum a PLATONE.*

Memoire sur
la Musique
des anciens
art. 10. &
11. not. item

Lib. I. Tusc.
cap. 10.

Fuit ARISTOXENUS ARISTOTELIS discipulus, qui libro VIII. *Polit.* tractat, quatenus ad disciplinam adhibenda sit musica. PLUTARCHUS, cum varias philosophorum opiniones breviter commode explicasset in *dial. de mus.* „Ex his omnibus (subdit) liquet, veteribus *Græcis* non abs re præ omnibus aliis curæ fuisse, ut in musica institueretur adolescentia: cuius animos musica arbitrabantur formandos, & dirigendos ad decorum, quod referat musica ad omnia, atque ad actionem omnem feriam, præsertim ad discrimina belli.“ Constat vero,

Cap. V. &c.
apud Couring.
T. III. opp.
p. 769.

L. II. de Leg. qua id lege factum fuerit: „Civitatum (inquit CICERO) hoc multarum in *Græcia* interfuit, antiquum vocum servare modum, quarum mores lapsi ad mollitiem pariter sunt immutati cum cantibus: aut hac dulcedine corruptelaque depravati, ut quidam putant: aut cum severitas eorum ob alia vitia cecidisset, tum fuit in auribus animisque mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem sapientissimus *Græciæ* vir, longeque doctissimus, valde hanc labem veretur, negat enim mutari posse musicas. leges sine mutatione legum publicarum.“ (Et mox): „Graviter olim ista vindicabat vetus illa *Græcia*, longe providens, quo sensim perniciēs illapsa civium animos malis studiis, malisque doctrinis repente totas civitates everteret: siquidem illa severa *Lacedæmon* nervos iussit, quos plures, quam septem haberet, in TIMOTHEI fidibus de-
Marm. Oxon. mi. “ Nempe iam tunc TERPANDER tribus fidibus auxerat lyram,
p. 197. antea quatuor contentam; quamobrem PLUTARCHO dicitur a *Lacedæmoniis* multatus, auctori vero chronici *Oxonienfis* absolutus. Quade re quidquid sit, exemplo hæc esse possent deberentque nobis divinitus institutis, qua moderatione utendum sit circa musicam, in sacris præsertim nostris.

In cultum
 Deorum ad-
 hibita.
pag. 441.

VI. Ex antiquissima apud Romanos XII. tabularum functione CICERO lib. II. *de legibus* hanc egregiam affert legem: *Popularem latitiam in cantu & fidibus & tibiis moderanto, eamque cum divum honore iungunto.* Ritum hunc *Romani*, ut cætera fere, ab *Achivis* seu *Græcis* (ea quam paullo ante notavimus rerum successione) acceperunt; de quibus HOMERUS:

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ Θεὸν ἰλάσκοντο,
 Καλὸν αἰδόντες παῖθ' ὅνα κῆροι ἀχαιῶν,
 Μέλλοντες ἐκάεργον. ὃδὲ Φρῆνα τέρετ' ἀκῶν.

*Illi vero totum diem cantu Deum placabant,
 Latum canentes pæana iuvenes Græcorum,
 Celebrantes Apollinem: ille vero animo delectabatur audiens.*

HIS HOMERI versibus PLUTARCHUS commentarium suum de musica claudit: qui prius notaverat, vetustioribus sæculis ne notam quidem fuisse *Græcis* musicam theatralem, sed artem eius totam in Deorum laudem, & disciplinam fuisse acceptam iuventutis, nullo dum prorsus illa ætate extructo theatro, sed versante adhuc musica in sacris: in quibus Deos venerabantur, & viros fortes celebrabant. Utinam! quæ subiungit, non etiam apud Christianos notarentur: „Enimvero nostris temporibus tantam

tantam fecit hoc diversum genus progressionem: ut forma illius, quæ faciebat ad erudiendam adolescentiam, totum iam exoleverit, neque vindicari queat: sed omnes, qui se musicæ dedunt, ad musam applicent theatralē." Totus fere est PLUTARCHUS in indagandis originibus cantus apud Græcos, eiusque auctorum, vatum scilicet seu poetarum, ad νόμους vel leges lyricas, & citharædicas, ex quibus quosdam a TERPANDRO factorum, addit PHILEMONEM Delphum veterem dici composuisse. Erant etiam musica certamina seu ludi illi celebratissimi antiquissimis temporibus, quod PAUSANIAS *Messenic.* c. 33. ex his versibus EUMELI, quos in *Delum* prolusit, colligit.

*Grata etenim semper tibi Iupiter incola Ithames
Musa fuit, puro quæ gaudet libera cantu.*

Legi de his ludis potest P. I. Baptist. MARTINI

*Storia della
Mus. T. II.
c. 9.*

VII. Ludi eiusmodi sacri erant, quibus Apollo potissimum celebrabatur carminibus, quod est antiquissimum religionis genus iuxta THEOCRITUM *Idyll.* 16

*Et laudem
Heroum.*

*Αἰὲν τῷτο Διὸς κῆραις μέλει, αἰὲν αἰδοῖς
Ἵμνεῖν ἀθανάτους, ὕμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν.*

*Semper id est cordi musis, semperque poetis,
Ut Divos celebrent, laudes celebrentque virorum.*

Ut iam notavimus initio etiam operis, hymni HOMERI, aliorumque poetarum in honorem laudemque deorum, carminaque heroica, huc pertinent: quod pariter observavimus de *Germanis* nostris, - dulcibus lyræ modulis facta virorum fortium cantare solitis: quod idem de *Persis* & *Nau-*

T. I. p. 19.

cratitidis ATHENÆUS testatur, plura eiusmodi in opere illo διπνοσφισῶν accumulans. Accommodatum vero fuisse hoc musicæ genus argumento suo, sive religioso, sive heroico, vel inde palam fit, quod tam acerbe tulerint, genus illud grave musicæ immutatum successu temporis in theatro; non tam grandi utique piaculo, quam dum apud nos musica theatralis ipsi etiam ecclesiæ infertur, cultuique religioso immiscetur, ac sacra conspurcantur christiana.

*Amian. Mar-
cell. lib. XV.
c. 9. Strabo
lib. I.
Lib. IV. Dip-
nosophist. c.
13.*

QUINTILIANUS lib. I. *Institut.* c. 10. de musica tractans sic effatur: „Quamvis autem satis iam ex ipsis, quibus sum modo usus exemplis, credam esse manifestum, quæ mihi & quatenus musice placeat: apertius tamen profitendum puto, non hanc a me præcipi, quæ nunc in scenis effeminata & impudicis modis fracta, non ex parte minima, siquid in nobis virilis roboris manebat, excidit: sed

qua laudes fortium canebant, quaque & ipsi fortes canebant: nec psalteria & spadicas, etiam virginibus probis recusanda, sed cognitionem rationis, quæ ad movendos, leniendosque affectus plurimum valet."

Etiam inter
convivan-
dum.

VIII. Quod idem postea cap. 14. perhibet, veterum quoque morem fuisse, epulis fides ac tibia adhibere; id generatim CICERO lib. IV. *Tuscul. quæst.* gravissimo auctore in *Originibus* CATONE astringit, *morem apud maiores hunc epularum fuisse, ut deinceps qui accumberent, canerent ad tibia clarorum virorum laudes atque virtutes.* In PLATONIS *Symposio*

Lib. XIV.

ἀδδσσι τὸν βέδν. Teste ATHENEO: „Prisci homines consuetudine, legeque Deorum hymnos & laudes in conviviis ab omnibus cantari iusserunt, ut reverentia Numinum eius, quod honestum ac moderatum est, fines non transsilirent. Adiuncta namque musicis numeris de diis oratione magis compositi fiunt, & graves cuiusque mores.“ Vides in his testimoniis semper ad prisca provocari exempla, quod nempe, ut semper proclive est, musicam ad oblectationem aurium factam evagari corrumpique: ita inter epularum delicias ac pocula excedere facillimum sit. Sic notat *aures vocum sono, spectaculis oculos, saporibus palatum oblectantes* SENECA lib. de *vita beata* c. 11.

T. I. p. 140.

Hinc est, quod musicam convivalem Christianis fugiendam tantopere inculcarint SS. Patres, atque iuxta apostolum *Ephes.* IV. cantu tunc etiam Deum celebrandum; ut lib. I. c. 3. declaravimus: estque egregium philosophi etiam ethnici præceptum apud STOBÆUM: *Benefit etiam, ut Deus initio & cœnæ & prandii invocetur. Non quia tale quid numini opus sit; sed ut quisque Dei recordans, animo sit composito.*

Quem in fi-
nem adhibita
sit musica.

IX. Propudiosum sane est, si nos divinitus instituti, divinaque agentes, minus salutare confectemur cantu musicaque fines, quam veteres hi philosophi: quos inter PYTHAGORAS, quem iam memoravimus a musica docendi initium fecisse, teste IAMBlichO in eius vita c. 10. noctu cubitum discedentibus discipulis ab omnibus diei perturbationibus eos liberabat, somnum vero ipsis conciliabat quietum, somniaque bona, atque futurorum indicia habentia. Ex lecto autem iterum surgentibus excutiebat nocturnum languorem, remissionem item & torporem per certos cantus, vel solo lyrae pulsu, vel voce clariore peragendos. Sibi ipsi quidem nunquam vel instrumento vel alio quocunque modo canebat: nam in se ipso tale quid fovebat, & ineffabili quadam divinitate, aures mentemque mundi advertebat harmoniæ, quam solus intelligebat &c. Audiant hæc diviniore adscripti philosophiæ, intelligantque, sibi easdem rationes

rationes non esse, ac aliis, in disciplina christiana minus provectis, cantus musicæque suavitate componi animo, quod philosophis illis propositum erat in musicæ institutione. „Quippe (sunt *Claudii PTOLOMÆI* verba) Lib. III. har. mon. c. 7. apud Wallis. T. III. opp. pag. 138. ipsis melodiæ efficacis evidenter afficiuntur animæ nostræ: agnoscentes quasi cognationem quandam in suæ constitutionis rationibus; motuumque impressiones fuscipientes, qui sint ipsis cantuum propriis affectionibus accommodati: ut nunc ad lætities, & sui dilatationes incitentur: nunc ad miserationes & contractiones sui: nunc itidem quasi ad gravedinem & soporem compositæ; nunc concitatæ atque exasperatæ; nunc item ad quietem & mentem compositam inclinatæ; nunc ad cœstrum & furorem: atque alias aliter tum cantu ipso mutato, tum animam excitante in dispositiones ad rationum similitudines compositas. Atque hoc ipsum credo PYTHAGORAM considerasse, cum suaserit, ut primo mane exsuscitati, antequam actionem aliquam auspicarentur, musica uterentur, & blando cantu: quo ea, quæ ab excitatione a somno animas occupet, perturbatio in statum sincerum & mansuetum ordinem prius conversa, bene compositas & ad congruam temperiem redactas animas ad divinas operationes paratas præstet. Quin & mihi videtur, hoc ipsum, nimirum Deos ipsos cum musica quadam & melodia invocari solitos (ut puta hymnis, & tibiis, aut trigonis *Ægyptiis*) id indicare, quod eos ad preces nostras cum benigna clementia audiendas invitemus.“ Est hæc etiam PYTHAGORÆ apud LAERTIUM sententia: *ὠδαῖς χορδαῖς πρὸς λύραν, ὕμνω τε θεῶν καὶ ἀγαθῶν ἐὺλογον χάριν ἔχειν.* Cui congruenter: „Num aliquid (*EPICRETUS* inquit) aliud oportebat nos, siquidem intelligentia in nobis est, Apud Arriana. lib. I. cap. 16. quædam publice & privatim facere, quam laudare & celebrare numen, eique pro beneficiis collatis gratias agere? Nonne & fodientes & arantes & comedentes canere sic hymnum Deo solent?“

X. A PYTHAGORA repeti potest epocha musicæ, a *Græcis* tanta contentione studioque exultatæ, philosophica succedens poeticæ: in qua primo loco AMPHION ex disciplina Iovis patris occurrit. HERACLIDES, teste PLUTARCHO in *Comment. de Musica*: „In musicorum breviario principem citharæ & citharædicæ poësis architectum fuisse AMPHIONEM scribit Iovis & ANTIOPÆ filium, in ea institutum a patre. Cui rei fidem faciunt, quæ *Sicyone* servantur acta: ex quibus sacerdotes *Argivos*, Poetas & Musicos nuncupat. Eodem seculo LINUM *Eubæensem* lamentationes, ANTHEM ex *Anthedone Bæotia* hymnos, PIERIUM ex *Pieria* poemata in Musarum laudem condidisse ait. Ad hæc *Delphum* PHILAMMONEM LATONÆ, DIANÆ, & APOLLINIS ortum carminibus edidisse, ac choros circa tem-

Poetis primum familiaris musica.

a templum *Delphicum* instituisse primum. TAMYRIM genere *Thracem* præ cæteris illius ætatis omnibus canore cecinisse & numeroſe: ut in certamen descenderit, ſi poetis credimus, cum Muſis.“ Hæc ſaltem, quod prodant, ab ultima memoria muſicam poeticam in ſacris verſatam fuiſſe, recenſere ex PLUTARCHO volui, miſſis reliquis, de quibus deinceps agit a), & id genus pluribus, donec muſica de ſimpliciori in magis variam eſt mutata. Nam (addit) antiquitus uſque ad MELANIPPIDEM, qui dithyrambos compoſuit, tibicines a poetis mercedem accipere conſueverant: nimirum primas gerente partes poeſi, & tibicinibus operam iis, qui fabulam docerent, navantibus. Is poſtea mos periit: adeo quidem ut PHERECRATES comicus muſicam introduxerit muliebri cultu, & toto corpore foede lacerato “

Culpam in TIMOTHEUM *Mileſum* coniiicit PHERECRATES; ARISTOPHANES ibidem in PHILOXENUM. „Sed & alii (pergit PLUTARCHUS appoſite ad propoſitum noſtrum diſſerere ARISTOXENI auctoritate) comœdiarum ſcriptores demonſtrarunt eorum ineptias, qui poſtea temporis muſicam in minuta quaſi fragmenta conciderunt. Quod autem educationem & diſciplinam vel genuina vel prava artium tractatio ſequatur, ARISTOXENUS oſtendit. Nam TELESIAM *Thebanum*, qui ipſius ætate vixit, narrat adoleſcentem in pulcerrima educatum muſica, cum aliorum nobilium poetarum carmina didiciſſe, tum PINDARI DIONYSII *Thebani*, LAMPRI, PRATINÆ & reliquorum, qui lyrico carmine præſtiterunt. Ætate autem iam matura adeo fuiſſe a ſcenica & varia illa muſica deceptum, ut contemptis pulcris illis, in quibus enutritus fuerat, TIMOTHEI & PHILOXENI ediſceret carmina, ac de his ipſis ea potiſſimum, quæ maxime eſſent varia, plurimumque haberent novitatis, cumque ſe ad lyricum pangendum carmen contuliſſet, ac tam PHILOXENI quam PINDARI modum tentaviſſet, in *Philoxeneo* ei rem non ſucceſſiſſe: cuius cauſa fuerit pulcerrima illa primæ ætatis inſtitutio.“ Tum concludit ad rem: „Qui ergo vult muſica recte & cum iudicio uti, is veterem modum æmuletur.

Sed

a) Ex quibus præcipui ſunt ORPHEUS, HYAGNIS, OLYMPUS, DEMODOCUS, & PHEMIUS (laudati HOMERO) TERPANDER poeta citharædicorum carminum fuit: & pro ſingulis carminibus verſus ſuis & HOMERI numeris adornaviſſe, eosque cantaviſſe in certaminibus perhibetur PLUTARCHO. Eundem porro memorat ex HERACLIDE vocabula primum carminibus citharædicis reddidiſſe. Cuius exemplo CLONAM, qui carminum tibialium (a tibiis) proſodiorumque princeps fuit author, clegias & verſus condidiſſe, ac *Colophonium*

POLYMNESTUM, qui fuit infra hunc, eadem uſurpaſſe poemata. Carmina & leges metricas nomos dicunt *Græci*, quibus ſunt hi uſi &c. Νόμων ſubinde meminimus, uti etiam carminum lyricorum, qui ex ſuo noſcuntur nomine, a TERPANDRO exculſa. TERPANDRUM ARCHILOCHO antiquiorem pronunciat ex GLAUCO *Italo*. Ex TERPANDRI autem diſciplina prodiit ARISTOCLITES, cuius diſcipulus PHRYNIS celebratur, de quo PLUTARCHUS.

Sed interim aliis quoque eam perficiat disciplinis, philosophiamque ei pædagogi loco præficiat, ea enim iudicare valet, quid musicam deceat. Nos tram vero sacram seu ecclesiasticam musicam quid deceat, etiam sana doceat theologia, genuinusque de religione cultuque divino sensus; tum cæteræ disciplinæ ad culturam ingenii facientes accedant, formentque melopoetam, ne illotis manibus hanc tractet ad divinum celebrandum numen, condecorandamque sacram liturgiam compositam disciplinam.

XI. ARISTOXENUS, quem citat PLUTARCHUS, ille ipse est, qui pri-
mus a PYTHAGORA secessionem fecit; dum is ratione, ARISTOXENUS ve-
ro sensu rem diiudicandam existimabat. Hinc *Pythagoræi*, ut est a Tho-
ma STANLEIO ex PTOLOMÆO notatum, quod *harmonicum* nunc voca-
mus, *canonicum* appellabant, non a *canone* instrumento, ut visum non
nullis, sed a rectitudine; quoniam ratio rectum invenit, harmonicis ca-
nonibus sine regula usa. Vocabantque exercitium omnis generis instru-
mentorum, iuxta regulas harmonicas procedens, tibiis, tubis, & simi-
libus, canonicum. PYTHAGORÆ tamen canon monochordi tribuitur, re-
ferturque ex ARISTIDE, paullo antequam diem obiret PYTHAGORAS, ami-
cos hortatum esse, ut monochordum exercerent, musicæ sublimitatem
intellectu potius per numeros, quam sensu per aures assequendam esse
indicans. Ex sententia Abb. ROUSSIER a) unum, quod *Græci* ex prin-
cipiis PYTHAGORÆ servarunt, est canon harmonicus, qui reipsa con-
fectarium sit progressionis triplæ, quam pro fundamento statuit non so-
lum systematis musicæ *Græcorum*, sed etiam *Ægyptiorum*, & *Chinensium*:
quod est argumentum iam citati commentarii de musica veterum, in-
stituta etiam comparatione systematis hodierni cum veteri *Ægyptiorum*,
a quibus cæteri hanc cum aliis disciplinis scientiam acceperunt. Refert
huc lyram MERCURII tetrachordam, quæ a BOËTIO omnium antiquissi-
mum ponitur systema musicæ; cui successit cithara heptachorda *Græco-
rum*, ac octachorda PYTHAGORÆ. *Pythagorici* inter alios accensentur
ARCHYTAS *Tarentinus*, PHILOLAUS *Crotoniata*, HIPPASUS *Metapontinus*,
EUBULIOTES.

ARISTOXENUS ARISTOTELIS discipulus fuit, quem supra citavimus,
libro VIII. *Politicor.* disquirentem, quatenus sit suscipienda musica di-
sciplina: pertinetque ad musicam eiusdem problematum libellus de-
cimus

a) Memoire sur la Musique des Anciens, où
l'on expose le Principe des proportions au-
thentiques, dites de PYTHAGORE, & de di-
vers systemes de Musique de les Grecs, les

Chinois, & les Egyptiens, avec un parallele
entre le systeme des Egyptiens & celui des
modernes.

cimus nonus. Fuit & PLATO musicæ addictus, testeque sæpe laudato PLUTARCHO, Platonici plerique & Peripateticorum philosophorum primi de antiqua musica, & quemadmodum ea post fuerit adulterata, scribere elaborarunt. Quæ tamen eorum opera desiderantur. Coniecturam vero faciunt, qualis esse tunc debuerit musica, cui uti primum præcipui poetæ, ita postea philosophi græci, cum scientiæ apud gentem illam cultissimam maxime florerent, tanta contentione operam suam navarunt in diversis illis veteris musicæ partibus, quas magno numero recenset Io. Bapt. DONIUS circa finem libri II. de præstantia veteris musicæ: cum veterum scripta, quæ supersunt, a MEURSIO, MEIBOMIO, WALLISIO edita, unam fere pertractent, quam ἀρμονικὴν vocabant: præter quos nominantur in vita laudati DONII, ex eius haud dubie adversariis, etiam CLEONIDES, PAPPUS Alexandrinus, THEON Smyrnenus, DIOPHANTUS, ADRASTUS, DIOCLES, GEMINUS, pars item potior NICOMACHI Geraseni. Ex quibus aliquot saltem in bibliotheca Vaticana MSS. veluti ADRASTUM, rimatus est diligentissimus ille musicæ veteris indagator. Non paucos in aliis adhuc bibliothecis delitescences Ger. Io. VOSSIUS de scientiis mathematicis c. 22. Io. Alb. FABRICIUS Bibl. Gr. lib. III. c. 10. quemque hic citat, Io. MEURSIUS in limine notarum ad ARISTOXENUM, plures adhuc recenset. Hodie e suo volumine explicatur a P. Ant. PIOGGI, PHILODEMUS, inter rudera Herculanæ repertus, in impugando ARISTOXENO versatus. Hodiernam vero quod musicam polyphonicam attinet, frustra hæc omnia sunt ac nullius propemodum utilitatis. Causam indicavimus non semel.

Vid. Burney
Diur. Itin.
mus. Vol. I.
p. 250.

Veteris musicæ restitutionis huius ævi non paucos numeravimus, qui antiquam etiam musicam illustrandam sibi sumserunt. Cui rei studium præsertim sæculo præterito in Italia ingens a multis fuit impensum. Hos inter Ang. Maria BANDINIUS in vita Io. Bapt. DONII lib. IV. inter Etruscos commemorat Ioannem BARDIUM ex comitibus Alvernie, qui in veteri musica restitutione diutius desudaverat; nec non Hieronymus MEIUS, qui de modis musicis veterum libros quatuor ad Petrum VICTORIUM præceptorem suum concinne atque erudite conscripserat. Eadem arena Vincentius GALILÆUS, magni GALILÆI pater, se laudabiliter exercuerat. DONIUS quoque civium suorum vestigiis inhærens rem oppido perdifficilem & vetustatis tenebris undique obvolutam, veteres harmonias inter barbarorum ruinas aliquot abhinc sæculis miserrime deformatas, ac pene intermortuas, eruere adgressus est, quotiescunque a gravissimis, quibus detinebatur negotiis, vires resumere datum erat.

DONIUS

DONIUS autem contemplativa parte relicta, practicam excolere restituereque allaboravit, auxilio potissimum *Græcorum* atque ineditorum codicum, ut ipse perscribit in epistola ad IOANNEM IV. *Portugalliae* regem: „Quo consilio primum non pauca veterum rei musicæ scriptorum loca perobscura sane, ac difficilia interpretatus sum; compluraque vocabula e *græco*, *latinoque* fonte deducta, quibus expressius ac purius huius disciplinæ notiones effari possumus, excogitavi; deinde quod præcipuum est, antiquas illas harmonias Doricam, Phrygiam, aliasque tantopere decantatas atque ab hodiernis quibusque doctoribus musicis SALINA, ZARLINO, GALILÆO, studiosius aliquanto, quam felicius conquistas, e crassissimis vetustatis tenebris erutas, in usum ac praxim, faventibus superioris, revocavi. Nam partim novis instrumentis musicis ad eam rem idoneis a me inventis, ac fabricatis; partim novis semæographiæ seu Tabulaturæ speciebus assumtis, id consecutus videor, ut magna quædam, atque inaudita tot sæculis in omni cantionum genere varietas, nullo negotio ab iis, qui secretioribus hisce musarum sacris vel modice initiati fuerint, edatur. Siquidem suppetunt iam hic *Romæ* ac *Florentiæ*, qui per omnes illas harmoniarum species, & cantica eleganter componere, eaque apte perscribere & suaviter canere, atque expedite pulsare possint. Quam disciplinam nobiles aliquot viri (quibus præcipue meos hosce labores dicavi) cupidissime amplexi sunt. Præter cæteros vero vir non minus avita nobilitate quam propriis dotibus illustris, ac longinquis in *Orientem* peregrinationibus clarus est *Petrus* DE VALLE, patricius *Romanus*, *Lusitani* nominis perquam studiosus, cuius luculentus huiusmodi cantionum liber propediem proditurus est in lucem.“ Laudaverat eundem *Petrum* DE VALLE eximie *Io. Alb. BANNIO*, ut ipse in epistola ad DONIUM data testatur, additque, eius modulationes musicas intellexisse se rara virtute, ac præclara eloquentia selectiorem non solum superare concentum, verum etiam inter pretiosissima splendidissimæ *Italiæ* cimelia haberi.

Longe vero aliter de veteri musica, eiusque a DONIO restituendæ studio, sensit BANNIUS, sententia ad ipsum DONIUM perscripta: „Modos (inquit) quos ego circulos harmonicos voco, nihil amplius, quam corpus sine anima æstimo. Genera vero musica a *Græcis* potius somnio commenta esse, quam a natura distincte prodita non solum arbitror, verum etiam scio, habeoque demonstrationes solidissimas, quibus unum tantum genus musicæ assero. Ideoque iam dudum mihi imaginor, te potius musicam *græcam* imperfectissimam emendaturum, quam collapsam restitutum: nam licet intervalla *Græcorum*, naturæ minime

conformia, in consonantiam seu concentum redigere coneris, profecto *Æthiopem* lavas. *Græci* præter διασῶν, διάπεντε & διατεσσάρων nullas simplices consonantias agnoverunt. Et quomodo tam uber variusque concentus ex eorum musica nasci potest? Ita musca in elephantem, non mutata natura, evaderet. Scripsi ea de re quinque libros disquisitionum musicarum propediem edendos, quibus rem demonstrando rationibus, quasi manibus palpabilem reddo. Poterit istud MERSENNUS suo tempore magis aperire, cui fere tantundem de tuo instituto laudatissimo insinuavi. Verum singulari libro ad S. D. N. URBANUM PP. VIII. specialiter directo, brevi demonstrabo, cantum omnem hætenus in ecclesiis usurpatum, qua ratione intervallorum, qua ratione numeri, temporisque intervalla metientis, inertem ineptissimumque esse ad pietatem sacris verbis exprimendam.“

Paullo ante dixerat, plurimum se laborasse, ut musica flexanima „(qualem (addit) nunquam vidi, sed tantum temerarie laudatam legi)“ redderetur: „Efficax nimirum, oratorio more ad docendum, delectandum, & movendum;“ ut rem in synopsi explicat philomuso inter epistolas *Donianas*. Id mea sententia unum ac palmare foret ex antiqua musica postliminio revocandum; sed id libri ἀρμονικῶν, qui supersunt, non docent; neque adeo eorum præcipuus editor WAL-

Num. 87. T. III. opp. LISIUS sibi persuadere potuit, veterem musicam accuratorem nostra fuisse; in appendice de veterum harmonia ad hodiernam comparata, eo interim facile concessio, cum id sibi solum fere proponant hodierni musici, ut animum oblectent; potius quam (quod affectasse videntur veteres) ut affectus huc illuc trahant: fieri omnino potest, ut in movendis affectibus, ipsi quam nos, peritiores fuerint &c.

In ipsa etiam
praxi musica.

XIII. Qui secum animo reputat summam *Græcorum* in omni genere disciplinarum præstantiam præ cæteris nationibus, quas omnes barbaras existimabant, simulque perpendit, quo loco pretiove apud eodem musica fuerit, facile sibi in animum inducet, ad quem perfectionis gradum musica tantopere exulta æstimataque pertigerit. *Cornelius Nepos* in præfatione operis de *Imperatoribus Græcorum illustribus* non dubitat „fore, qui hoc genus scripturæ leve, & non satis dignum summorum virorum personis iudicent; cum relatum legent, quis musicam docuerit EPAMINONDAM; aut in eius virtutibus commemorari, saltasse eum commode, scienterque tibia cantasse. Sed hi erunt fere, qui expertes litterarum *græcarum*, nihil rectum, nisi quod ipforum moribus conveniat, putabunt. Hi si didicerunt, non eadem esse omnibus honesta, atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari: non admira-

mirabuntur, nos in *Graiorum* virtutibus exponendis, mores eorum secutos.“ Sic dum in *EPAMINONDA* ea, quæ sunt allata, memorasset, adiungit: *atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia, & potius contemnenda; at in Græcia utique magnæ laudi erant.* Hinc etiam est, quod vix argumentum hoc attigerint veteres scriptores *latini*, quæve de musica scripserunt, ex *Græca* disciplina sunt desumpta. Neque vero ad nos usque pervenerunt exempla musicæ veteris, ex quibus de eius præstantia iudicium fieri queat, præterquam pauca quædam obscuri alias poetæ *DIONYSII* in *CALIOPE*, *NEMESIN*, & *APOLLINEM*, a *D. BURNETTE* cum notis antiquis & recentioribus edita: dum *MEIBOMIUS* suo Marte rem agit, qui cum coram *CHRISTINA Sueciæ* regina veteris musicæ exemplum in choro musicorum proferret, ira excanduisse admodum fertur, quod effectus haud responderit, quem ipse vane conceperat animo, a musicis, veteris utique musicæ ignarissimis, in scenam producto specimine, ut pluribus in eius vita narretur apud philologos.

Ipse *Attico* perfricat sale *Ath.* *KIRCHERUM* in præfatione ad *antiquæ musicæ auctores*, plus ab eo expectans, quam propositum habuisse ipse epistola ad *DONIUM* data exponit: „Ad me quod attinet (sunt *KIRCHERI* verba) iam Deo laus, tandem ad finem perduxi laboriosum opus musicum, quod artem magnam consoni & dissoni intitulo: in quo dum philosophum, aut mathematicum potius, quam philologum ago, ita antiquo-modernæ musicæ agitatam controversiam parce quoque attingo; hoc unicum agens, ut modernæ musicæ imperfectionem ostendam, modum, quo perfici possit, doceam. Quod dum facio, sæpe celeberrimi nominis tui perhonorificam mentionem facio.“ Sequentur paullo post epistolæ duæ ipsius *DONII* ad *Isaacum Vossium*, antiquæ musicæ insignem, ut mox videbimus, patronum, quibuscum opus *de præstantia musicæ veteris* transmittit, quid in ea disceptatione sit secutus, his in posteriori epistola exponens verbis: „Nempe, ut antiquorum exemplo recentiorum industriam acutam ad nobilem hanc facultatem expoliendam augendamque: cuius certe consilii tam salubris, atque innoxii, nisi te fautorem ac vindicem futurum crederem, haud satis expendisse viderer, quid deceat hominem instituto religiosum, patria *Germanum*, natura *T. I.^o opp.* probum atque ingenuum.“ Ipse eo in opere *NICOLAUM* quemdam *Vincentinum* fugillat irridetque, tamquam præcipua (opinionem suam oppido falsus) sui parte veterem absolutamque musicam restituerit, speciosum illud, ne dicam arrogans, archimusici cognomentum affectaverit, & gloriabundus cecinerit: *p. 91.*

Musica prisca caput tenebris modo sustulit altis.

T. I. opp.
p. 124.

Laudat vero post multa triumviros illos, qui monodicum stylum non tam proprio Marte, quam eruditorum, qui tunc *Florentiæ* erant, consiliis atque adhortationibus in usum revocarunt, exeunte nimirum sæculo XVI. & deinceps in progressu sequentis sæculi, ut iam supra observavi de academia illa musica *Florentina* ad ornatum musicæ reddendum restituendumque veterem studia conferente: qui certe præcipuus cultus ea in simplicitate versabatur, quam recens pessumdedit musica; musicam vero facram multo magis decet, quam theatralem, in qua potissimum elaborabat academia *Florentina*.

Epist. 71. p.
118.

Petrus tamen BARDI, *Ioannis*, qui ea disciplina præstabat, filius, data ad DONIUM epistola, palam facit, ipsum etiam *Vincentium* GALILÆI experimentum eiusmodi in musica ecclesiastica, & quidem sacratissima hebdomadæ sanctæ, fecisse. Dignus est locus, quem exscribam, quo quippe aliorum etiam nomina studiaque in ea palæstra exponuntur a). Taceo reliqua ab instituto præsentis aliena,

Trattato della
mus. scen. c. 9.
T. II. opp. p.
22. Sc.
pag. 323.

quæque idem DONIUS in eandem rem alibi prosequitur, quasque in alio genere veteris musicæ laudat Tr. II. *Sopra il genere Enharmonico*, compositiones musicas *Petri* EREDIA, *Ludovici* ROSSI, *Petri* de VALLE, *Virgilii* MAZZOCCHI, & aliorum.

Id an lice-
rit in musica
polyphona.

XIV. Sed frustra hæc omnia, quod ad imitationem, restitutionemque suæ perfectioni veteris musicæ attinet, venditantur mea sententia, quam initio libri tertii *de musica seu concentu plurium vocum* exposui: neque ullis adhuc idoneis argumentis eas apud veteres obtinuisse patroni musicæ veteris demonstrarunt. Agnoscit *Io. Bapt. MARTINI*, b) ho-

b

diernum

a) Il GALILEO seguitando sì bella impressa, come parte delle lamentationi, e Responi della settimana santa, cantate, nella stessa materia in devota compagnia. Era allora nella comera di mio padre *Giulio* CACCINI d'età molto giovine, ma tenuto raro cantore, e di buon gusto, il quale sentendosi inclinato a questa nuova musica, sotto la intera disciplina di mio padre comincio a cantare sopra un solo strumento varie ariette, sonetti, e altri poesie, atte ad essere intese, con maraviglia di chi lo sentiva. Era ancora in Firenze allora *Iacopo* PERI, il quale come primo scolare di *Cristoforo* MALVEZZI, e nell'organo, e framenti di tast, e nel contrappunto, sonava, e componeva con molta sua lode, e tra i cantori di questa città era senza fallo tenuto a nessuno inferiore. Costui a competenza di *GIULIO* scoperse l'impressa dello stile rappresentativo, e troppa antichità, che si sentiva nelle musiche del GALILEO addolcì insieme con *GIULIO* questo stile e lo resero atto a muovere raramente gli affetti,

come in progresso di tempo venne fatto all'uno e all'altro. Per la qual cosa essi acquistarono il titolo di primi cantori e d'inventori di questo modo di comporre e di cantare. Il PERI aveva più scienza, & trovato modo con ricercar poche corde, e con altra esatta diligenza d'imitare il parlar familiare acquisto gran fama. La prima poesia che in stile rappresentativo fosse cantata in palco fu la favola di *Dafne* del Signor *Ottavio* RINUCINI messa in musica dal PERI &c.

b) Non v'ha dubbio, che molte parti di essa musica (*greca*) non possono esse esguirsi nel loro essere perfetto nella nostra musica, come sono li tre generi diatonico, cromatico, & enarmonico con le loro specie; così pure i tuoni o modi, tante diversità di framenti, e il Ritmo con quella esattezza, che li praticavano i *Greci*, per che il nostro contrappunto ce lo impedisce, non essendo con esso combinabili. T. II. *Storia della musica* dissert. 3. p. 300.

diernum contrapunctum obſtare in multis, ne muſicam veterum aſſequamur. Dementiae equidem accuſat eos *Jf. VOSSIUS*, qui aſſerere non dubitarint, concentum plurium vocum prorfus veteribus ignotum fuiſſe. Sed certe contrarium *VOSSIUS* nec dicteriis ſuis, nec allatis ibidem teſtimoniis comprobavit. Et *Io. Bapt. DONIUS* in MSS. veteris muſicis tantopere verſatus, ad hanc obiectionem initio libri de præſtantia muſicæ veteris factam, multo adhuc ſegnus, recentium ſcriptorum auctoritatem opponit. *MEIBOMIUS* nec agitavit quidem iſtam quæſtionem; *WALLISIUS* vero hanc hodiernam muſicam veteribus, quantum ex ſuis, quos verſavit, ſcriptoribus ſcire potuit, ignotam pronunciat in appendice de veterum harmonia ad hodiernam comparata. „Quamquam enim (adiungit) tale quid innuere videantur, quæ apud *PROLOMÆUM* occurrunt cap. 12. lib. 2. voces aliquot ἐπιψαλμός, σύγκρισις, ἀναπλοκή, καταπλοκή, σύρμα, & ὅλως ἢ διὰ τῶν ὑπερβατῶν φθόγγων συμπλοκή (quæ deſiderari dicit præ aliis instrumentis in monochordo canone, eoquod manus percutiens unica ſit, nec poſſit diſtantia loca ſimul pertingere) quæ faciunt; ut plures aliquando chordas una percuffas putem: id tamen rarius factum puto, in unis aut alteris ſubinde ſonis, non in continuis, ut aiunt, partibus (ut ſunt apud nos Baſſus, Tenor, Contratenor, Diſcantus &c.) altera alteri ſuccinente; aut etiam in diſiſionibus (ut loquuntur) ſeu minuritionibus cantui tardiori concinentibus. Quorum ego in veterum muſica vix ulla veſtigia (haud certa ſaltem) deprehendo.“

Neque vero illis ex recentioribus, loc. cit. nominatis, qui tertiæ ſaltem ſymphoniam apud veteres ſtatuerint, favent, quæ idem obſervat, veteres in conſonantiarum cenſum non amiſiſſe ditonum, aliasque præter diateſſaron & diapente compoſitiones in cantum amiſſas, quas ἐμμελεῖς, ſonos concinnos dicere contenti, aut etiam ἐμμελίας, concinnitates, conſonantias non dicebant: ſive quæ ſunt minores quam diateſſaron; ut dieſis, hemitonium, tonus, trienitonium, ditonum: ſive quæ ſunt conſonantiis interiectæ, ut tritonum, tetratonum, pentatonum, & horum ſimilia intervalla ſucceſſiva. Agnoſcit Abb. ROUS-
SIER, muſicum ſyſtema *Græcorum* totum comparatum fuiſſe ad huiusmodi intervalla & conſonantias ſucceſſivas, atque a ſuis gentilibus etiam quoad tertiæ ſymphoniam ab it ſententia, inde quod ditonus pro diſſonantia apud veteres ſit habitus. Abb. FRAGUIER PERALTIO, WALLISIOque locum PLATONIS oppoſuit, ſed D. BURETTUM a ſua non retraxit opinione, etſi is pluſculum indulſerit, ut notavimus ſupra p. 106. &c. veterum σύμφωνον, & ἀντίφωνον explicantes, circa quas voces contrarie ſentiunt hi auctores. Datæ a nobis interpretationi de conſonantia octavæ

*De poematum
cantu & vi-
ribus rhyth-
mi p. 81.*

*T. I. opp. p.
113. &c.*

*T. III. opp.
math. p. 175.*

Ib. p. 155.

*Memoire ſur
la Muſique
des anciens
pag. 9. &c.
195. &c.*

*Marpurg. mu-
ſic. Beyträge
II. B. p. 45 Jq.*

per

Diav. Itin. mus. P. I. p. 249. Sc. per ἀντίφωνον significatæ favent instrumenta musica vetera, reperta in *Herculano*, ut est a D. BURNEY annotatum.

Præsertim
quoad vim
verborum
exprimen-
dam.

Loc. cit. pag. 175. Sc.

*De Poens-
tum cantu &
viribus rhyth-
mi p. 83.*

XV. Non eo ego hæc profero, ut tam variam nostram multiplicemque musicam præ simplici monodicaque veteri extollam, ad præfens certe institutum argumentumque de musica sacra, cantuque ecclesiastico; quem ideo planum appellamus, atque ab usu, locoque in quo perenni hætenus præscriptione obtinet, choralis dicitur, in genere diatonico omnium antiquissimo, quo verba ordinate decurrunt, suaviterque per cantum animo influunt. „Adde (utor laudati WALLISII verbis) quod eorum musica simplicior uniusque vocis, non ita prolata verba obscurabat, ut nostra magis composita: unde fiebat ut (verbi gratia) tragica verba cum gestu tragico, tragico carmine, sonoque tragico prolata (quæ omnia componebant eorum musicam) non mirum si tragicos affectus concitabant (haud secus quam apud nos in agendis tragœdiis) pariterque in cæteris affectibus.“ Experientia docet, quantam vim ad insinuandum sese animo, eumque commovendum habeat declamatio scite facta, aut simplex etiam cantio, uno forte alteroque instrumento musico sociata, quæ verborum sententiam non obscurant, sed eis energiam conferant potius: quod, si uspiam alibi, certe in musica sacra omnino spectandum foret. „Ecquis etiam, (inquit *Jf. Vossius*) hoc nostro sæculo, dummodo aures teretes & delicatas habeat, non libentius audiat vocem solitariam, & singula verba ad sonum testudinis aut citharæ distincte proferentem, quam integrum chorum musicorum, ubi nihil præter confusum murmur, & vix tria intelligas verba? Quam dispar hac in parte antiquorum fuerit ratio, vel ex eo colligas, quod etiam in choris tragicis, licet plura pulsarentur instrumenta, pluresque simul cantarent, vitiosum tamen haberetur, si vel unica infuscaretur vocola. Hoc vero ut assequerentur, utrumque necesse erat, ut nempe singulæ voces & syllabæ simul & eodem exacte sonarent tempore, & istud præterea, ut unius vox cæteris fortius & clarius verba intonaret, reliquis summissa voce concentum ad unam referentibus personam, ut veteres docent Grammatici. Aliquando tamen cæteris silentibus unus solus totum chori canticum ad tibicinis modos absolvebat, & tum monodia fiebat.“

Hunc veterem ritum propius assequi liceret in cantionibus, quas *Arias* vocare mox est, si verborum intellectui locus relinqueretur, nec tam sæpe facileque discerperetur sententiæ contextus, aut ita cantoris vitio, qui ostentendæ voci solum intentus est, pronunciarentur verba, ut sensus

sus haud percipiatur. „Quare blanda licet (inquit Dominus CALMET Dis- fert. in musicam *Hebr.* auctore etiam modo laudato Vossio usus) & suavissima carmina, cum ne percipi quidem possint, nihil movendis cor- dibus valent. Dum aures melodiae suavitate mulcentur, eriare in incer- tum spiritus cogitur; quippe qui nihil satis certum & distinctum assequa- tur. Hinc nulla satis plena voluptas, & cor in duas partes distrahitur: cum melodia quidem, non vero sensu carminis afficiatur. Profecto si una simul vox, harmonia, & sensus patens verborum in spiritum influe- ret, aliter sane, quam quod nostra ætate soleat, moveretur; quemad- modum virtus unita plus valet, quam divisa. Id imprimis spectabant veteres, ne quid unquam de carmine, quod cantabatur, excideret: quod perquam commode contingebat, cum multiplex ille vocum numerus in eadem verba consonaret, omnesque simul cantores a validiori præcento- ris voce ducerentur. Respondebat apta verbis harmonia; id agentibus illis viris, ut, quam possent maxime, naturam & vocem hominis in iis rerum circumstantiis, quas carmina exprimebant, imitarentur. Chori in comœdiis & tragœdiis veterum nunquam supra naturalem loquendi modum vocem elevabant. Porro quantum ratio illa cantandi animis ca- piendis valeret, demonstrat eloquentissimi alicuius declamatoris oratio, qui naturam imitari, & aptum verbis gestum iungere norit. Quis ro- go vim eius orationis non sentit? Ita pariter reputandum est de mu- sica nativa, & in ipsa simplicitate sua numerosissima.“

XVI. A nobis iam est supra observatum, declamationem apud ve- teres ad notas musicas fuisse compositam, cum instrumentis etiam mu- sicis. Id de præsentationibus theatricis demonstravit du Bos. Quod. que BLAINVILLE de *Ægyptiis* etiam & *Hebræis* observavit, id de *Græ- cis*, *Romanisque* certo habetur, omnem eorum musicam genus quod- dam declamationis fuisse. Coniuncta porro erat actio: *Numeros musices*, inquit Fab. QUINTILIANUS, *duplices habet, in vocibus & in corpore*, utriusque enim rei aptus quidam motus desideratur. Sic ipsa *ὀρχησις*, seu saltatio, cum musica fuerat sociata haud raro in ipsis sacris, quod primis ecclesiæ sæculis ab ecclesiis nostris, ut vidimus, exterminari penitus haud potuit. Medio dein ævo ludi etiam quidam sacri obtinuerunt, ac spectacula. P. MENESTRIER singulari de spectaculis, seu repræsentationi- bus musicis opere a peregrinantibus ad loca sacra, expeditionemque sa- cram in *Palæstinam*, in patriam reducibus primam originem earum re- petit, quæ sæculo decimo quarto in scenam deinde seu theatrum fuerunt deducta in *Anglia* primum & *Galliis*. In recensione opusculi inscripti MART. GERBERT. DE MUSICA ECCL. T. II. L. IV. Ddd le

Declamatio
musica, re-
præsentatio-
nesque sceni-
cæ.

Ap. Marpærg
Beyträge IV.
B. p. 151. &c.
Blainville

Hist. de la
musique disc.
prelim. p. IX.
Quintilian.

Institut. L. I.
c. 12.

Marp. II. B.
p. 426.

le Glorie della poesia & della musica contenute nell' esatta notizia de teatri della città di Venezia, memoratur an. 1480. dramate musico Conuersio S. PAULI Romæ repræsentata. Ubi postea Oratoria instituta vergente sæculo XVI. a S. PHILIPPO Nerio feruntur, auctore presbyterorum Oratorii; unde aptum nominis etymon repeti potest, atque etiamnum frequentantur Romæ in ecclesia huius Sancti, ac ordinis, Chiesa nuova appellata, tum alibi ubivis gentium apud Catholicos & A catholicos. Proxime veteri declamationi accedit stylus, qui recitativus apte dicitur, usitatus in oratoriis perinde ac in spectaculis musicis (quæ opera vocare usu obtinet) iam a proximis sæculis haud raro res sacras repræsentantibus, in nostra etiam Germania auctore parente poeseos Martino OPITZ superiore sæculo ineunte, ut videre est apud MARPURG *Music. Beytr.* III. B. p. 281. 288. add. IV. B. p. 17. *histor. critische Nachrichten von den geistlich - und weltlichen Opern in Engeland, aus der Bibliothek Britanrique* T. XV. P. 1.

Profodia, æ
rhythmus
musicus.

XVII. Apud veteres tria hæc individua erant in omni cantu ac musica, melos ipsum, modique musici, fermo, metrum ac rhythmus, seu verborum numerus: quas posteriores partes vulgo negligi, ac spoliari etiam penitus musicam posteriori seu rhythmica parte, conqueruntur haud iniuria veteris musicæ æstimatotes, inter cæteros laudati sæpe DONIUS, ac VOSSIUS. Quorum ille poematia duo musicis modis ita aptata, ut quantitatis syllabarum ratio, atque emendatæ pronuntiationis ingenuus ordo fervaretur, edidit, ut testatur eius biographus BANDINIUS; additque rem nemini antea tentatam, felicissime cessisse. Supra tamen, cum de musica figurata tractaremus, alia eiusmodi ex GLAREANO citavimus exempla; me vero latet, an DONIUS his potiora fuerint, qui in hac re singulare studium posuit, edito etiam *discorso della ritmopeia de' versi latini e della melodia de cori tragichi*, atque in opere de præstantia musicæ veteris graviter in defectum musicæ recentioris circa hanc rem invehitur. ISAACUS vero VOSSIUS in toto illo opere de poematum cantu & viribus rhythmi saxum hoc versat, totumque pene vitium hodiernæ musicæ in hoc reponit, statim in præfatione sic effatus: „Quippe cum omnis cantus aut harmonia, quantumvis elegans, si & verborum intellectus & motus absint aliquid significantes, nihil nisi inanem continet sonum; nemini mirum videri debet, abesse ab hodierna musica eam virtutem, quæ tantopere iu veteri prædicatur. Si quis huius seculi audiat cantores, vix decimam partem eorum, quæ canuntur, intelliget. Producendo breves, & longas contra naturam sermonis corripiendo, ac decies sæpius eadem repetendo

T. II. opp.
p. 203.

repetendo vocabula adeo deformant & mutilant veram & legitimam pronuntiationis rationem, ut sensum carminis penitus deleant. Solum si exceperis scenicum, & recitativum, ut *Itali* vocant, cantum, vix aliam hoc tempore audias musicam, in qua verborum habeatur ratio. Et tamen hæc ipsa recitativa, ut appellatur, non ita distinctam continet enuntiationem, ut non sapissime in syllabarum peccet quantitate. Nec solum istoc, sed & alio quoque præcipue laborat vitio, quod rhythmo, id est concinno carminis motu, qui est veluti anima cantus, penitus destituatur.“ Toto vero illo opere id agit, ut τὸ πᾶν παρὰ μέτρον, omnem scilicet vim musicæ in rhythmo reponat: in hunc etiam hodiernæ musicæ invehit defectum, quod nullus alius frequentetur plausus, quem tactum vocant, præter mensuram quadratam, quæ dispondæum, si sola spectes tempora, repræsentet: & præterea sesquialteram aut triplam vulgo dictam: auctor vero est, ut unicuique pedi suus singillatim attribuatur, & quot pedes, totidem quoque discrepantes inducantur motus seu plausuum mensuræ & figuræ.

Sed hæc cuiusmodi sint, viderint musici practici, præsertim quoad themata musicæ ecclesiasticæ, de quibus nos suo loco locuti sumus. Neque etiam admodum proficient, quæ BANNIUS de ea re sciscit, saltem prout in breve schema sunt contracta in epistola inter *Donianas*, qua breviter exponit opus sibi propositum, ut flexanima esset musica, efficax nimirum oratorio modo ad docendum, delectandum, & movendum. Plus ego doctrinæ inesse existimem pro musurgo in sequentibus PLUTARCHI verbis in comment. de musica: „Nunquam tenebit harmonicam tractationem is, qui ad hanc solam est cognitionem progressus: verum ille haud dubie, qui unaquaque in arte se atque in universo musices corpore, partiumque temperamentis compositionibusque, excoluit. Quando qui harmonicus solum est, hic quodammodo est circumscriptus. Ut autem univèrse dicam, sensum & intelligentiam oportet concurrere in diiudicandis musicæ partibus: ut neque præeant sensus, quod accidit præcipitibus; neque a tergo relinquuntur, quod usavenit tardis. Contingit aliquando in sensibus utrumque, ut ob naturæ inæqualitatem & antecurrant, & tardius æquo veniant: hoc ergo adimendum est sensui, ut possit æquali cursu comitari intellectum. Semper enim necesse est, tria hæc una in auditum incidere: sonum, tempus & litteram vel syllabam. Fiet autem, ut e sono eiusque ingressu harmoniam, e tempore rhythmum, e littera id, quod dicitur, intelligas: quæ cum simul procedant, simul etiam ea sensus excipere debet. Simul & hoc evidens fit, ubi horum quodque sensus a reliquis separare non possit ac seorsim per-

pendere, eum non posse discernere vitiosum a recto. Enim vero princeps loco de continuatione est cognoscendum, quæ apprime ad vim iudicandi requiritur. Bene enim an secus habeat carmen, non deiunctis a se invicem sonis, temporibus, litterisve cernitur, sed in continentibus; est enim commixtio quædam partium, quæ in usu non sunt compositæ." Sed quid nobis hodierna de musica expectandum est, in qua omnia ad vanam ostentationem propemodum sunt composita in vocibus, instrumentis musicis, ipsaque melothesia ad stuporem quemdam animi admirationemque conciliandam, artificiosa celeritate ad atomos usque, ut ita dicam, sonorum, nunc per molles inflexiones melodix, alias per strepitum harmonix. Vitiis his musica *Italica* præcipue laborat, & quod mirum est, pro illius singulari ornatu cultuque habetur, postposita nempe ratione, ac intellectu, quo præditi cæteris animantibus præstamus; fuitque primarium apud veteres studium, ut sonus musicus vim præstaret, energiamque verbis ac sententiæ apte metro rhythmoque illigaræ. a)

a

In musica
nostra figurata.
T. II. opp.
p. 137.

XVIII. Hoc est ad propositum nostrum, pro dignitate nimirum honesteque musicæ sacre, quod laudatus BANNIUS universim observandum imprimis vult, ne voces aptissimo numero verba recitantes, & citra mutuam perturbationem distincte satis orationem pronunciantes, nimia temporis seu mensuræ velocitate in chaos quoddam confusum præcipentur. Notarum triplex tantum admittit genus, semibreve mini-

mam & semiminimam . „Lenta admodum constituenda est

(addit)-temporis æqualis mensura, ad eam nimirum tarditatem producta, ut quatuor fusæ singulis syllabis aptatæ, nullo negotio, hoc est, clare, distincte, faciliterque sine confusione pronuciari, & intelligibiliter audiri queant." Econtra autem *Isaaco Vossio* hodiernus plausus quadra-

De poematum
cantu &c.
pag. 84.

tus

a) BLAINVILLE ad finem prolegemenorum in historiam generalem criticam, & philologicam musicæ an. 1767. ed. novum nobis musicæ genus, imo veteris musicæ decorem in *Gallia* resplendentem, denunciat, quo egregia nobis de rhythmico musico sperare liceret. „Un nouveau genre s'annonce, la voix ne cherche plus à briller par des sons éclatans, le gosier à charmer par des gémissemens agréablement répétés: un rythme précis & marqué prend la place d'une prosodie molle & sans effet. Nous

avons une Musique enfin, une musique, dont le genre plaît, & séduit, & qui peint la nature sous des formes nouvelles, dont l'*Italie* même jalouse semble n'oser se plaindre des larcins qu'on lui fait. Les instrumens dociles donnent aux chants, à l'harmonie de nouvelles grâces, de nouvelles beautés; rien ne résiste, tout se prête aux délicatesses les plus exquis; on parle, on exprime, on se fait entendre."

tus, quem vulgo tactum appellant, quod pedum olim nunc manuum uterentur officio, nimis tardus & piger est, quam ut ad illum syllabarum exigi queat quantitas. Roscium, qui actione scenica, perinde ac apud *Græcos* Æsopus, maximas sibi comparavit divitias, Cicero laudat, atque in exemplum adducit, quod senescens tardius declamaverit, atque tibicinem mensuram moderari iusserit. Convenit hoc quodammodo stylo nostro, quem recitativum vocamus. Veteribus autem nullo hic opus fuit notarum discrimine, quibus nos ad cantum figuratum utimur; cum apud illos ipsum carminis genus ac syllabarum quantitas suapte moram determinaret, duplo in longis syllabis, quam in brevibus tardiorum. Artis & thesisi in recitatione gravi & acuto accentu designabatur. Accesserunt vero successu temporis alii etiam grammatici accentus ad decem usque. Hi forte et ipsi sunt, quos *Io. Bapt. Donius* in antiquo ^{*De præstantia vet. mus.*} bibliothecæ *Vaticanae* scriptore notavit ad musicam applicatos, ^{*p. 169.*} *notulas quasdam lineolis multipliciter inter se iunctis, quibus temporum spacia numerosque indicarent; quas pari ratione unicuique syllabæ superposuisse videntur.* Ad discriminandas vero bases sive rhythmorum mensuras, ac percussiones, punctis utebantur, quæ quibus erant syllabis, phthongis notisque supposita, in eas artem incurrere innuebant. Meminit etiam ex *ALYPIO* notarum veterum musicarum, quarum ingens erat numerus, peculiareque pro unoquoque modo ac genere musicæ. „Hunc notandi morem (sunt *DONII* verba) si in universum recentiori præferam, profecto amens sim, ac nimis vetustatis admirator: neque est ingenuitatis meæ dissimulare, quodnam quidque sine ullo partium studio mihi maxime placeat. Aio igitur generatim hodiernam methodum mihi potiorrem videri.“ Addit nihilominus quasdam proprias vetustæ rationi commoditates; *Vossius* vero omnino expeditiorem & breviorum fore antiquam quam hodiernam methodum existimat, ubi quis semel elementa illa ^{*pag. 89.*} perdidicerit. Dubito autem, an huius rei experimentum ceperit *Vossius*; sunt certe vetera notarum signa pro nostra musica tam varia, sive mensuratam sive polyphonam spectes, prorsus inepta.

XIX. Hæc ipsa etiam symphonurgia nostra, seu plurium simul vo- ^{*Modi musici veteres.*} cum concentus, omne illud, quod adhuc in genere nostro diatonico, quo in cantu choralis utimur (nisi & illud adhibito organo obfuscetur) super- fuit, sustulit discrimen modorum musicorum veterum *Dorii*, *Phrygii* &c. quibus a veteribus tanta tamque diversa vis est attributa ad movendos affectus. Cuius rei *Laurentius MIZLER* in recensione *WALLISII* de veterum harmonia ad hodiernam comparata, præter ingens veterum in hoc stu-

dium contentionemque, hanc etiam statuit causam, quod rara admodum apud veteres fuerit, ac in simplici monodicaque musica illa verba probe percepta in animum suapte sese insinuaverint. a) In *Gallia*, ut iam suo loco observavimus, singularis aliquis modus venditari est visus, qui *mixtus* est appellatus, cum tamen ipsissimus sit deuterus generis diatonici puri, a cantu plano seu monodico ad symphonicum nostrum ductus. Unde recte de eo ROUSSEAU in suo lexico musico v. *Mode*: „Ce nouveau Mode n'étant (inquit) point donné par analyse de trois accords comme les deux autres, ne se détermine pas comme eux par des harmoniques essentiels au Mode, mais par une *Gamme* entière, qui lui est propre, tant en montant, qu'en descendant; en sorte, que dans nos deux Modes la *Gamme* est donnée par les accords, & que dans le Mode mixte les accords sont donnés par la *Gamme*.“ *Parisiis* primum an. 1751. propositum memorat a D. BLAINVILLE, qui eum p. 120. *Hist. de la Musique* exponit; examinat vero, & in suum locum restituit Abb. ROUSSIER, *Memoire sur la Musique des Anciens* not. XXIX. pag. 176. seq. ubi etiam agit de haud absimili modo, veluti ad reformationem quamdam modi minoris a P. IUVENALI SACCHI explicato *Dissertat. del numero e delle misure delle corde musiche e loro corrispondente* cap. 6. &c. Add. ROUSSIER not. XXXIX. p. 229. seq.

Genesis consonantiarum pro systemate musicae veteris. & NOVA.

XX. In nulla vero re constanter adeo, & si ita dicere liceat, pertinaciter antiquitati adhæserunt musici ætatis posterioris usque ad præsens fere tempus, quam in genesi consonantiarum &c. ipso adeoque systemate musico: cum tamen mutato musicae genere hic facile secessionem facere licuisset. Vetus systema musicum *Pythagoricum* comparatum fuerat, compositumque ad seriem consonantiarum successivam, quam nos musicam melodicam appellamus, veteres autem harmoniam dicebant, eius harmoniæ, quæ medio demum ævo cepit, atque hætenus exculta obtinet, ignari. Nihilominus musica nostra theoretica eidem fundamento superstructa fuit, iisdemque principiis; donec nostra demum memoria aliud fundamentum ab experientia petatum ponerent in *Galliis* RAMEAU, d'ALEMBERT, in *Italia* TARTINI, GEMINIANI, in *Germania* SERRE, BETHYZI, MARBURG, SORGE. Ex quibus duo posteriores acriter inter se digladiati lucem tamen ad illustrandum novum systema a RAMEAU primum excogitatum attulerunt: quod mireris, in his concertationibus vetus nihilominus de quartæ consonantia crambes est recocta. De numeris

a) Addit votum pro musurgis hodiernis, præsertim ecclesiasticis: „Ach dass doch in diesem Punkt, sonderlich die geistlichen Herren Com-

ponisten, gut griechisch würden.“ *Musikalische Bibliothek* L. B. 2. Th. p. 23.

neris seu rationibus proportionibusque harmonicis fuit etiam concertatio, ac dispar quidem opinio, quarum tamen usum ac vim primus d' ALEMBERT ausus est labefactare ac ROUSSEAU, quoad gradum etiam illum delectationis aurium, quem EULERUS mathematice ex numeris harmonicis sibi demonstrasse est visus: quæ indicasse saltem verbo, a proposito nostro alienum haud fuerit.

XXI. Multæ proximis sæculis disquisitiones, disceptationesque factæ sunt de tribus musicæ generibus, diatonico, quale ex diversis speciebus apud veteres, in nostra musica obtineat, chromatico & enharmonico, qualia apud veteres fuerint? quæ eorum vestigia in hodierna musica aut superesse videantur, aut restitui possint? Quæ omnia vero BANNIUS explodit in hodierna, partim etiam in ipsa veteri musica, laudata iam ad DONIUM epistola: qui varias lucubrationes edidit, tum de genere diatonico eiusque speciebus, quales apud veteres fuerint, hodieque in usu sint; quod est argumentum tertiæ circa genus diatonicum omnium antiquissimum vulgatissimumque dissertationis a), ubi rem accuratius discutit. In dissertatione proxime antecedenti *de diatonico aquabili* TOLOMEI, ZARLINUM citat, vocatque revera scientissimum & principem musicorum modernorum, qui flocci existimarit, quidquid circa tria genera memoriæ prodiderint veteres. Nihilominus instrumentum enchorium, quod hodieque superest, supra memoravimus a ZARLINO ad concordanda tria hæc genera factum. Quo in studio multi postea sunt versati, inter alios sæpe etiam laudatus DONIUS non solum variis, quæ inter eius opera habentur, tractatibus de genere enharmonico, verum etiam excogitatis fabrefactisque instrumentis musicis, quæ ipso opere rem, atque ad praxim exhibeant, agit: quod ad argumentum pertinent dissertationes nonnullæ, *de violis diharmonicis* &c. Cuiusmodi quidem instrumenta ad exprimenda generum illorum intervalla secundum veterum usum aptiora existimo, quam clavichorda illa, quæ genera illa musicæ nostræ polyphonæ adaptant, de quo mea sententia nunquam cogi-

Diatonicum,
chromaticum
& enharmo-
nicum genus.

a

pag. 357.

*Delle viole
diharmoniche.*

a) Dobbiamo anco sapere che nel Diatonico non una sola maniera, ma diverse se n'assegnano, le quali consistono in qualche differenza notabile e sensibile all'orechie; e veramente furono praticate dagli antichi, come si conosce, nel diatonico molle, dal modo, con che ne parla ARISTOSSENO ne' suoi elementi armonici; e nel diatonico equabile dal discorso, che ne fa TOLOMEO; e queste sono quelle, che si possono raccontare per specie, e colori diversi del diatonico come da' Greci erano

detti, cioè *χρόας*; o vero queste diversità consistono piuttosto nel opinione di questo, o di quell'autore, che gli assegnano con numeri chi una divisione, e chi un'altra, conforme che erano loro parse più belle, commodi, e meglio proportionate secondo le massime, e principi di ciascuno: e di questa sorte sono il Diatonico, o Pitagorico; il sintono di TOLOMEO, di DIDIMO &c. T. II. opp. pag. 566.

cogitarunt veteres. Etsi enim ditonus ad hoc aptus esse potuerit ; sed quomodo illi tetrachorda sua in his generibus disposuerunt, palam reddit, frustra esse omnes recentiorum illorum conatus, qui mixturam quandam generum occinunt contra veterum usum.

pag. 290.

Ipse DONIUS loca quædam ex ARISTOXENO, tractatu primo supra genus enharmonicum profert, in quibus diserte dicitur, nec genus chromaticum vel enharmonicum seriatim duo admittere toni intervalla, *δὺὸ τωναῖα ἐξῆς*, nec diatonicum duo consequenter semitonia. Unde etiam, quam alibi citat, GALILÆI sententia (quam hoc sæculo nimis confidenter sequuntur non pauci, Galli præsertim) refellitur, hodie in usu esse genus quoddam ex tribus generibus mixtum; etsi idem auctor admittat, veteres trium generum misturas minime adhibuisse, sed perpetuo usos iis puris fuisse, atque impermixtis.

pag. 370.

T. I. p. 115.

Qua de re vero dum DONIUS existimat *De præstantia vet. mus.* necesse esse eorum melodias multo insuaviores, atque ad commovendos affectus minus efficaces, quam permultas recentiorum, in quibus chromatici saltem admistio generis usurpetur (quales exempli causa sunt, quas *Venusinus* princeps, & *Thomas* PECCIUS condiderint) ex sæpe diluto præiudicio sententiam fert.

P. II. Coroll.
21.

Angel. BONATEMPI in *hist. mus.* illos reprehendit, qui in doctrinam contrapuncti rationes enharmonicas introduxerunt, cum tamen a voce humana sonus medius spissi enharmonici exprimi non possit, ubi *Baltas.* FERRI cantorem celeberrimum exquisitissimumque laudat.

Append. T.
III. opp. pag.
180.

Ego vero sententiæ WALLISII lubens accedo, vetera illa genera iam per multa defuevissent sæcula, enharmonicum nempe ob difficultatem, chromaticum vero ob mollietatem. Addit WALLISIUS: *hodierna musica, eo subtilitatis pervenire non affectat, neque aut vox, aut auris tam minuta facile distingueret, prout nos saltem nunc dierum existimamus.* Creditur genus enharmonicum cum republica *græca*, chromaticum vero cum *Romana* conticuisse. *Is.* VOSSIUS vero tam diu non defuisse pura illa & impermixta musicæ genera putat, quamdiu dithyrambica vixit poësis. Tempore demum DOMITIANI, & postea, mutata linguæ *græcæ* pronuntiatione, etiam antiquam cantandi mutatam fuisse rationem: eorum vero, ut conticescant, iugulum petit, qui genera illa pura apud veteres obtinuisse negant. a) Sed hoc ab instituto nostro, musica nimirum ec-

clesia-

a) Passim (inquit de *poematum Cantu & viribus rhythmis* p. 120. 121.) apud musicos veteres videre est, ita hemitonia & dieses dispositas fuisse, ut a diatonico subito transitus fieret ad chromaticum & enharmonium purum, quod hodierni musici, quia ipsi præstare nequeunt,

nunquam factum esse contendunt. Serio itaque affirmant, veteres nunquam chromaticum aut enharmonium purum adhibuisse, sed, quod & ipsi faciunt, permiscuisse hæc genera diatonico. Verum adeone nobis stulte simus amici, ut aliorum ex nostro captum metiri

clesiastia aliena sunt, cum prius, ut iam observavimus, exoleverint, quam nostra musica sacra effloresceret. Utinam! saltem rectus generis diatonici usus esset conservatus in ecclesia, aut quodcunque demum musicae genus ea, quæ decet domum Dei, resonet moderatione.

XXII. In vita PYTHAGORÆ IAMBlichus c. 10. hæc narrat: discipulis suis *ἐξαγρύσεις* & *ἐπαφὰς*, quas vocabat, musicas pondere pariter ac sono conficiebat, atque harmonice componebat, mirabili modo permiscens modulationes diatonicas, chromaticas, & harmonicas, quibus omnes animi mutabat affectus nuper contra rationem excitatos, atque tristitiam, iram, misericordiam, amores obscenos, timorē, omne genus appetituum, animique remissionem & ignaviam, impetumque excitantes: quos ad rectam virtutis normam revocabat, harmonias convenientes, tanquam certissimam medicinam adhibens. Plura addit STANLEY in *Historia philosoph. P. VIII. disciplina Pythagorica*, Sect. II. cap. 8. de medicina per musicam, quam etiam modernis temporibus quibusdam in morbis salutarem statuunt. Ea de re *Londini* anno 1749. prodierunt considerationes super veterem & novam musicam, cum earum applicatione ad morborum sanationem, unacum tentamine ad solutionem questionis, quomodo vetus a nova differebat musica. Facit huc etiam *Georgii BAGLIVI* differt. I. *de tarantula*, subnexa operi de praxi medica ad priscam observandi rationem revocanda: qua de re complures auctores citantur apud *Laur. MIZLER*. Rem vero nuperrime in ipsa *Apulia*, tarantularum fede, examinavit D. BURNEY in suo *itinere musico*, provocatque ad quendam *SERRAO*, qui peculiari disputatione rem expolit, & *CIRILLO*, qui sæpe experiri tentavit; uterque vero pro fraude incolarum habet: nec desunt, quibus fabulæ sunt omnes illi apud veteres prodigiosi effectus musicæ: quod ut teneri potest de fabulosis illis temporibus *ORPHEI*, *AMPHIONIS*; gravior tamen est præstantissimorum philosophorum etiam post *PYTHAGORAM* auctoritas atque testimonia de *TIMOTHEO*, *ARTENIGENE* &c. Quibus Dominus *CALMET* fidem exemplo *SAULIS*, aliisque ex sac. scriptura conciliat differtat. in musicam *Hebræorum*.

Stupendi veteris musicæ effectus.

Bibl. mus.
T. III. P. II.
p. 565.
Vol. I. p. 235.
& Vol. III.
88.

Dum vero *Jf. Vossius* dicit de poematum cantu & viribus rhythmici, pag. 59. a mille & pluribus annis cessasse inter musicos magnam illam cien-

dorum

velimus, totque simul sæculorum & gentium communem consensum, non tantum in dubium vocare, sed & palam oppugnare, idque nulla alia de causa, quam ut hodiernæ vitiis blandiamur musicæ? Sciant attamen, qui de antiqua sic indicant musica, non hic substituisse

veterum artificium, utpote qui non instrumentis solum, sed etiam in cantu vocis, non chromaticum tantum, sed & enarmonicum genus adeo distincte exprefferint, ut si vel in minimis aberrarent intervallis, etiam a plebe & totis exploderentur theatris.

dorum affectuum potentiam, ex quo nempe defierit usus & scientia rhythmī, qui solus præstare potuerit id, quod nullus hoc tempore possit præstare musicus, locum habere queat, quod supra CICERONEM de ARISTOXENO dixisse meminimus, eum ab artificio suo non recessisse; etsi etiam concedamus, quæ SAXO *grammaticus* in vulgus nota de ERYCO, *Daniæ* rege, prodidit (quomodo scilicet citharædi cantu ad furorem & insaniam usque redactus sit) eum ut multa alia, ita etiam ista aliunde petita ad suos usus transtulisse, historiolum quæ de ALEXANDRO & TIMOTHEO narratur, musico alicui gentis suæ principi adscribendo. Nec abludit, quod de HENRICO III. *Galliarum* rege, seu alio saltem de eiusdem comitatu in nuptiis ducis *Gaudiosæ* fertur, eum modo phrygio CLAUDINI iunioris in furorem actum, mutato vero modo in hypophrygium sanæ restitutum menti. Non adeo inepte, mea sententia, huic historiæ istud ROUSSEAU in suo lex. V. *Musique* addit epiphonema. *Cela est dit avec autant d'assurance, que si le musicien CLAUDIN avoit pu savoir exactement, en quoi consistoient le mode Phrygien & le mode hypophrygien.* BLAINVILLE sectione secunda historiæ musicæ breviter ad examen revocat, diversis capitibus, effectus veteris musicæ in mores, passionēs, & morbos.

Omniſuis ſuis partibus perfectam musicam veterem phonaſciam, harmonicam, rhythmicam, hypocriticam, organicam, accedente arte dexterritateque præcipua peritiſſimorum exercitatiſſimorumque musicorum, potuiſſe habere ſtupendos effectus, dubitare non ſinunt ea, quæ haud raro in theatris hodieque experimur. „Qui admirabiles (huius rei teſtis eſt KIRCHERUS) hic *Romæ* ſcenicæ exhibitiones diverſis temporibus vidit, cum a *Franciſco* Cardinale BARBERINO, tum ab aliis, aliis in locis peractas, qui harmonicarum compoſitionum excellentiam audivit, fateri mecum cogetur; nihil in rebus humanis, ſive decorem & magnificentiam, ſive inuſitatos & inſolentes harmonicarum compoſitionum contextus ſpectes, pulcrius, amœnuiſque deſiderari poſſe, actoresque tanta efficacia tamque vivis rerum exprimendarum hitoriā geſtibus cum tanta affectuum varietate exhibuiſſe, ut auditores ſæpe contineri neſcii in clamores, gemitus, ſuſpiria, exoticos corporum motus erumpentes, quanto interiorum affectuum æſtu incitarentur, ſignis extrinſecis clare exprimerent.“ An non militum animos vel ſolus tympanorum ſtridor, ac clangor tubæ incitat, qui tamen musicæ molli ſi aſſueſcant, animoſitatem amittent? „Quicumque (ſunt PLATONIS verba) permittit, ut musica animum ſuum aſſidue circumſonans occupet & demulceat, perque aures veluti per infundibula harmonias infundat, quas ſupra commemoravimus,

*Vid. Bonnet
hiſt. de la mu-
ſique, & de
ſes effets T. I.
p. 24.*

*Muſurg. lib.
VIII. p. 546.*

ravimus, blandas, suaves, molles, ac flexibiles, atque ætatem suam in modulis animum dilinientibus consumit, is primum quidem, si quid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inutili duoque efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: post hoc magis iam liquefacit animum & resolvit; donec destillando exhauriat animositatem, excidatque tanquam nervos ex animo; ex quo animum quasi segnem militem efficit.“ Plura apud eundem in libris de repub. & in quarto de legibus in eandem sententiam de vi musicæ in animum leges: assentiturque in secundo de legibus CICERO: *nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quanta sit vis in utramque partem: namque & incitat languentes, & languefacit excitatos; & tum remittit animos, tum contrahit.*

XXIII Ut vero musicæ vim miris modis extulerunt veteres gentiles, sic, ut initio huius operis vidimus, nostri virtutem divinæ psalmodiæ cantusque sacri non deprædicaverunt solum, verum etiam iuxta monitum S. PAULI sese animarunt fideles hymnis, psalmis & canticis spiritualibus tum sacris in publicis, quando id licebat, tum data quavis alia occasione: ipsi etiam in primitiva ecclesia SS. Martyres exemplo PAULI & SILVÆ in suis suppliciis hoc solamine usi; ut non paucis exemplis ostendimus, extatque peculiaris *de hymnis martyrum in primitiva ecclesia Georgii OSTRII* dissertatio, ac frequens apud PRUDENTIUM in libro de coronis commemoratio, etiam de sexu fragiliore, veluti *hymno XIV.* mater illa, cum filioli cerviculam amputare cernebat, hymnum canebat carminis Davidici:

*Pretiosa sancti mors sub aspectu Dei,
Tuus ille servus, proles ancillæ tuæ.*

Recte vero quidquid ad celebrandum divinum nomen depromebatur, hymnus dici poterat, etiam sine vocis contentione sonoque modulatiore, nomenclatura a nobis initio huius operis exposita. Solebant autem plerumque, quæ in ecclesiis succinere moris erat, recantare tum psalmorum ἀποσείχια, cum alios etiam hymnos. Sicut LIBERATUM, monachorum in Africa præfectum, cum sex fratribus una voce per ambitus platearum, hymnum *Gloria in excelsis &c.* ex Luca XI. lætos concinisse, teste VICTORE Africano lib. IV. iam meminimus. Nec abludit, quod S. CYPRIANUS, postquam decretum GALERIUS Maximus ex tabella recitaverat: *Tascium CYPRIANUM gladio animadverti placet*, hæc solemnia responderit verba: *Deo gratias.* Est hoc nempe, quod iam TERTULLIANUS testa-

Singulares
in primitiva
ecclesia.

Coloss III. 16.

tus fuerat Apologet. c. 46. *Christianus etiam damnatus gratias agit. Et initio statim operis: Si denotatur Christianus, gloriatur.* Quod certe nullo opportunius indicio prodere poterant martyres, quam adhibitis hymnis & canticis spiritualibus non tam ad naturalem mortis suppliciorum horrorem excutiendum, quam commonstrandam animi promptitudinem ac incendendum flagrans pro Christi nomine patiendi desiderium: quo nullus insignior musicæ effectus, quantoscunque etiam veteres venditarint, excogitari poterat.

Eandem rationem cantus & psalmodiæ in funere christiano iam prodidimus: *Quoniam igitur, ut loquitur affirmatque S. CHRYSOSTOMUS in homilia de SS. MM. BERNICE & PROSDOCE, latitia affluimus, idcirco psalmos super mortuos psallimus: & alibi recte existimat, bono-rem mortuo non esse fletum, non eiulatum, sed hymnos, psalmos, & optimam vitam.* Hinc canticum lætitiæ *alleluia* reboans in sublime, phra-
T. I. p. 148.
Hom. 61. in
epist. ad Hebr. si S. HIERONYMI, adhibebant, magna scilicet contentione ad cantandum adhibita, novo gaudii argumento.

Ex divina
psalmodia.

XXIV. Idipsum observare licet in celebratissima illa, quæ circa eadem tempora ingenti lætitia facta est, instauratione templi *Gazensis*, (quam MARCUS *Gazensis* in vita PORPHYRII *Gazensis* describit) ubi *Alleluia* in processione quidem inter versiculos psalmi xciv. *Venite exultemus*, dumque iacerentur fundamenta, per pios quosque clericos & fideles laicos lætantes & magna voce psallentes Deo insonuisse legitur, ut a tribus milliaribus audirentur extra civitatem. Nihil frequentius fuit inde ab apostolorum temporibus, quam eorum exemplo ac præceptis psal-
Homil. in ps.
I. T. I. opp.
p. 91. morum usus & cantilatio quavis occasione, publica & privata, omni loco, & tempore, apud omne hominum genus & ætatem. „Psalmus (inquit S. BASILIUS) incipientibus initium est, incrementum proficien-
 tibus, perfectis firmamentum, vox est ecclesiæ: lætificat dies festos: eam, quæ secundum Deum est, tristitiam creat. Enimvero psalmus e corde lapideo ciet lacrymas. Psalmus angelorum opus est, cœlestis conversatio, spirituale thymiana. O sapiens magistri inventum, qui artem, qua simul caneremus, & utilia disceremus, excogitavit; unde & magis quodammodo animis præcepta imprimuntur. Vix enim durare solet, quod invitus didiceris: quod autem iucunde suaviterque acceptum est, tenacius in animis nostris insidet. Quid enim inde discere non queas? Nonne fortitudinis claritudinem? Nonne iustitiæ integritatem, gravitatem temperantiæ, prudentiæ perfectionem? Nonne pœnitentiæ modum, aut patientiæ mensuram? Nonne tandem omnia quæcunque proferri possunt bona? Hic perfecta theologia &c.“ Alia ex eodem sancto Patre,

quem

quem etiam SS. AMBROSIIUS, & CHRYSOSTOMUS sunt secuti, retulimus libro I. de *psalmodiæ divina virtute*, qua exsuperat venditatos quosque musicæ effectus ore, manu, aut plectro editæ, *velut æs sonans aut cymbalum tinniens*.

Alia semper apud Christianos fuit vocis *psallere* notio, quam apud profanos scriptores a nobis T. I. p. 219. notata, a psalmis nimirum, quacunque demum oris vocisque modulatione ad celebrandum divinum Numen in conventibus christianis frequentatis, per illos præsertim, qui ecclesiæ matriculæ peculiariter adscripti, aut divino officio mancipati erant, monachi ac clerici ecclesiarum, cantores seu psaltæ dicti, quos vocat SIDONIUS clericos psalmicines lib. V. ep. 12.

XXV. Cum vero nullus esset cuiuscunque instrumenti musici in fa-
 cris christianis veteri in ecclesia usus, psalterii nomen in sensu anago-
 gico præclare sumferunt. EUSEBIUS proœmio in psalmos: *Nabla*, inquit, Elevatione
mentis ad
Deum po-
tius,
*apud Hebræos vocatur psalterium, quod ex musicis instrumentis solum
 rectissimum est, neque ab infimis partibus ad sonum adhibetur, sed a su-
 pernis sonanti are instruitur.* Hæc S. BASILIUS homilia in psalmum
 primum ad psalterium DAVIDIS referens, „Quem librum (inquit) tam-
 etsi diversa sunt instrumenta musica, ad psalterium, quod vocant, T. I. opp.
ed. S-Maur.
p. 91.
 propheta aptavit. Quippe gratiam, ut mihi videtur, in eo desuper a
 sancto Spiritu resonare ostendit, propterea, quod hoc solum ex musicis
 instrumentis editi soni causam ab altiore loco habet. Nam citharæ ac
 lyræ æs ex inferiori parte sonitum edit ad plectrum: psalterium vero
 a parte superiore concinnæ suæ modulationis originem ducit: ut & nos,
 quæ sursum sunt, quærere studeamus, & non concentus dulcedine ad
 carnis spurcitas devolvamur. Quin & prophetica verba per instrumen-
 ti huius structuram alta quadam sapientique ratione illud, opinor, no-
 bis ostendunt, quod, quorum animus æquabilis est, beneque compo-
 situs, iis expeditum iter ad superiora pateat.“ S. AMBROSIIUS, ut alias, Præf. in
Pf. I.
T. IV. opp.
ed. S-Maur.
1681. pag.
538. &c.
 hic etiam presse insequitur S. BASILIUM; S. AUGUSTINUS vero enarra-
 tione in psalm. LVI. illud tractans: *Exurge psalterium & cithara al-*
 legoriam in resurrectionem Dominicam deducit. a)

Libro
a

a) „Organa (inquit) dicuntur omnia instrumen-
 ta musicorum; non solum illud organum di-
 citur, quod grande est, & inflatur foliis;
 sed quidquid aptatur ad cantilenam, & cor-

poreum est, quo instrumento utitur, qui cau-
 tat, organum dicitur. Distincta sunt autem
 inter se ista organa; & volo, quantum Do-
 minus dat, indicare vobis, & quomodo di-

Libro I. c. IV. huius operis vidimus alios etiam SS. Patres, quando de instrumentis musicis *Davidici* psalterii sacrisque *Indæorum* & Christianorum conventibus est sermo, eum in sensum mysticum deflecti anagogicumque, elevationem nimirum mentis in Deum, quæ est oratio. Pertinent huc ea, quæ illa in tractatione sequuntur, quoad cantum etiam vocalem (qui solus obtinuit) qualem veteres probarint ad movendum pie affectum animi, eumque ad superna elevandum, ac psallendum iuxta apostolum spiritu & mente, nec adeo vocis quam mentis contentione.

Quam contentione vocis.

XXVI. Ex gerontico PAMBONIS, quod nunc primum ex Msc. *Vindobonensi* inter scriptores de musica sacra edimus, elucescit, sæculo IV. modulatiorem saltem cantum ab instituto monastico alienum esse existimatum; in ecclesia autem *Alexandrina* cito exolevisse moderationem illam in cantu, quam a S. ATHANASIO constitutam ex S. AUGUSTINO memoravimus.

Apud Coteler.
T. III. mon.
num. Græc.
p. 80. n. 41.

Facit huc EVAGRII *Scetenfis* monachi scitum: *magnum quidem est sine distractione orare; sed maius est, psallere sine distractione.*

Audivimus, quam perplexum S. AUGUSTINUM tenuerit cantus in ecclesia suavitas, ut tamen eo etiam pie inflammatum se confiteatur. Qua certe de causa semper in ecclesia adhibitum est melos ad suaviter afficiendum commovendumque animum.

Non possum hic præterire antithesim, quam S. GREGORIUS *Naz.* orat. de amore pauper. ponit, opponitque læto ecclesiæ cantui lugubres mendicantium in porticu voces: *Petitionum clamor internis templi cantibus ex adverso respondet, atque e regione mysticarum vocum miserabilis luctus excitatur.*

p. 213. &c.

Audivimus lib. I. cap. 4. SS. Patres gravissime incessentes eos, qui solemnitate lætitiæque festorum christianorum abusi ad saltandum varia ad musica instrumenta, quamque Christianos ab omni musica profana, theatri imprimis, alienos esse voluerint, solis psalmis, hymnis & canticis spi-

stinata sunt, & quare distincta, & quare utriusque dicatur: *Exurge.* Iam diximus, una caro Domini resurrexit, & dicitur; *Exurge psalterium & cithara.* Psalterium est organum, quod quidem manibus fertur percutientis, & chordas distentas habet, sed illum locum, unde sonum accipiunt chordæ, illud concavum lignum, quod pendet & tactum resonat, quia concipit aerem, psalterium in superiore parte habet. Cithara autem hoc ge-

nus ligni concavum & resonans in inferiore parte habet. Itaque in psalterio chordæ sonum desuper accipiunt; in cithara autem chordæ sonum ex inferiore parte accipiunt. Hoc interest inter psalterium, & citharam. Quid ergo duo hæc organa nobis figurant? Excitat enim Christus Dominus Deus noster psalterium suum & citharam suam, & dicit *Exurgam diluculo.* Puto quia iam agnoscitis Dominum resurgentem &c."

spiritualibus iuxta apostolum intentos. S. BASILIUS in homilia *de legendis gentilium libris ad adolescentes*, sui ævi musicam disciplinam fugiendam Christianis voluit: „Est autem animæ purgatio, ut semel, & quantum vobis satis sit, dicam, voluptates per sensus irrepen-^{T. II. opp.} tentes aspernari, ^{p. 181} non oculos pascere infulsis præstigiatorum ostentationibus, aut corporum stimulum voluptatis immittentium aspectu, non per aures harmoniam corruptam in animam infundere. Vitia enim, quæ illiberalis deiectione animi fetus sunt, ex hoc musicæ genere solent oriri. Sed musica altera, quæ & melior existit, & ad melius perducit, consecranda nobis est: qua usus DAVID sacrorum carminum auctor, furorem regis atque insaniam, ut aiunt, sedavit. Ferunt etiam, PYTHAGORAM, cum in comessatores temulentos incidisset, iussisse tibicinem comessationi præsentem, mutata harmonia Doricos modos eis canere: ipsos autem ita hoc cantu resipuisse; ut, abiectis corollis, pudore suffusi domum reverterentur. Alii vero more *Corybantum* ad tibiam insaniunt ac debacchantur, ita hoc differt, sanis aut pravis cantilenis aures impleri. Quare eam, quæ nunc viget, musicam minus quam quidvis turpissimum experiri debetis.“ Ad tibiam insaniunt ac debacchantur, qui saltant: haud scio, an eodem pertineant GREG. Naz. verba orat. ad Arian. *quas psalmorum cantiones tubarum clangore compressi?*

XXVII. Instrumenta musica vix medio ævo in ecclesiam admitti ceperunt, organa primum potissimumque. Prima ætate ipse cantus ecclesiasticus tam simplex fuit, ut nihil unquam de impenso eidem peculiari studio, seu adhibita arte ac disciplina in eo addiscendo, legatur, diu etiam postquam BOETIUS ad finem sæc. V. libros suos de musica edidit. Ex quibus postea disciplina musicæ sacræ (exiguum usum præstante MARTIANI *Capella* lib. IX. de nuptiis philologiæ) informata est secundum modos musicos generis diatonici *Græcorum* Dorium, Phrygium &c. unde nomen *Phrigiorum* apud EKEHARDUM decanum S. Galli in vita NOTKERI c. 9. a quibus distinguit *occidentanas*, scilicet melodias, cum in iubilis illis seu sequentiis suo etiam genio indulgere inciperent occidentales. Inventæ primum sunt sequentiæ illæ ad explendam lacunam verborum in longis neumatis seu syrmatibus notarum vocis *alleluia* præcipue: quod studiose commemoro, cum recentior musica in illis revocandis tantopere laboret; nihilque non agat, ut confusis tot vocibus musicæ polyphonæ & figuratæ, in subtilissimas sensuque vix perceptibiles partes dissiliens ac omnis generis musicorum instrumentorum strepitu, verba veluti iugulentur suffocenturque. Quod, siquidem credi fas sit, sum-

Qualis adhibita, quam dissimilis ab hominibus diurna disciplina.

Apud Goldast.
Rev. Alem. T.
I. P. I. p. 29.

summum artificium ac perfectio hodiernæ præ veteri musica, res tamen indigna est sacris nostris Christianis, usuque musicæ ecclesiasticæ, qualem nec veteres gentiles in suis theatris tolerassent; quippe apud quos sacrosancta fuit rhythmī lex in enuntiatione verborum seu carminum, quæ suo ordine rite decurrebant, nec discerpi licebat, ut hodierna in musica demum frequentari cepit, contra primævum avitumque usum cantus ecclesiastici, quem planum seu choralem nominamus.

*De poematum
cantu & vi-
ribus rhythmū
p. 128.*

Nunc vero maxime elaboratur, ne aliquid in musica plane, ordinateque procedat, quadrata rotundis misceantur, notæ nimirum nunc nimium protractæ, potissimum autem celeritate sua sensum fugientes: quod est hodiernæ musicæ artificium omni antiquitati sacre & profanæ ignotum. „Quis enim unquam (sunt *Is. Vossii* verba) somniavit syllabas vel octo vel sedecim vel triginta duorum temporum, aut etiam breves adeo, ut nullus eas possit exprimere sermo? Quis non rideat, ad sonum unius syllabæ pigre adeo prolata, ut duo aut tres heroici versus recitari interea possint quam commodissime? Facebant itaque istæ elegantie, & si quo musicæ teneamur affectu, ut in cæteris, ita quoque hac in parte veterum sequamur exempla. Si enim id effecerimus, ut rhythmus, & huic coniuncta verborum distincta enuntiatio, seculo restituatur, ita ut prisca musicæ redeat forma & pulcritudo, omnia ista vulgaria hodierni cantus blandimenta, flexiunculæ inquam, teretismata seu frequentamenta, fugæ, syncopæ, cæteraque futilia artificia, velut umbræ & nebulae ad conspectum solis evanescent.“

Ita quidem suapte composita est musica, vel cantus choro seu ecclesiæ consecratus, in quo verba apte coherant, atque intelligibilis vox verborumque sensus sese insinuat animo. Observandum id religiose omnino esset in omni musica sacra, quam utique non ad lenocinium aurium, sed animum pietatis sensu imbuendum, & ad Deum divinaque erigendum compositam esse oportet. Ad hunc finem omnem illam, quantacunque sit, varietatem conspirare necesse est tum vocum cum etiam instrumentorum musicorum: quæ quidem omnia respicit capella pontificia, ac principales aliæ per orbem christianum ecclesiæ, statim saltem temporibus; non paucæ etiam apud illam præcipue gentem, apud quam sedes musicæ habetur, præter organum saltem & graviora barbyta, quæ bassum comitantur, omnia alia instrumenta repudiant. Sed etiam musicæ genus, quod solis constat vocibus, proximis sæculis passim vocis humanæ rectum pervertit sensum, oscurans obruensque sua harmoniæ

moniae varietate confusioneque verba, multitudineque sonorum ipsum, ex quo componitur, corrumpens cantum. Hæc aliaque hodiernæ musicæ vitia, a nobis sunt in decursu operis notata.

XXVIII. In quo dum varia, quæ promiscuo usu obtinent, carpenda occurrerunt, ne quid temere pronunciarem, nulli parcendum operæ existimavi, ut dictis fidem commodis adstruerem auctoritatibus conciliaremque. Vel hinc coniiciet lector, me hæc non aucupandæ gloriolæ causa conscripisse, sed ut allatis tot tantorumque auctorum, sive publicæ sive privata dignitate præstantium, testimoniis palam fieret, conclamatum esse omnium proborum sagaciumque iudicio de corruptela musicæ sacrae. Utinam! dum sic ἀλέκτωρ fatis cecinisse videatur, feralis eius vox ac concitatus frequensque clamor non tantum a PETRO in adyto, sed per regiones etiam urbis & orbis audiatur. Sic Te Deum ac Dominum nostrum

Excusatio
auctoris, ac
votum.

Te mente pura & simplici,

Te voce, Te cantu pio,

Rogare curvato genu

Flendo & canendo discimus.

I N D E X

R E R U M E T V E R B O R U M

U T R I U S Q U E T O M I.

Numerus Romanus denotat *Tomum*, Arabicus *paginam*, lit. *i.* initium, *p. i.* post initium, *c. m.* circa medium, *p. m.* post medium, *c. f.* circa finem, *f.* finem paginæ.

A.

- A**bbates ad *S. Petrum Romæ*, qui cantum excoluerunt. I. 252. *p. i.*
- Abbatum & Abbatissarum solemnitas benedictio cum cantu. I. 550. *c. f.*
- Abyssinorum* tripudia sacra. II. 263. *p. m.*
- Acatholici quidam musicæ ocores. II. 245. *i.*
- ACCA Ep. in *Anglia* musices peritissimus. I. 260. *c. f.*
- Accentus Grammatici, rhetorici & musici veterum *Hebraeorum*, I. 6. *m.* varii olim pro diversis libris *S. Scripturæ* & nationibus, ibid. *p. m.* 7. *p. i.* 8. *i.* hodie tamen ignorantur. I. 6. *p. m.* Eorum scala musica diversa. I. 7. *p. i.*
- Acclamationes synodicae cum cantu. I. 547. *c. f.*
- Accemetarum ortus. I. 478. *p. i.*
- ADALBERTI (S.) cantica. II. 25. *i.* 35. *p. m.* II. 373. *p. i.*
- ADELMUS (S.) Ep. compositione cantuum ecclesiasticorum clarus. I. 202. *p. m.* II. 29. *c. m.* 30. *i.*
- ADELPHUS sequentias edidit commentariis illustratas. I. 408. *c. f.*
- ADRIANUS II. melodias ante Evangelium concinendas tradidit. I. 410. *p. i.*
- Adventus Domini qua solemnitate celebratus? I. 518. *m.*
- Aegyptiorum* veterum musica. I. 14. *c. f.* II. 379. *c. m.*
- ÆLREDUS (B.) corruptionem cantus deplorat. II. 96. *p. m.* & excessum in Organorum usu. II. 100. *i.* 145. *i.*
- Æolicus modus in inscriptione psalmorum. I. 222. *p. m.* 224. *c. m.*
- Afri* notantur pigri in cantu. I. 222. *p. m.* 224. *c. m.*
- Agapæ cum psalmorum cantu. I. 61. *p. m.* 140. *c. f.* 142. *m.*
- AGAZZARIUS bassum excoluit generalem. II. 297. *p. i.*
- Agenda ecclesiastica apud *Lutheranos*. II. 257. *i.*
- Agius* in liturgia *gallicana*. I. 103. *p. m.* 108. *p. m.* 111. *f.* 122. *i.*
- Agnus Dei* &c. cum osculo pacis. I. 454. *c. m.* & versibus. I. 456. *m.* canere quis Pontificum instituerit? I. 454. *p. i.* cur cantetur a populo? *ib. c. f.* & quando? I. 455. *p. m.* Specimina illius. I. 456.
- AGOBARDI antiphonariorum correctoris. I. 583. *c. m.* & n. c. controversia cum AMALARIO de mutatione cantus I. 279. *p. i.* & de officio *Romano*. I. 582. *f.*
- Agricolæ & nautæ cantu delectati. I. 226. *n. a.*
- Ακκυσήτων, seu insomnium ob assiduitatem psallendi institutum. I. 157. *p. m.* 158. *i.*
- Ακροστίχια ακροτελεύτια versiculi ad cantum responsum, I. 37. *p. i.* 46. *p. m.* 170. *p. m.* 171. *i.* & Antiphonum. I. 46. *f.* 47. *n. a.* 61. *c. f.* 237. *p. m.*
- Alalagma iubilus, & sine voce sonus. I. 59. *p. m.* 150. *f.*
- Albigenses* cantum ecclesiasticum vituperantes damnantur. I. 246. *p. i.*
- ALCUINUS per hebdomadæ dies disposuit psalterium. I. 500. *c. m.*
- Alemannorum* diversus officii divini ritus. I. 581. *p. m.*
- Alexandrina* ecclesiæ cantus, I. 201. *p. m.* 202. *i.* 203. *c. m.* 208. *p. i.* & cursus ecclesiastici officii. I. 155. *i.*
- ALFREDUS R. Scholarum *Oxonienſium* instaurator, I. 282. *p. m.* musicis studiosissimus. *ib. c. f.*
- ALLATIUS Leonis tractatus de melodis *Græcorum* frustra conquisitus. II. 20. *m.*
- Alleluia* cuius iussu, I. 404. *p. m.* quibus temporibus, I. 56. *c. m.* 57. *p. m.* & n. a. 58. *i.* 132. *p. m.* 538. *p. i.* seqq. & a quibus sit cantatum? I. 405. *c. f.* 406. *p. i.* cum *amen*, I. 56. *c. m.* 171. *f.* 172. *c. m.* ac cum antiphonis. I. 109. *n. c.* 191. *n. a.* 339. *p. m.* inter lectiones Missæ, I. 112. *p. m.* & post epistolam, I. 403. *f.* in officio Mozarabico post

INDEX RERUM ET VERBORUM.

- post evangelium I. 406. p. m. in Romano, aliisque post psalmos & lectiones fuit frequentatum. I. 51. i. 56 p. m. 57. p. i. 175. n. a. 177. p. m. seqq. 406. c. f. illud in ecclesia canere laicis vetabatur. I. 243. p. i. ruri tamen I. 59. i. & in funcribus, ib. I. p. i. & 148. i. ac ad proelium fuit ab iisdem iubilatum. I. 59. c. m. ea voce olim Clerici vocabantur ad chorum. I. 154. m. quibus temporibus sit omissum? I. 113 p. i. 404. c. m. 526. i. seqq. *Græcis* tamen in quadragesima ad horas minores. I. 492. c. m. & ad officium defunctorum illud addentibus. I. 555. c. f.
- Alleluia* baba quale? I. 338. c. f. cum neumate cantatum. ib. 339. i.
- Alleluaticum* melos. I. 113. p. m. 340. c. m.
- Alleluaticus* psalmus CXLVIII. cum sequentibus. I. 190. p. i. & n. a.
- Alterna psalmodia. vid. *Antiph. psalm.*
- AMALARI & AGOARDI controversiæ de mutatione cantus, I. 279. p. i. & de officio Romano. I. 582. f. seqq.
- AMBROSIIUS (S.) *Mediolani* cantum instituit. I. 90. c. m. 199. p. m. 202. i. it. n. a. 223. c. m. 224. c. m. an systema musicum disdiapason invexerit? I. 202. p. m. an psalmodiam primus in occidente introduxerit? I. 60. p. m. aut cantum alternum? I. 45. i. 61. i. 159. p. m. 160. c. m.
- Ambrosianus* cantus I. 249. p. i. 254. m. it. n. b. 255. i. II. 268. c. f. seqq. in *Capriana* ecclesia susceptus, I. 255. c. f. e *Casinenſi* vero eliminatus. I. 255. c. f. in quo conveniat cum *Gregoriano*? II. 268. p. i. & c. f. Idem delicatarum vocum lascivia fuit perversus, I. 252. p. m. *Mediolanensibus* *francigenas* melodias admiscens. I. 257. p. m.
- Ambrosiani* hymni I. 73. c. m. 81. i. 85. p. m. 182. c. f. 183. p. m. 199. m. 252. f. 468. i. II. 21. c. m. in privatis etiam Missis adhibiti. I. 355. p. i.
- Ambrosiani* officii cursus I. 89. f. 155. c. m. 467. c. m. in *Hispaniam* quoque introductus I. 258. i. & *Ratisbonæ* in *Germania* susceptus. I. 257. p. i. & n. a. *Pragæ* item in *Bohemia* a CAROLO IV. Imp. II. 373. m. Eius psalmodia a populo more orientalium frequentata. I. 90. i. Libri liturgici ad idem pertinentes. I. 578. m.
- Ambrosianus* ordo in *Mediolanensi* ecclesia servatus. I. 256. c. m. it. n. a. 257. i. frustra obnitente CAROLO M. I. 256. p. i.
- Ambrosianum* psalterium. I. 259. p. i.
- Ambubaiaarum saltantium, cantantiumque collegia. I. 217. c. m.
- Amen.* I. 52. f. frequenter a populo cantatum I. 53. c. f. 54. i. cum *alleluia* I. 56. c. m. 95. c. m. 106. p. m. 117. m. 123. p. i. 125. p. m. 130. p. i.
- Americanorum* musica. II. 267. c. m.
- Angelicæ salutationis recitatio cum pulsu campanarum. II. 243. m.
- Angelorum cantus in funere Sanctorum perceptus. I. 151. i.
- ANGELUS *Politianus* ad mortem usque musica delectatus. II. 320. p. m.
- Angli a D. AUGUSTINO *Romanum* receperunt cantum. I. 580. p. i. eorum in ecclesia quis cantus & musica vigeant n. æ? II. 250. c. m. 300. p. m.
- Anglo-Saxones horis canonicis a cantu indiderunt nomen. I. 483. i.
- Annus iubilæus a 4200. I. 2. c. f.
- Antelucani conventus primorum Christianorum. I. 21. m. 152. c. m.
- Anthem anglicum* quid denotet? II. 251. c. m.
- Antichristi venturi signum cessatio psalmodiarum cantus. I. 31. p. i.
- ANTIGENIS seu ATHENOGENIS hymnus. I. 75. p. m. 76. p. i.
- Antiphona. I. 328. m. 506. p. i. unde antiphonæ fuerint desumptæ? I. 73. p. i. 177. c. m. 501. c. f. 502. p. i. quo ritu & ordine cantatæ? I. 506. p. i. in quo differant a cantu antiphono seu alterno, I. 45. m. & a responforiis? I. 328. i. 334. p. m.
- - Earum usus apud *Græcos*. I. 505. f. & n. b. in officio Romano I. 254. p. i. & in *Ambrosiano* ad horas canonicas. I. 468. c. f. ante psalmos & post *Gloria Patri*. I. 178. c. m. 328. p. m. quandoque post singulos psalmi versus. I. 143. p. m. 176. p. i. 230. f. seqq. 334. i. 502. p. m. ad introitum *Misse*. I. 100. p. m. 101. p. i. ad litanias & rogationes. I. 542. m. in officio de adventu Domini. I. 519. p. i. seqq. & in officio de B. V. I. 558. c. m.
- - Specimina illarum. I. 503. p. i. 558. p. m.
- Antiphona, seu alterna psalmodia I. 159. c. m. 172. p. m. seqq. 206. i. directaneæ opposita. I. 173. m. seqq. 196. p. m. a quo instituta? I. 100. c. m. 101. p. i. 331. p. i. 332. c. m. 333. c. m. 467. c. m.
- - Eius origo in ecclesia orientali. I. 40. p. i. seqq. in monasteriis. I. 43. i. 173. p. i. in ecclesia occidentali. I. 44. c. m. 45. i. 172. p. m. 173. i. 174. m. 467. c. m. propagatio

INDEX RERUM ET VERBORUM

medio ævo I. 327. c. f. 328. p. i. Antiphonarii libri. I. 573. c. f.
 Antiphonarium *Ambrosianum* cum notulis. I. 257. c. m.
 - - - *Beuchorensis*. I. 165. p. i.
 - - - S. GREGORII. I. 247. f. 248. i. *Romæ* magna cum veneratione adseruatum, I. 248. p. i. 249. m. it. n. a. nusquam tamen purum habetur. I. 360. c. m.
 Ἀντίφωνοι ὕμνοι. I. 74. c. f.
 Antiphonus cantus triplici modo sumtus. I. 173. c. m.
 Ἀντίφωνῶν inter & ἀντίφωνον discrimen. I. 330. p. i.
Antifiodorensis ecclesia quando publicam horarum canonicarum decantationem admiserit? I. 482. p. i.
 ANTONIUS (S.) D. PAULUM Er. sepeliens solus etiam hymnos & psalmos decantasse dicitur. I. 146. p. m.
 Apathia Christianorum musicam non exhorret. I. 225. c. f.
Apertionis versus qualis? I. 514. p. i.
 Ἀποδιπνον officium singulare apud *Græcos*. I. 501. c. f.
 APOLLINARIS cantica. I. 72. i. reiecta. ib. p. m.
 Apolytis apud *Græcos* completo officio. I. 462. c. m.
 Apostolorum festa. I. 133. i.
 Archicantis officium honorificum. I. 306. p. i.
 Archichori munus quale? I. 308. f.
 ARCHIMEDES a quibusdam dicitur inventor organi hydraulici. II. 138. p. m.
 Archiparaphonista officium. I. 306. m.
 Ariæ, vid. Ode.
Arianorum sub S. CHRYSOSTOMO hymni. I. 43. c. m. 85. c. f. 160. i. & cantica ἰδιωτικὰ ad errorem propagandum. I. 71. m.
 ARII ad SOTADIS numeros compositæ cantiones. I. 71. i.
 ARISTOXENI opinio de musica. II. 379. p. m.
 Armarii quodnam officium? I. 309. p. i. 310. p. i.
Armenorum musica sacra. II. 263. p. i.
 ARMENTARII Clerici S. GREGORII *Turon.* in componendo cantu promptum ingenium. I. 263. f.
 ARNESTI I. archiep. *Pragensis* cantio *Sclavonica*. II. 373. i.
 Artis & thesis in rhythmo. I. 199. i. II. 60. p. i.
Asiaticus officii eccles. cursus. I. 154. c. f.
 ASPENDIUS citharista celebris. I. 233. c. m.
Assa voce prolatus cantus opponitur organico. I. 209. c. m.
 ATHANASIUS (S.) musicam abolitam haud voluit. I. 223. p. m. fed moderatam. I. 224. p. i.

Attentio in psallendo & cantando necessaria. I. 231. p. m. seqq. II. 181. i. ne sicut inanima instrumenta aut aviculæ simus. I. 233. i.
Ave maris stella hymni quis auctor? II. 23. p. i.
Avenionensis syn. statuta de musica. II. 227. c. f.
 Aves immerito dicuntur ansam dedisse cantui. I. 2. c. m.
Augustanæ diœcesis decreta syn. quid statuant de musica? II. 220. p. i.
 AUGUSTINUS (S.) *Manichæis* ob reiectum cantum eccles. summe indignatus. II. 67. i. Quantum eodem sit commotus? I. 65. i. 228. p. i. Eius psalmus contra *Donatistas*. I. 52. i. 82. c. m. item liber ei adscriptus de *Canticis ad altare*. I. 32. p. i. contra HILARIUM. I. 86. c. m. alique de musica metrica, & rhythmica. I. 197. c. m. it. n. a. 198. i. Eidem adscribitur hymnus ad benedictionem cerei paschalis. I. 82. c. f.
Aurea Missa de B. V. M. I. 354. p. m. II. 216. c. f.
 AURELIANUS *Reomensis* quodnam statuatur musicum inter & cantorem discrimen? II. 67. c. f.

B.

BABYLÆ (S.) reliquæ cum cantu translatae. I. 47. p. m. 135. p. i. it. n. b.
 BALDRICUS organorum adprobat usum. II. 143. c. f.
 Ballationes in ecclesiis vetitæ. II. 102. m.
 BANCHIERI sex notis vulgaribus addidit septimam. II. 278. p. i.
 BANNIUS quot modos & genera musicæ admittat? II. 387 c. f. & quot genera notarum? II. 396. p. m.
 Baptismalis fontis consecratio. I. 535. p. m.
 Baptismi celebratio cum hymnis, & canticis spiritualibus. I. 132. i.
Basilicarii quinam dicti? I. 429. c. m.
Basileense Concilium quid ordinaverit de musica figurali, II. 220. p. i. & de *Trutanis*? II. 228. p. i.
 BASILIUS (S.) psalmodiæ instaurator. I. 63. c. m. varium canendi modum *Cesareæ* instituit. I. 85. m. Eius contentio in adornando cantu. I. 223. m. & liturgia. I. 97. c. m. Lites eidem motæ ob doxologiam. I. 54. p. m. & ob melodiæ modum a consuetudine alienum. I. 84. f. 236. p. i. it. n. a.
 Bassus generalis & fundamentalis a quo, & quando sit inventus? II. 297. p. i. & c. m.
Beeroviensi cœnobio monialium breviarii loco officium de Ven. sacr. præscriptum. II. 202. p. m.
 BELLARMINI sententia de instrumentorum musicorum usu in ecclesia. II. 218. i.

Benedicamus

INDEX RERUM ET. VERBORUM

- canticis *Antiocheni* iratum THEODOSII Imp. animum placarunt. I. 78. m.
- Canticum ZACCHARIÆ post collectam in lit. *Gall.* I. 108. p. m.
- Cantilenæ in ecclesiis vulgari etiam linguae permissæ, & quales? I. 347. c. f. II. 198. i. in *Gallia*. I. 264. c. m. 268. i. & *Germania*. II. 199. c. f. Profanæ prohibentur, I. 215. c. m. II. 76. c. m. 198. i. & lascivæ, *ib.* it. I. 218. p. i. seq. cum saltu. I. 214. p. i. 215. 216. item compositæ ab hæreticis. I. 70. c. m. seqq. seculares in ecclesiam *Græcam* introductæ vituperantur. I. 245. p. m.
- Cantores quandoque adhuc catechumeni. I. 33. c. f. & admodum iuvenes, *ib.* f. 24. c. m. lectorum etiam nomine donati. I. 35. c. m. quandoque in maioribus conscripti ordinibus I. 293. c. m. 302. c. m. & n. a. per vices succedebant. I. 36. p. m. ad cantum peculiariter notati, & assumti, I. 311. i. ad id muneris aptiores redditi. I. 206. p. i. 312. c. m. nec nisi iussu cantabant. I. 319. p. m. cur fabarii olim dicti? I. 312. c. f.
- - Magis celebres tempore DAVIDIS. I. 11. c. m. *Romani* tempore S. GREGORII, VI. TALIANI & AGATHONIS PP. in *Anglia* dispersi. I. 260. p. i. in *Gallias* ad instituendum cantum missi. I. 267. p. i. 269. n. c. 272. i. *Angli*. I. 260. c. f. insigniores m. æ. I. 280. f. 281. i. seqq. præstantissimi sæc. IX. artis musicæ ignari. I. 243. p. m.
- - Illorum chorus ab aliis separatus. I. 292. c. m. 320. c. f. 321. i. seqq.
- - Eorum diligentia in curanda voce. I. 312. c. f. & erudiendis aliis. I. 313. c. m. 314. m. nec non instrumenta & libri I. 321. p. m. seqq. vestes & baculi I. 322. c. f. 323. c. f. 324. i. II. 173. m. Schola item *Romæ*, I. 293. p. i. & alibi erecta. I. 295. c. f.
- - Officium I. 32. c. f. 290. c. m. seqq. 302. p. m. & n. c. 304. n. a. & *b.* 322. f. II. 171. p. m. quondam perhonorificum; I. 299. p. m. unde ad diversas dignitates sunt evecti. I. 299. i. 315. c. f.
- - Eorum ordo I. 299. f. Apud *Maronitas*. I. 300. i. & *Græcos*, *ib.* p. i. An diversus a lectionatu cæterisque ordinibus? I. 33. c. m. 34. p. m. 135. c. f. 300. c. m. 301. i. II. 171. p. m.
- - Illos inter & muscos discrimen. II. 67. c. f.
- - Cantoribus data præcepta. I. 220. m. seqq. II. 78. f. seqq. 306. c. f. 307. i. seqq.
- Cantus pro modico vocis flexu, I. 203. c. m. aut simplici lectione sæpius sumtus I. 326. p. i. quando primum in publico Dei cultu adhibitus? I. 2. m. 86. c. f. 87. i. qualis sit laude dignus? I. 87. c. m. it. n. a. & quomodo necessarius? I. 246. m. 247. i. quare in ecclesia adoptatus? I. 90. c. m. & publice in scholis, ac monasteriis excultus? I. 276. c. m. 277. p. m.
- - Eius effectus insignes. I. 83. i. 162. m. it. n. a. 225. p. i. 226. i. seqq. 228. p. i. II. 85. p. i. oblectatio qualis admittenda? I. 220. p. i. seqq.
- - Eius finis primarius laus Dei. I. 1. i. 221. p. m. seqq.
- - Eius institutores præcipui in orbe christiano, I. 89. c. m. & instauratores S. BASILIUS I. 185. c. f. S. Ioh. *Chrysostomus* I. 186. c. m. S. AMBROSIVS. I. 185. f. 186. p. m. S. ATHANASIUS DIODORUS, FLAVIANUS. ANTHIMUS, *ib.* S. GREGORIUS M. I. 247. p. m. 248. i. seqq. II. 1. i. S. Ioh. *Damascenus*. II. 5. i. alique. II. 28. p. i.
- - Eius moderatio a S. GREGORIO, aliisque præcepta. I. 350. p. i. seqq. nimia autem protractio cantus & officiorum restricta. II. 183. p. i. seq. præscripto canendi modo debito. II. 86. p. i. seqq. 179. p. i.
- - Eius simplicitas. prima ecclesiæ ætate. I. 84. c. f. dum vel minima immutatio turbas excitavit, *ib.* f. antiquioribus regulis monasticis nullam eius disciplinam designantibus. I. 204. p. m. 206. m. Propagatio illius sub CONSTANTINO M. I. 133. p. m. sæc. IV. & V. I. 203. m. seqq. 240. p. m. sæc. IX. & X. I. 241. p. m. 243. c. m. 247. m. 280. m. 326. i. seqq. II. 21. p. i. 65. i. in *Anglia* I. 155. p. m. 262. c. m. in *Gallia* & *Italia*. I. 93. p. i. in *Germania*. I. 273. c. m. Ampliatio denique illius & frequentatio posteriori ævo. II. 167. i. seqq.
- - Eius usus in omnibus conventibus Christianorum. I. 99. p. i. 128. p. m. in vigiliis & coetibus antelucanis. I. 21. p. m. II. 65. i. seq. in Sacris christianis. I. 102. p. i. 129. f. seqq. 204. c. m. Ad sacrificium Missæ. I. 94. i. 99. i. 353. c. m. seqq. II. 65. i. ad introitum. I. 100. p. i. 362. p. i. seqq. ad *Kyrie eleison*. I. 102. p. m. 372. p. i. seqq. ad *Gloria in excelsis* I. 103. p. m. 377. c. f. seqq. ante & post lectiones. I. 108. p. m. 383. p. i. seqq. ad Evangelium. I. 396. p. m.

UTRIUSQUE TOMI.

418. *c. m.* ad symbolum. I. 113. *c. f.* 426. *c. f.* seqq. ad Offertorium I. 116. *i.* 431. *i.* & præfationem. I. 117. *p. i.* 439. *i.* ad *Sanctus*. I. 118. *c. f.* 443. *p. i.* sub Canone. I. 446. *p. i.* ad orationem Dominicam & benedictionem. I. 123. *c. m.* 448. *c. m.* 452. *p. i.* ad *Agnus Dei*. I. 454. *p. i.* ad Communionem. I. 125. *p. i.* 126. *c. m.* 458. *p. i.* ad dimissionem populi. I. 462. *c. m.* inter lectionem, sermonem, & orationem. I. 204. *c. m.* in quadragesima I. 529. *c. f.* 530. *i.* præsertim triduo ante pascha. I. 530. *c. f.* seq. 535. *p. i.* Ad litanias, seu rogationum processiones. I. 138. *i.* apud infirmos & morientes. I. 552. *p. i.* in translationibus Sanctorum. I. 545. *p. i.* in coronatione Regum. I. 548. *c. m.* ad consecrationem Episcoporum. I. 464. *p. i.* in dedicationibus ecclesiarum. I. 133. *c. f.* in reconciliatione pœnitentium. I. 465. *p. i.* & administratione Sacramentorum. *ib.* *c. m.* seqq. ad probationes vulgares. I. 560. *c. m.*
Vid VV. *Musica*, & *Psalmodia*.
Cantus *Ambrosianus* vid. *Ambros. cant.*
- - - Antiphonus vid. *Antiph. Psalm.*
- - - choralis seu planus. vid. *Chor. cant.* & *Gregor.*
- - - directaneus vid. *direct. cant.*
- - - figuratus vid. *Figurat. cant.*
- - - *Græcorum*. vid. *Græc. cant.*
- - - *Gregorianus* vid. *Gregor. cant.*
- - - *Hebraeorum* vid. *Hebr. cant.*
- - - metricus. vid. *metr. cant.*
- - - modulatus. vid. *modulat. cant.*
- - - organicus. vid. *Org. cant.*
- - - profaicus. vid. *prof. cant.*
- - - responsorius vid. *respons. cant.*
- - - *Romanus*. vid. *Rom. cant.*
Cappa vestis cantorum propria. I. 324. *m.* 325. *p. i.*
CAPRANICA Card. musicorum collegium simile *sacculo porcellis pleno* edixit. II. 221. *c. m.*
Carcaffone expugnatio clero canente. I. 566. *c. f.*
CARISSIMI auctor cantus recitativi. II. 297. *f.*
Eius elogium. II. 344. *i.* 345. *p. i.* & *p. m.*
CARME (P.) organa hydraulica. II. 138. *p. m.*
Carmen solenne precationis apud *Romanos*. I. 17. *c. m.*
Carmina dicere idem ac canere. I. 21. *p. m.*
CAROLUS (S.) reliquis instrumentis musicis reiectis solum organi usum concessit. II. 186. *m.* 217. *c. f.* quem cantum præscripserit in eccles. *Meziodi*? II. 208. *c. f.*
CAROLUS M. choro psallentium sæpe præfens I. 270. *i.* 316. *c. f.* seq. dicitur ex disciplina *Græcorum* modos musicos auxisse. I. 268. *c. m.* II. 71. *p. m.* quando cantum *Romanum* in *Galliis* & alibi instauravit? I. 269. *i.* & *n. a.* 270. *f.* seq. II. 41. *c. m.* & *c. f.* an sit auctor hymni: *Veni creator Spiritus*? II. 30. *p. m.* Eius decreta de cantu eccles. II. 65. *c. m.*
CARLSTADIUS musicæ eccles. osor. II. 246. *p. i.*
CASALII descriptio abusus mus. eccles. II. 223. *p. m.*
CASIMIRUS (S.) an sit auctor rhythmici: *Omni die dic Mariæ*? II. 27. *p. m.*
CASSIODORUS quam fecerit distinctionem instrumentorum musicorum? II. 146. *c. m.* quot statuerit tropos, seu modos musicos? II. 71. *p. i.* Eius lib. de musica. I. 197. *c. m.*
CASTALDO quid sentiat de instrumentis musicis in eccl. II. 218. *p. i.*
Castratio vocis causa quando & ubi fuerit in usu? II. 75. *c. f.* an sit licita? II. 204. *p. i.* seqq.
Cathedrales in ecclesias quinam horarum canonicarum decantationem invexerint? I. 481. *p. i.*
CATOLENUS Abb. cantuum compositor. I. 252. *p. i.*
CELANUS auctor sequentiæ: *Dies iræ*. I. 409. *c. f.*
Cerei paschalis benedictio sollemnis. I. 534. *c. m.* eius auctor. II. 28. *c. m.*
CESTI odas theatro primus intulit. II. 298. *i.*
Χειρονομία *m. æ.* usitata. I. 320. *f.* 321. *i.* & *n. a.*
Chelium usus quando invaluerit in ecclesia? II. 219. *f.* 341. *p. m.* & *n. a.*
Cherubicus hymnus. I. 112. *p. i.* 120. *c. m.* 121. *i.*
CHILPERICI *Franc.* Regis carmina. II. 22. *p. i.*
Chinensium musica S. II. 265. *c. m.*
Chorali in cantu I. 247. *p. m.* II. 268. *p. i.* quæ cautiones adhibendæ? II. 306. *p. i.*
Choræ an in ecclesiis olim ductæ? I. 207. *p. m.* II. 102. *p. m.* 103. *i.* in Primitiis. II. 237. *c. f.* in dedicationis anniversariis, II. 238. *p. i.* & processionibus. II. 239. *p. i.* ex ecclesiis sunt eliminatæ. II. 237. *c. m.* ac dicbus festivis prohibita. I. 133. *p. m.* 213. *c. f.* 214. *i.* 219. *c. m.* II. 102. *c. f.*
Chorepiscopus *Coloniæ* simul fuit primus cantor. I. 298. *c. m.*
Chori instr. musici descriptio. II. 151. *p. m.*
Chorus seu chora pro antiphona quoque sumitur. I. 48. *c. m.*

Chorus

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Chorus** psallentium unde dictus? I. 290. *p. m.* 292. *p. i.* bifariam divisus. I. 291. *c. m.* & aliquando trifariam. *ib. c. f.* ubinam situs? *ib. c. f.* illius ordo *m. æ.* qualis? I. 320. *n. a.* Eidem se iunxerunt mulieres cum sacris virginibus, viri cum monachis. I. 146. *n. a.* viri quoque ac foeminae principes. I. 157. *p. i.* 159. *c. m.* 160. *c. m.* item populus. I. 159. *p. m.* feqq. Chori psallentium in funere. I. 145. *p. m.* 146. *i.* 147. *m.* 148. *c. m.* 149. *p. m.*
- Christi** divinitas a primis sæculis cantu celebrata. I. 21. *p. m.* 23. *f.* 30. *p. m.* 70. *c. m.*
- Chromaticæ** harmoniæ damnatae. I. 218. *m.*
- Chromaticum** genus musicæ I. 218. *p. m.* an etiamnum obtineat? II. 280. *c. f.*
- CIMENIUS** Card. officium Mozarabium restituit. II. 268. *c. f.* & *n. a.*
- Cisterciensium** studium in instituendo corrigendoque cantu. I. 286. *p. m.*
- Citharæ** diversæ formæ. II. 140. *p. i.* 152. *p. m.* feqq. unde dicta? II. 154. *i.*
- Claves** in musica GUIDONI debentur. II. 46. *c. m.*
- CLEMENTIS** (S.) *Alex.* locus de choro Christianorum; I. 30. *p. i.* & de usu instrumentorum musicorum. I. 210. *c. m.* item hymnus ad Christum. I. 75. *c. m.*
- Clerici** nisi canere docti in conspectum CAROLI M. non admissi. I. 276. *p. m.* Quomodo divinum officium in & extra chorum debeant peragere? II. 170. *i.*
- Clerus** numerosior in civitatibus ad psalmodiam adstrictus. I. 160. *p. m.* 163. *p. m.* feqq. 187. *c. m.* præsertim die dominica. *ib. p. m.*
- CLODOVEUS** R. susceptus *Virgini* cum cantilenis. I. 136. *p. m.*
- Cluniacenses** quem ritum servaverint in celebranda nocte resurrectionis Dominicæ? I. 537. *p. i.* *n. a.*
- Clusor** versus qualis? I. 514. *p. i.* & *c. f.*
- COELESTINUS** P. an cantum antiphonarum psalmodiarum ad introitum Missæ instituerit? I. 100. *c. m.* 101. *p. i.*
- Coloniensis** diocesis decreta de musica, II. 220. *c. m.* & contra ludos sacros. II. 236. *p. i.* & *p. m.*
- COLUMBANUS** (S.) in agone cantasse refertur. I. 552. *f.*
- Columnæ** antediluvianæ a non nemine ad musicam pertinuisse dicuntur, a LUBAL & variis patriarchis confectæ. I. 2. *f.*
- Communio** S. sumta ab iis, qui eidem interfuere. I. 125. *c. m.*
- Communio**, seu antiphona ad communionem unde desumpta? I. 458. *p. i.* cum psalmo etiam cantata, *ib. p. m.* & quare? I. 460. *p. i.*
- Completorium** post vespas. I. 195. *f.* 196. *i.* an a S. BENEDICTO institutum? I. 196. *p. m.* duplex apud *Græcos*. I. 494. *c. f.* feqq. eius sollemnis celebratio apud *Romanos*. I. 496. *c. f.*
- Compositores** musici quinam optimi? II. 225. *c. m.* quænam ipsis præcipue observanda? II. 272. *i.* *c. f.* 315. *p. i.* Vid. v. *Musurgi.*
- CONANTII** Ep. officia & hymni. II. 28. *p. m.*
- Concentor** quis? I. 303. *p. i.* eius officium. I. 304. *n. c.*
- Conciliarum** decreta circa musicam sacram. II. 220. *i.* 227. *c. f.*
- Conductus** quid indicet? II. 129. *p. i.*
- Confessores** psaltæ dicti. I. 36. *p. m.*
- CONRADUS** *Sittinger* (P.) monachus S. *Blasii*, organorum fabricator II. 192. *p. m.*
- CONSENTII** hymni laudantur. I. 84. *m.*
- Consonantiarum** qualis usus in polyphonia? II. 112. *p. i.*
- CONSTANTII** Imp. sepultura cum hymnis & psalmis etiam eminus velut e cælo auditis. I. 145. *p. m.*
- Contaciorum** I. 590. primus auctor ROMANUS Diac. *Edeß.* I. 79. *c. m.* & *n. a.*
- Conternatio** psalmodiarum. I. 486. *p. i.*
- Contestationes** seu præfationes Missæ. I. 99. *c. f.* 442. *c. f.*
- Contrapuncti** usus quibusdam probatus, II. 207. *c. m.* ab aliis reiectus, II. 208. *c. m.* in *Mediolanensi*, *ib. c. f.* & *Galliæ* ecclesiis est adser-vatus. II. 209. *c. m.*
- Contrapunctum** inter & falsum bordonum discrimen. II. 293. *p. i.*
- Convivia** inter hymnos & psalmos apud Christianos. I. 140. *p. m.* feqq.
- - - cum cantu & musica apud Gentiles. II. 382. *p. i.*
- CORELLIUS** usum chelium in ecclesia ordinavit, II. 219. *f.*
- CORNELII** *Agrippæ* sententia de musica figurata, II. 222. *p. i.*
- Coronatio** Regum cum acclamationibus & cantu. I. 548. *c. m.*
- COSMÆ** *Maiumensis* peritia musica. II. 9. *c. m.*
- COSMÆ** *Hierosol.* cantor & poeta illustris. II. 9. *p. i.*
- Credulitatis** nomen quid indicet? I. 429. *p. m.*
- Crotali** descriptio. II. 157. *c. f.*

UTRIUSQUE TOMI.

Curfus ecclesiastici varia genera. I. 154. p. m. 155. i. 162. c. m. 164. p. m. seq.
 Curfus B. V. quando sit institutus? I. 557. c. m. & ad canonicos pervenerit? I. 559. f. 560. i. an obliget eius recitatio? I. 560. i.
 Curfus horarum canonicarum. I. 155. p. i. 164. p. i. ex quibus sit compositus? I. 165. p. i. 168. p. i.
 Cymbala & scabella pedibus feriebantur a veteribus symphoniis. I. 213. p. m. illorum descriptio. II. 158. p. i. & usus in ecclesia. II. 240. i.
 Cymbalicae rotæ. II. 165. p. i.

D.

DAMASUS (P.) an cantum in ecclesia Romana instituerit? I. 60. c. m. 242. i. & n. a. & alternum quidem? I. 44. c. m. ac diurnum nocturnumque? I. 91. i. Eius carmina de variis festis SS. Apost. & Mart. I. 80. c. f.
DAVID quo instrumento musico usus sit coram SAULE? I. 9. p. m. Eidem tribuitur præcipua laus adornata musicæ. I. 4. c. f. 5. i. 11. p. i.
 Decentum quid? II. 111. c. m.
 Declinatorii versus quales? I. 336. p. m.
 Dedicatio ecclesiæ requisita ad sacra Christianorum. I. 53. p. m. quo cultu olim celebrata? II. 238. p. i.
 Delona cantilenæ nomen in sacris Apollinis. I. 17. p. m. eius partes. ib. c. f.
 Deus in adiutorium &c. in officio S. frequentatum. I. 513. c. f.
 Diaconi cantorum obibant manus. I. 302. c. m. & n. a.
 Diaphonia, organum dicta, m. æ. inventa. II. 107. f. eius notio. II. 108. i. & p. m.
 Diapsalma in psalmis an ad cantum pertineat? I. 5. c. m. 11. p. m. vel ad musica instrumta? I. 11. p. m. it. n. a. b.
 Diatonicum genus musicæ I. 218. p. m. constanter servatum in cantu Ambrosiano, & Gregoriano. I. 252. c. f.
 Dignitatis titulus cui competat? II. 170. c. m.
 DRONYSII Alex. musica scientia. I. 197. c. m.
 Diptychorum cantus. I. 447. m.
 Directaneus cantus, seu in directum opponitur antiphono. I. 174. p. m. 196. p. m. uti Gloria in excelsis Deo, Sanctus, Agnus Dei &c. I. 175. p. m. & c. f. 176. i.
 Directaneus psalmus I. 175. p. m. it. n. a. 190. c. m. 196. i. parvulus. I. 190. n. c. 191. n. a. 195. c. m.

MART. GEBBERT. DE MUSICA ECCL. T. II.

Discantus seu biscantus notio. II. 110. c. f. 111. f. Eius specimen. II. 108. f.
 Δίστιχον προκείμενον quale? I. 513. p. m.
 Ditoni usus a Guido iam receptus. II. 117. p. i.
 Doctoratus gradu quando musicæ professores ordinati in Anglia? I. 287. p. i.
 Domesticus musicorum quis? I. 308. c. f.
 Dominica diei festiva celebratio cum psalmodia & cantu. I. 97. c. m. n. b. 98. c. m. 132. p. m. Eadem die arare vel fodere præstat, quam saltare, I. 215. f. aut cantiones profanas & lascivas proferre. I. 218. i.
 Donatistæ catholicos redarguere, quod sobrie canerent. I. 72. m. 204. p. i. Eorum cantiones damnata. I. 72. p. m.
 DONII sententia de musicæ figuratæ abusu. II. 224. c. f. de tribus rhythmorum generibus. II. 272. p. i. de statu antiquæ & modernæ musicæ. ib. de ardua institutione musicæ figuratæ. II. 274. c. m. de quatuor gradibus, quibus ecclesiæ cantus apud Latinos processerit. II. 94. c. f. de prolixis symmatibus & repetitionibus verborum in musica. II. 312. p. m. Imperitia musicæ practicæ Eidem obiecta. II. 285. p. i.
 Doricus modus frequentatus apud Hebræos. I. 5. p. i.
 Δοξολογία μεγάλη & μικρά apud Græcos. I. 106. p. i. 511. c. f.
 Doxologia Gloria in excelsis in nocturno seu matutino officio. I. 103. p. m. seqq. 111. c. m. 183. p. m. 189. c. m. 190. c. m. 191. i. it. n. a. & ad Missam. I. 104. c. m. seqq. a solo sacerdote incipitur. I. 378. i. & quare? ib. p. i. quibus temporibus? I. 104. c. m. 106. m. 378. p. m. 379. p. m. a quo præscripta? I. 56. p. i. 104. c. m. quandoque cum integra liturgia græce & cum tropis fuit cantata. I. 382. p. i. Ritus Ambrosianus, Græcus, & Mozarabicus circa eius cantum. I. 381. p. i.
 Doxologia Gloria Patri &c. quo ritu adhibita in fine sermonum? I. 54. c. m. ad professionem fidei. I. 55. c. m. it. n. b. post psalmos, responsoria & lectiones fuit cantata? I. 43. c. m. 55. f. 56. p. i. 182. c. m. 508. m. 512. p. m. cum cantu responsorio. I. 55. c. f. & antiphono. ib. 178. i. Illius varia genera. I. 54. c. m. seqq. & lites ideo motæ. I. 54. p. m. 55. c. m. 56. i. it. n. a. 71. p. m. Eiusdem pars altera sicut erat &c. ob hæreticos est addita. I. 178. p. m.

G g g

Dramata

INDEX RERUM ET VERBORUM

Dramata sacra Romæ primum audita. ll. 298. p. i.
Druides musicam adhibuere in sacris. I. 19. p. i. ll. 378. c. m.
 Duello committitur causa de substituendo officio *Gallicano* in locum *Toletani*. I. 259. n. a.
 DUNSTANUS (S.) perperam cantum a quatuor vocibus instituisse dicitur. ll. 35. p. m. instrumenta musica dextre tractavit. ll. 99. p. i.
 DUNSTAPHUS *Anglus* musicæ figuratæ cultor eximius. ll. 326. i.
 Duodecima hora canonica. I. 154. n. a. 175. n. a. eius officium. I. 195. c. m.
 DURELL *Anglus* defensor musicæ. ll. 252. p. i.

E.

EADMERUS celebris cantor. I. 299. p. m.
 EADREDUS cantor peritissimus extra ecclesiam mutus. I. 299. c. f.
 EEBRLIN, *Ernestus*, melotheta insignis. ll. 371. c. f. it. n. a.
 ECCARDUS hymnum *Te Deum laudamus* in *Germaniam* trantulit linguam sæc. IX. ll. 25. p. i.
 Ecclesiarum præcipuarum studium in adornando cantu. I. 225. i.
 Echo. I. 227. n. a.
 EDDII mon. Cant. opera cantus instituitur in *Anglia*. I. 261. i.
 Εισοδικὸν quale officium? I. 418. n. a.
 Εκφωνήσεις orationes altiori voce dictæ. I. 122. p. m. 123. i.
 Enchorda instr. mus. ll. 151. p. m.
 Enharmonicum musicæ genus. I. 218. p. m. ll. 73. m. an adhucdum sit in usu? ll. 280. c. f.
 ENOSI tempore an primum viguerit cantus in ecclesia? I. 2. m.
 Επαινὸς, αἶνος in quo differant ab hymno? I. 74. c. m.
 Επαοιδῶν incantatores, incantationes. I. 15. c. m. 16. p. i.
 Επευφημεῖν in S. Liturgia idem ac ὑπακύνειν. I. 95. i.
 EPHREM (S.) S. cantus instaurator I. 98. c. m. sacros hymnos ad metrum HARMONII composuit. I. 77. p. m. 78. i. 200. i. & c. m. quod posteriores ecclesiæ cantores sunt imitati. I. 200. m.
 Ephymnia Therapeutarum. I. 20. c. m.
 Επιλήχνιος εὐχαριστία seu προσφώνησις. I. 193. c. f. 194. p. m.

Epiphaniæ festum olim profanatum ornatu muliebri, saltu, & lascivo cantu. I. 214. f. seqq.
 Episcopi cantu delectati. I. 316. m. cum choro psallentium excepti. I. 136. c. f. 137. i. 550. p. i.
 ERASMI *Rot.* descriptio musicæ figuratæ. ll. 222. p. m.
 ERICUS Rex *Daniæ* ope citharædi an in furorem actus? ll. 84. p. m.
 EVAGRIUS *Ponticus* apathiam affectans musicam tamen suscipit. I. 225. c. f.
 Evangelium quo ritu a Diacono ad altare deportatum. I. 419. n. a. & cantatum? I. 107. c. f. olim in Missa tantum. I. 353. m. græca & latina lingua. I. 419. c. f. in ambone. I. 420. p. i. cum maiori vel minori modulatione. ibi f. specimina huius cantus. I. 421. seqq.
 Evangelicus codex præferri solitus in processionibus. I. 418. n. a. 568. c. m.
 Eucharistiæ ἐπιλυχνία celebratio I. 193. f. 194. p. m. cum cantu psalmodum. I. 61. c. m. 62. c. m. & n. c. antelucanis & aliis horis. I. 152. p. m. etiam vespere. I. 153. i. & ad præfationem in Missa. I. 117. c. m.
 Eucharum varii modi musici. I. 73. p. i.
 EUGENIUS qua ratione ordinem *Ambrosianum* in ecclesia mediol. conservavit? I. 256. c. m.
 Eunuchus hymnorum cantoribus erudiendis olim præpositus. I. 33. c. f.
 Eunuchi cantores reprobati, ac irregularibus ac censiti. ll. 204. p. i. seqq. quando & ubi fuerint recepti? ll. 75. c. f.
 Evovæ unde? I. 337. p. i.
 EUSEBIUS hymnis & psalmis Christi divinitatem probari testatur. I. 30. p. m.

F.

Falsa musica quid denotet? ll. 120. f.
 Falsetus, discantus. ll. 206. p. i.
 Falsibordoni in concentu quænam observanda. ll. 116. p. m. 292. c. f.
 Feræ musica delectantur. I. 227. n. a.
 Festa Sanctorum cum convenienti cantu, & aliis lætitiæ signis, I. 133. c. m. non autem cum sono instrumentorum & saltatione sunt celebranda. I. 213. c. f. 214. i. seqq.
 FEVOO præ omnibus instrumentis cheles in ecclesia minime idoneas censuit. ll. 218. p. m. & n. b. de musicis compositoribus quid sentiat? ll. 225. c. m.

UTRIUSQUE TOMI.

FICINUS (*Marfil.*) musicus. II. 320. *p. m.*
Fidla musica qualis? II. 283. *p. i.*
 Figuræ musicæ notio, II. 124. *p. i.* & formæ. *ib. m. seqq.*

Figurata musica olim in ecclesiis prorsus ignota, I. 248. *m.* postea tamen, II. 273. *p. m.* in monachorum etiam & monialium cœtibus obtinuit. II. 211. *i.* primum simplex, II. 273. *c. m.* demum ultra modum aucta, II. 274. *p. i.* cumulatius eius signis & figuris, II. 124. *p. i.* seqq. 275. *p. i.* frustra tentata earum mutatione, II. 276. *p. i.* ut adeo fuerit verita statutis variorum Ordinum, II. 213. *p. i.* præsertim monasticorum. II. 214. *p. i.* Eius variae species. II. 127. *p. m.* Vid. *Mensurata* musica.

Fidularum descriptio. II. 150. *c. m.*

FLAVIANUS *Antioch.* an *Gloria Patri* primus cantari iussit? I. 54. *f. 55. i. & n. b.*

Fontis baptismalis consecratio. I. 535. *p. m.*

FORFURNATI (S.) *Pictav.* hymni. I. 83. *m. seq.*

FORTUNATI *Venuntii* locus de instrumentis musicis. I. 217. *n. a.* II. 147. *p. m.*

Francici cantores, I. 264. *c. m.* *Bononia* in plateis canere prohibiti. I. 257. *c. f.* Eorum libri musici maiori in pretio habiti, quam *Romani*. I. 263. *p. m.*

FRANCONIS *Parif.* regula de triplo. quadruplo, imo quintuplo operando. II. 119. *c. m.*

Francorum reges *Merovingici* musicæ amatores. I. 263. *i.*

FRIDERICUS II. rex *Borussiae* musicæ stator. II. 369. *m.*

FULBERTUS, scholæ *Caruntensis* magister insignis, & cantor. 284. *p. m.*

FULGENTIUS (S.) clericos suos suaviter psallendū curam habere iussit. I. 91. *i.*

Funus piorum lato potius cantu prosequendum. I. 147. *c. m.* 148. *m.* 149. *i.*

FUX, *Ioseph.* quot constituerit modos musicos? II. 28. *p. m.* Eius monita de stylo ecclesiastico. II. 294. *c. m.* 370. *i.*

- - - institutio musicæ solida. II. 370. *p. i.* *Me-*
lothesia. II. *ib.* *p. m.*

G.

GAFFORI, *Franchini* opus de re musica celebratur. II. 321. *p. m.*

GALLI (S.) in monasterio antiphonarum D. **GRE-**
GORII adservatum. I. 580. *p. m.* diversum a *Metensi*, I. 275. *c. f.* uti & modulatio *Romana*. I. 274. *c. m.* 275. *p. m.*

Galli indociles esse notantur in hymnorum carmine.

I. 204. *p. m.* Illos inter & *Romanos* cantores altercatio sub **CAROLO** M. I. 269. *n. b. c.* 270. *p. m.*

Gallia Narbonensis Visigothorum in *Hispania* regno accensita. I. 185. *i.*

Galliae reges musicæ fautores. II. 318. *c. f.*

Gallica musicæ status nostro ævo. II. 301. *p. i.*

Gallicanus cantus antiquus *Romano* simplicior. I. 263. *c. m.* 264. *p. m.* illius reliquiæ etiam in *Romano* officio, I. 264. *i.* Præfatio, *ibid.* *p. m.* *Sanctus* feriale, I. 263. *c. m.* Oratio dominica, I. 264. *p. m.* modulatio psalm. *In exitu Israel.* I. 263. *p. m.*

- - Officium, I. 164. *p. m.* seq. iuxta quosdam idem ac Mozarabicum, I. 358. *p. i.* diversum olim a *Romano*, I. 357. *m.* 358. *p. i.* quod tamen postea est receptum, I. 582. *p. m.* ecclesiis quibusdam ac monasteriis *Alexandrinum* recipientibus. I. 155. *i.*

- - Psalterium, I. 265. *c. m.* 266. *c. m.* in quibusdam *Germaniae* ecclesiis olim introductum, I. 264. *f.* 265. *c. m.* & *n. a.* in *Hispania* quoque, *ib.* & alibi, etiam *Rome* receptum. *ibid.* *p. m.*

- - Ritus pro horis canonicis. I. 470. *c. f.* an recte dicitur in *Hispanias* introduci iussus? I. 258. *p. i.* 259. *c. m.* Hymni in eodem frequentati. I. 258. *c. m.*

GALUPPI quid requirat in musica? II. 308. *m.*

GEORGIUS presb. sæc. IX. organorum fabricator insignis. II. 142. *p. i.*

GERALDI, *Bracc.* Arch. encomium. I. 313. *m.*

GERALDUS musicus *Moyfiacensis* mon. I. 285. *f.*

GERMANUS (S.) in psalmodia assiduus, I. 156. *p. m.* 168. *c. m.* clerum quoque & populum psallere iubet. I. 161. *c. m.* Eius psalterium. *ibid.* *m. seq.* *Germani* officio *Romano* usi, I. 580. *p. i.* qua delectentur musica *n. a.* II. 302. *p. m.* 368. *p. i.* 369. *i.*

- - Melothetæ hodierni. II. 370. *m.* seqq. Eorum opera musica typis edita. II. 372. *c. m.* 374. *c. f.*

GERSONIS insignis locus de musica sui ævi. II. 167. *c. f.* 168. *i.* de organorum usu, II. 145. *c. m.* ac de regulis pro instructione puerorum *Parif.* II. 169. *p. i.* 206. *p. m.*

Ghibianus cedex antiquissimus. I. 569. *c. m.* & *n. a.* **GILDAS** (S.) Abb. *Rugensis* angustæ insulæ dilationem divinitus impetrat. I. 137. *m.*

GISLEBERTI opera musica. II. 39. *p. i.*

GLAREANUS quid in musica moderna desideret? II. 272. *m.* 280. *f.* quot modos musicos admitterit? II. 284. *c. m.*

INDEX RERUM ET VERBORUM

Gnosticus CLEMENTIS Alexand. quomodo ad musicam institutus? I. 89. p. i.
 GODESCALCI sermones apologetici, II. 27. p. m. 28. i. & hymni. II. 28. n. a.
 Goliardis cantus in ecclesia interdictus. II. gr. p. m.
 Graduales libri. I. 573. p. m.
 Gradualia, I. 110. p. m. 399. p. i. a quibus composita? I. 398. p. m. qua modulatione canenda? I. 400. c. m. illa inter & tractus differentia. I. 402. n. a.
 Gradualis psalmus modo responso cantatus. I. 406. i.
Græcæ etiam schismaticæ & latinæ ecclesiæ cantus quondam communis. I. 245. c. f. 246. i.
Græci melodi. I. 78. i. seqq. II. 8. i. seqq.
Græcorum cantus & musica eccl. m. æ. I. 289. i. in Oriente & Occidente olim usitata, I. 356. m. postea tamen fuit neglecta, II. 260. c. m. musicis instrumentis omnino reiectis. II. 261. c. m. Disciplina cantus moderni *Græcorum*. II. 259. i.
 - Libri liturgici. I. 585. p. i.
 - Liturgia qualis sit. II. 259. f.
 - Notæ musicæ, I. 202. c. m. II. 52. i. 54. i. seqq. latinis quoque olim fuere familiares. II. 53. p. i. & c. f. Earum specimina. II. 56. c. f.
 - Ritus celebrandi laudes matutinas, I. 489. i. & festa Sanctorum. I. 544. c. f.
 - Studium in componendis odis ac hymnis. I. 289. c. m. 588. i. & supplendo defectu notarum musicarum. I. 308. p. i.
Gregorianus cantus planus seu choralis a S. GREGORIO M. I. 247. p. m. 248. p. i. sub CAROLO M. in *Galliis* adoptatus, I. 269. n. c. & in *Hispania*, I. 259. c. m. ac in *Anglia*. I. 260. p. i. illum inter & *Ambrosianum* distinctio. II. 268. p. i.
 GREGORIUS M. (S.) cantus ecclesiastici in Occidente instaurator, I. 247. p. m. 248. i. seqq. II. 1. i. seqq. divinitus accepit cantus disciplinam, I. frontispicio, II. 2. c. m. artem musicam e *græca* in *latinam* transtulit ecclesiam, I. 249. p. i. scalam item musicam per primas alphabeti literas, ibid. c. m. II. 4. c. f. Antiphonarum & responsale ordinavit, I. 247. f. seqq. II. 2. i. scholam cantorum instituit. II. 4. p. i. an *figurato* cantui *firmiter* substituerit? I. 248. c. m. & an authenticos duntaxat adoptarit modos, anve plagales addiderit? dubitant aliqui. I. 268. c. m. Eius hymni, II. 21. p. m. & encomium, II. 2. c. m. dominica prima Adventus in ecclesia decantatum ante introitum, I. 250. i. falso adscriptum GREG. II. I. 251. c. m. Eius lectulus & flagellum pro pueris. I. 248. p. i. Difficultates de

eius libris liturgicis ab eruditioribus motæ. II. 4. c. f.
 GREGORIUS V. cantum invexit musicalem. II. 41. c. m.
 GREGORIUS IX. Ant. *Salve Regina* horis ean. addi præcepit. II. 163. c. m.
 GREGORIUS (S.) Thaumaturgus in hymnis decantandis pernox. I. 156. p. i.
 GRIMBALDUS cantor e *Gallia* in *Angliam* accersitus. I. 282. c. m.
 GÜEDERON musicorum *Gallorum* Patriarcha. II. 337. p. i.
 GUIDO *Aretinus* corruptam musicam variis in regionibus emendavit. I. 283. c. m. facilioremque reddidit cantus eccl. methodum. II. 42. m. seqq. ditoni agnovit usum. II. 117. p. i. scilicet musicæ non addidit G. II. 49. c. m. nec notularum cum suis appellationibus est auctor II. 50. p. i. nec musicæ polyphonæ aut instrumentorum polyplectorum. II. 51. i. alphabeti vero litteris est usus. II. 54. p. i. Eius micrologus. II. 42. p. m. hexachordon & neumæ. II. 44. c. m. Eidem lineæ & claves in musica debentur. II. 46. c. m. 61. p. i. methodus ab eo tradita per univ. orbem feliciter est propagata. II. 48. i.

H.

Hæreses per cantica propagatæ. I. 70. p. m. seq. II. 247. & c.
 Hæretici medio & post. ævo cantum eccles. incessantes. I. 245. c. f. II. 245. i.
 HARDUINUS presb. arte scriptoria excellens. I. 562. c. f. & n. a.
Harmonica musica I. 198. p. i. II. 146. p. i. quænam canonica dicta? I. 201. c. m. & n. a. 203. n. a. nostra an primis sæculis fuerit in usu? I. 199. m. Eius genesis consonantiarum. II. 285. m.
 Harmonici Rhythmi. I. 199. i. 233. n. b.
 HARMONII hæretici cantica ad suaviter insinuandam hæresim. I. 72. i. 77. p. m. & n. a.
 HASSE, *Adolphi*, lucubrationes musicæ. II. 369. c. f. Coriphæus hodiernæ musicæ. II. 354. p. i. 370. c. m. p. m.
 Hebdomadarii ex canonicis constituendi officium. II. 173. p. i.
 Hebdomas Paschatis & Pentecostes integra divinitus dicata. I. 537. c. m.
Hebræorum accentus an musici sint? I. 5. p. i.
 - - cantus antiquus in nostro genere diatonico. I. 9.

UTRIUSQUE TOMI.

- I. 9. p. i. varius, prout diversi sunt libri sacri. I. 8. c. f. alternus. I. 5. f. 10. c. m. An aliqua consonantia harmonica fuerit prædictus? I. 10. p. m. Eius ratio nuper iterum re-
perta. I. 8. f. Hodiernus illius status. I. 8. p. i. diversus a veteri. I. 9. i.
- - - Modi musici. I. 5. p. i.
- - - Sonandi tripudiandique ars. I. 12. i.
- Helveticæ* congregationis *Benedictinæ* decreta de musica. II. 212. c. m.
- HENRICI V. solemniter in urbem *Romam* ingressus. I. 549. f.
- Henriciani* Deum cantibus irrideri dictitarunt. I. 246. c. m. it. n. a.
- HERBERTUS cantor eximius. I. 315. p. m.
- HERBINIUS quam adprobarit musicam eccles. II. 255. p. i.
- HERIGERUS Abb. musicæ artis peritissimus. II. 36. c. m.
- HERRMANNI *contracti* auctoris ant. *Salve regina*. II. 37. sequentiæ. II. 27. n. a.
- HERMENEGILDI (S.) ad corpus auditus cantus. I. 551. c. f.
- Hiberni* quamdiu ignorarint cantum ecclesiast. I. 287. m. II. 42. p. i.
- HIERAS cantor novitiorum auctor. I. 71. i.
- HIERONYMUS (D.) an psalterium digesserit? I. 471. c. f. lectionariumque ordinavit? I. 473. c. m.
- HILARIUS (S.) inter latinos hymnographos I. 73. m. primus occurrit. I. 80. p. i. Eius hymnus matutinus & serotinus. I. 80. p. m. Alii eiden falso adscripti. ib. c. m.
- HILLERUS *Lips.* musica scientia præstans. II. 369. c. m.
- Hymnologia *Græcorum* liber musicus. I. 587. p. m.
- Hymnus antiphonæ tonum psalmodiæ determinat. I. 505. f.
- Hirsaugiensis* constitutiones quotidianam recitationem cursus de B. V. præcipiunt. I. 557. f.
- Hispani* mixtarabes dicti. I. 577. m.
- Hispanicus* ritus I. 258. p. m. cur dictus sit mozarabicus? I. 577. c. m.
- HOMERI musicus artem a Deo sibi insitam edicit. I. 2. i.
- Homiliarius liber. I. 567. p. i.
- Homophonia *Græcis* & *Latinis* olim unice cognita. II. 107. p. i.
- Horus canonicæ I. 151. c. f. 152. p. i. seqq. 155. p. m. a populo quoque olim frequentatæ, I. 160. p. m. publice sunt decantandæ in choro, I. 262. n. a. 481. i. II. 179. p. m. præsertim in monasteriis, I. 481. i. & cathedralibus ecclesiis; ib. p. i. sublati abusibus, II. 180. p. i. & negligentia, II. 181. i. seq. cum debita attentione, I. 231. p. m. seqq. 181. i. seq.
- - - minores, I. 191. c. m. privatum quendam dictæ a monachis, I. 154. p. m. it. n. a. 483. p. m. in *Ægypto* præsertim, I. 193. i. it. n. a. quot psalmis absolutæ? I. 192. c. m. it. n. a. & b. quo ritu tam in *Romano*, quam *Ambrosiano* officio cantatæ. I. 490. f. seqq.
- - - Earum mysticæ significationes, I. 152. i. 153. p. m. ac numerus, ib. it. 154. i. 193. p. i. 194. p. i.
- Horologium *Græcorum*. I. 587. p. m.
- Hosanna* in liturgia & alibi cantatum, I. 122. c. m. it. n. a. 136. c. f.
- HUGBALDUS cantu & poesi clarus, II. 33. c. m. diaphoniam suam in diatessaron & diapente potissimum ponit, II. 112. p. m. quot agnoscat modos musicos? II. 123. p. m. Eius notæ musicæ. II. 54. c. m. 56. p. i. 58. p. m.
- HUGO A S. *Victore* in eos præprimis invecus, qui sacrum deturpant cantum. II. 89. p. i.
- Hungariæ* musica exotica. II. 372. p. m.
- Hussitæ* per cantilenas propagarunt errores suos, II. 247. p. i.
- Hussitarum* cantiones. II. 375. i.
- Hymnarium SS. HILARII & PAULINI, I. 110. i.
- Hymnodia inter partes divini officii, I. 31. f. 32. i. ipsius Domini & apostolorum documentis & exemplis præcepta. I. 22. p. i.
- Hymnographi latini. I. 73. c. m. 79. p. m. 80. p. i. 81. i. seqq. II. 21. i. seqq.
- Hymnologia *Græcorum*. I. 587. p. i.
- Hymnus, I. 74. i. 182. c. f. 183. i. quandoque pro festo apud veteres ponitur, II. 21. c. m. a Christo dictus, priusquam ascendit in montem *Olivet*, I. 25. c. m. 27. c. m. 69. p. i. a SS. Patribus in exemplum adducitur contra *Priscillianistas*. ibid.
- Hymni antiquiores, vel sine metro, I. 200. p. m. 201. i. vel cum harmonicis rhythmis, I. 208. p. m. 233. n. b. a christianis Doctoribus, I. 74. i. seq. & probatis auctoribus, I. 72. p. m. 73. c. m. it. n. b. prius in Oriente quam Occidente compositi, I. 74. p. i. 183. p. m. ad usum ecclesiasticum sunt assumpti, I. 82. p. m. 84. c. m. aliis, hæreticorum opera conscriptis, omnino reiectis, I. 68. c. f. 510. p. i. & n. c.
- - - Eorum cantus diversus, I. 511. i. & differentia a canticis & psalmis, I. 67. c. f. 68. i. quos exulasse ab ecclesiis ob *Vandalos* in *Africa* grassantes doluit S. AUGUSTINUS. I. 86. p. m.
- - - Eorum frequens usus. I. 509. p. i. in omnibus officii divini partibus; I. 183. c. f. unde &

INDEX RERUM ET VERBORUM

- toti officio nomen dederunt, matutino præfer-
tim ac vespertino. I. 183. f. 185. c. m. sub con-
secratione, I. 447. i. quandoque per totam no-
ctem, I. 21. p. i. 156. p. i. 157. m. ac in sepul-
tura fidelium. I. 145. c. m. 146. i. seqq.
- - - Hymnus ἀκρόστιχος apud Græcos celebris.
I. 529. p. i.
  - - - Cherubicus eorundem. I. 444. p. i.
  - - - Ave maris stella vid. lit. A.
  - - - Pange lingua gloriosi. vid. lit. P.
  - - - Ωὓς ἱλαρόν. I. 75. c. m. 76. p. i.
  - - - Te Deum laudamus. vid. lit. T.
  - - Trium puerorum. vid. lit. T.
  - - - Triumphalis, & τρισάγιος. I. 120. c.
m. 121. i.
  - - - Hymni Ambrosiani. vid. lit. A.
  - - - Anglici quando decantati? I. 443. p. i.
  - - - Græcorum. vid. lit. G.
  - - - Gregoriani. vid. lit. G.
  - - - metrici. vid. lit. m.
- Hypodiaconorum festum quando celebratum? I.
525. i.
- Hyporchema carmen cum saltatione decantatum.
I. 17. m.
- HYPOLITI Portuensis ὠδαὶ εἰς πάσας τὰς
γῶφας. I. 76. m. & n. a. 77. i.

I.

- I**ACOBUS Diac. S. PAULINI cantus Romani pro-
pagator. I. 261. c. f. it. n. a.
- IACOPONUS auctor prose: Stabat mater. II. 27.
p. m.
- Iannuarii Calendis litanie celebratae. I. 140. m.
saltus & cantus meretricii eadem die olim con-
sueti damnantur. I. 214. c. m. II. 103. p. i.
- Iaponeis musica sacra. II. 265. c. m.
- IGNATIUS (S. M.) an instituerit cantum alternum?
40. p. m. 41. i. Eius doctrina de cantu. I.
28. c. m. & n. a
- ILDEPHONSI (S.) melodiae. II. 29. p. i.
- Imperatores musicae cultores. II. 317. c. f. seqq.
- Incantationes, incantatores, ἐπαοιδῶν, I. 15.
c. m. ad sanationem. I. 16. p. i.
- Infantes sopiuntur cantu. I. 226. n. a. 227. n. a.
- Inferni poenas finem habituras quinam credide-
rint? I. 554. c. f.
- Ingressa in officio Ambrosiano. I. 101. c. m.
- Inlatio in missali Gallicano & Gobbico dicitur ob-
latio in Missa. I. 116. c. m.
- In pace procedamus completo sacrificio populo
acclamatum. I. 462. m.

- Institutionis verae in arte musica neglectus nostro
etiam ævo obtinet. II. 303. c. m.
- Instrumenta ad populum in ecclesiam convocan-
dum. II. 160. c. f.
- Instrumenta musica vocibus humanis comparata,
I. 212. n. a. 216. c. f. non ipse cantus tri-
buendus est inventioni humanæ. I. 2. c. m. Pri-
mis sæculis in ecclesiis non sunt audita. I.
209. p. m. 210. i. it. n. a. 211. i. 212. c.
m. vel ob ipsum statum ecclesiæ pressum, vel
ob turpem gentiliū in theatris usum. I. 214.
i. an vero servierint usui privato? I. 210. p.
i. 216. p. i. An Partisii tempore S. GERMANE
fuerint adhibita? I. 216. f. 217. n. a. Eorum
classes apud Hebræos. I. 11. i. item varia ge-
nera & distinctio post. ævo. II. 145. p. m. 146.
i. seqq. ac descriptio in epistola sub S. HIERO-
NYMI nomine ad DARDANUM data. I. 212.
p. i. it. n. b.
- - - Eorum usus in sacris gentiliū. I. 12. f.
13. i. II. 380. m. & apud Hebræos. I. 9. p.
m. 10. i. II. 377. i. Profanus in sacris Chri-
stianorum vetitus, I. 212. p. i. 213. c. f. 214.
i. seqq. II. 147. p. i. in laudem Dei adhibitus
adprobatur. I. 216. c. m. II. 98. c. m.
- Instrumentalis musica quando in ecclesia primū
fuerit adhibita? I. 209. c. m. II. 137. i. 147.
p. i. Eius usus initio rarus. II. 215. c. f. 377.
c. m. in Gallie præsertim ecclesiis serius ad-
missus. II. 219. p. i. a conciliis. II. 220. i. &
variis Doctoribus est improbat. II. 216. c. f.
221. c. m. ab aliis vero toleratus. II. 218. p.
i. exclusis tamen quibusdam instrumentis, ib.
c. m. & habita temporum ratione. II. 233. p.
m. 234. p. i. Eius Epochæ sæc. XVII. II.
341. i.
- Insula divinitus ad habitationem dilatata a S. GIL-
DA. I. 137. m.
- Introitus Missæ I. 101. c. m. ex psalmis, I.
100. p. m. 101. p. i. ab introitu sacerdotis ad
altare dictus I. 362. p. i. cur cantetur? I.
362. p. m. cur quibusdam diebus omittatur?
I. 364. p. i.
- Intus canere apud veteres idem, ac sola sinistra
fides carpere; I. 233. p. i. apud Christianos
mente & spiritu canere ib. c. m.
- Invitatorium quomodo canatur? I. 488. i.
- IOANNES archicantor S. PETRI Romæ sub AGA-
THONE in Anglican missus ad canendi cursum
edocendum. I. 260. m.
- IOAN. Argyrophilus musica clarus. II. 320. m.
- IOAN. Baptista (S.) reliquæ cum hymnis translatae.
I. 136. c. m.

IOANNES *Chrysostomus* (S.) hymnos nocturnos opoposuit *Arianis*. l. 43. c. m. 86. i. 160. i. Eius homiliæ in Ep. ad TIMOTH. an *Antiochia* habitæ? l. 162. c. f. Eius liturgia, l. 97. m. & solemnis translatio *Cpolim*. l. 135. c. m.

IOAN. *Cucuzelis* magistri dicti. ll. 17. p. m. Ars psalterica. ll. 8. p. i.

IOANNES *Damascenus* (S.) cantus ecclesiastici in Oriente instaurator, ll. 5. i. notas musicas græcis characteribus substituit. ibid. p. i. Eius encomium, ibid. m. & opera musica, ibid. p. m. & 6. p. i.

IOANNIS de *Fulda* querelæ ob corruptionem musicæ. ll. 303. m.

IOANNIS *Geometræ* hymni. ll. 7. c. f.

IOANNIS *Mauropi* opera musica diversa. ll. 7. p. i.

IOANNES Mon. *Fuldensis* primus apud *Germanos* cantum ecclef. composuit. l. 282. p. i.

IOANNES de *Muris* an auctor sit notarum quadratarum? ll. 63. p. m. eius querelæ de discantu. ll. 110. f. seq. 119. c. f.

IOANNES *Pranestinus* tempore Conc. Trid. artificio musico clarissimus. ll. 231. p. i. 232. i. Eius opera musica, ib. & elogium. ll. 333. p. m.

IOANNES *Sarisberienfis* musicæ incescit corruptionem. ll. 78. p. i. 96. p. i. usum vero instrumentorum in ecclesia adprobat. ll. 98. c. m.

IOANNES *Scotus* musicam Oxoniæ primus docuit. l. 297. m.

IOANNES XXII. cantum organicum & figuratum prohibuit. ll. 127. c. m. 207. c. f.

Ioculatores ex ecclesia eliminati. ll. 81. p. m.

Ionius modus apud *Hebræos*. l. 5. c. m.

IOSEPHUS *Studita* celebris musicus. ll. 10. i.

ISIDORUS (S.) officium ordinavit hispanicum. l. 258. p. m. it. n. a. ll. 28. c. m.

Itala versio psalterii olim usitata, unde hodieque quædam in officio *Romano* ac *Mediolanensi* sunt in usu. l. 265. p. m. 266. i.

Italica musicæ status nostro ævo. ll. 299. p. m. 302. p. i. Eidem se conformat aliarum Europæ nationum stylus mus. ll. 299. p. m.

Ite Missa est a quo cantetur? 462. p. m. & quibus temporibus? l. 463. p. m.

IUBAL an ad Dei laudem primus musica impenderit instrumenta? l. 2. p. m.

Iubilum lat. ab *hebr.* זָבַח. l. 2. c. f. *græce* ἀλαλαγμός, l. 59. f. seu sine voce sonus. ib. p. m. Illud inter & neuma discrimen. l. 338. m.

Iudæis instrumenta musica permixta, l. 211. c. m. an & Christianis? ib. item n. a. 212. i. & n. a.

IUSTINIANI Imp. auctoris troparii, l. 79. p. i. decretum de frequentatione cantus. ll. 65. p. i.

IUSTINI (S.M.) Ὑδάλτης, l. 75. c. m. it. locus de hymnodia Christianorum in S. Liturgia, l. 29. p. i. & de usu instrumentorum musicorum apud Christianos, l. 212. c. m. 213. i. sub eius nomine quæstiones ad orthodoxos. l. 212. c. m.

K.

Κανονάριον. l. 36. c. m.

KECKIUS musicam aliam præter cantum planum a Religiosis alienam esse asserit. ll. 213. p. i. Eius schema organi pneumatici. ll. 139. c. f. 193. c. f.

KILIANI codex Evangeliorum *Herbipoli* adservatus. l. 580. c. m.

KIRCHERUS fallitur, GUIDONEM asserens musicæ polyphonæ auctorem. ll. 517. i. Eius sententia de diversarum nationum cantu & musica. ll. 302. p. i.

Κοινωνικόν quale canticum? l. 461. p. m.

Κοντάκιον quid? l. 590. m.

Kyrie eleison cantus quis auctor? l. 372. p. i. diverso id numero cantatum. l. 373. i. quandoque centies repetitum, l. 541. p. i. a *Græcis* præsertim & *Ambrosianis*. l. 374. m. ad Missam novies, l. 102. p. m. 103. c. m. 372. m. 374. p. i. in supplicationibus pariter, l. 372. c. f. ad oblationem quoque. l. 375. i. & ad alias divini officii partes, l. 103. c. m. ac in funere loco carminum profanorum, l. 149. f. frequentatum cum neumate, l. 399. c. m. altiori voce, l. 373. c. f. & diversis tropis l. 375. p. i. apud *Sclavos* frequentissimum. ll. 373. p. i.

Κηρύγματα ἐκκλησιαστικά. l. 108. m.

L.

Laborem manuum sacerdotibus monachis inhibuit Concilium *Aquisgranense*. l. 557. p. i.

Laici quando a psalmodia exclusi, & quare? l. 243. p. i.

LAMBERTI (S.) ad corpus auditus cantus. l. 551. f. 552. n. a.

LAMBERTUS Abb. S. BERTINI musicam aliis sociavit scientiis. l. 286. p. i.

Lampadarii officium quale? l. 8. p. m.

Latinae notæ musicæ. vid. *Notæ latine*.

Latini hymnodi. ll. 21. i. seqq.

Laudes Ps. CXLVIII. cum sequentibus, l. 189. f.

INDEX RERUM ET VERBORUM

190. *p. i.* decantatæ etiam post lectionem vel evangelium. I. 109. *c. f.* unde nomen officio laudum matutinarum? I. 190. *p. i.* an hymnus trium puerorum efficiat laudes? I. 110. *i.* Versiculus cum *alleluia*. I. 112. *p. m.* 116. *p. m.*
- Laudes Principum decantatæ in ecclesia. I. 549. *p. m.*
- LAUNOMII (S.) translatio cum cantu. I. 136. *p. ?.*
- Laus perpetua* quibus in monasteriis observata, I. 478. *c. m.* feqq.
- LEANDER (S.) officium hispanicum auxit. II. 28. *c. m.*
- Lectiones ex V. & N. T. initio officii S. I. 101. *i.* & *c. f.* 102. *c. m.* & in Missa cantatæ. I. 108. *p. m.* 109. *m.* feqq. 386. *i.* Eorum usus in Oriente. *ib. p. i.* & Occidente *ib. p. m.* feqq. Cantus illarum specimina. I. 391. feqq.
- - Inter psalmodiam. I. 61. *c. m.* & *c. f.* 171. *f.* 172. *i.* vel ex scriptura S. I. 180. *p. m.* 181. *c. m.* & *c. f.* 185. *c. m.* aut ex SS. PP. desumptæ. I. 181. *c. f.* 182. *i.* peculiare in Sabb. S. I. 534. *c. f.* feq.
- Lectionarium quis ordinavit? I. 573. *c. m.*
- LEO II. (P.) musices peritissimus. II. 40. *c. f.*
- LEONIS IX. (P.) musicæ lucubrations. II. 35. *c. f.*
- LEONIS Sapientis troparia. I. 79. *p. i.*
- Letanialis antiphona S. AUGUSTINI *Angl.* apostoli *Doroberniam* ingressi. I. 137. *f.* it. n. a. 138. *i.*
- Leud, Gothicum idem ac *Lied* Germanicum. I. 550. *p. m.*
- Leviticus cultus magnam partem consistebat in psaliendo. I. 4. *c. m.*
- Libera nos quasumus* &c. post orationem dominicam cantatum. I. 449. *f.* feq.
- LINDANI sententia de instrumentorum musicorum usu in ecclesia. II. 217. *c. m.* & de musicis. II. 221. *p. m.* 223. *p. m.*
- Lineæ in musica debentur GUIDONI. II. 46. *c. m.*
- Litanie a GREGORIO M. institutæ. I. 539. *f.* *Calendis Ianuarii*. I. 140. *m.* in capite quadragesimæ. I. 528. *i.* triduo rogationum. I. 540. *p. i.* & aliis temporibus cantatæ. *ib. p. m.* Illarum diversa genera. I. 541. *c. m.* 542. *i.* & specimina. I. 528. *p. i.* 535. *n. a.*
- Liturgia cum cantu psalmodum. I. 61. *c. m.* 62. *c. m.* ad Missam celebrata. I. 90. *m.* quibus horis? I. 152. *p. m.* qualis a SS. BASILIO & Io. *Chrysostomo* ordinata. I. 97. *c. m.* it. n. a. ac apud *Græcos* usitata? I. 96. *f.* 97. *p. i.* II. 259. *f.*
- Liturgici libri apud *Græcos*. I. 585. *p. i.* in *Gallia* I. 582. *p. i.* & aliis ecclesiis diversi. I. 562. *i.* feqq. Homiliarius. I. 567. *p. i.* passionarius, *ib. m.* legendarius, *ib.* epistolarius, *ib. p. m.* lectionarius seu comes, *ib. p. i.* Capitularis. I. 568. *i.* A quibus sint conscripti? I. 562. *p.* Eorum tres præcipuæ classes. I. 562. *p. i.* Lottio defunctorum. I. 151. *n. c.*
- Lucernaria* eadem ac vespera. I. 494. *p. i.*
- Lucernarium seu *λυχνικόν* officium. I. 194. *p. i.* 195. *c. m.* it. n. a.
- Ludi sacri *m. æ.* frequentes. II. 82. *p. i.* 102. *i.* feqq. in *Germania* tamen rariores. II. 236. *p. i.* postea in ecclesiis vetiti. II. 235. *p. i.*
- LUDOVICI Pii in adornando iuxta ordinem a D. BENEDICTO constitutum officio sollicitudo. I. 278. *m.* II. 41. *p. m.*
- Lugdunensi* in ecclesia psallendi ordo instauratus. I. 273. *m.* Illam inter & *Metensem* controversia de mutatione cantus. I. 278. *c. f.* 279. *p. i.*
- LUITPRANDUS primus omnium Regum officia divina decantari præcepit. I. 482. *c. f.*
- LULLI musicæ *Gallicæ* reformator. II. 300. *c. f.* 345. *c.* 346. *i.*
- LUPUS *Cbristi*. quid sentiat de eunuchis cantoribus? II. 204. *p. i.* feqq.
- LUTHERUS eiusque affectæ tuentur musicam. II. 252. *p. i.* adhibentque in sacris. II. 253. *c. m.* Eorum doctrina per cantilenas propagata. II. 248. *p. i.* Liturgia precum & cantionum apud eosdem usitata. II. 256. *c. m.*
- Lyra descriptio. II. 153. *c. f.* tetrachordæ seu cheles nimis luxuriantes. II. 225. *c. m.* 371. *i.* vid. lit. C.

M.

- MABILLONIUS quo sæculo usum organorum in ecclesias introductum sentiat? II. 140. *c. f.* 143. *p. i.*
- Madrigalici* styli auctores. II. 296. *p. i.*
- Magiæ inserviens musica. I. 16. *p. m.*
- MAHALEEL an nomen a concinendis Dei laudibus acceperit? I. 2. *p. m.*
- MAMMERTUS *Claudianus* musicus & phonascus celeberrimus. I. 205. *p. m.* psalmodum cantum in sua ecclesia instituit. I. 82. *f.* 83. *i.* neglectumque musicæ studium queritur. I. 205. *p. m.* hymnorum diversorum auctor. *ib. c. m.*
- Manichæi* sacri cantus hostes damnati. II. 67. *i.* Manus pedesque ad cantum movendi consuetudo. I. 207. *p. m.* 213. *m.* 219. *c. m.* it. n. a.
- MARI cantor laudatus a vocis suavitate. I. 34. *p. i.*
- MARIÆ (B. V.) funus cum hymnis delatum. I. 144. *p. m.*
- MAROTUS psalmos rhythmico *Gallico* edidit. II. 250. *p. i.*

UTRIUSQUE TOMI.

- MARTENII** sententia de organorum usu, II. 144. n. a. de cantu figurato ac instrumentis musicis a religioforum statu alienis. II. 214. p. i.
- Martyres** (SS.) in carcere & tormentis canunt. I. 48. i. 134. p. i. 135. i. & n. a. Eorum corpora cum hymnis & psalmis sepulta. I. 144. c. f. seqq. festa vero tripudiis indecentibusque cantibus quandoque sunt profanata. I. 213. c. f. 215. p. i. 219. c. m.
- Matheseos** studium an musicæ iungendum? II. 304. c. m.
- MATTHESON** defensor musicæ eccles. II. 252. f.
- Matutinæ** laudes I. 189. p. m. cum Vesperis conveniunt. I. 191. p. i. quibus partibus consent? I. 190. n. b. Illas celebrandi ritus. I. 489. f. seq.
- Matutini** hymni. I. 153. c. m. & psalmi numero duodecim. I. 189. p. m. 190. i. 191. i. it. n. a. 192. c. m.
- MAURIANUS** Abb. annalem ordinavit cantum. I. 252. p. i.
- MAXIMILIANI IOSEPHI** *Bavariæ* elect. meletemata musica. II. 320. c. m.
- MAXIMILIANUS** I. Imp. singularis musices amator. II. 317. f.
- Media vita** antiphona quandoque imprecatoria. I. 561. p. i. II. 77. c. m.
- Mediationes** in psalmodia *Romana* non vero in *Ambrosiana*. I. 254. c. m. it. n. a.
- MEDIOLANENSE** officium S. AMBROSII *Pragæ* a CAROLO IV. Imp. inductum. II. 373. c. f.
- MEDIOLANENSIS** ecclesia liturgiam conservavit *Ambrosianam* a *Romana* diversam. I. 357. c. m. Eius ritus pro canendis horis canonicis. I. 467. c. m. quis cantus in eadem a S. CAROLO fuerit præscriptus? II. 208. c. f.
- MEIBOMIUS** notas musicas *græcas* restituit ex diversis auctoribus. II. 52. c. m.
- MELETII** (S.) translatio *Antiochiam* cum solemn. cantu. I. 135. c. m.
- Meletiani** cum plausu manuum, saltatione, & cymbalis canentes. I. 71. c. f. 213. p. m.
- Melodia** cum orationis contextu ab iisdem auctoribus m. æ. communiter composita. II. 28. p. i. mundana & spiritualis quoque animum pie movet. I. 229. c. m.
- Melothetæ** *Itali* insigniores p. æ. II. 343. i. 359. i. 354. c. m. seqq. *Galli*. II. 345. c. f. 359. p. m. *Germani*. II. 348. p. m. 363. m. *Angli*. II. 351. p. i. *Hispani* II. 353. c. m. ac *Lusitani* ib. vid. v. *Musurgi*.
- Mens** concordet voci in psallendo, seu cantando. I. 231. m. 232. i. 235. c. m. 239. n. a.
- Menfurata** musica m. æ. invec̃ta II. 121. i. & exalta. II. 124. i. vid. *figurata* mus.
- Meridie**, vespere, & mane psalmodia. I. 153. c. f.
- Μεσονυκτικόν** officium. I. 185. p. m. 187. c. m.
- Metabolicus** stylus nostri ævi. I. 282. f.
- Metense** antiphonarium præpimis celebre. I. 275. c. m. diversum a *Romano*. ib. p. m.
- Metensis** ecclesia cantum *Romanum* edocta sub CAROLO M. I. 269. n. a. 272. i. Eius cantores magis celebres m. æ. I. 281. i.
- Metri** ratio an habeatur in psalmis ac canticis hebr. V. T. I. 9. c. m. eius & rhythmici discrimen. II. 123. f.
- Metrica** musica. I. 197. n. a. 198. p. i. 199. c. m.
- Metrici** hymni olim in ecclesia *Romana* & quibusdam *Gallicanis* non adhibiti. I. 253. i. it. n. a. ab URBANO VIII. P. sunt restituti. II. 271. m.
- Metricus** cantus præsertim in officio *Ambrosiano*. I. 253. p. i. it. n. b. 254. i.
- Mette germ.** iuxta chron. *Gottmic*. derivatum a *Metensi* civitate. I. 272. p. m.
- Mimi** ex ecclesia eliminati. II. 81. p. m.
- Missæ** a dimissione populi dictæ. I. 127. i. alta. I. 355. p. i. aurea. I. 354. p. m. II. 216. c. f. bassa. I. 355. p. i. *Mozarabica* I. 358. p. m. solemn. cum cantu I. 94. i. seqq. 353. c. m. seqq. privata sine illo. I. 355. m. catechumenorum & fidelium. I. 182. p. i. præsanctificationum apud Orientales. I. 96. m. & f. Missa seu dimissio populi. I. 100. c. f. oratio dicta seu collecta. I. 180. c. m. 181. i. 182. p. m. 188. p. i. 190. n. c.
- Missæ** liturgia cum hymnis celebrata sæc. II. I. 28. f. 29. i. 96. p. m. 98. i. an etiam cum cantu in ecclesiæ primordio? I. 94. i. it. n. a. 95. f. 96. p. i. & tempore S. AUGUSTINI in *Africa*? I. 90. p. m. 98. c. m.
- - - sacrificium diluculo olim celebratum exceptis diebus ieiunii. I. 97. m. quibus & hymni canebantur. I. 98. p. i. qua religione tam publicum & solemne quam privatum sit celebrandum? II. 176. c. m. seqq. 179. c. m. Salutare animabus defunctis. I. 98. p. m. In coena Domini, I. 532. c. m. & Sabb. S. quæ solemnitas ad illud adhibita? I. 536. c. m.
- Missales** libri *sub nota*. II. 62. c. f.
- Missalia** plenaria quænam? 565. c. m.
- MIZLERUS** Mathesin & Philosophiam ad formandum musicum requirit. II. 304. c. m.
- Modi** musici veteres. II. 397. c. f. authentici & obliqui seu plagales. I. 268. c. m. diatonici generis II. 71. p. i. 399. p. i. chromatici & enharmonici. II. 73. m. 399. p. i. Eorum numerus nostro ævo. II. 283. p. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

- Modulatus cantus** I. 229. *m.* primum sine secundi aut initio tertii sæculi viguit I. 177. *m.* 199. *p. m.* a S. AMBROSIO in ecclesiam *Mediolanensem* introductus. ib. *Alexandria* autem usitatus sæc. IV. I. 201. *c. f.* 202. *i.* Monialibus olim omnino fuerat interdictus. I. 245. *n. a.*
- Monachi** ad cantum selecti vocē & ingenio idonei I. 206. *i.* nec impune cantando fallebant ib. *c. m.* iugiter psalmis & hymnis indulgebant I. 154. *i.* 162. *p. i.* 163. *i.* diu noctuque. I. 31. *p. m.* 129. *i.* 132. *c. f.* alternatim quandoque canentes cum clericis. I. 163. *p. m.* 173. *i.* diebus dominicis & festis ad ecclesiam procedebant. I. 98. *p. m.* 189. *p. m.* 195. *i.* laborando canebant. I. 223. *i.* cum psalmodia sepulti. I. 146. *p. m.* 147. *i.* nisi indigni essent hoc officio. ib. *it. n. a.* *Benedictini* in Lateranensi ecclesia officium divinum canere ceperunt. I. 92. *c. m.* *Rhotomagensis* diocesis monachi *Romam* missi ad discendum cantum. I. 267. *c. m.* Qualis eorum fuerit cantus sæc. IV. I. 207. *p. m.* 208. *i.* 209. *i.* veterum in conscribendis libris liturgicis studia. I. 562. *f.* seqq. 564. *c. f.* & *n. a.* Eorum institutum S. *Basilio* vitio datum. I. 83. *i.* illis non convenit, ut modulentur cantica, manus pedesque cantando moveant. I. 207. *m.* 208. *i.*
- Monasteria** quænam observant perpetuam psalmodiam. I. 478. *c. m.* seqq.
- Monasticus** psallendi ordo per episcopos monachos in ecclesiis introductus. I. 155. *f.* 163. *c. f.* 164. *c. f.*
- Moniales** horas canonicas canentes linguæ latinæ gnaræ sæc. XV. II. 201. *i.* & sæc. XVI. rarius licet. ib. *c. f.* postea studium hoc cessavit. II. 202. *p. m.* vid. v. *Mulieres.*
- Monochordi** variae formæ. II. 152. *c. m.*
- Moravis** officium *selavonicum* indultum II. 373. *p. m.* *Dalmatis* & *Croatibus* negatum. ib.
- Moscoritarum** musica sacra. II. 262. *c. m.* 372. *f. & c.*
- Mosis** cantica. I. 227. *n. a.*
- Mottetica** musica. vid. *Musica mottetica.*
- Motteticus** stylus posteriori ævo familiaris. II. 295. *f.* seqq. eius auctores. II. 296. *p. i.*
- Mottetorum** usus in ecclesiis ab aliis conceditur II. 207. *c. m.* ab aliis reprobatur. II. 208. *c. m.* Eorum specimina. II. 129. *c. f.*
- Motuli** iidem sunt ac motteti. II. 129. *c. m.*
- Mozarabica** Missa unde dicta? I. 358. *c. f.* eius descriptio. I. 359. *i.*
- Mozarabicum** breviarium quis reformaverit? I. 577. *c. m.*
- - - Missale a quo correctum? I. 577. *c. m.*
- - - officium unde dictum? I. 258. *c. f.*
- - - ritus pro horis canonicis. I. 469. *p. i.* eius mutatio. I. 258. *i.*
- Mulieres** olim publice concinebant psalmos I. 38. *c. m.* 40. *p. i.* II. 203. *i.* quod vetitum. I. 40. *m. n. a.* 63. *i.* 317. *p. m.* & in *PAULO Samosateno* reprobatur. I. 70. *p. m.* 159. *i.* vid. v. *Moniales.*
- MURATORIUS** modernum musicæ statum deplorat. II. 224. *c. m.* 304. *p. i.*
- Musica** inter septem liberales artes I. 243. *c. m.* *it. n. a.* 244. *p. i.* *m. æ.* prima II. 28. *p. i.* aliis scientiis *m. æ.* plerumque sociata I. 204. *c. f.* 205. *i.* 285. *c. f.* II. 68. *c. f.* 121. *p. i.* inter ceteras mathematicas philosopho I. 205. *i.* etiam christiano ib. *c. m.* & clericis necessaria I. 243. *c. f.* 244. *p. i.* in sacris probabatur, eratque ante theatralem. I. 13. *p. m.* Constat melodia & harmonia. II. 268. *i.* cur dicta sit canonica? II. 70. *p. i.* eius studium *m. æ.* auctum I. 241. *i.* seqq. II. 67. *p. i.* postea tamen paulatim remissum. II. 69. *c. f.* Antiquioris partes harmonicæ. I. 203. *n. a.*
- - - quibus dotibus debeat esse ornata iuxta PLATONEM I. 14. *c. m.* ut devotionem excitet. II. 314. *m.* 405. *c. m.* seqq. mollis & effeminata reicitur. I. 141. *i.* 142. *c. m.* 143. *i.* *it. n. a.* In eadem nimia celeritas ac confusio verborum iuste carpitur. II. 310. *p. i.* uti & neglectus contextus sensusque verborum. II. 311. *i.* dum omnis verborum emphasis tollitur. ib. *p. m.* nimisque proluxa symmata ac repetitiones verborum odiosæ redduntur. II. 312. *p. m.* sine debito sapius neglecto. II. 314. *c. f.* qui abusus in ecclesiis ruralibus præsertim esset tollerendus. II. 210. *c. m.* Abusus musicæ recens *m. æ.* in ecclesiam inductæ. II. 93. *c. m.* seqq. 371. *i.* in ipsis etiam monasteriis. II. 97.
- Corruptio musicæ sacre *n. æ.* quæ theatralem & profanæ similis II. 375. *m. f.* & c. unde veterem musicam posteriori ævo restituere conati sunt plures, II. 386. *p. m.* in ipsa etiam praxi musica. II. 388. *p. m.* seqq.
- - - Eius effectus insignes. I. 16. *p. i.* & *n. a.* 88. *i.* 225. *i.* 229. *p. i.* II. 83. *f.* seqq.
- - - genera diatonicum, chromaticum, enharmonicum. I. 218. *p. m.*
- - - certæ leges ac regulæ. II. 70. *p. i.* certique modi. II. 71. *p. i.* species diversæ *Mus. falsa, ficta, figurata, Græcorum, harmonica, Hebræorum*

UTRIUSQUE TOMI.

Hebraeorum instrumentalis, mensurata, motetica, rhytmica, vid. suo quæque loco, vid. it. v. *Cantus v. Instrumenta musica, Instrumentalis musica, & v. Psalmodia.*

- - Eius status a mundi & ecclesiæ origine, I. 1. seqq. per totum Cap. I. propagatio illius m. æ. I. 241. p. m. 243. c. m. 247. m. 280. p. m. seqq. ll. 303. c. f. & corruptio. I. 244. p. m. 245. i. ll. 78. p. i. 92. c. m. 97. p. i. 375. & c. 401. p. i. seqq. 404. c. m. non tanta quidem in ecclesia græca quam latina. I. 245. m. ll. 259. i. ac demum ampliatio post. ævo. ll. 167. i. in *Anglia*. ll. 250. c. m. in *Italia*. ll. 299. p. m. 302. p. in *Gallia* ll. 301. p. i. in *Germania* ll. 302. p. i. *Hispania*. ib. & *Polonia*. ll. 303. i.
- - Eius usus in sacris gentiliū I. 12. c. f. 13. p. m. 16. c. f. 17. p. i. Apud *Hebræos* vid. v. *Hebr. cant.* non demum a *Mose* exordium sumit. I. 3. c. m.

Musicæ compositores. vid. *Comp. mus. it. Melotheta.*
Musicæ Professores in *Anglia* quando Doctoratus gradu ornati? I. 287. p. i.

Musice vivere quid indicet? ll. 169. p. i.

Musici & Cantores tempore *DAVIDIS* I. 11. c. m. eorum ordines & numerus apud *Israelitas*. I. 4. i. p. m. 11. p. m. sapientum & vatū loco olim habitū. I. 13. p. i. 15. f.

- - Quibus scientiis debeant esse imbuti. ll. 304. c. m. 305. i. seqq. quinam harmonici sint, aut canonici, & Pythagorici? I. 201. n. a. cur fabarii olim dicti? ll. 75. c. m. musicorum veterum dicta. ib.

Musicos inter & Cantores discrimen. ll. 67. c. f.
Musurgi p. æ. *Germani & Belgæ*. ll. 330. c. f.
Angli ll. 332. c. m. *Itali* ll. 333. p. m. *Lusitani & Hispani*. ll. 335. p. m. ac *Galli*. ll. 336. p. m. vid. v. *Melotheta.*

N.

Nabla psalterium apud *Hebræos*. ll. 405. c. m.
Nabulum, naula, נבול in caerimoniis religionis usitatum. I. 9. p. m.

Nativitas D. quo ritu celebrata? I. 522. c. m. seqq.

NAVARRUS quid sentiat de instrumentorum musicorum usu in eccl. ll. 217. c. m.

Nazaræorum in hymnis diu noctuque perseverantia. I. 129. p. i.

Neumata unde? I. 336. c. f. quando usitata? I. 337. m. 338. p. m. post *Alleluia* in Missa quare prolongata? I. 409. m. in officio divino

sunt restringenda, ll. 184. p. i. non tamen omnino abicienda. ib. c. m.

Neumatizare *alleluia* quid? I. 408. c. f.

NICEPHORI debilis auctoritas de primordio cantus modulati in ecclesia. I. 200. i.

NICOLAUS III. amotis antiquis libris liturgicis ut libri & breviaria Minorum in ecclesiis urbis recipiantur, mandat. I. 287. c. f.

Nocturna psalmodia I. 185. m. monachorum utriusque sexus, I. 186. c. f. a SS. PP. ordinata, I. 86. p. i. 89. p. m. 160. c. f. 161. c. m.

NOETHUS hymnographus. I. 77. m.

Notæ musicæ græcæ, vid. v. *Græc. not. m.* Latinis olim fuere familiares, ll. 43. p. i. quibus tamen hi alias substituerunt, ib. c. f. Quadratas & caudatas, ll. 63. p. m. Singulæ syllabis sunt aptatæ in sequentiis, I. 245. c. m. Earum forma antiqua quando ab urb^e relegata? I. 287. f. quot illarum figuræ? ll. 275. p. i. quis harum valor in musica mensurata, ll. 126. p. m. Latinarum specimina ll. 58. p. i. ex MSS. sæc. VIII. & IX. ll. 60. c. f. sæc. XI. ll. 62. p. i.

NOTKERI *Balbuli* sequentiæ, I. 410. m. ll. 25. c. m. 26. i. 27. n. a.

NOTKERI *Medici* hymni. ll. 26. c. m.

O.

OBRICUS auctor plurium officiorum de Sanctis. ll. 39. c. m. & n. b.

Ochetus quid indicet? ll. 127. f.

Oëtoechus apud *Græcos*. I. 585. f.

Odæ quando usitatæ? ll. 227. p. i. 297. p. m. a quibus excultæ? ibid. c. f.

ODONIS (S.) officii de S. MARTINO auctoris, I. 543. n. b. ll. 34. p. i. ingenium in componendis Sanctorum officiis & cantibus dilaudatur. ll. 33. f. 34. i.

Offertorii nomen unde? I. 116. i. 433. i. eius cantus apud *Græcos*, I. 431. c. m. apud *Latinos*. ibid. c. f. in officio *Ambrosiano*, I. 432. p. i. *Romano*, ibid. c. f. & 433. p. i. & *Mozarabico*, I. 431. p. i. priscis temporibus omissus, ibid. c. f. versus ad illud. I. 433. p. m. a quo cantati? ibid. c. f. 434. i. seqq. specimina illorum. I. 435. p. i. seqq.

Officium divinum communi fidelium concentu perfolutum. I. 158. c. m. vid. *Hora canonica*, & v. *Psalmodia.*

INDEX RERUM ET VERBORUM

Officium in festo Corporis Christi quis composuerit ? ll. 27. c. f.

- defunctorum quis ordinaverit ? I. 555. c. m. apud *Græcos*, ib. f. quo ordine & ritu celebratum in Occidente ? I. 556. p. i.

- Pastorum in Nativitate D. I. 524. p. i. & n. a.

- Sabbati Pentecostes simile officio Sabbati S. I. 539. p. m.

Officii de SS. Trinitate quis auctor ? ll. 33. p. i.

- divini nimia protractio variis statutis restricta. ll. 183. p. i. quinam illius auctores ? ll. 28. p. i. in illo quænam sint observanda. ll. 176. i. seqq.

Omni die dic *Mariae* Rhythmi quis auctor ? ll. 27. c. f.

Opera & vita consonent iis, quæ animus. I. 235. c. f. seqq.

Oratio Dominica an sit apud *LUCIANUM* εὐχή ἀπὸ πατρὸς ἀρχαίων ? I. 21. c. m. 123. c. m. in liturgia, I. 124. i. 448. i. mox post canonem, ib. m. Apud *Græcos* ab universo populo, ib. p. m. in Occidente a solo sacerdote solemniter cantata. ibid. f. in matutinis Laudibus & Vesperis publice est dicenda. I. 124. c. f. singularis ritus Mozarabicus circa illam canendam. I. 449. p. i. Eius specimen. I. 516. p. m.

Orationes διὰ σιωπῆς in silentio, & διὰ προσηγορίας per enuntiationem. I. 108. c. m. diversæ in Missa, I. 383. c. m. seqq. & inter psalmos, I. 179. p. i. ritu *hispanico* & *gallicano*. ibid. c. m.

Ordo chori m. æ. qualis ? I. 320. n. a.

- divini officii *Romani*. vid. *Rom. ordo*. d. o.

Ordinis ecclesiastici concentus. I. 39. c. m. 40. i.

Organandi humanis vocibus ars, ll. 141. c. m.

Organica musica. ll. 145. p. m.

Organi diversæ notio ll. 108. p. m. generica, ll. 137. c. m. & descriptio I. 212. n. b. ll. 128. p. i.

- usus ad cantum horarum canonicarum, ll. 186. i. & ad Missam conceditur, ll. 187. m. sub elevatione SS. Sacramenti prohibetur, ib. p. i. perversus a Theologis ll. 194. p. i. & a Pastoribus ecclesiæ improbatur, ll. 145. i. 195. c. m. unde organa a Capella Pontificia, & monasticis quibusdam Congregationibus reiecta, ll. 189. c. m. in aliis ecclesiis vero sunt recepta, ll. 143. p. i. seqq. 144. c. m. 190. c. f. multiplicata, ll. 191. p. m. ac maiori apparatu instructa. ll. 193. c. m.

Organa hydraulica, ll. 137. c. m. eorum inventor. ll. 138. p. m.

- ex papyracea materia confecta. ll. 193. p. i.

- pneumatica ll. 139. p. i. quandonam in Occidente fuerint in usu, ll. 140. f. & ad cantum adhibita ? ll. 141. c. m. Eadem fabricandi ars in Oriente ll. 148. c. m. postea in Gallia quoque ll. 147. c. f. ac in Germania præcipue & Italia fuit exculta, ll. 142. p. m. posteriori præprimis ævo. ll. 330. p. i.

Organicus cantus non admodum probatus in ecclesia. ll. 184. c. f.

Organistæ insignes post. æ. ll. 342. p. i.

Organædis data monita ll. 196. c. f. sæpius tamen neglecta. ll. 197. m.

Orientalis cursus ecclesiastici officii. I. 155. p. i.

ORIGENES musicam docendo gentilibus religionem intillavit christianam, I. 197. c. m. eius loca de canticorum modulatione & hymnis. I. 29. p. m.

ORNITHOPARCHI opus de arte cantandi, ll. 306. c. m. & regulæ cantoribus datæ, ib. c. f.

Ὠρθρος officium matutinum apud *Græcos*. I. 189. p. i. & p. m.

OTFRIDI cantilenæ germanicæ e sacra scriptura depromtæ. I. 349. m. eius psalterium cum paraphrasi theotisca, I. 571. c. f. & versus rhythmici. ll. 25. i.

P.

Pacis osculum ante S. Communionem. I. 454. c. m.

Palatina schola sub CAROLO M. celebris, I. 273. c. m.

PAMBO (S.) mon. sæc. IV. I. 208. c. m. modulatum cantum apud monachos indignans prædicit. I. 207. c. m. ac vituperat. ibid. m.

Pange lingua gloriosi prælium certaminis, &c. hymnus potius MAMERTO Claudiano quam S. FORTUNATO tribuendus. I. 83. c. m. it. n. a.

Panis eucharisticus quo ritu m. æ. paratus ? I. 500. c. f.

Παννυχίδας Ὀπλι ANTHIMUS instituit. I. 158. i.

Πάννυχος στάσις statio per integram noctem tracta, I. 185. m. 189. i. pernoctationes vespertinæ monachorum. I. 187. c. f.

Παρακλητικὸς *Græcorum* liber liturgicus. I. 586. p. m.

Parili voce pronuntiare quid CASSIANO sit ? I. 208. c. f.

Parisiensi in ecclesia quis cantus fuerit post. æ. receptus. ll. 209. p. m.

Paschalis

UTRIUSQUE TOMI.

- Paschalis nox cum solemni cantu I. 130. p. m. 132. i. & officio celebrata. I. 534. p. i.
- - - versus ad succinendum: *Hæc dies, quam fecit Dominus.* I. 49. p. i.
- Paschatis celebratio solemnis. I. 536. c. f. & n. a.
- Passio Domini in Parasceve quo ritu cantata? I. 533. p. i.
- Passionis Dominicæ diebus psalmi cum precibus secreto persoluti. I. 130. f. 150. c. m.
- PAULI & SILÆ hymnis Deum in carcere laudantium exemplum. I. 27. p. m. 185. c. m. 186. p. i. 227. n. b.
- PAULI Diac. hymni. II. 22. c. m.
- PAULUS *Samosatenus* psalmos & cantus a se compositos a mulieribus in paschate cani fecit. I. 70. p. m.
- Pax Domini* in liturgia cum benedictione solemni cantatum. I. 452. p. i.
- Pedes manusque ad cantum movendi, aut saltandi consuetudo viguit olim. I. 207. p. m. 214. c. m. 219. c. m. it. n. a.
- PERALIUS polyphoniam veteribus incognitam asseruit. II. 105. f.
- Pernotaciones vespertinæ, seu vigilæ monachorum. I. 187. c. f.
- Per omnia secula* ante præfationem cur cantetur. I. 440. p. i. 441. c. m. & n. a.
- Persecutionis tempore conventus in domo privata habiti. I. 152. c. m.
- PETRI & PAULI (SS.) funus inter hymnos. I. 144. c. f.
- PETRUS *Cluniac.* organorum defendit usum. II. 145. p. i.
- PHILIPPUS *Nerius* (S.) qualem approbarit musicam. II. 211. c. f.
- Philopatris mors* dialogus LUCIANI? I. 21. p. i.
- Philosophi quinam musicam reiecerint? II. 378. p. m. 379. i. qui verò eandem excoluerint? II. 385. p. i.
- Philosophia cur musices peritiæ iungenda? II. 305. i.
- PHILOXENUS psalmos syriace reddidit. I. 585. p. m.
- Phonasci veteres vocis formandæ conservandæque magistri. I. 204. c. f. 205. p. m.
- Phonascia ars veteribus singularis. II. 75. p. i.
- PIPINUS cantum *Romanum* antiquato *Gallicano* in *Gallia* instaurat. I. 266. c. m. 267. i.
- Planus cantus vid. *Choralis cant.*
- PLATO nunquam sine periculo reipublicæ cantum immutari censuit. II. 309. p. i.
- PLINII secundi locus de cœtibus antelucanis ad canendum Christo, ut Deo. I. 21. m.
- Poesis veterum *Hebraeorum* ac *Græcorum* sine metro, I. 9. c. m. & n. a. in membris, rhythmo, & stylo potissimum consistebat. ib. musicæ sociata. II. 121. p. i.
- Poetæ simul ac musici antiquiores I. 18. p. m. 19. i. in primordio ecclesiæ inflatu S. Spiritus caneabant in conventibus soli. I. 199. c. f.
- Poetice compositum nihil psallendum in ecclesia. I. 73. i.
- Polonie* in regno quis status musicæ post ævo? II. 303. i.
- Polychronion celebre in solemnibus aulae imperatoriae sacris. I. 549. i.
- Polyphona musica, II. 105. i. medio æ. inventa. II. 107. c. f. seqq.
- Polyphonia veteribus incognita. I. 209. c. m. II. 105. i.
- Πολύωνυμος ὠδή* apud LUCIANUM. I. 21. c. m. 104. c. m.
- Pontificis summi apud *Romanos* cura in adornando cantu. I. 17. p. i. 91. p. i. it. n. a.
- Pontifices *Romani*, qui post S. GREGORIUM cantum choralem excoluerunt, I. 247. c. f. 248. f. 252. i. cantus peritia illustres, II. 40. c. f. 67. p. m. 317. c. m. Eorum decreta de musica. II. 233. i.
- Populus vespere mane & meridie ad hymnos paschales evocatus I. 130. m. Eius concentus in ecclesia, I. 31. c. m. 37. c. m. 38. p. i. & c. m. 46. m. 47. p. m. seqq. 89. p. m. 90. i. 98. c. f. 237. p. m. in S. Vigiliis. 129. c. m. 131. c. m. 159. p. m. 160. f. 161. c. m. & Dominicis ac festis, I. 131. p. m. Eius dimissio solemnis completo sacrificio. I. 462. c. m.
- Porta organi Veronæ* DUCANGIO & MUEATORIO quid denotet? II. 141. p. m.
- Postcommunio* nomine quid veniat? I. 459. f.
- Præcentoris I. 36. m. 303. p. i. officium, I. 305. p. m. Eius locus in choro pulpitem seu ambo. I. 50. p. m.
- Præfatio I. 118. m. a primordio ecclesiæ usitata I. 117. c. m. ac hodieque orationi Dominicæ præmitti solita I. 124. c. m. cur cantetur? I. 439. i. 440. p. i. & c. m. *Præfationes* probatæ & selectæ certo numero tantum admittæ I. 118. p. m. 441. m. & n. c. quarum cantus hodiernus similis antiquo, I. 440. c. f. Illarum auctores. I. 441. m. & n. b.
- Pragensis* Conc. decreta de musicis & cantoribus. II. 228. c. f.
- PRATI sonum fistularum invenisse fertur. II. 193. c. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

PRÆNESTINUS tempore Conc. Trid. artificio musico præclarus. II. 231. p. i. 232. i. eius opera mus. *ib.* & encomium. II. 333. p. m.

Precem seu orationem olim nuncuparunt, qui nunc dicitur *Canon missæ*. I. 122. c. m. 123. p. i.

Presbyteri cantorum officio functi. I. 302. c. m. & n. a.

Prima hora canonica a matutinis laudibus distincta. I. 191. c. m. 192. p. i. 193. p. i.

Primicerii I. 36. p. m. 306. p. m. officium honorificum. I. 294. p. i. 295. p. i. 306. f. 307. i.

Primitiæ sacerdotum ludis inhonestis olim dedecorate. II. 237. c. f.

Principes cantu delectati. I. 316. c. f.

Priscillianistæ hymnum confinxerunt, quem Christus post cænam cecinerit, I. 69. c. m. quid mutarint circa salutationem *Dominus vobiscum?* I. 107. m.

Probationes vulgares perignem, &c. quamdiu perdurarint? I. 560. m. cantus ad illas. *ib.*

Processiones cum hymnis & psalmis ad *introitus* cantum, I. 363. m. & n. a. ad obtinendam pluviam I. 137. c. m. it. n. a. ad stationem *Rome* & alibi, I. 102. m. 138. p. i. ad profigendam luem inquinariam, I. 139. p. i. aliasque ob causas. I. 136. p. m. 137. p. i. Illarum singularia genera. I. 540. c. m. & n. a.

Professores musicæ publici in *Anglia*, II. 324. c. m. & alibi II. 325. p. m.

Προκείμενον postlectiones in *Missa*. I. 397. i.

Prosa I. 340. p. m. oppositæ tropis, cantilenisque, I. 204. m. in lingua vernacula cantatæ. II. 25. i. seqq.

Prosaici cantus. I. 253. n. b.

Προσφώνησις, I. 440. p. i. ἐπιλύχνῳ. I. 193. c. f. ob futuram populi responsionem, I. 53. p. i. verborum εἰς αἰῶνας, in *secula seculorum*. I. 54. c. m. 55. p. m. 96. c. f. 122. p. m. 123. i. & p. m.

Protoparentes in paradiso Deum an coluere cantu? I. 2. p. i. & c. m.

PRUDENTII hymni. I. 82. p. m.

Psalendæ canendæ ritus. I. 398. n. a.

Psalendi ordo statutus in horis canonicis contra privatas monasteriorum consuetudines, I. 155. c. f. uniformis per provincias iuxta usum metropolitane ecclesiæ. I. 184. c. m. 185. i. Psalendi varietas. I. 389. p. m.

Psalendum sapienter, I. 230. c. f. 231. i. it. n. a. 233. i. 234. c. m. 235. c. m. & suaviter. I. 91. i.

Psalentium quid? I. 146. c. m. 148. p. i. 150. p. m. perpetuum in Mon. Agaunensi. *ib.* c. m.

Pfallere ψάλλειν vi vocis instrumentis musicis convenit, I. 210. p. i. it. n. a. & vocali cantui opponitur: I. 217. c. m. it. n. b. at usu ecclesiastico nonnisi cantum designat. *ib.* it. 162. p. i. 163. c. f.

Psalmodia I. 165. m. *Apostolorum* documentis & exemplis præcepta I. 22. p. i. seqq. partim privata extitit, I. 157. i. 159. n. a. 162. c. m. 168. p. i. & c. f. præsertim tempore persecutionis I. 152. c. m. partim publica, populo, I. 158. p. m. 159. i. & Clero, I. 246. n. a. diu noctuque congregatis. I. 156. p. i. seqq. 185. m. 186. i. Alternata quando initium sumferit? I. 42. m. 43. i. 157. p. m. 149. c. m. 172. p. m. Ad certum psalmodum numerum fuit revocata, I. 156. p. i. a S. MAURO aliisque ultra numerum olim perfoluta, I. 157. i. Apud *Hebræos* musica ad eandem adhibebantur instrumenta, secus ac apud Christianos veteres. I. 211. i. 212. n. a. 217. m.

- - Eius cantus suavis, I. 63. n. a. ubique locorum, I. 65. p. i. & c. m. 67. p. m. 165. p. m. quibusvis in circumstantiis; I. 66. p. m. it. n. a. b. 165. c. f. 166. i. quæ tamen cantus suavitatis considerata non est, sed utilitas. I. 229. f. & n. a. 230. i. 231. n. a. II. 92. p. m.

- - Effectus insignes, I. 65. c. f. 88. i. 89. i. 226. p. i. 227. n. a. 228. p. m. 229. i. & c. f. it. n. a.

- - Eius frequentia a prima ecclesiæ ætate. I. 22. p. i. 28. p. i. 60. c. m. 61. i. seqq. 153. f. 173. p. i. seqq. per universam ecclesiam sæc. IV. I. 30. p. m. Quando in *Anglia*, I. 242. n. b. *Gallia*, I. 172. c. f. 173. i. in *Italia* I. 93. i. *Mediolani* & alibi fuerit recepta? I. 61. i. 159. p. m. 160. c. m.

- - Eius prolixitas olim enormis apud monachos, I. 65. p. m. postea non amplius permessa. I. 179. p. i.

- - Eius usus iugis in horis canonicis, I. 497. c. m. a Conciliis, I. 498. c. m. seqq. II. 86. p. i. 174. m. & Episcopis, II. 275. m. ac a S. AMBROSIO præpomis, I. 60. c. f. 61. i. 159. m. & aliis SS. Doctoribus commendatus, II. 87. c. f. seq. in publica synaxi, I. 61. c. m. 62. c. m. & n. c. in Vigiliis christiani cultus, I. 128. c. m. exceptis proximis ante pascha diebus, I. 130. f. 150. c. m. it. n. a. in omnibus fere mysteriis

UTRIUSQUE TOMI.

steriis hierarchicis, I. 97. *c. m.* in omnibus mysteriis pontificiis, I. 65. *c. f.* ad Introitum Missæ I. 100. *p. i.* seqq. in itinere ruri etiam, I. 156. *c. m.* it. *n. a.* & inter laborandum apud monachos, I. 143. *p. i.* 144. *i.* 500. *p. m.* seqq. etiam dum panes confecere, ib. *c. m.* apud mulieres inter texendum, ib. *n. a.* ante mensam & sub refectione, I. 144. *p. i.* 500. *p. m.* seqq. ante nocturnam quietem, I. 194. *c. m.* pro moribundis, I. 150. *m.* pro defunctis usque ad sepulturam, I. 150. *p. m.* in funere christiano loco carminis funebris, I. 144. *c. m.* 147. *m.* 148. *m.* it. *n. a.* 149. *c. f.* ad sepulturam, I. 553. *c. m.* Martyrum & aliorum fidelium, I. 145. *p. i.* 146. 147. seqq. etiam tota nocte ad eorum cadavera, ib. 146. *i.* & *n. a.* ad dolorem leniendum, ib. 147. *c. m.* 148. *m.* Vid. v. *Cantus*.

Psalmus subito occurrens omen dat in electione S. MARTINI, I. 188. *c. f.* in consecratione S. MARTINI, ibid.

- - - *Alleluisticus* CXLVIII. cum sequentibus I. 43. *p. m.* 56. *p. m.* 57. *i.* 190. *p. i.* it. *n. a.*

- - - S. AUGUSTINI contra Donatistas, I. 52. *i.* 82. *c. m.*

- - - CXIII. *In exitu Israel* cum melodia apud Hebræos usitatus, I. 5. *p. m.*

- - - XXXIII. ad communionem cantatus, I. 125. *c. f.* ex illoque peculiariter verba *gustate & videte &c.* ib. it. 126. *i.* & *c. f.*

- - - *Ὁσῶδός* seu *ὠδὸς* LXII. I. 189. *m.* 190. *n. a.*

- - - Responsorius lectionibus in missa subiunctus, I. 196. *c. f.*

Psalmi privati & vulgares id est ex ingenio compositi reprobantur I. 72. *p. m.* 73. *i.* hereticorum præsertim, I. 70. *c. m.* 72. *n. a.* Reliqui cum modulatione I. 62. *m.* & *n.* d. 63. *n. a.* 64. *i.* & antiphona, aut cum alleluia cantantur I. 175. *n. a.* 177. *p. m.* 178. *f.* canticis metricis oppositi, I. 226. *c. f.* & *n. a.* quæ modulatio in genere diatonico sine multa arte a monachis potuit disci, I. 207. *p. i.* Illorum tituli ad genus musices pertinentes, I. 67. *p. i.* & varia genera, I. 67. *p. i.* decantatio eorum cessabit, cum venerit Antichristus, I. 31. *p. i.* psalmorum, hymnorum & canticorum spiritualium discrimen iuxta D. PAULUM I. 22. *p. i.* 68. *c. m.* & SS. PP. 67. *p. i.* 68. *i.* vid. v. *Cantus* & v. *Psalmodia*.

Psalmum imponere, id est cantum præire, I. 168. *p. m.* 172. *m.*

Psalmum legere idem est ac cantare ex libro, I. 35. *p. m.*

Psalterii instrumenti mus. descriptio, II. 153. *i.*

Psalterium prisco more brevibus versiculis distinctum, I. 51. *c. m.* & *n. a.* quando & quare immutatum? I. 52. not. *a.* cum canticis per diem, vel saltem per hebdomadem absolutum, I. 167. *p. i.* 471. *c. f.* 472. *i.* ab ALCUINO per hebdomadæ dies dispositum, I. 500. *c. m.* a quibusdam memoriæ mandatum, I. 166. *c. m.* 500. *i.* seqq. quomodo a *Græcis* sit divisum? I. 572. *p. i.* Eius ordo triplex SS. AMBROSII, HIERONYMI, BENEDICTI, I. 167. *p. m.* it. *n. a.* Eius studium, I. 63. *i.* 166. *c. m.* iuxta regulam S. BENEDICTI, I. 206. *m.*

- - S. GERMANI antiquissimum, I. 161. *m.* 162. *i.* 203. *p. i.*

- - Romanum ex corrupta vulgata versione, I. 265. *n. a.* in Hispaniam vi introductum, I. 260. *i.* 265. *p. m.*

Psalterii ordo distinctus a Lectoratu, I. 32. *f.* 33. *i.* aliquando uterque in una persona, I. 33. *p. m.* Vid. v. *Cantores*.

Phonogus musicus seu sonus, I. 203. *n. a.*

PUBLICA (S) in Virginum choro canens subsannat IULIANUM Apostatam, I. 49. *n. a.*

Pueri olim & mulieres concinebant in conventu Christianorum, I. 38. *p. m.* 40. *i.* ut sacras odas repeterent, monentur, I. 142. *f.* 143. *n. a.* musica præter alias scientias imbuti, I. 169. *p. i.* II. 206. *p. m.* quænam disciplina circa eos fuerit servata, ibid. *c. m.* II. 169. *p. i.* cantores *Bonifantes Praga*, II. 374. *p. m.*

Psalterium instrumentorum descriptio, II. 155. *p. i.*

PUTEANUS ad sex vulgares notas adiunxit septimam, II. 276. *p. m.* & *c. f.* 277. *i.*

Q.

Quackeri ab omni musica abhorrent, II. 251. *c. f.*

Quadragesima quando initium sumat? I. 528. *c. f.* seqq. quo ritu celebrata? I. 527. *c. f.* seqq. eo tempore, quæ lætitiæ cantica omissa? I. 113. *p. i.*

Quadrivii scientia, I. 285. *p. m.*

R.

RADEGUNDIS (S.) Reg. assiduitas in psalmodia, I. 157. *p. i.*

RADULPHI graduale, I. 576. *i.*

RAMEAU (D.) systema de consonantiis musicæ harmonicæ,

INDEX RERUM ET VERBORUM

- monicæ, ll. 286. f. quo bassus fundamentalis perfectionem accepit, ll. 297. c. m. Eius elogium. ll. 301. c. m.
- Redemptionem ex inferno quinam crediderint. I. 554. c. f.
- Religiosus cantus & cultus idem principium I. 2. p. i.
- Reliquiarum (SS.) translationes cum cantu. I. 135. p. i. 136. i.
- Respondere psalmum quid? I. 51. i. 161. m. 169. c. m. 171. p. m. 237. p. m.
- Responsale & antiphonale Romanum in Gallias missum sub PIPINO. I. 267. m.
- - - pro horis Canonicis nocturnis ac diurnis S. GREGORIO adscriptum. I. 248. p. i. & c. m.
- Responsio populi ad salutationem vel acclamationem *Et cum spiritu tuo*, I. 106. p. m. 107. i. aut solius Cleri. ib. p. m. *Amen*. 107. i. & p. m. vel *gloria tibi Domine*, ib. p. m. *Deo gratias*, ib. sub Canone. I. 446. c. f.
- Responsorium I. 50. p. m. 51. m. 161. p. m. 170. m. 171. m. 237. p. m. 399. p. m. nonnisi ex S. scripturis desumpta. I. 73. p. i. post lectiones in Missa, I. 396. c. f. & ad Matutinum I. 507. i. seqq. iuxta regulam S. BENEDICTI sunt cantata, I. 182. c. m. & tempori ac lectionibus adaptata a MUSÆO, I. 185. c. m. ab AUTMUNDO Tullenfi Ep. composita. ib. Eorum ordo diversus in Romana & Gallicana ecclesia. I. 507. p. m. ubi, & a quibus dicta? I. 508. p. i. cum, vel sine *Alleluia*. I. 243. p. i. illa inter & Antiphonas discrimen. I. 328. i. 334. p. m.
- Responsorium exhortationis quale? I. 488. i.
- Responsorius cantus I. 169. c. m. 208. p. m. 334. m. apud Hebræos, I. 6. i. 52. p. m. quando usitatus? I. 335. f. in celebratione Missæ, I. 98. c. m. & c. f. post lectionem, I. 101. c. f. inter lectionem V. & N. T. & Evangelium I. 108. c. f. seqq. an in psalterio S. GERMANI per litteram R. designetur? I. 203. p. i. Eius diversitas in Romana & Gallicana Ecclesia, I. 334. c. f. & discrimen ab Antiphono cantu, I. 47. i. 169. c. m. 170. p. m. ratio item ac modus explicatur. I. 52. p. i. 169. c. m.
- Resurrectio Domini quando & quo ritu celebrata? I. 537. c. f.
- Rhythmica musica, I. 197. i. 198. p. i. ll. 123. c. f. 145. c. f. 398. c. m. post ævo quare neglecta? ll. 207. p. i.
- Rhythmica cantilenæ lingua vulgari. I. 347. c. f.
- Rhythmis I. 198. p. i. 199. i. ll. 123. p. m. in lingua etiam vernacula usitatis ll. 25. i. adscriptus musicæ effectus, ll. 121. c. m. Eorum genera. ll. 272. p. i.
- Ρυθμίζειν ἤχη. I. 199. p. i.
- Ρυθμοὶ ἀεμονικοί. I. 199. i. 233. n. b. Eorum ἀφορμαί. I. 233. n. b.
- Risus paschalis. ll. 234. c. f.
- ROBERTI R. lucubrationes musicæ. ll. 30. c. f. 31. i. & n. a.
- ROCCA Aug. campanarum descripsit concentum & turrium præstantiam. ll. 241. c. m.
- Rodelli qualis notio? ll. 128. p. m.
- Rogationum dies ac litanæ, I. 138. i. sæc. V. institutæ, ib. c. m. 139. p. m. & quare? I. 138. p. m. 139. i. cum psalmodia, I. 138. m. it. n. a. 139. p. m. & n. a. quibus diebus? ib. c. f. 140. i.
- Romane ecclesiæ qualis prima ætate cantus, I. 224. c. m. 225. i. & spallendi ratio? I. 154. p. m. Eius in instaurando cantu eccles. studia, I. 241. f. it. n. a. cuius sub magisterio optime floruit cantus eccles. ll. 41. c. m.
- Romani Conc. decretum de musica, ll. 220. p. m. & cautiones circa eandem. ll. 233. c. f.
- Romanos inter & Gallos cantores altercatio sub CAROLO M. I. 269. n. a. b. 270. p. m.
- Romanus cantus I. 247. p. m. 249. i. an a monachis Benedicinis repetendus? I. 91. p. m. it. n. b. 92. i. 93. i. in Angliam inductus tempore S. GREGORII I. 250. m. 260. p. i. ibidemque postea emendatus, I. 262. p. m. it. n. b. in Galliis quoque propagatus sub PIPINO, I. 266. c. m. 267. i. & sub CAROLO M. 268. c. m. 269. i. seqq. præsertim in civitate Metensi, I. 270. c. f. 271. p. t. 272. i. in Germania quoque est assumptus, I. 273. c. f. 274. i. seqq. 277. p. m. ac in aliis regionibus. ll. 41. p. i. In liturgia ab Ambrosiano cantu haud pauca mutuavit. I. 252. m. 254. m.
- - - ordo divini officii, I. 471. p. m. seqq. variis mutationibus expositus, I. 474. p. i. diversis de causis. I. 475. c. m.
- Rotarum cymbalicarum usus. ll. 165. p. i.
- ROTLANDUS cantor insignis m. æ. I. 281. p. i.
- ROUSSEAU quid sentiat de cantu plano? ll. 227. p. m. Harmoniam in musica abiciendam, revocandamque melodiam existimat, ll. 309. i. & n. a. Notis vulgaribus alia signa substituere frustra tentat, ll. 276. p. i. fallitur, GUIDONEM dicens.

UTRIUSQUE TOMI.

dicens musicæ polyphonæ auctorem, II. 51. p. i. & GREGORIUM in scalam musicam septem primas alphabeti litteras inexistisse. II. 53. c. m. & n. a. Musicam harmonicam apud solos *Europæos* obtinere, hosque solos musicam certis characteribus exprimere observat. II. 266. p. m. Eius elogium. II. 276. c. m.
Russi Græcos sectantur ritus in musica S. II. 262. p. i. modo etiam nostram admittunt musicam. II. 303. p. i. 372. f. 373. not. a.

S.

Sacerdos ad Missam psallentibus Clericis progressus. I. 101. m. cum choro ad altare psalmos cantare incepit. I. 102. i.
 Sacramenta in exequiis defunctorum, seu sacrificia, I. 145. m. 150. m. tertio exequiarum die. I. 149. m.
Sacramenta circumsonare confusis vocibus quid? I. 98. f.
 Sacramentarium S. GREGORII, I. 248. p. m. quid contineat? I. 573. p. i. & n. a.
 Sacramentorum celebratio liturgia Missæ apud veteres. I. 98. c. f.
 - volumina a MUSÆO & VOCONIO composita. I. 99. p. m.
 Sacrificium Missæ. Vid. *Missæ sacrificium*.
 SADOLETI, Card. sententia de musica figurata, II. 222. f.
Salisburgenses melothetæ hodierni. II. 371. c. f. & c.
Saltat nemo sobrius, nisi insanit. I. 215. f.
 Saltationes quare cum musica coniunctæ? I. 17. m. & c. f. 18. i. & c. m. item n. a. in Sacris Christianorum prohibita. I. 207. p. m. II. 102. m. Vid. v. *Chorea*.
Salve Regina antiphonæ quis auctor? II. 37. p. i.
 Salutatio populi initio Missæ, I. 100. f. 102. p. m. 106. p. m. & alias frequenter observata. ibid. respondente illo. I. 384. p. i.
 - *Dominus vobiscum.* I. 107. c. m. etiam a Lectore ante lectionem facta, ibid. c. f. & a Diacono ante Evangelium. I. 108. i.
 - *Pax vobis.* I. 106. p. m. 107. f. soli Episcopo olim non reservata. I. 107. c. m.
 Salutationis angelicæ cantatæ specimen. I. 517. c. f.
 SAMUELIS (B.) translatio e *Palestina Chalcodonem*. I. 135. p. m.
 Sanandi morbos vis musica. I. 16. p. i. & n. a.
Sancta Sanctis acclamatum ad Communionem. I. 125. p. m.

Sanctorum historiæ & facta nonnisi genuina in divino Officio sunt proferenda. II. 175. c. f. Eorum festa solemniter celebrata. I. 543. p. i. seqq. similiter & translationes, I. 545. p. i.
Sanctus post Præfationem in Missa cantari, I. 108. p. m. 443. p. i. seqq. etiam cum tropis, I. 445. f. quis præceperit? I. 118. c. f. seqq. 121. m. item n. b. 122. i. an in vigiliis quoque & stationibus nocturnis dicatur? I. 119. c. m. silentium post *Sanctus* in Missa quid indicet? I. 446. c. m.
 SANTARELLI, capellæ Pontificiæ præfectus, quosnam optimos iudicet compositores musicæ sacræ. II. 354. p. i. & n. a. Eius querelæ contra depravationem musicæ sacræ. II. 355. n. a.
Savonica lingua laici quædam canebant in *Anglia* pro vivis & defunctis sæc. VIII. I. 243. i. item n. a.
 Scabellum instrumentum musicum, II. 156. c. m.
 Scala musica per primas litteras Alphabeti, I. 249. c. m. moderna cum suo temperamento, II. 279. c. f. an participet quidquam de veteribus generibus chromatico & enharmonico? II. 280. c. f.
Slavonica linguæ dialectus quam late pateat? II. 372. c. f. cantiones laudantur II. 372. f. 373. p. m.
Slavonicus ritus seu officium divinum lingua *Slavonica*. II. 373. c. m.
Slavorum apostoli II. 373. p. i.
 Scholæ Cantorum *Romæ*, I. 35. f. 91. p. m. 293. p. i. & alibi. I. 295. c. f. 296. i. seqq.
 Scriptores de musica practica & theoretica. II. 321.
 SS. Scripturarum lectione post salutationem Episcopi sacrum officium coëptum. I. 101. i.
Secreta I. 117. p. i. ritu *Ambrosiano* alte dicta. I. 441. p. i.
 SEDULLIO antiquiori, non *Scoto* hymni huius nominis tribuendi. I. 82. c. m.
Sela in psalmis ad mutationem cantus an pertineat? I. 5. c. m. 11. p. m.
Senonensis Conc. dereta de cantoribus & musicis, II. 228. m. it. de ludis sacris, II. 235. c. f.
 Semanteriorum usus apud *Græcos* II. 161. c. f.
 Septenarius numerus horarum canonicarum. I. 191. c. m.
 Septuagesimæ officium lugubre. I. 525. c. f.
 Sepultura SS. Martyrum hymnis & psalmis decorata. I. 145. i. 146. i. seqq.
 Sequentiæ I. 341. c. m. 343. p. i. 409. c. f. 410. p. i. II. 25. p. m. seqq. in Missa I. 408. m. alternatim

INDEX RERUM ET VERBORUM

- alternatim fuerunt cantatæ, I. 411. m. 412. p. i.
nonnunquam ab universo populo, I. ib. etiam
extra sacra. ib. c. m. Earum quis auctor? I.
410. p. i. II. 25. p. m. melodia illarum olim
eadem ac melodia ipsius *Alleluia*, I. 409. p. i.
origo autem ex longioribus neumis in *alleluia*
provenit. I. 245. i. illorum numerus olim maxi-
mus cur imminutus? II. 27. p. i. sequentiarum
specimina diversa. I. 413. i. seqq.
- Sequentiæ *Lauda Sion salvatorem* quis auctor?
II. 27. c. m.
- - dies *træ*. ib. p. m.
Serpens instr. mus. in *Gallia* ad cantum chora-
lem frequenter adhibitum. II. 209. p. m.
SIDONII *Apollinaris* studium in *Missis* componen-
dis. I. 99. p. m.
SIGFRIDI hymni. II. 25. p. i.
Signa ad officium divinum pertinentia. I. 310. n. a.
- SIGO Cantor *Carnutensis*, I. 285. p. i. aliquot
hymnorum auctor. II. 36. p. m.
Si hora armen apud S. AUGUSTINUM; *Domine*
miserere. I. 103. p. i.
SILBERMANNORUM in conficiendis organis excel-
lens artificium. II. 195. c. f.
Silentium sub Canone quid indicet? I. 446. c. m.
- SIMEON secundicerius cantorum *Romæ* in *Galliam*
missus ad cantum *Romanum* edocendum, I.
267. p. *Romam* revocatus mortuo primicerio.
ib. n. a.
Sistri descriptio. II. 157. p. i.
Σκόλιον cantici genus in conviviiis. I. 141. c. m.
- Solmificationis syllabæ varie auctæ & immutatæ.
II. 276. c. m.
Sonus I. 493. p. i. dictus cantus oblationis tem-
pore, I. 116. c. m. & post verspertinum offi-
cium. I. 195. p. m. 493. p. i.
Solemnitates a festis & privatis diebus distinctæ
officio. I. 190. p. m. it. n. c. 191. n. a. 192.
c. m. & n. b.
Sotadica carmina. I. 71. p. i.
Spectacula sacra tum in *Italia* cum alibi rece-
pta, I. 350. i. II. 82. p. i. synodorum sta-
tutis sunt abrogata. II. 235. p. i.
SPIES (P. *Meinradus*) II. 372. p. i.
Stationes nocturnæ, I. 128. p. i. 129. i. per in-
tegram quoque noctem. I. 185. m. 187. c. f.
189. i.
- STEPHANI (S.) reliquiæ solemni cum pompa & psal-
modia translata. I. 135. p. m. 136. i.
Στιχολογία quid indicet? I. 513. c. m.
Στίχης inter & Στιχηρά quale discrimen? I.
513. p. m.
Stola quadragesimæ tempore cur non adhibita?
I. 113. p. i.
Stultorum festum quale? I. 525. p. i.
Succentor quis? I. 303. p. i.
Sursum corda habere a primis sæculis ubique gen-
tium admoniti fideles, I. 117. p. m. 124. m.
ipsis respondentibus: *Habemus ad Dominum*
ib. cur ante præfationem cantetur? I. 439
c. f.
Syllabæ olim ad modulandum usitatæ. II. 64.
p. m.
Symbola (S.) cum cantu & pompa ad altare dela-
ta. I. 117. i.
Symboli Apostolorum vel *Cypolitani* I. 115. p. de-
cantatio in liturgia veteri usu *Romano*, I.
114. i. 115. n. a. 426. c. f. 427. p. i. & ad
Baptismum ac quotidiano etiam usu, I. 113. c.
f. 114. m. A quo in Oriente & Occidente fue-
rit instituta? I. 114. c. m. 115. i. qua in parte
liturgiæ? I. 114. c. m. qua de causa? ib. c.
m. quo idiomate? I. 430. p. m. quibusnam id
cantare incumbat? I. 429. c. m.
- Symphoniæ instr. mus. descriptio. II. 155. c. f.
Symphoniam inter, & diaphoniam distinctio. II.
107. f.
Συνάξις male pro processione accipitur. I. 181.
p. m.
SYNESII hymni. I. 78. c. m.
Synodicæ acclamationes cum cantu. I. 547. c. f.
Syri hymnodi. I. 78. i.
Syri & Syræ ad tibias & organa saltantes & ca-
nentes. I. 217. c. m. Illorum musica sacra.
II. 263. p. i.

T.

- Tabularum lignearum usus in Monasteriis. II.
161. p. m.
Tabulaturæ musicæ specimen. II. 64. p. m.
Taciturnitatis versus qualis? I. 514. p. i.

UTRIUSQUE TOMI.

TARTINI systema de consonantiis musicæ harmoni-
cæ, ll. 287. c. m. quo bassus fundamentalis
perfectior redditur. ll. 297. c. m.

Te Deum Laudamus hymnus I. 182. c. f. SS.
AMBROSIO & AUGUSTINO perperam ab aliqui-
bus adscriptus, I. 85. p. m. 183. i. ab aliis ve-
ro diversis auctoribus, I. 183. c. m. *Græce*
legitur in Polyglottis *Anglicanis*. ib. p. i. in
S. BENEDICTI & CÆSARII regula primum no-
tatus. I. 182. c. f. 183. m. Matutinus & Ve-
spertinus, ib. quando dicatur? I. 511. c. f.
segg. in officio matutino Sabbati, I. 190. p.
m. 488. c. m. & solemnitatibus, ib. n. c. quo-
tidie ad Vigiliis nocturnas, I. 488. c. m.
Transactis synodis, I. 547. p. i. in coronatio-
ne Regum ib. p. m. in ordinationibus Abba-
tum & Abbatissarum. I. 550. c. f.

Terminarius lector in officio *Ambrosiano*. I.
255. c. m.

Tertia & Sexta publice in Ecclesia ad Missam
cantatæ. I. 100. f.

TERTULLIANI loca de cantu in conventibus Chri-
stianorum sæc. III. I. 29. c. m.

Tibialis ARIÆ. I. 71. p. i.

THECLA (S.) virginum choro præcines cæteris
respondentibus. I. 47. f.

THEODORETI imago a psallentibus delata. I.
135. m.

THEODORUS (S.) torturam pro fide subiens ca-
nit, ps. XCVI. ab angelo refocillatus. I. 48.
p. i. & n. a.

THEODORUS *Sindita* musicæ peritus. ll. 30. i.

Theologi quid sentiant de organorum usu in ec-
clesia, ll. 194. p. i. & de instrumentali mu-
sica? ll. 216. c. f. 218. p. i. 221. c. m.

Theologia ac Philosophia musicorum. I. 19. i.

THEODOSIUS Iun. Diluculo hymnos cum sorori-
bus alternatim decantavit. ll. 203. f.

Therapeutarum hymni & cantica. I. 20. i. 70. i.

THOMAS (D.) quænam instrumenta musica reiecerit?
ll. 99. p. m. 145. p. i. Auctor officii in Fe-
sto Corporis Christi dici soliti, ll. 27. p. m. non
item sequentiæ *Lauda Sion*, ib. c. m. Eius mo-
nita, qualiter oporteat canere ll. 89. m.

THOMAS Arch. *Eborac.* effœminatam musices rei-
cit molliem. I. 283. p. i.

THOMAS *Celanus* auctor sequentiæ *Dies iræ*. ll.
27. p. m.

Tibiarum utricularium usus in *Italia*. ll. 151. c. m.

Tibicines quando primum in ecclesia adhibiti? ll.
219. c. f.

Tintinnabula unde dicta? ll. 155. p. m. Eorum
usus, ll. 163. i. in sacris vestibus ll. 164. c. f.

Toletani Concilii decretum de horis canonicis,
I. 470. c. f. de mus. eccles. ll. 229. f. m. it.
de ludis sacris. ll. 235. c. m.

- - officii codex miraculo fervatur in flammis.
I. 259. n. a.

Toletano missæ *Gallicanus* seu *Romanus* ritus in
Hispaniam introductus. I. 259. i.

THOMASII collectio hymnorum ll. 21. p. m.

Tractus I. 110. f. 111. i. 171. p. m. it. n. a.
334. p. m. unde dicatur? I. 403. p. i. indi-
cat læctum. ib. p. m. canitur in Missa iuxta
liturgiam *Mozarabicam*. I. 397. m. 398. p. i.
Tractum inter & Graduale, I. 401. n. a. ac
alleluia discrimen. I. 404. i.

Transitorium quid? I. 461. p. i.

Translationes Sanctorum cum cantu, I. 545. p. i.

Trecanum an symbolum denotet in Missa S. GER-
MANI. I. 115. p. i. 126. m.

Trid. Concilium quæ statuerit circa musicam ec-
cles. ? ll. 230. p. m.

Triduum ante Pascha quo ritu celebratum? I.
530. c. f. 531. i. segg. ll. 100. c. f.

- - Rogationum quis instituerit? I. 540. p. i.
quo ritu celebratum? ibid.

Triglos Triglas numen vetus *Germanorum*. I.
19. c. f.

Trigonum SALOMONI tributum, I. 19. f. & n. d.

Tripes calybeus instr. mus. ll. 157. p. i.

Trisagion I. 112. i. quando cani cœptum, I. 121.
i. & quoties in Missa? I. 443. c. m.

Trivii scientia qualis? I. 285. p. m.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Trium puerorum hymnus quater in anno iuxta ritum *Rom. ecclesiæ*, I. 401. *p. i.* & ritu *Gallicano* inter lectionem V. & N. T. cantatus I. 109. *p. m.* 110. *i.* 111. *m.* a pueris tribus cantu responforio: I. 111. *c. f.* 402. *c. m.* iuxta Conc. *Tolet.* vero in solemnitatibus & Dominicis. I. 400. *f.* 401. *i.* dicitur etiam *Benedictio*. I. 401. *f.* In quadragesima fuit omissus. I. 113. *p. i.*

Troparia I. 201. *p. m.* 207. *p. m.* 208. *p. m.* *Græcorum* an diversa sint a tropis *Latinorum*? I. 342. *p. i.* Eorum auctores sæc. V. I. 78. *c. f.* 79. *i.* 158. *p. i.*

Trophonarius. I. 342. *p. m.*

Tropi I. 204. *m.* 340. *p. m.* 341. *c. f.* 342. *p. m.* ante *Introitum* fuere cantati. I. 370. *i.* & quo ritu? I. 371. *c. m.* Varia eorum genera. I. 344. *p. i.* seq.

Trullani Concilii monitum de moderatione cantus. I. 353. *p. i.*

Tuba *Hebræorum Romæ* in arcu VESPASIANI conspicua. I. 10. *c. m.*

- - eius descriptio. II. 149. *c. m.*

Turcicorum monachorum musica sacra. II. 265. *i.*

TUTILONIS Mon. musici peritissimi II. 99. *p. i.* lucubrationes musicæ. II. 32. *p. m.*

Tympani descriptio. II. 155. *c. m.* 156. *c. f.*

Typici *Græcorum* I. 585. *p. i.* primi auctores & propagatores. I. 78. *p. m.* 144. *c. m.* item n. a. Typicorum ex psalmis compositorum, I. 167. *i.* duo genera, I. 585. *c. m.*

V.

VALENTINIANUS composuit, supposuitque psalmos, I. 70. *m.*

Veni Creator Spiritus hymnus a quo sit compositus? II. 30. *p. m.*

Versus ad succinendum apti electi, I. 47. *c. f.* 84. *i.* seqq. 52. *p. i.* ac breves psalmorum clausulæ. I. 51. *c. m.* 237. *p. m.* Eorum diversa genera in officio S. I. 513. *c. f.*

- - *Apertionis* qualis? I. 488. *p. i.*

- - *Introitus* in Missa unde desumatur? I. 369. *c. m.* eius cantus antiphonus, & tropi. 357. *i.*

- - ad *Offertorium*. I. 433. *p. m.* seqq.

- - super *Agnus Dei*. I. 456. *m.*

Vesperæ I. 193. *c. m.* quo ritu decantatæ, I. 494. *p. m.* in *Hispania*? I. 492. *f.* 493. *i.* Feria V. hebdomadæ S. olim inclusæ in Missa, I. 532. Die Parasceves privatim, I. 531. *c. m.* & Sabato S. cum magna solemnitate celebratæ, I. 538. *c. m.*

Vespertina synaxis fidelium, I. 153. *p. i.* 193. *c. m.* 194. *i.* seqq. & pernoctationes, seu vigiliæ monachorum. I. 187. *c. f.*

VIADANA bassi generalis auctor. II. 297. *p. i.*

Viatores cantu se erigunt. I. 226. *n. a.*

Videte in quem creditis, sub elevatione a Diacono fidelibus acclamatum. I. 447. *c. m.*

Viennenses melothetæ hodierni, II. 371. *p. m.*

Vigilia Nativitatis Domini qua solemnitate celebrata? I. 522. *i.*

Vigiliæ in cultu christiano, I. 128. cum psalmodum cantu, I. 63. etiam in carceribus peractæ. I. 134. *p. i.*

- - Sanctorum, quo ordine celebratæ? I. 543. *c. m.* & n. a. seqq.

- - solemnes paschales, I. 130. *p. m.* & aliorum festorum Domini. I. 131. *i.* seqq.

- - nocturnæ fidelium, I. 185. *m.* 186. *c. m.* 188. *p. m.* præsertim Clericorum & monachorum, I. 186. *p. m.* 187. *c. f.* pro noctium brevitate vel longitudine diminutæ vel auctæ, I. 484. *c. f.* quo numero psalmodum? I. 485. *i.* seqq.

Viola instrumentum musicum. II. 148. *p. i.*

VIRBONUS, Abb. *Romæ* cantum per anni circulum ordinavit. I. 252. *c. m.*

VITALIANUS P. cantus *Romani* post S. GREGORIUM instaurator I. 248. *f.* II. 41. *i.* Organorum usum in ecclesiam introduxit. II. 141. *c. m.*

Undecima hora lucernalis. I. 195. *c. m.*

Vocabula apud *Græcos* ad modulandum usitata. II. 55. *c. m.*

Vocales ad modulandum usitatæ. II. 54. *p. m.*

Vocis motus triplex apud veteres. II. 271. *p. i.*

Vox musica, I. 203. *n. a.* tremula. II. 60. *p. i.*

Voces

UTRIUSQUE TOMI.

Voces humanæ aptæ ad Deum suavi sono celebrandum l. i. c. f. musicis instrumentis comparatæ, l. 212. n. a. 216. f. seqq. chorum Domini faciunt, l. 38. f. 39. i. adhibita moderatione debita: l. 220. p. m. 221. i. & p. m. 222. i. suaves vero & eviratæ l. 318. p. m. inconditæ & boum instar clamorise l. 207. p. m. l. 218. c. f. 219. i. it. n. a. 220. p. i. 221. c. m. vituperio sunt dignæ. Quænam voces a veteribus probatæ? l. 218. i.

Vossius (*Isaac*) polyphoniam veteribus iam cognitam gratis asseruit. ll. 106. c. m. 391. i. quid sentiat de repetitionibus verborum crebris in moderna musica? ll. 313. c. f. 408. c. m.

URBANUS VIII. (P.) restituit hymnos metricos, ll. 271. m. Eius encomium ib. p. m.

W.

Waldenses ecclesiæ subsannant cantum. l. 246. c. m. Eorum liber cantionum. ll. 247. p. m.

WALTRAMMUS Abb. *Fischbingensis* arte scriptoria excellens. l. 563. i.

WETINUS mon. in agone cum fratribus cantans. l. 553. p. i.

X.

XIMENIUS Card. officium *Mozarabicum* restituit. ll. 268. c. f. & n. a.

Y.

Υπαίχειν seu fuccinere in cantu responsorio. l. 47. p. i. 49. i. & c. m. 50. n. a. 52. c. f. 57. p. i. 95. i. 178. i.

Υπαπάντης festum cur institutum? l. 525. p. m.

Υποβολείς lectoribus iuncti a SOCRATE præcettore psalmorum. l. 36. p. i.

Υποψάλλειν, ὑπήχειν fuccinere in cantu responsorio. l. 46. m. 50. i.

Z.

ZACH (*Ioannes*) melotheta insignis. ll. 371. p. m.

ZELENCKA melotheta celebris. ll. 371. c. f.

ZWINGLIUS musicæ eccl. ofor. ll. 246. p. i.

FINIS TOMI SECUNDI.

Corrigenda

Pag. *In Tomo I.*

5. lin. 20. pro *gegere*, lege *genere*.
 7. lin. 24. *quo*, lege *qua*.
 14. lin. 9. *saltarorios*, lege *saltatorios*.
 15. lin. 11. *pecunariibus*, lege *peculiaribus*.
 29. lin. 30. *autem*, lege *autem*.
 40. lin. 25. *faciunt*, lege *facit*.
 53. lin. 22. *respondentem*, lege *respondentem*.
 76. lin. 4. not. a. *varias*, lege *varios*.
 99. lin. penult. *qua*, lege *qui*.
 173. lin. 19. *queri*, lege *quæri*.
 187. lin. 27. *ut* deleatur.
 194. lin. 14. *hymorum*, lege *hymnorum*.
 244. lin. 10. *xime*, lege *maxime*.
 ibid. lin. 19. *accumine*, lege *acumine*.
 ibid. lin. ult. *religiosiores*, lege *religiosiores*.
 252. lin. 4. *Pa-Papa*, lege *Papa*.
 253. lin. 23. *continenter*, lege *continenter*.
 283. lin. 27. *Germanie*, lege *Germaniæ*.
 320. lin. 9. *¶. Parate*, lege *¶. Parata*.
 358. lin. 37. *statim*, lege *statis*.
 409. lin. 21. *polongari*, lege *prolongari*.
 484. lin. 10. *proximo*, lege *proxima*.
 486. lin. 4. not. a. col. 2. *um*, lege *dum*.

In Tomo II.

18. lin. 7. *Χανθοπῆλων*, lege *Ξανθοπῆλων*.
 41. lin. 13. *videmus*, lege *vidimus*.
 105. lin. 6. *plurimum*, lege *plurimum*.
 141. lin. 28. *hoc*, lege *hos*.
 154. lin. 19. *mereatur*, lege *meretur*.
 176. in margine *tam publica*, lege *publico*.
 ibid. lin. penult. *prætereundem*, lege *prætereun-*
dum.

182. lin. 12. ad *præsentes fuerint*, add. *si præsentes fuerint*.
 183. lin. 34. *additiorum*, lege *additiorum*.
 206. not. a. lin. antepenult. *Romanis*, lege *Romanos*.
 208. lin. 37. *profana*, lege *profana*.
 211. lin. 24. *sacrum*, lege *sacrarum*.
 228. lin. 20. *tragædarum*, lege *tragœdorum*.
 ibid. lin. 21. *lenienda*, lege *liniendæ*.
 233. lin. 18. *superna*, lege *superna*.
 238. lin. 31. *ebritates*, lege *ebrietates*.
 240. lin. 1. *cymbalarum*, lege *cymbalorum*.
 241. lin. ult. *Sedonenfi*, lege *Sedunenfi*.
 248. lin. 34. *fudgus*, lege *vulgus*.
 250. not. a. *avis*, lege *airs*.
 252. lin. 33. *ecclesiastica*, lege *ecclesiastici*.
 261. lin. 28. *ut nostris*, ut *cum nostris*.
 ibid. lin. 31. *alisque*, lege *aliisque*.
 265. not. a. *habeat*, lege *habeant*.
 273. lin. 27. *circa anno*, lege *circa annum*.
 280. lin. 4. *agit*, lege *egit*.
 ibid. lin. ult. *dodecaborði*, lege *dodecachordi*.
 285. lin. 14. *modi*, lege *modis*.
 294. lin. 16. *musia*, lege *musicæ*.
 305. lin. 5. *longe*, lege *longo*.
 307. lin. 25. *hiatus*, lege *hiatu*.
 ibid. lin. 30. *de properari*, lege *deproperari*.
 311. lin. 27. *pæmatum*, lege *poematum*.
 320. lin. 13. *accepta promissione*, lege *accepta*
promissionem.
 324. lin. 4. *Caspar*, lege *Caspari*.
 336. lin. 10. *phonasca*, lege *phonasco*.
 347. lin. 12. *notarunt*, lege *notatur*.
 353. not. a. lin. 8. *solemnam*, lege *solemnem*.
 356. lin. 12. *viri*, lege *vir*.